

Poradnik dobrych praktyk prowadzenia kontroli palenisk domowych oraz uchwał antysmogowych

Praktyczny podręcznik
dla gmin o prowadzeniu
kontroli

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska

Autorzy: r. pr. Miłosz Jakubowski (Frank Bold), Bartosz Kwiatkowski (Frank Bold),
mgr inż. Piotr Hrycko (ITPE), mgr inż. Mariusz Mastalerz (ITPE), dr inż. Katarzyna Matuszek (ITPE),
mgr inż. Edyta Misztal (ITPE), dr inż. Jolanta Telenga-Kopczyńska (ITPE)

Konsultacja merytoryczna: dr inż. Aleksander Sobolewski (ITPE),
dr hab. inż. Sławomir Stelmach (ITPE), Andrzej Ryś (Straż Miejska Miasta Krakowa)

Redakcja i korekta: Frank Bold

Projektowanie i skład: Norbert Grzelka

Nota prawna

Poradnik opracowano na podstawie stanu prawnego aktualnego na dzień 9 września 2025 r.

Instytut Technologii Paliw i Energii
ul. Zamkowa 1, 41-803 Zabrze
itpe.pl | office@itpe.pl

frank bold

Fundacja Frank Bold
ul. Skłodowskiej-Curie 4/3, 31-025 Kraków
frankbold.pl | krakow@frankbold.org

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska

Spis treści

4	1. Podstawa prawna	104	6. Przegląd dobrych praktyk
9	2. Wstęp	105	Identyfikacja instalacji i nieruchomości, które w pierwszej kolejności wymagają przeprowadzenia kontroli
12	3. Wprowadzenie do tematu prawnej ochrony powietrza	106	Sprawdzone rozwiązania organizacyjne i techniczne usprawniające przebieg kontroli
13	Podstawowe przepisy z zakresu ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami	108	Lista kontrolna
19	Cele prowadzenia działań kontrolnych	111	Formularze oceny instalacji grzewczych
19	Kontrola jako obowiązek gminy	111	Naklejki informacyjne i materiały edukacyjno-promocyjne
20	Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków i jej rola w procesie kontroli palenisk	112	Bariery utrudniające wymianę źródeł ciepła wraz z rekomendowanymi środkami zaradczymi
21	Wprowadzanie do obrotu produktów i paliw		
26	4. Aspekty prawne prowadzenia kontroli	114	7. Egzekwowanie przestrzegania przepisów o ochronie powietrza
27	Podstawa prawna prowadzenia kontroli	115	Nakaz ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko
28	Właściwość rzeczowa organu	120	Egzekucja wykonania decyzji
29	Prawa i obowiązki kontrolującego i kontrolowanego	121	Decyzja korygująca
34	Współpraca z policją		
36	Zakres przedmiotowy uchwał antysmogowych	122	8. Pytania i odpowiedzi
38	Zakaz spalania odpadów		
39	Czyny zabronione ujawniane w przebiegu kontroli	135	9. Praktyczne pomoce
49	Postępowanie po ujawnieniu wykroczenia lub przestępstwa	136	Formularz pomocniczy dla kontrolującego kocioł c.o. z automatycznym zasypem paliwa
54	5. Praktyczne aspekty kontroli	138	Formularz pomocniczy dla kontrolującego kocioł c.o. z ręcznym zasypem paliwa (jednomocowy)
55	Uwagi wprowadzające	141	Kryteria energetyczno-emisyjne dla kotłów c.o. i mop
59	Przygotowanie i rozpoczęcie kontroli	146	Przebieg kontroli – schemat blokowy
61	Metodyka badań i kontroli urządzeń grzewczych		
71	Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych		
82	Metodyka kontroli paliw		
92	Metodyka wykrywania spalania odpadów		
101	Zakończenie kontroli i protokół z kontroli		
102	Obowiązek wprowadzenia danych do CEEB		
103	Edukacja, informacja i wsparcie		

1.

Podstawa prawna

A kty prawa unijnego i krajowego, w tym ustawy, rozporządzenia i akty prawa miejscowego, które zostaną uwzględnione przy opracowaniu poradnika, wraz ze stosowanymi w tekście poradnika skrótami.

Prawo UE

- **dyrektywa 2004/107/WE** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/107/WE z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu (Dz.U. UE L. z 2005 r. Nr 23, str. 1, z późn. zm.)
- **dyrektywa 2008/50/WE** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (Dz.U. UE. L. z 2008 r. Nr 152, str. 1 z późn. zm.)
- **dyrektywa 2009/125/WE** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią (Dz.U. UE. L. z 2009 r. Nr 285, str. 10 z późn. zm.) – dyrektywa 2009/125/WE
- **dyrektywa 2016/2284** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylecia dyrektywy 2001/81/WE (Dz.U. UE. L. z 2016 r. Nr 344, str. 1 z późn. zm.)
- **dyrektywa 2024/2881** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/2881 z dnia 23 października 2024 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (wersja przekształcona) (Dz.U. UE. L. z 2024 r. poz. 2881)
- **rozporządzenie 2015/1185** – rozporządzenie w sprawie ekoprojektu Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 193, str. 1 z późn. zm.)
- **rozporządzenie 2015/1189** – Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 193, str. 100 z późn. zm.)

- **rozporządzenie delegowane 2015/1186** – Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1186 z dnia 24 kwietnia 2015 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE w odniesieniu do etykietowania energetycznego miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 193, str. 20 z późn. zm.)
- **rozporządzenie delegowane 2015/1187** – Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1187 z dnia 27 kwietnia 2015 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE w odniesieniu do etykiet efektywności energetycznej dla kotłów na paliwo stałe i zestawów zawierających kocioł na paliwo stałe, ogrzewacze dodatkowe, regulatory temperatury i urządzenia słoneczne (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 193, str. 43 z późn. zm.)
- **rozporządzenie delegowane 2019/945** – Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/945 z dnia 12 marca 2019 r. w sprawie bezzałogowych systemów powietrznych oraz operatorów bezzałogowych systemów powietrznych z państw trzecich (Dz.U. UE. L. z 2019 r. Nr 152, str. 1 z późn. zm.)
- **rozporządzenie wykonawcze 2019/947** – Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/947 z dnia 24 maja 2019 r. w sprawie przepisów i procedur dotyczących eksploatacji bezzałogowych statków powietrznych (Dz.U. UE. L. z 2019 r. Nr 152, str. 45 z późn. zm.)

Ustawy

- **k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 383)
- **k.p.a.** – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 572 z późn. zm.)
- **k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.)
- **k.p.w.** – ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 860)
- **k.w.** – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 734)
- **nowelizacja u.c.e.e.b.** – ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 2127 z późn. zm.)
- **p.l.** – ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2110 z późn. zm.)
- **p.o.ś.** – ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 647 z późn. zm.)
- **p.p.** – ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 236 z późn. zm.)
- **u.c.e.e.b.** – ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz centralnej ewidencji emisyjności budynków (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1446 z późn. zm.)
- **u.c.p.g.** – ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 733)
- **u.e.p.a.** – ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1289 z późn. zm.)
- **u.i.o.ś.** – ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 425)
- **u.o.** – ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1587 z późn. zm.)

- **u.o.p.l.** – ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 725)
- **u.p.** – ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 636)
- **u.p.e.a.** – ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 132 z późn. zm.)
- **u.p.k.** – ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1796)
- **u.p.z.p.** – ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.)
- **u.s.g.** – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1763)
- **u.s.m.k.j.p.** – ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1209 z późn. zm.)
- **u.ś.p.b.** – ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 555 z późn. zm.)

Rozporządzenia

- **rozporządzenie w sprawie rodzajów odpadów** – rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie listy rodzajów odpadów, które osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcami mogą poddawać odzyskowi na potrzeby własne, oraz dopuszczalnych metod ich odzysku (Dz.U. z 2016 r. poz. 93)
- **rozporządzenie w sprawie wykroczeń** – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie wykroczeń, za które strażnicy straży gminnych są uprawnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1350 z późn. zm.)
- **rozporządzenie w sprawie wymagań dla kotłów** – rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań dla kotłów na paliwo stałe (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 749)
- **rozporządzenie w sprawie wymagań dla paliw stałych** – rozporządzenie Ministra Przemysłu oraz Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 4 listopada 2024 r. w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych (Dz.U. z 2024 r. poz. 1618)
- **rozporządzenie w sprawie wymagań jakościowych dla biomasy** – rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 8 maja 2025 r. w sprawie wymagań jakościowych dla biomasy pozyskanej z drzew i krzewów wprowadzanej do obrotu lub obejmowanej procedurą celną dopuszczenia do obrotu w postaci brykietu lub peletu (Dz.U. z 2025 r. poz. 618)
- **rozporządzenie w sprawie wzoru świadectwa jakości paliw** – rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie wzoru świadectwa jakości paliw stałych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2843)

Akty prawa miejscowego

Aktualnie obowiązujące uchwały sejmików województw w przedmiocie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych oraz uchwał antysmogowych.

Leksykon skrótów

Spis skrótów stosowanych w tekście poradnika, z wyłączeniem zdefiniowanych powyżej skrótów nazw aktów prawnych.

CEEB	Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków
GIOŚ	Główny Inspektor Ochrony Środowiska
GUNB	Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
IOŚ	Inspekcja Ochrony Środowiska
MOP	miejscowy ogrzewacz pomieszczeń
PDK	plan działań krótkoterminowych
PMŚ	państwowy monitoring środowiska
POP	program ochrony powietrza
Uchwała antysmogowa	uchwała sejmiku województwa przyjęta na podstawie art. 96 ust. 1 p.o.ś.
WCZK	wojewódzkie centrum zarządzania kryzysowego
WIOŚ	wojewódzki inspektor ochrony środowiska

2.

Wstep

Walka o czyste powietrze to wyzwanie dla całego społeczeństwa!

Zanieczyszczenie powietrza nie zna granic administracyjnych – dlatego skuteczność polityki antysmogowej zależy zarówno od konsekwencji władz krajowych, jak i determinacji samorządów wprowadzających i egzekwujących przestrzeganie przepisów prawa, w szczególności uchwał antysmogowych.

Nasz poradnik jest odpowiedzią na potrzebę jednolitego podejścia do kontroli palenisk w całym kraju, przy jednoczesnym uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań. Ma dostarczyć rzetelną wiedzę na temat obowiązujących wymagań prawnych i ich interpretacji, a także wypracowanie rekomendacji do prawidłowo przeprowadzanych kontroli.

Poradnik został opracowany na zlecenie Grupy Roboczej ds. Ochrony Powietrza funkcjonującej w ramach Sieci ENEA: „Partnerstwo: Środowisko dla Rozwoju” przy Ministerstwie Klimatu i Środowiska, zrzeszającej przedstawicieli administracji samorządowej oraz rządowej, a także ekologicznych organizacji pozarządowych, jako narzędzie wsparcia dla pracowników i pracowniczek urzędów miast i gmin oraz funkcjonariuszy i funkcjonariuszek straży gminnych i miejskich. To praktyczny przewodnik, który ma ich wspierać w realizacji zadań związanych z poprawą jakości powietrza.

Naszym celem było nie tylko przedstawienie obowiązków prawnych oraz pomoc w przeprowadzaniu kontroli, ale także budowanie świadomości oraz poszerzanie kompetencji kontrolujących – tak, aby podejmowane działania służyły zarówno efektywnemu wykrywaniu czynów zabronionych, jak i edukowaniu, informowaniu oraz wspieraniu mieszkańców, w walce o czyste powietrze.

Poradnik składa się z części opisowej oraz praktycznej.

W pierwszej części omówione zostały podstawy prawne, zasady funkcjonowania uchwał antysmogowych oraz rola organów kontrolnych. Należy pamiętać, że uchwały antysmogo-

we w poszczególnych województwach różnią się między sobą zakresem i terminami wprowadzanych ograniczeń, a nasz poradnik ma charakter ogólnokrajowy. Dlatego dla pełnej zgodności z prawem, konieczne jest każdorazowe odwołanie się do aktualnych regulacji obowiązujących na terenie danego województwa.

W drugiej części znajdują się przykłady procedur, odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania oraz wskazówki dotyczące komunikacji z mieszkańcami. W załączniku do Poradnika umieściliśmy zestaw wzorów przykładowych dokumentów. To praktyczne narzędzia do bezpośredniego wykorzystania w codziennej pracy organów kontrolnych.

Na koniec pragniemy podkreślić, że celem kontroli nie powinno być jedynie wykrywanie wykroczeń w celu ukarania sprawców, lecz również, a może i przede wszystkim, wspieranie mieszkańców w dostosowywaniu się do wymagań prawa oraz wskazywanie dostępnych rozwiązań i programów pomocowych. Połączenie działań prewencyjnych, edukacyjnych oraz pomocowych może sprawić, że kontrola palenisk stanie się jednym z najskuteczniejszych narzędzi w walce o poprawę jakości powietrza.

3.

**Wprowadzenie
do tematu prawnej
ochrony powietrza**

PODSTAWOWE PRZEPISY Z ZAKRESU OCHRONY POWIETRZA PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami uregulowana jest w przepisach **prawa UE** oraz w przepisach **prawa krajowego**, które w istotnym zakresie implementują prawo UE.

Dyrektywy o czystym powietrzu

Kluczowe akty prawne przyjęte na poziomie Unii Europejskiej to dyrektywy o czystym powietrzu: dyrektywy 2008/50/WE i 2004/107/WE oraz zastępująca je dyrektywa 2024/2881. To w tych aktach określone są poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, tam również nałożono na państwa członkowskie UE obowiązek osiągnięcia tych poziomów na całym ich terytorium. Dyrektywy te regulują ponadto zagadnienia związane z monitorowaniem jakości powietrza, określają minimalną liczbę stanowisk pomiarowych oraz wytyczne co do ich lokalizacji, a także nakładają obowiązki w zakresie ustanawiania planów ochrony powietrza: POP, PDK oraz planów działania na rzecz jakości powietrza.

Obowiązek osiągnięcia poziomów dopuszczalnych jest bezwzględnie wiążący dla państw członkowskich UE, a jego niedopełnienie stanowi naruszenie dyrektywy. W przypadku Polski był to przedmiot wyroku TSUE z 22 lutego 2018 r.¹, w którym stwierdzono, że Polska uchybiła obowiązkowi wynikającemu z dyrektywy 2008/50/WE w zakresie stężeń pyłu PM₁₀.

W dacie opracowania poradnika obowiązują nadal przepisy implementujące dyrektywę 2008/50/WE. Jednakże najpóźniej do 11 grudnia 2026 r. wszystkie państwa członkowskie UE mają obowiązek dokonać transpozycji, czyli przeniesienia do krajowych porządków prawnych przepisów nowej dyrektywy 2024/2881.

Nowa dyrektywa o czystym powietrzu została przyjęta w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony ludzi i środowiska przed zanieczyszczeniem powietrza. Przewiduje ona znaczące zaostrezenie obowiązujących standardów jakości powietrza, w tym poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM_{2,5} i PM₁₀. Nowe wartości zaczną obowiązywać od 2030 r.

1 Sprawa C-336/16.

Nowe standardy jakości powietrza to jednak nie ostateczny krok na drodze do celu, jakim jest osiągnięcie **nietoksycznego środowiska**, czyli poziomów zanieczyszczeń, których według najbardziej aktualnych dowodów naukowych nie uznaje się już za szkodliwe dla zdrowia ludzkiego, ekosystemów naturalnych i różnorodności biologicznej (art. 1 ust. 1 dyrektywy 2024/2881). Zgodnie z aktualną wiedzą naukową zapewnienie zdrowego, bezpiecznego dla ludzi powietrza wymaga osiągnięcia poziomów zanieczyszczeń zgodnych z Globalnymi wytycznymi jakości powietrza WHO².

Substancja	Okres uśredniania	Dyrektywy 2008/50/WE 2004/107/WE (stan aktualny)	Dyrektywa 2024/2881 (od 1 stycznia 2030 r.)	Wytyczne WHO
PM_{2,5}	24h	brak	25 µg/m ³ (18 przekroczeń w roku)	15 µg/m ³ (3–4 przekroczenia w roku)
	1 rok	20 µg/m ³	10 µg/m ³	5 µg/m ³
PM₁₀	24h	50 µg/m ³ (35 przekroczeń w roku)	45 µg/m ³ (18 przekroczeń w roku)	45 µg/m ³ (3–4 przekroczenia w roku)
	1 rok	40 µg/m ³	20 µg/m ³	15 µg/m ³
benzo(a)piren	1 rok	1 ng/m ³ (poziom docelowy)	1,0 ng/m ³ (poziom dopuszczalny)	brak
NO₂	1h	200 µg/m ³ (18 przekroczeń w roku)	200 µg/m ³ (1 przekroczenie w roku)	200 µg/m ³ (1 przekroczenie w roku)
	24h	brak	50 µg/m ³ (18 przekroczeń w roku)	25 µg/m ³ (3–4 przekroczenia w roku)
	1 rok	40 µg/m ³	20 µg/m ³	10 µg/m ³

Nowa dyrektywa 2024/2881 wprowadza również inne zmiany, m. in. bardziej rygorystyczne wymogi dotyczące monitorowania jakości powietrza, obowiązek przyjęcia tzw. planów działania na rzecz jakości powietrza, jak również wprost gwarantuje zainteresowanym obywatelom oraz organizacjom społecznym prawo do sądu w sprawach dotyczących ochrony powietrza.

Ekoprojekt

Przepisy prawa UE określają szczegółowe wymogi dotyczące projektowania wielu grup produktów wprowadzanych na unijny rynek. Chodzi o to, aby przy projektowaniu takich produktów uwzględniane były aspekty środowiskowe i ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko w całym ich cyklu życia. Są to tak zwane wymogi **ekoprojektu**.

Ogólne ramy prawne ekoprojektu dla produktów związanych, czyli produktów, które mają wpływ na zużycie energii w czasie ich użytkowania, określa dyrektywa 2009/125/WE oraz uchylające ją rozporządzenie 2024/1781. Kluczowe są jednak szczegółowe wymogi określone w rozporządzeniach obejmujących poszczególne grupy produktów. Rozporządzenia zostały wydane dla wielu grup produktów związanych z energią, takich jak smartfony, źródła światła,

² Globalne wytyczne jakości powietrza WHO: Pył zawieszony (PM_{2,5} i PM₁₀), ozon, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki i tlenek węgla. Streszczenie (<https://www.who.int/poland/pl/publications/i/item/9789240034433>).

pralki. Z punktu widzenia ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami kluczowe są rozporządzenia w sprawie ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe oraz kotłów na paliwo stałe. To w nich określone są m.in. wymagania dotyczące emisji zanieczyszczeń, które muszą spełniać miejscowe ogrzewacze pomieszczeń oraz kotły wprowadzane do obrotu w krajach UE. Szczegółowe kryteria zamieszczamy wraz z innymi materiałami pomocniczymi w rozdziale ostatnim.

Na gruncie dyrektywy 2009/125/WE oraz rozporządzeń w sprawie ekoprojektu wymogi ekoprojektu muszą być spełnione w momencie wprowadzania danego produktu na rynek. Nie stosuje się ich zatem np. w przypadku odsprzedaży używanego urządzenia. W przypadku ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe przepisy te obowiązują w całej UE od 1 stycznia 2022 r. zaś w przypadku kotłów na paliwo stałe od 1 stycznia 2020 r.

Do wymogów ekoprojektu odwołuje się też wiele uchwał antysmogowych. Zakazują one eksploatacji urządzeń niespełniających tych wymogów, nawet jeżeli zostały wyprodukowane i wprowadzone do obrotu przed wejściem w życie rozporządzeń w sprawie ekoprojektu. Źródłem takich zakazów są jednak same uchwały antysmogowe, a nie akty prawa UE.

Pozostałe akty prawa UE dotyczące ochrony powietrza

Kwestie związane z ochroną powietrza przed zanieczyszczeniami reguluje wiele innych aktów prawa UE. Bardzo szczegółowo uregulowane są emisje zanieczyszczeń z dużych instalacji przemysłowych spalających paliwa, takich jak elektrownie, ciepłownie, oraz z innych form działalności przemysłowej. Dotyczy to w szczególności instalacji, których eksploatacja wymaga uzyskania pozwolenia zintegrowanego. Muszą one spełniać wyśrubowane wymogi określone w tak zwanych konkluzjach dotyczących najlepszych dostępnych technik (BAT), które co pewien czas są aktualizowane i zaostrzane. Przepisy prawa UE i prawa krajowego ściśle regulują również eksploatację średnich źródeł spalania, która wymaga uzyskania pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza albo

dokonania zgłoszenia. W przeważającej mierze emisje zanieczyszczeń z takich instalacji muszą być zgodne ze **standardami emisyjnymi**. Jednakże kontrola takich instalacji nie leży w zakresie właściwości wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast, dlatego zagadnienie to nie zostało omówione w niniejszym poradniku.

Przepisy prawa UE określają także wymagania emisyjne dla samochodów, które są wiążące na etapie ich homologacji. Mowa o tak zwanych normach Euro. Również w tym przypadku kontrola i egzekwowanie nie leżą w zakresie właściwości organów gminy, chociaż normy te mogą stanowić punkt odniesienia przy ustanawianiu w gminach stref czystego transportu.

Polska jest również związana wymogami wynikającymi z dyrektywy 2016/2284, która nakłada obowiązki w zakresie ograniczania emisji wybranych zanieczyszczeń na poziomie całego kraju oraz zobowiązuje do przyjęcia i wdrożenia Krajowego Programu Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza. Przepisy te nie przekładają się jednak bezpośrednio na obowiązki władz gmin.

Przepisy krajowe implementujące dyrektywy UE

Unijne dyrektywy co do zasady nie obowiązują bezpośrednio, ale wymagają przeniesienia do krajowego porządku prawnego, czyli transpozycji. Większość unijnych przepisów o ochronie powietrza została wdrożona w p.o.ś. oraz rozporządzeniach wydanych na podstawie p.o.ś., takich jak rozporządzenie w sprawie poziomów substancji. W p.o.ś. oraz w rozporządzeniach uregulowane są m.in. zagadnienia związane z monitorowaniem jakości powietrza, sporządzaniem prognoz, analiz i raportów dotyczących jakości powietrza, uchwalaniem programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych.

Inne przepisy krajowe dotyczące ochrony powietrza

W p.o.ś. zamieszczono też przepisy, które nie stanowią wprost transpozycji prawa UE, ale mają kluczowe znaczenie dla poprawy jakości powietrza w Polsce. Jest to w szczególności upoważnienie do opracowywania i przyjmowania przez sejmiki wo-

jewództw uchwał antysmogowych (art. 96 p.o.ś.), które zostaną omówione poniżej.

Bardzo duże znaczenie dla ograniczania emisji zanieczyszczeń z małych źródeł spalania paliw mają przepisy u.s.m.k.j.p. dotyczące wprowadzania do obrotu paliw stałych, w tym m.in. węgla kamiennego i paliw z biomasy, które zostaną szerzej omówione w dalszej części poradnika.

Nie można również pominąć przepisów u.o. oraz u.c.p.g., które regulują sposób postępowania z odpadami, w tym odpadami komunalnymi, zapobiegające m.in. ich spalaniu.

Istotne z punktu widzenia ograniczania emisji z transportu, zwłaszcza w dużych miastach i aglomeracjach, są przepisy u.e.p.a., które pozwalają gminom na tworzenie stref czystego transportu.

Krajowy program ochrony powietrza

Krajowy program ochrony powietrza (KPOP) nie jest aktem prawa powszechnie obowiązującego, lecz dokumentem o charakterze strategicznym, przyjmowanym przez ministra właściwego do spraw klimatu na podstawie art. 91c p.o.ś. Wyznacza on cele i kierunki działań, jakie powinny być uwzględnione w POP, jednak nie może nakładać żadnych obowiązków na podmioty poza administracją publiczną.

Programy ochrony powietrza, plany działań krótkoterminowych, plany działania na rzecz jakości powietrza

Obowiązek przyjmowania i wdrażania **Programów ochrony powietrza** (POP) wynika z dyrektywy 2004/50/WE i został utrzymany w dyrektywie 2024/2881. W Polsce, zgodnie z art. 91 p.o.ś., odpowiedzialność za opracowanie i przyjęcie POP spoczywa na organach samorządu województwa – zarządzie i sejmiku województwa. POP przyjmowane są w drodze uchwał sejmiku województwa, będących aktami prawa miejscowego.

POP przyjmuje się dla **stref**, w których stwierdzono przekroczenie poziomu dopuszczalnego lub poziomu docelowego zanieczyszczeń w powietrzu. W przypadku stref położonych na obszarze jednego województwa można przyjąć jeden wspólny POP.

POP zawiera szczegółowe informacje na temat zanieczyszczenia powietrza w strefie, źródeł zanie-

czyszczeń oraz zawiera harmonogram realizacji **działań naprawczych**, zapewniających, że okres występowania przekroczeń poziomów substancji w powietrzu będzie **jak najkrótszy**.

W POP wskazuje się podmioty zobowiązane do realizacji poszczególnych działań naprawczych. Najczęściej podmiotami tymi są organy wykonawcze gmin (wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast), ale mogą to być również starostowie, inne organy administracji publicznej, również przedsiębiorcy, a nawet osoby nieprowadzące działalności gospodarczej. POP określa również termin i szacunkowy koszt realizacji działań naprawczych, wskaźniki związane z monitorowaniem ich wykonania, jak oraz planowany efekt ekologiczny w poszczególnych latach obowiązywania programu. Termin realizacji działań naprawczych nie może być dłuższy niż 6 lat (art. 91 ust. 7a pkt 4 p.o.ś.).

Ustawodawca pozostawił organom samorządu województwa dużą swobodę w zakresie doboru działań naprawczych. Zgodnie z p.o.ś. oraz dyrektywą 2004/50/WE muszą one zapewnić **jak najszybsze osiągnięcie poziomów dopuszczalnych** i docelowych substancji w powietrzu. Zatem niedopuszczalne jest określanie działań pozornych lub zbyt mało efektywnych i wyznaczanie zbyt odległych terminów ich realizacji.

Wykonywanie działań naprawczych jest obowiązkiem organów i podmiotów, do których są adresowane. Za niedopełnienie tego obowiązku grożą dotkliwe sankcje: administracyjne kary pieniężne nakładane przez WIOŚ w przypadku organów (art. 315a p.o.ś.), zaś w pozostałych przypadkach grzywny za popełnienie wykroczenia (art. 331a p.o.ś.).

Najczęściej spotykane działania naprawcze w POP to obowiązek prowadzenia kontroli palenisk w gminach, obowiązek wymiany kotłów i pieców niespełniających wymagań uchwał antysmogowych czy też obowiązek prowadzenia doradztwa energetycznego dla mieszkańców gminy (np. poprzez zatrudnienie ekodoradców).

Integralną część POP stanowią **Plany działań krótkoterminowych** (PDK). Podobnie jak POP, zawierają one działania naprawcze, ale mają nieco odmienny cel. Podczas gdy działania naprawcze w POP realizowane są na przestrzeni kilku lat w celu uzyskania trwałej poprawy jakości powietrza, działania

przewidziane w PDK mają doraźny, krótkoterminowy charakter.

PDK aktualizują się w sytuacji, gdy występuje bezpośrednie ryzyko wystąpienia przekroczeń lub doszło już do przekroczeń poziomów dopuszczalnych i docelowych zanieczyszczeń, w szczególności poziomów ustalonych dla okresu uśredniania wynoszącego jedną dobę lub krótszego. Działania przewidziane w PDK mają na celu zapobiegnięcie wystąpieniu przekroczenia lub ograniczenie jego wielkości i czasu trwania, jak również ochronę ludzi przed szkodliwym wpływem tego przekroczenia.

Działania naprawcze w PDK mają różnorodny charakter, od informacyjnych przez zalecenia, np. ograniczenia uprawiania sportu na zewnątrz, po bezwzględnie wiążące zakazy, np. zakaz palenia w kominku. Adresatami wielu tych działań są podmioty i osoby spoza administracji publicznej. Działania krótkoterminowe mogą być również adresowane do placówek edukacyjnych, np. ograniczanie spacerów i aktywności na zewnątrz w szkołach i przedszkolach. Niektóre PDK nakładają również dodatkowe obowiązki na gminy, np. konieczność prowadzenia wzmożonych kontroli palenisk w okresie występowania przekroczeń.

Działania krótkoterminowe w PDK przyporządkowane są do konkretnych substancji oraz **poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza**.³ Poziom zagrożenia, związany z przekroczeniem poziomu docelowego, dopuszczalnego lub alarmowego danej substancji ogłasza **WCZK** na podstawie komunikatu publikowanego przez Regionalne Wydziały Monitoringu Środowiska GIOŚ o wystąpieniu przekroczenia lub ryzyka przekroczenia poziomu substancji.

Poziomy zagrożenia ogłaszane są dla powiatów, w których występuje dane przekroczenie lub ryzyko przekroczenia. Obszar, dla którego ogłaszany jest poziom zagrożenia, wskazany jest w treści komuni-

katu. Aktualne i archiwalne komunikaty dostępne są na stronach internetowych poszczególnych Regionalnych Wydziałów Monitoringu Środowiska GIOŚ (<https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/>) w zakładce „Przekroczenia i ryzyko przekroczeń”.

Z chwilą ogłoszenia poziomu zagrożenia przewidziane dla niego w PDK działania naprawcze muszą zostać wykonane przez właściwe organy, podmioty lub osoby. Podobnie jak w przypadku POP, naruszenie PDK stanowi delikt administracyjny w przypadku organów oraz wykroczenie (art. 332 p.o.ś.) w przypadku podmiotów i osób spoza administracji publicznej.

Aktualnie obowiązujące oraz archiwalne POP i PDK najłatwiej znaleźć za pomocą strony internetowej GIOŚ: <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/maps/protection>.

Plany działania na rzecz jakości powietrza to nowy rodzaj planów ochrony powietrza, wprowadzony dyrektywą 2024/2881. Będą one ustanawiane w celu osiągnięcia zarówno obecnie obowiązujących, jak i nowych poziomów dopuszczalnych zanieczyszczeń, które zaczną obowiązywać 1 stycznia 2030 r. Przepisy dyrektywy 2024/2881 nie zostały jeszcze transponowane do prawa krajowego, ale należy się spodziewać, że zadanie opracowania i przyjęcia planów działania zostanie powierzone, podobnie jak w przypadku POP i PDK, samorządom województwa.

Uchwały antysmogowe

Podstawowym instrumentem służącym ograniczaniu emisji zanieczyszczeń z małych źródeł spalania są w Polsce uchwały antysmogowe. Uchwały antysmogowe są aktami prawa miejscowego, podobnie jak POP, przyjmuje je sejmik województwa. Ich celem jest zapobieżenie negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi lub na środowisko małych instalacji, w których następuje spalanie paliw (kotłów, pieców itp.).

Niniejszy poradnik w dużej mierze poświęcony jest kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych, dlatego akty te zostaną szeroko omówione w kolejnych rozdziałach.

Aktualnie uchwały antysmogowe obowiązują w 14 z 16 województw. W wielu z nich przyjęto kilka uchwał antysmogowych lub zróżnicowano wymagania dla wybranych obszarów województwa. Przykładowo, w województwie małopolskim obowiązuje

3. Poszczególne PDK różnią się pod względem terminologii. W niektórych posłużono się określeniem „stopnie” lub „stopnie zagrożenia”. Część PDK określa cztery poziomy lub stopnie (od 0 do 3) podczas gdy inne poprzestają na trzech (od 1 do 3). W każdym przypadku chodzi o sytuacje, w których w związku z przekroczeniem lub ryzykiem przekroczenia poziomów docelowych, dopuszczalnych lub alarmowych substancji w powietrzu ogłaszany jest komunikat, skutkujący wdrożeniem działań krótkoterminowych określonych w PDK.

9 uchwał antysmogowych: uchwała antysmogowa dla Krakowa, 7 tak zwanych lokalnych uchwał antysmogowych w gminach, które zawnioskowały o takie rozwiązanie do zarządu województwa, oraz uchwała antysmogowa obowiązująca na pozostałym obszarze województwa. W województwie dolnośląskim zdecydowano się natomiast przyjąć odrębne uchwały antysmogowe dla Wrocławia oraz dla miejscowości uzdrowiskowych.

Ochrona powietrza w planowaniu przestrzennym

Ochrona środowiska, w tym ochrona powietrza, powinna być uwzględniana w kształtowaniu polityki przestrzennej zgodnie z u.p.z.p., w tym przy opracowaniu planów ogólnych i planów miejscowych. Rolę planowania przestrzennego w ochronie powietrza można rozpatrywać dwojako.

Po pierwsze, odpowiednie kształtowanie polityki przestrzennej, ukierunkowanej na ład przestrzenny i zrównoważony rozwój (art. 1 ust. 1 u.p.z.p.) powinno prowadzić do ograniczenia emisji i stężeń zanieczyszczeń. Przykładem może być uwzględnianie korytarzy wietrzenia, lokalizowanie zabudowy na obszarach z dostępem do sieci ciepłowniczej, umiejętne projektowanie stref planistycznych i układu drogowego w celu ograniczenia ruchu samochodowego i związanych z nim emisji czy też planowanie odpowiedniej powierzchni obszarów zieleni.

Po drugie, w planach miejscowych można wprowadzać regulacje, które bezpośrednio dotyczą ochrony powietrza i ograniczania emisji z zabudowy. Są to np. zakazy montażu określonego rodzaju instalacji grzewczych lub stosowania paliw. Tego typu obostrzenia będą miały zastosowanie w stosunku do nowo budowanych obiektów, ale również w przypadku przebudowy czy rozbudowy istniejących – zawsze wtedy, gdy badana jest zgodność zamierzenia inwestycyjnego z planem miejscowym. Jeszcze kilka lat temu wprowadzanie takich obostrzeń do planów miejscowych było kwestionowane. Obecnie jednak ukształtowała się jednolita linia orzecnicza sądów administracyjnych, zgodnie z którą **uwzględnianie ochrony powietrza w planowaniu przestrzennym jest nie tylko dozwolone, ale wręcz obligatoryjne.**

(...) wprowadzenie „zakazu stosowania paliw stałych” jak uczyniono to w kwestionowanym planie mogło być materia unormowaną w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Powyższe przepisy w powiązaniu z koniecznością stosowania w procedurze planistycznej zasady zrównoważonego rozwoju nakładają wręcz na organy planistyczne obowiązek zagwarantowania możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb społeczności, obecnych jak i przyszłych pokoleń, do potrzeb takich należy między innymi ochrona powietrza. Warunki utrzymania równowagi przyrodniczej i związana z tym ochrona powietrza jest jednym z elementów, które muszą znaleźć obligatoryjne odzwierciedlenie w treści miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Nie można więc postawić organowi planistycznemu zarzutu, że kwestia ta zgodnie z wymogami powołanych wyżej przepisów została uwzględniona w planie miejscowym.

Wyrok Naczelnego Sądu
Administracyjnego z 26 stycznia 2023 r.,
sygn. akt II OSK 160/20

CELE PROWADZENIA DZIAŁAŃ KONTROLNYCH

Poprawa jakości powietrza to jedno z największych wyzwań, z jakimi mierzy się współczesna Polska. Zła jakość powietrza przyczynia się każdego roku do dziesiątek tysięcy przedwczesnych zgonów oraz powoduje rozwój wielu groźnych chorób układu oddechowego, krążenia czy też nowotworów. Szczególnie narażone na szkodliwy wpływ zanieczyszczenia powietrza są dzieci, kobiety w ciąży, osoby w podeszłym wieku, osoby z niepełnosprawnościami i przewlekle chore. Emisje zanieczyszczeń pyłowych oraz benzo(a)pirenu pochodzą w przeważającej mierze ze spalania paliw stałych w małych urządzeniach grzewczych, takich jak kotły i piece używane do ogrzewania domów i mieszkań⁴.

W ostatnich latach, dzięki wdrażaniu programów ochrony powietrza i uchwał antysmogowych, dofinansowaniu wymiany źródeł ciepła, jak też z powodu cieplejszych zim, stężenia zanieczyszczeń uległy zauważalnemu zmniejszeniu. Według danych z Państwowego Monitoringu Środowiska, znacząco zmniejszyła się liczba stanowisk pomiarowych notujących przekroczenia poziomów dopuszczalnych zanieczyszczeń pyłowych (PM10, PM2,5).

Liczba stref, w których stwierdzono przekroczenia średniodobowego poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 spadła z 39 w 2018 r. do zaledwie 2 w 2023 r.⁵

Nadal jednak na znacznych obszarach kraju występują poziomy zanieczyszczeń niebezpieczne

dla zdrowia i życia ludzi, w szczególności najbardziej narażonych grup, takich jak dzieci, kobiety w ciąży, osoby w podeszłym wieku, osoby z niepełnosprawnościami oraz przewlekle chore. Ponadto, już od 1 stycznia 2030 r. zaczną obowiązywać nowe standardy jakości powietrza określone w dyrektywie 2024/2881, zaś w kolejnych latach UE będzie dążyć do osiągnięcia jakości powietrza zgodnej z wytycznymi WHO.

Zauważalna poprawa jakości powietrza nie oznacza, że działania związane z wdrażaniem programów ochrony powietrza i uchwał antysmogowych w gminach ulegną ograniczeniu. Wręcz przeciwnie, w najbliższych latach konieczne będzie zintensyfikowanie tych działań. Dotyczy to w szczególności kontroli palenisk, która jest kluczowym narzędziem służącym egzekwowaniu przestrzegania przepisów uchwał antysmogowych.

Ze względu na to, że głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza na większości obszarów kraju jest emisja z małych źródeł spalania paliw, to właśnie kontrola tych źródeł i efektywne egzekwowanie obowiązku ich wymiany, zgodnie z wymaganiami wynikającymi z uchwał antysmogowych, jest jednym z najistotniejszych działań dla osiągnięcia szybkiej i trwałej poprawy jakości powietrza.

KONTROLA JAKO OBOWIĄZEK GMINY

Podstawę prawną prowadzenia kontroli palenisk przez organy gminy stanowi art. 379 p.o.ś. W przepisie tym wskazano organy upoważnione do prowadzenia kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska. Jest to m.in. wójt, burmistrz i prezydent miasta.

W doktrynie wskazuje się, że przepis art. 379 ust. 1 p.o.ś. **nakłada obowiązek prowadzenia kontroli.**

⁴ Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.), s. 50.

⁵ Ocena jakości powietrza w strefach w Polsce za rok 2023. Zbiórca raport krajowy z rocznej oceny jakości powietrza w strefach wykonanej przez GIOŚ według zasad określonych w art. 89 ustawy – Prawo ochrony środowiska, Warszawa 2024.

(...) wskazane organy mają obowiązek prowadzenia kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska⁶.

Szczegółowe obowiązki organów gminy w zakresie prowadzenia kontroli palenisk określają niektóre POP. W wielu obowiązujących POP wskazano minimalną liczbę kontroli, które powinny być przeprowadzone każdego roku w gminie. Liczby te uzależnione są od wielkości (liczby mieszkańców) gminy i znacząco różnią się w poszczególnych województwach.

Wykonanie minimalnej liczby kontroli wskazanej w POP nie oznacza, że organ może całkowicie zaprzestać prowadzenia dalszych kontroli w danym roku kalendarzowym. Dotyczy to w szczególności kontroli interwencyjnych, prowadzonych w związku z uzasadnionym podejrzeniem naruszenia przepisów o ochronie środowiska, np. w związku z wpływem wia-rygodnego zgłoszenia. Takie kontrole należy prowa-odzić przez cały rok, również po zrealizowaniu mini-malnej liczby kontroli wynikającej z POP.

Dodatkowe obowiązki dotyczące prowadzenia wzmożonych kontroli mogą również wprowadzać obo-wiązujące na danym obszarze PDK. Obowiązki te aktu-alizują się w momencie ogłoszenia na danym obszarze poziomu zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza. Niektóre PDK zawierają ogólne zalecenie wzmożenia kontroli palenisk, podczas gdy inne mogą wymagać przeprowadzenia określonej liczby dodatkowych kon-troli w czasie obowiązywania poziomu zagrożenia.

CENTRALNA EWIDENCJA EMISYJNOŚCI BUDYNKÓW I JEJ ROLA W PROCESIE KONTROLI PALENISK

CEEB to ogólnopolski rejestr, który gromadzi informa-cje o źródłach ciepła i spalaniach paliw w budynkach.

CEEB obejmuje budynki zarówno mieszkalne, jak i nie-mieszkalne. W CEEB gromadzone są również inne dane o budynkach, źródłach energii elektrycznej, in-formacje o przeprowadzonych kontrolach, udzielo-nych dofinansowaniach, dane właścicieli i zarządców nieruchomości oraz osób uprawnionych do wprowa-dzania danych do ewidencji. Pełen zakres danych gro-madzonych w CEEB określa art. 27a u.c.e.e.b.

Przepisy dotyczące CEEB wprowadzono do u.c.e.e.b. w 2020 r., weszły w życie 1 stycznia 2021 r., ale sama ewidencja uruchamiana była stopniowo, w miarę oddawania kolejnych niezbędnych rozwią-zań informatycznych. Zgodnie z ustawą CEEB pro-wadzi minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, ale obowiązek ten został po-wierzony GUNB.

CEEB jest kluczowym narzędziem w walce z zanie-czyszczaniem powietrza pochodzącym z małych źró-deł spalania. Przed jej utworzeniem wiedza na temat struktury źródeł grzewczych opierała się wyłącznie na szacunkach oraz prowadzonej w niektórych gmi-nach ankietyzacji. Część POP nakładała na gminy obowiązek zbierania danych na temat źródeł grzew-czych w budynkach i lokalach mieszkalnych jeszcze przed powstaniem CEEB.

Dane w CEEB pochodzą z dwóch źródeł. Po pierwsze, właściciele i zarządcy budynków oraz lokali, zarówno mieszkalnych, jak i niemieszkal-nych, zobowiązani są do składania **deklaracji** o źró-dłach ciepła lub źródłach spalania paliw w terminie 14 dni od ich pierwszego uruchomienia (art. 27g ust.1 u.c.e.e.b.). Jest to obowiązek obwarowany odpowiedzialnością za popełnienie wykroczenia (art. 27h u.c.e.e.b.).

Po drugie, obowiązek wprowadzania danych do CEEB (art. 27c ust. 1 u.c.e.e.b.) spoczywa na tzw. **osobach uprawnionych**, wymienionych w art. 27b ust. 1 u.c.e.e.b. Są to m.in. osoby przeprowa-dzające kontrolę, o której mowa w art. 379 p.o.ś., w zakresie źródła spalania paliw objętych ewiden-cjonowaniem w CEEB lub spełnienia wymagań określonych w uchwale antysmogowej, jak również osoby przeprowadzające kontrolę na podstawie

⁶ M. Górski, komentarz do art. 379 [w:] *Prawo ochrony środo-wiska. Komentarz*, Warszawa 2019.

art. 9u ust. 1 u.c.p.g. w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi i odprowadzania nieczystości ciekłych. Obowiązek ten spoczywa zatem na prowadzących kontrolę pracownikach urzędu gminy lub miasta oraz funkcjonariuszach straży gminnej lub miejskiej.

Urzędnicy i strażnicy gminni lub miejscy prowadzący kontrole palenisk mają obowiązek wprowadzenia danych do CEEB.

Osobami uprawnionymi, które mają obowiązek wprowadzania danych do CEEB, są również m.in. inspektorzy WIOŚ, a także kominiarze prowadzący kontrole lub czyszczenie przewodów kominowych.

Z u.c.e.e.b. wynika również obowiązek sporządzania **elektronicznych protokołów z kontroli** prowadzonych na podstawie art. 379 p.o.ś. oraz art. 9u u.c.p.g. (art. 27f u.c.e.e.b.). Protokołowanie kontroli palenisk zostanie omówione szczegółowo w dalszej części poradnika.

U.c.e.e.b. zapewnia wójtom, burmistrzom i prezydentom miast dostęp do danych zgromadzonych w CEEB w zakresie niezbędnym do wykonywania ich ustawowych zadań.

Dane z CEEB powinny być wykorzystywane przede wszystkim przy opracowywaniu **planów kontroli**. Istotne jest bowiem to, aby kontrole prowadzić przede wszystkim w tych nieruchomościach, gdzie istnieje ryzyko naruszenia przepisów o ochronie środowiska. Należy zatem kontrolować przede wszystkim nieruchomości, w których są eksploatowane kotły i piece na paliwo stałe.

Dane zebrane w CEEB nie zawsze mają pokrycie w rzeczywistości, zwłaszcza gdy ich jedynym źródłem są deklaracje składane przez właścicieli budynków i lokali. Nieprawidłowości mogą być wynikiem celowego działania, ale również błędów lub niewiedzy. Dużo większą wartość mają dane, które zostały wprowadzone do CEEB przez osobę

uprawnioną (np. urzędnika lub strażnika gminnego prowadzącego kontrolę).

Na stronie internetowej GUNB dostępna jest platforma e-learningowa z szeroką ofertą kursów dla osób uprawnionych: <https://zone-edu.gunb.gov.pl/> oraz bardzo obszerny zbiór pytań i odpowiedzi: <https://zone.gunb.gov.pl/pl/pytania-i-odpowiedzi-2>.

WPROWADZANIE DO OBROTU PRODUKTÓW I PALIW

Nadzór nad rynkiem urządzeń grzewczych i paliw stałych nie należy do obowiązków organów gminy. Niejednokrotnie jednak w przebiegu kontroli może pojawić się podejrzenie nieuczciwych praktyk rynkowych, w tym wprowadzania do obrotu niedozwolonych produktów. Niektóre osoby, które zakupiły niedozwolone paliwo lub niezgodny z obowiązującym prawem kocioł albo piec, zostały wprowadzone w błąd przez nieuczciwych przedsiębiorców. W takiej sytuacji należy zawiadomić właściwe instytucje, zwykle będzie to wojewódzki inspektorat Inspekcji Handlowej. W skrajnych przypadkach należy rozważyć zapewnienie kontrolowanej osobie wsparcia prawnego.

Wprowadzanie do obrotu kotłów i miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe

Kotły i miejscowe ogrzewacze na paliwo stałe wprowadzane do obrotu w Polsce i w całej UE muszą spełniać wymogi **ekoprojektu**. Wprowadzanie do obrotu zdefiniowane jest w prawie UE jako udostępnienie produktu na rynku Unii po raz pierwszy. Nie obejmuje zatem np. sprzedaży używanych produktów.

Wymogi ekoprojektu dotyczą zarówno granicznych wielkości emisji, jak i sprawności urządzeń. Ponadto, ekoprojekt nakłada obowiązki dotyczące informacji o produktach. Obowiązkowe jest m.in. przekazanie nabywcy kotła lub miejscowego ogrzewacza pomieszczeń **instrukcji dla instalatorów**

i użytkowników oraz dokumentacji technicznej.

Dokumenty te są niezwykle istotne z punktu widzenia kontroli palenisk – pozwalają stwierdzić, czy dane urządzenie spełnia wymagania określone w uchwałach antysmogowych oraz czy jest eksploatowane zgodnie z przeznaczeniem (w instrukcji dla instalatorów i użytkowników określa się m.in., do spalania jakich paliw przeznaczony jest kocioł lub piec). Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych zostanie omówiona w dalszej części poradnika.

Przepisy dotyczące ekoprojektu wprowadzają jednak szereg wyjątków. W przypadku kotłów na paliwo stałe, zgodnie z art. 1 ust. 2 rozporządzenia 2015/1189, wymogów ekoprojektu nie stosuje się do następujących urządzeń:

- kotłów służących wyłącznie do zapewniania ciepłej wody użytkowej,
- kotłów przeznaczonych do ogrzewania gazowych nośników ciepła, takich jak para wodna lub powietrze,
- kotłów kogeneracyjnych na paliwo stałe o maksymalnej mocy elektrycznej 50 kW lub większej,
- kotłów na biomasę nieдрzewną,
- kotłów o znamionowej mocy cieplnej powyżej 500 kW.

Przed 1 stycznia 2020 r. sprzedaż (nie tylko pierwsze wprowadzenie do obrotu) kotłów na paliwo stałe była uregulowana w rozporządzeniu w sprawie wymagań dla kotłów. Obecnie, zgodnie z definicją zawartą w art. 172a pkt 1 p.o.ś., rozporządzenie to ma zastosowanie jedynie do kotłów służących wyłącznie do zapewniania ciepłej wody użytkowej oraz kotłów na biomasę nieдрzewną z wyłączeniem kotłów o mocy powyżej 100 kW zasilanych ręcznie balotami słomy. Rozporządzenie w sprawie kotłów uzupełnia zatem ekoprojekt i utrudnia jego omijanie przez nieuczciwych producentów i dystrybutorów.

W przypadku miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe, zgodnie z art. 1 ust. 2 rozporządzenia 2015/1185, wymogi ekoprojektu nie mają

zastosowania przy wprowadzaniu do obrotu następujących urządzeń:

- przeznaczonych, do spalania wyłącznie biomasy nieдрzewnej,
- przeznaczonych wyłącznie do użytku na zewnątrz,
- których bezpośrednia moc cieplna wynosi mniej niż 6% łącznej bezpośredniej i pośredniej mocy cieplnej przy nominalnej mocy cieplnej,
- **które nie są zmontowane fabrycznie ani nie są dostarczane jako prefabrykowane komponenty lub części przez jednego producenta i muszą być zmontowane na miejscu,**
- produktów do ogrzewania powietrznego,
- pieców do saun.

Powyższe wyjątki dotyczą stosowania regulacji wynikających z przepisów prawa UE wyłącznie na etapie **wprowadzania produktów do obrotu**. Nie wykluczają one jednak możliwości ustanawiania przez państwa członkowskie dodatkowych **wymogów, ograniczeń lub zakazów związanych z eksploatacją instalacji grzewczych**.

W Polsce takie przepisy wprowadzane są w drodze tzw. uchwał antysmogowych. Uchwały te często odwołują się do wymagań ekoprojektu – w szczególności w zakresie granicznych wartości emisji zanieczyszczeń lub minimalnej sprawności cieplnej urządzeń grzewczych. Mogą one obejmować również instalacje, **dla których wymogi ekoprojektu nie mają zastosowania na etapie wprowadzania do obrotu**, np. tradycyjne piece kaflowe lub piece nadmuchowe.

Nie zachodzi przy tym sprzeczność pomiędzy uchwałami antysmogowymi a przepisami prawa UE w zakresie ekoprojektu, ponieważ regulacje te **dotyczą różnych etapów funkcjonowania urządzeń**. Przepisy unijne regulują kwestie dopuszczania produktów do obrotu, natomiast uchwały antysmogowe odnoszą się do zasad ich eksploatacji na danym obszarze.

Nadzór nad przestrzeganiem przepisów dotyczących wprowadzania do obrotu produktów, w tym kotłów i miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwa stałe, sprawuje UOKiK oraz wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej.

Norma PN-EN 303-5 i klasy kotłów

Przed wejściem w życie rozporządzenia w sprawie wymagań dla kotłów oraz rozporządzenia 2015/1189 od wielu lat funkcjonowała już norma PN-EN 303-5⁷. Jest to europejska norma techniczna dotycząca kotłów grzewczych opalanych paliwami stałymi. Dotyczy zarówno konstrukcji kotłów, jak i ich sprawności oraz poziomu emisji zanieczyszczeń. Norma opisuje również szczegółowo sposób badania kotłów.

Norma jest regularnie aktualizowana, obecnie obowiązuje jej wersja opublikowana w 2023 r.⁸ Z punktu widzenia kontroli palenisk kluczowa jest jednak wersja normy z 2012 r.⁹, ponieważ to do niej odwołuje się większość uchwał antysmogowych.

Norma PN-EN 303-5:2012 przewidywała podział kotłów na klasy: 3, 4 i 5 (najwyższą). Klasy 1 i 2, które uwzględniała wcześniejsza wersja normy, zostały wycofane. Przynależność do poszczególnych klas uzależniona jest od spełnienia wymagań dotyczących emisji zanieczyszczeń oraz sprawności. Wymogi określone dla klasy 5 pokrywają się w dużej mierze z wymogami ekoprojektu dla kotłów na podstawie art. 2015/1189, chociaż nie są z nimi w pełni zbieżne.

Badania pod kątem spełnienia wymagań określonych w normie PN-EN 303-5 może prowadzić tylko akredytowane laboratorium. Opisana w normie metodyka badawcza ma również zastosowanie przy badaniu kotłów pod kątem zgodności z wymogami ekoprojektu.

Weryfikacja klasy kotła oraz zgodności z normą PN-EN 303-5:2012 została szerzej omówiona w dalszej części poradnika.

Norma PN-EN 303-5 sama w sobie nie stanowi źródła powszechnie obowiązującego prawa. Stosowanie tej normy przez producentów kotłów przed wejściem w życie rozporządzenia w sprawie wymagań dla kotłów było dobrowolne. Niemniej jednak obowiązujące akty prawne mogą odsyłać do stosowania całości lub części norm technicznych. Przykładowo, rozporządzenie w sprawie wymagań dla kotłów odsyła do normy PN-EN 303-5 w zakresie obliczania minimalnej pojemności zbiornika akumulacyjnego (§ 3 ust. 4) oraz potwierdzania spełniania granicznych wartości emisji i sprawności, określonych w załączniku do rozporządzenia.

Wprowadzanie do obrotu paliw stałych

Inaczej niż w przypadku urządzeń grzewczych, wprowadzanie do obrotu paliw stałych z przeznaczeniem na rynek detaliczny uregulowane jest w całości w prawie krajowym, tj. w u.s.m.k.j.p. i rozporządzeniach wydanych na podstawie tej ustawy.

Ustawa reguluje wprowadzanie do obrotu paliw stałych z przeznaczeniem do użycia w gospodarstwach domowych oraz w instalacjach spalania o nominalnej mocy cieplnej mniejszej niż 1 MW. Przepisy te nie mają zatem zastosowania w przypadku zakupu paliw stałych przez operatorów większych instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia lub uzyskania pozwolenia.

U.s.m.k.j.p. definiuje wprowadzanie do obrotu szeroko jako sprzedaż lub inną formę zbycia paliw stałych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Obejmuje ona zatem wszystkie transakcje aż do zbycia paliwa odbiorcy końcowemu, którym jest osoba prowadząca gospodarstwo domowe lub podmiot prowadzący instalację spalania paliw o nominalnej mocy cieplnej mniejszej niż 1 MW.

Definicja paliw stałych zawarta została w art. 2 ust. 1 pkt 4a ustawy i ma formę wyliczenia obejmującego:

7 Kotły grzewcze – Część 5: Kotły grzewcze na paliwa stałe z ręcznym i automatycznym zasypem paliwa o mocy nominalnej do 500 kW – Terminologia, wymagania, badania i oznakowanie.

8 PN-EN 303-5+A1:2023-05.

9 PN-EN 303-5:2012.

- węgiel kamienny, brykiety lub pelety zawierające co najmniej 85% węgla kamiennego,
- produkty w postaci stałej otrzymywane w procesie przeróbki termicznej węgla kamiennego lub węgla brunatnego przeznaczone do spalania,
- biomasę pozyskaną z drzew i krzewów oraz biomasę roślinną z rolnictwa,
- torf,
- muły węglowe, flotokoncentraty,
- węgiel brunatny,
- dowolną mieszaninę paliw, o których mowa w lit. a–f, z dodatkiem lub bez dodatku innych substancji, zawierającą mniej niż 85% węgla kamiennego;

W praktyce przepisy ustawy dotyczą przede wszystkim węgla oraz w nieco mniejszym stopniu paliw stałych z biomasy. Wymagania dotyczące wprowadzanej do obrotu biomasy określa rozporządzenie w sprawie wymagań jakościowych dla biomasy. Przepisy regulujące wprowadzanie do obrotu biomasy mają jednak zostać w niedalekiej przyszłości rozbudowane. Poza regulacją ustawową jest obecnie sprzedaż torfu.

W stosunku do węgla kamiennego oraz produktów otrzymywanych w procesie przeróbki termicznej węgla kamiennego lub brunatnego ustawa wprowadza obowiązek sporządzenia i przekazania nabywcy **świadectwa jakości**. Świadectwo jakości zawiera informacje na temat rzeczywistych parametrów fizykochemicznych węgla, takich jak uziarnienie, zawartość popiołu, zawartość siarki. Treść świadectwa jakości zostanie szerzej omówiona w części poradnika dotyczącej kontroli paliw. W aktualnym stanie prawnym obowiązek wystawienia świadectwa jakości nie dotyczy paliw innych niż węgiel kamienny, w szczególności nie ma on zastosowania do biomasy.

Świadectwo jakości sporządzane jest dla każdej partii paliwa, a jego kopia jest obowiązkowo przekazywana kolejnym nabywcom, aż do nabywcy końcowego.

Wprowadzany do obrotu węgiel musi spełniać wymagania jakościowe dotyczące parametrów fizykochemicznych, określone w rozporządzeniu w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych.

Ustawa wprost zakazuje wprowadzania do obrotu:

- mułów węglowych, flotokoncentratów,
- węgla brunatnego,
- mieszanin paliw stałych zawierających mniej niż 85% węgla kamiennego,
- paliw niesortowanych (węgla niepoddanego procesowi wzbogacania lub mieszanin węgla o zróżnicowanym uziarnieniu, niespełniających wymagań jakościowych),
- węgla niespełniającego wymagań jakościowych określonych w rozporządzeniu.

Naruszenie tych zakazów stanowi przestępstwo zagrożone wysokimi karami, w przypadku gdy paliwo stanowi mienie znacznej wartości – grzywną do 1 000 000 zł lub karą pozbawienia wolności do lat 5.

Zakazane jest również wprowadzanie do obrotu paliwa bez wymaganego świadectwa jakości, nieprzekazanie nabywcy kopii świadectwa jakości lub wystawienie świadectwa jakości niezgodnego z rzeczywistymi parametrami paliwa. Za naruszenie tych zakazów grozi administracyjna kara pieniężna w wysokości do 100 000 zł.

Zakazy dotyczące wprowadzania do obrotu paliw mają również zastosowanie na etapie obejmowania procedurą celną dopuszczenia do obrotu paliw stałych pochodzących z krajów nienależących do Unii Europejskiej.

Organem właściwym do kontroli sprzedawców paliw stałych oraz wymierzania administracyjnych kar pieniężnych jest wojewódzki inspektor Inspekcji Handlowej.

W przypadku podejrzenia sprzedaży niedozwolonych paliw stałych stanowiącej przestępstwo można również zawiadomić Policję lub prokuraturę.

Projektowana nowelizacja przepisów o wprowadzaniu do obrotu paliw stałych

W trakcie prac nad poradnikiem procedowany był rządowy projekt nowelizacji u.s.m.k.j.p. wprowadzający bardziej rygorystyczne obostrzenia dotyczące wprowadzania do obrotu paliw z biomasy. Projekt przewiduje wprowadzenie obowiązku sporządzania świadectw jakości dla paliw takich, jak brykiety i pelety drzewne. Wymagania jakościowe dla paliw z biomasy staną się bezwzględnie wiążące, a ich nieprzestrzeganie będzie obostrzone takimi samymi sankcjami, jak sprzedaż niedozwolonego węgla. Planowany jest również zakaz sprzedaży paliw stałych z torfu.

Sprzedaż kotłów, miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń i paliw a prawa konsumenta

Sprzedaż kotłów, pieców czy paliw może również naruszać prawa konsumentów określone w u.p.k. Dotyczy to nie tylko sytuacji, w których produkt wprowadzany do obrotu jest wprost niezgodny z przepisami prawa, np. sprzedaż kotła niespełniającego wymogów ekoprojektu lub węgla niespełniającego wymagań jakościowych.

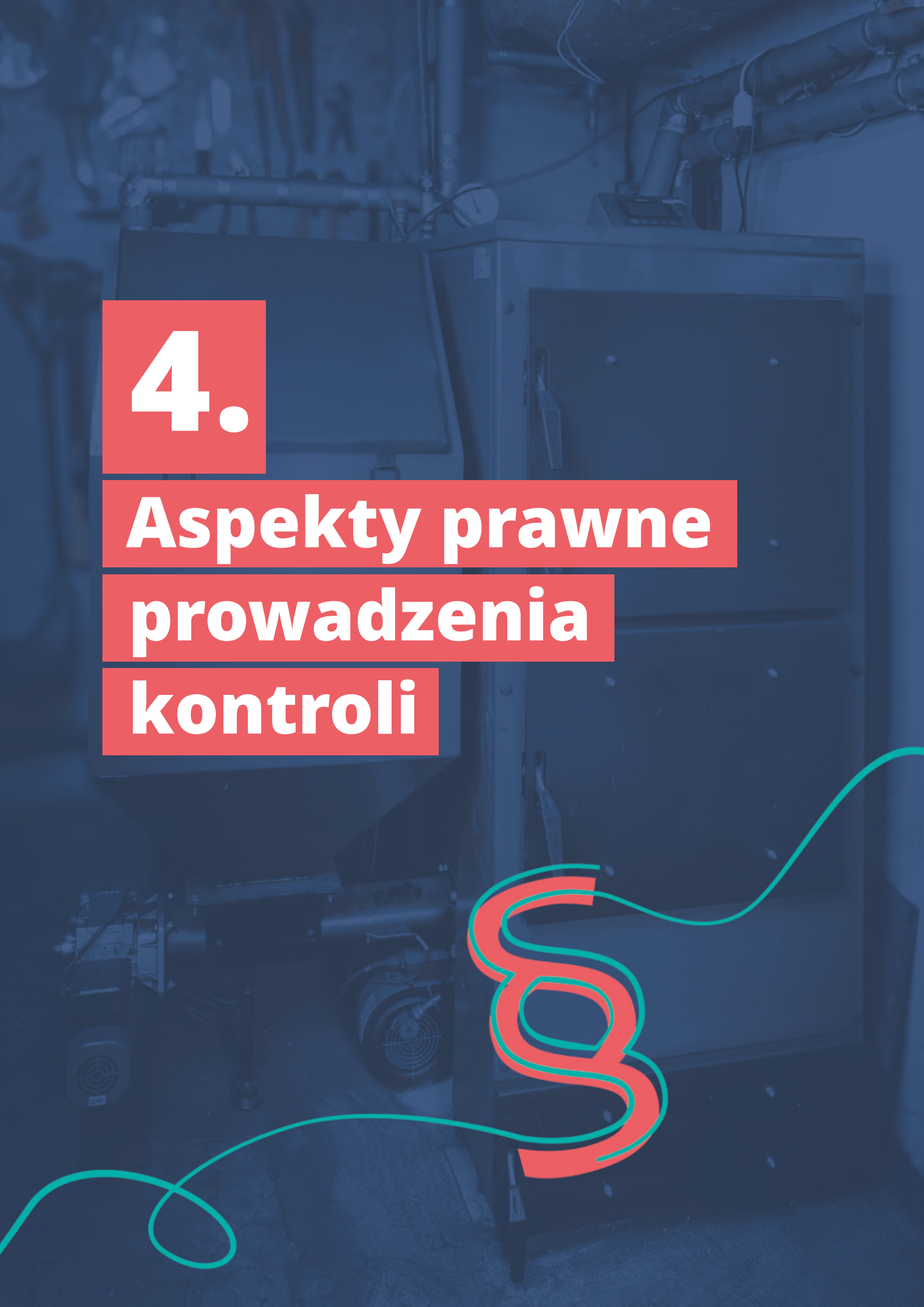
W Polsce obowiązuje szereg uchwał antysmogowych, które zakazują eksploatacji niektórych urządzeń – nawet jeśli ich sprzedaż jako taka nie jest zakazana. Przykładowo, uchwała antysmogowa dla województwa małopolskiego i wielkopolskiego

dopuszcza eksploatację wyłącznie kotłów na paliwo stałe z automatycznym podawaniem paliwa lub kotłów zgazowujących paliwo. Kocioł z ręcznym podawaniem paliwa, który nie jest urządzeniem zgazowującym, nawet jeśli spełnia wymagania ekoprojektu, nie może być w Małopolsce i Wielkopolsce legalnie użytkowany.

Tymczasem zgodnie z art. 43b ust. 2 pkt 1 u.p.k., towar, który nie nadaje się do celów, do których zazwyczaj się go używa, **z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa**, norm technicznych lub dobrych praktyk, uznaje się za **niezgodny z umową**.

Towar, którego w świetle obowiązujących przepisów prawa nie można używać zgodnie z przeznaczeniem, jest niezgodny z umową.

Oznacza to, że profesjonalny sprzedawca oferujący kotły na paliwo stałe na terenie Małopolski i Wielkopolski powinien unikać oferowania urządzeń, których użytkowanie jest tam zakazane. Jeśli mimo to sprzedaje taki kocioł bez odpowiedniego ostrzeżenia, konsument może powołać się na niezgodność towaru z umową i żądać jego wymiany na urządzenie zgodne z uchwałą antysmogową, a w razie odmowy – odstąpić od umowy. Osoby, które znalazły się w takiej sytuacji należy kierować do [rzeczników konsumentów](#) lub organizacji zajmujących się wspieraniem konsumentów.

4.

**Aspekty prawne
prowadzenia
kontroli**

Podstawa prawna prowadzenia kontroli

Podstawą prawną do prowadzenia kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych oraz zakazu spalania odpadów jest przepis art. 379 ust. 1 p.o.ś.

Minister właściwy do spraw klimatu, marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów.

Ten przepis upoważnia, ale jednocześnie **zobowiązuje** wymienione w nim organy do przeprowadzania kontroli. Zakres przedmiotowy kontroli dotyczy **wszystkich przepisów o ochronie środowiska** – nie tylko przepisów p.o.ś., ale również innych aktów prawnych, w tym uchwał antysmogowych, POP i PDK.

Wymienione organy prowadzą kontrolę w zakresie swojej właściwości. Właściwość miejscowa nie budzi wątpliwości – w przypadku wójta, burmistrza lub prezydenta miasta ograniczają ją granice gminy lub miasta. Właściwość rzeczową omówimy poniżej.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta może upoważnić do wykonywania kontroli osoby **pracujące w podległym mu urzędzie gminy** oraz osoby pełniące służbę w **straży gminnej lub miejskiej**.

Wydawane upoważnienie nie musi dotyczyć konkretnej kontroli, ale zwykle ma charakter stały. Osoba upoważniona do kontroli musi być zatrudniona w urzędzie gminy lub miasta albo w straży gminnej lub miejskiej. Niedopuszczalne jest udzielenie upoważnienia innym osobom, np. na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Jeśli przedmiotem kontroli jest gospodarka odpadami komunalnymi i przestrzeganie przepisów u.c.p.g., podstawą prawną do prowadzenia kontroli stanowi przepis art. 9u ust. 1 u.c.p.g. Jednakże zgodnie z art. 9u ust. 3 tej ustawy do prowadzenia tej kontroli

stosuje się art. 379 i 380 p.o.ś. A zatem wszelkie uwagi dotyczące kontroli prowadzonej na podstawie art. 379 p.o.ś. mają w pełni zastosowanie do kontroli dotyczącej odpadów komunalnych.

Łączenie kontroli dotyczącej przestrzegania przepisów o ochronie środowiska z przepisami u.c.p.g. jest powszechną praktyką. Przedmiotem kontroli przestrzegania przepisów u.c.p.g. jest m.in. prawidłowa gospodarka odpadami komunalnymi, w tym przeciwdziałanie ich spalaniu. Ponadto, w przebiegu takiej kontroli stosuje się również szereg przepisów dotyczących CEEB.

Dlatego w poradniku zawarliśmy szereg odniesień również do tego rodzaju kontroli.

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA ORGANU

Ustalenie zakresu właściwości organów wymaga odwołania się do szeregu przepisów p.o.ś. i innych aktów prawnych zawierających przepisy o ochronie środowiska.

Po pierwsze, jest to art. 378 ust. 3 p.o.ś., zgodnie z którym wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest organem właściwym do wydawania wymienionych tam decyzji, przyjmowania wyników pomiarów i przyjmowania zgłoszeń w przypadku **zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami**.

Zwykłym korzystaniem ze środowiska jest korzystanie ze środowiska z wykorzystaniem instalacji, których eksploatacja nie wymaga pozwolenia (art. 4 ust. 3 p.o.ś.), np. palenie w domowym kotle lub piecu grzewczym.

Ponadto wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest właściwym organem do wydawania decyzji nakazujących ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia przez osoby fizyczne. Przepis ten należy jednak odczytywać z uwzględnieniem art. 362 p.o.ś., który upoważnia do wydawania analogicznych decyzji starostę – w stosunku do **podmiotów korzystających ze środowiska**.

Podmiotami korzystającymi ze środowiska w rozumieniu ustawy są przedsiębiorcy, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, jed-

nostki organizacyjne oraz osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie. Podmiotami korzystającymi ze środowiska są również osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, które eksploatują instalacje wymagające pozwolenia – to jednak przypadek bardzo rzadki.

Na podstawie powyższych przepisów można stwierdzić, że na gruncie p.o.ś. wójt, burmistrz, lub prezydent miasta jest organem ochrony środowiska właściwym w sprawach dotyczących osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami.

W odniesieniu do rolników, którzy choć nie są przedsiębiorcami, mieszczą się w ustawowej definicji podmiotu korzystającego ze środowiska, pomocne jest orzecznictwo sądów administracyjnych. W postanowieniu z 12 kwietnia 2022 r., sygn. akt III OW 178/21, Naczelny Sąd Administracyjny, rozstrzygając spór kompetencyjny pomiędzy starostą a burmistrzem wskazał burmistrza jako organ właściwy do podjęcia działań w sprawie dotyczącej niewłaściwego składowania obornika w gospodarstwie rolnym. Należy zatem uznać, że wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest organem właściwym również do prowadzenia kontroli u rolników.

Organem właściwym do prowadzenia kontroli u pozostałych podmiotów: przedsiębiorców, jednostek organizacyjnych, osób eksploatujących instalacje wymagające pozwolenia, jest co do zasady starosta¹⁰.

Szczególna sytuacja występuje w **miastach na prawach powiatu**. Prezydent miasta na prawach powiatu sprawuje bowiem funkcję organu wykonawczego powiatu, przysługują mu zatem wszystkie kompetencje zarezerwowane dla starosty. Dlatego też zakres właściwości prezydenta miasta na prawach powiatu w sprawach dotyczących środowiska, w tym kontroli, jest znacznie szerszy niż wójta i burmistrza oraz prezydenta miasta niebędącego miastem na prawach powiatu.

Odrębnie uregulowana jest właściwość w zakresie kontroli przestrzegania przepisów u.c.p.g. Zgodnie z art. 9u tej ustawy organem kontrolnym w każ-

¹⁰ W przypadku największych instalacji, klasyfikowanych jako przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, właściwy będzie marszałek województwa. W szczególnych przypadkach właściwość może przysługiwać RDOŚ lub ministrowi właściwemu do spraw klimatu.

dym przypadku jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. W tym zakresie uprawnienia kontrolne obejmują zatem również przedsiębiorców¹¹.

Niektóre POP wprost nakazują prowadzenie kontroli osób nieprowadzących działalności gospodarczej wójtom, burmistrzom lub prezydentom miast, prowadzenie zaś kontroli przedsiębiorców – starostom.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest zawsze właściwy do prowadzenia kontroli u osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami, w tym u rolników. W przypadku kontroli dotyczącej przestrzegania u.c.p.g. (gospodarka odpadami komunalnymi, gromadzenie i pozbywanie się nieczystości ciekłych) właściwość wójta, burmistrza i prezydenta miasta obejmuje również przedsiębiorców. W przypadku miast na prawach powiatu prezydentowi przysługują również kompetencje starosty, także w zakresie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska.

PRAWA I OBOWIĄZKI KONTROLUJĄCEGO I KONTROLOWANEGO

P.o.ś. szczegółowo określa zarówno obowiązki kontrolującego, jak i obowiązki kontrolowanego. Przepisy ustawy w tym zakresie uzupełniają uchwały antysmogowe, które mogą nakładać na kontrolowanych dodatkowe obowiązki w zakresie wykazania spełnienia wymagań uchwały. Prawa kontrolujących i kontrolowanych wynikają również z innych aktów prawnych, które opisujemy poniżej.

Prawa i obowiązki kontrolującego

Dobra znajomość i zrozumienie uprawnień kontrolującego mają kluczowe znaczenie dla prawidłowego przeprowadzenia kontroli, dlatego niżej omawiamy szczegółowo kolejne punkty art. 379 ust. 3, który mówi, że:

11 Tak m. in. D. Danecka, W. Radecki, komentarz do art. 9u [w:] *Utrzymanie czystości i porządku w gminach. Komentarz*, Warszawa 2023.

Kontrolujący, wykonując kontrolę, jest uprawniony do:

1.

wstępu wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren nieruchomości, obiektu lub ich części, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, a w godzinach od 6 do 22 – na pozostały teren;

2.

przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych;

3.

żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwania osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego;

4.

żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli.

Pkt 1. Kontrolujący jest uprawniony do wstępu wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren nieruchomości, obiektu lub ich części, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, a w godzinach od 6 do 22 – na pozostały teren.

Art. 379 ust. 3 pkt 1 p.o.ś. reguluje kilka istotnych zagadnień. Po pierwsze, uprawnia kontrolującego do wstępu na teren nieruchomości **wraz z rzeczoznawcami**. Jest to uprawnienie, ale nie obowiązek – kontrolę można prowadzić bez rzeczoznawcy. Ustawa nie definiuje pojęcia rzeczoznawcy. Wobec braku definicji legalnej pojęcia rzeczoznawcy w rozumieniu art. 379 p.o.ś., należy odwołać się do definicji słownikowych. Zgodnie ze *Słownikiem języka polskiego PWN* rzeczoznawca oznacza osobę powoływaną do wydawania orzeczenia lub opinii w sprawach spornych, wchodzących w zakres jej kwalifikacji¹², wskazuje się również, że pojęcie to jest synonimem słów „biegły”, „ekspert”¹³.

W tym miejscu warto powołać się na analogię z regulacją dotyczącą **biegłych** w k.p.a. Art. 84 k.p.a., będący podstawą prawną przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego w postępowaniu administracyjnym, nie precyzuje, jakie wymagania musi spełniać osoba występująca w roli biegłego.

Zgodnie z utrwaloną w doktrynie i orzecznictwie wykładnią art. 84 k.p.a.: *Kodeks nie ustanawia jakichkolwiek formalnych kryteriów kwalifikacji biegłego. Oznacza to, że **biegłym [...] może być zarówno osoba wpisana na przewidzianą przepisami prawa listę biegłych (rzeczoznawców), jak i osoba spoza tej listy, która ma wiedzę fachową w danej dziedzinie***¹⁴.

Zasadny wydaje się zatem wniosek, że rzeczoznawca, o którym mowa w art. 379 ust. 3 pkt 1 p.o.ś., pełni w ramach kontroli rolę zbliżoną do biegłego w postępowaniu administracyjnym, a zatem funkcję tę może pełnić każda osoba mająca fachową wiedzę (doświadczenie, wykształcenie) w dziedzinie, która jest istotna z punktu widzenia przedmiotu kontroli.

Kontrolujący może więc w trakcie kontroli korzystać ze wsparcia rzeczoznawcy, który ma wiedzę fachową i przydatną z punktu widzenia kontroli. Może to być np. osoba mająca specjalistyczną wiedzę na temat budowy urządzeń grzewczych, która pomoże ustalić, czy dane urządzenie spełnia wymagania określone w uchwale antysmogowej.

Co istotne, rzeczoznawca nie może działać samodzielnie. Wszelkie czynności kontrolne podejmuje osoba upoważniona do prowadzenia kontroli, rzeczoznawca zaś zapewnia jej jedynie wsparcie merytoryczne.

Omawiany przepis przyznaje również kontrolującemu prawo wstępu na teren nieruchomości z niezbędnym sprzętem. Za sprzęt niezbędny w kontekście kontroli palenisk należy uznać w szczególności narzędzia służące do pobierania i przechowywania próbek popiołu czy też urządzenie do pomiaru wilgotności drewna opałowego.

Art. 379 ust. 3 pkt 1 uprawnia do wstępu na teren nieruchomości w określonych godzinach.

¹² <https://sjp.pwn.pl/sjp/rzeczoznawca;2518596.html>.

¹³ <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/rzeczoznawca;5494262.html>.

¹⁴ A. Wróbel [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego, LEX/el. 2024, art. 84.

Tam gdzie prowadzona jest działalność gospodarcza, kontrolujący ma prawo wstępu przez całą dobę. Natomiast na pozostały teren, przez co rozumie się wszystkie nieruchomości, obiekty lub ich części, na których nie jest prowadzona działalność gospodarcza, kontrolujący ma prawo wstępu w godzinach od 6:00 do 22:00. W takich godzinach kontrolujący ma zatem prawo wstępu m.in. na prywatne posesje, do domów i mieszkań.

Komentatorzy są zgodni co do tego¹⁵, że art. 379 ust. 3 pkt 1 w zakresie dotyczącym kontroli u przedsiębiorców nie wyłącza stosowania przepisów p.p. Zgodnie z tym stanowiskiem kontrola u przedsiębiorców powinna być prowadzona w godzinach pracy lub w czasie faktycznego wykonywania działalności gospodarczej (art. 51 ust. 1 p.p.).

Kontrola u przedsiębiorców powinna być co do zasady zapowiedziana (art. 48 p.p.). Istnieją jednak wyjątki, m.in. gdy przeprowadzenie kontroli jest niezbędne do przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, a także jeżeli przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione bezpośrednim zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska. Zatem uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia, wynikające np. z wpływu wiarygodnego zgłoszenia potwierdzonego obserwacjami w terenie, może stanowić podstawę do przeprowadzenia kontroli niezapowiedzianej. W przypadku osób niebędących przedsiębiorcami ani p.o.ś., ani żadna inna ustawa nie wymaga zapowiedzi przeprowadzenia kontroli.

Prawo wstępu na teren nieruchomości **nie jest równoznaczne z możliwością zastosowania środków przymusu bezpośredniego i siłowego wejścia na teren nieruchomości**. W razie braku możliwości wejścia na teren nieruchomości kontrolę należy przeprowadzić w innym terminie, a w uzasadnionych sytuacjach, np. kiedy osoba kontrolowana jest obecna i uniemożliwia wstęp na teren nieruchomości, a tym samym przeprowadzenie kontroli, należy wezwać policję.

Pkt 2. Kontrolujący jest uprawniony do przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych.

Art. 379 ust. 3 pkt 2 p.o.ś. stanowi podstawę do podejmowania wszelkich niezbędnych czynności w przebiegu kontroli. Upoważnienie to obejmuje m.in. oględziny, pobranie próbek popiołu lub paliwa, wykonanie pomiarów, np. wilgotności drewna, czy też sporządzenie dokumentacji fotograficznej w niezbędnym zakresie.

Pkt 3. Kontrolujący jest uprawniony do żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwanie osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego.

Omawiając art. 379 ust. 3 pkt 3 p.o.ś. warto rozważyć jaki charakter ma wymienione w tym przepisie „przesłuchanie”. Można się spotkać z poglądem, że do przeprowadzenia takich czynności należy stosować przepisy k.p.a. o przesłuchaniu¹⁶. Brak jednak podstawy prawnej

¹⁵ Zob. M. Górski, komentarz do art. 379 [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa 2019; K. Gruszecki, komentarz do art. 379 [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. VII, LEX/el. 2025.

¹⁶ M. Górski, komentarz do art. 379 [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa 2019.

do stosowania k.p.a. w przebiegu kontroli, ponieważ kontrola nie jest postępowaniem administracyjnym, a art. 379 p.o.ś. nie odsyła do stosowania k.p.a. Postępowanie administracyjne może zostać wszczęte dopiero w następstwie kontroli.

W przypadku kontroli palenisk indywidualnych dużo częstsze będzie jednak ujawnienie popełnienia wykroczenia, co inicjuje postępowanie wykroczeniowe, prowadzone na podstawie k.p.w. Ten przypadek omówimy w dalszej części poradnika.

„Przesłuchanie”, o którym mowa w art. 379 ust. 3 pkt 3 p.o.ś., nie jest równoznaczne z przesłuchaniem prowadzonym na podstawie k.p.a., k.p.k. lub k.p.w. Należy je rozumieć raczej jako czynność zbliżoną do tzw. **rozpytania**¹⁷, podejmowaną w celu wstępnego ustalenia faktów oraz identyfikacji osób, które mogą zostać później przesłuchane jako świadkowie lub strony.

Z tak rozumianego „przesłuchania” nie sporządza się odrębnego protokołu – jego ustalenia są ujmowane w protokole z kontroli. Taka czynność nie może stanowić samodzielnego dowodu w postępowaniu administracyjnym, wykroczeniowym czy karnym. Dowodem może być natomiast sam protokół z kontroli oraz zeznania osoby kontrolującej.

Mimo braku wyraźnej regulacji ustawowej, z zasady demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP) wynika, że osoba „przesłuchiwana” w trybie art. 379 ust. 3 pkt 3 p.o.ś. ma prawo odmówić odpowiedzi na pytania, jeśli odpowiedzi te mogłyby prowadzić do samooskarżenia lub obciążyć jej najbliższych¹⁸. Odmowa udzielenia takich wyjaśnień nie może być kwalifikowana jako karalne utrudnianie kontroli. Szerzej o tym powiemy w rozdziale dotyczącym czynów zabronionych.

Pkt 4. Kontrolujący jest uprawniony do żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli.

Wgląd w dokumenty to niezwykle istotny element kontroli palenisk i w wielu przypadkach to właśnie na podstawie okazanej przez kontrolowanego dokumentacji zostaną dokonane ustalenia przesądzające o wyniku kontroli. Dokumenty, takie jak instrukcja dla instalatorów i użytkowników oraz dokumentacja techniczna urządzenia, stanowią podstawę do określenia, czy kontrolowane urządzenie, takie jak kocioł czy piec, spełnia wymogi ekoprojektu lub określonej klasy według normy PN-EN 303-5 oraz czy jego eksploatacja nie narusza uchwały antysmogowej. Również kontrola węgla wykorzystywanego przez osobę kontrolowaną opiera się w przeważającej mierze na sprawdzeniu dokumentu – w tym wypadku świadectwa jakości paliwa.

¹⁷ Czynność operacyjna podejmowana przez organy ścigania przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego.

¹⁸ Dotyczy to w szczególności małżonka (również byłego), wstępnych, zstępnych, rodzeństwa, powinowatych pierwszego stopnia, osób pozostających (obecnie lub w przeszłości) z tą osobą w stosunku przysposobienia, opieki lub kureteli. Prawo odmowy zeznań w takiej sytuacji przewiduje art. 83 § 1 2 k.p.a. Katalog ten należy również rozszerzyć o osoby pozostające we wspólnym pożyciu (zgodnie z definicją art. 115 § 11 k.k., która ma zastosowanie na gruncie k.p.k. i k.w.).

Przepis ten może być również podstawą żądania okazania dokumentu tożsamości w celu ustalenia danych osobowych kontrolowanego, co jest niezbędne do prawidłowego przeprowadzenia kontroli i sporządzenia protokołu.

Warto dodać, że w przypadku funkcjonariuszy straży miejskiej uprawnienie do legitymowania osób wynika wprost z art. 12 ust. 1 pkt 2 u.s.g.

Kontrolujący jako funkcjonariusz publiczny

Kontrolujący, zarówno funkcjonariusz straży gminnej lub miejskiej, jak i upoważniony pracownik urzędu, jest **funkcjonariuszem publicznym** zgodnie z definicją zamieszczoną w art. 115 § 13 k.k. Oznacza to, że jest objęty szczególną ochroną prawną, a działania skierowane przeciwko niemu, m.in. naruszenie nietykalności cielesnej, wywieranie wpływu na czynności urzędowe, znieważenie czy też po prostu utrudnianie lub udaremnianie kontroli, są przestępstwami. Omówimy to szerzej w rozdziale poświęconym czynom zabronionym ujawnianym w toku kontroli.

Uprawnienia mandatowe

Kontrolujący, będący upoważnionymi pracownikami urzędu gminy lub miasta, oraz funkcjonariusze straży gminnej lub miejskiej mają w przeważającej mierze te same uprawnienia. Istotna różnica pojawia się jednak w momencie ujawnienia wykroczenia. Strażnik gminny może bowiem za wiele wykroczeń ukarać mandatem karnym. Uprawnienie do nakładania grzywny w formie mandatu karnego przez strażników gminnych obejmuje wyłącznie wykroczenia wymienione w rozporządzeniu w sprawie wykroczeń. Pracownicy urzędu gminy upoważnieni do prowadzenia kontroli nie mają uprawnień mandatowych. Postępowanie po ujawnieniu wykroczenia omawiamy szerzej w dalszej części poradnika.

Użycie środków przymusu bezpośredniego

Pracownik urzędu nie ma prawa używać środków przymusu bezpośredniego podczas kontroli. Nie może wyłamywać zamków lub zabezpieczeń ani też używać siły w stosunku do kontrolowanego, który utrudnia lub udaremnia przeprowadzenie kontroli. Jedynym rozwiązaniem w takiej sytuacji jest wezwanie policji.

Jeśli kontrolę prowadzi funkcjonariusz straży gminnej (miejskiej), użycie środków przymusu bezpośredniego reguluje art. 14 u.s.g. w zw. z art. 11 i 12 u.ś.p.b.

Prawa i obowiązki kontrolowanego

Art. 379 ust. 6 p.o.ś. w sposób ogólny określa obowiązek kontrolowanego.

Kierownik kontrolowanego podmiotu oraz kontrolowana osoba fizyczna obowiązani są umożliwić przeprowadzanie kontroli, a w szczególności dokonanie czynności, o których mowa w ust. 3.

Dodatkowe obowiązki mogą nakładać na kontrolowanych uchwały antysmogowe. Zgodnie z art. 96 ust. 7 pkt 3 p.o.ś. uchwała antysmogowa może określać **obowiązki podmiotów objętych uchwałą w zakresie niezbędnym do kontroli realizacji uchwały**.

Większość uchwał antysmogowych nakłada na osoby i podmioty eksploatujące instalacje obowiązek wykazania spełnienia wymagań określonych w uchwale, w szczególności poprzez okazanie stosownych dokumentów. Dokumentami tymi są najczęściej: dokumentacja techniczna urządzenia oraz instrukcja dla instalatorów i użytkowników. W części uchwał antysmogowych wymieniono również jako stosowny dokument świadectwo jakości paliwa stałego.

Kontrolujący może żądać okazania wszelkich dokumentów istotnych z punktu widzenia problematyki kontroli, a kontrolowany ma obowiązek je okazać. Odmowa okazania takich dokumentów może być traktowana jako wykroczenie, polegające na naruszeniu uchwały antysmogowej.

Jeżeli w obowiązującej na określonym terenie uchwale antysmogowej dany dokument, np. świadectwo jakości paliwa, nie został wymieniony wprost, kontrolujący nadal może żądać okazania go, ale jego brak nie jest podstawą do ukarania kontrolowanego.

Kontrolowany ma prawo odmówić odpowiedzi na pytania kontrolującego, jeżeli odpowiedzi byłyby obciążające dla niego lub jego najbliższych. Wynika to z prawa do odmowy zeznań lub odpowiedzi na pytania przysługującego w postępowaniu administracyjnym, wykroczeniowym i karnym. Tym bardziej zatem powinno ono dotyczyć „przesłuchania” w toku kontroli, co omówiliśmy szerzej we wcześniejszej części poradnika.

Istotnym uprawnieniem kontrolowanego jest możliwość wniesienia zastrzeżeń i uwag do protokołu z kontroli (art. 380 ust. 2 p.o.ś.). Kontrolowany może również odmówić podpisania protokołu z kontroli i w terminie 7 dni przedstawić pisemnie swoje stanowisko organowi. O tych uprawnieniach należy kontrolowanego pouczyć. Możliwość zgłoszenia za-

strzeżeń i uwag lub przedstawienia stanowiska na piśmie jest bardzo ważna dla kontrolowanego, ponieważ treść protokołu z kontroli może być dowodem w zainicjowanym w jej wyniku postępowaniu administracyjnym, wykroczeniowym lub karnym.

WSPÓŁPRACA Z POLICJĄ

Współpraca z policją jest szczególnie istotna w gminach, w których nie ma straży gminnej i w których kontrolę prowadzą upoważnieni pracownicy urzędu gminy lub miasta. Wynika to przede wszystkim z braku możliwości ukarania mandatem karnym. W skrajnych przypadkach przeszkodą dla urzędników samodzielnie prowadzących kontrolę może być brak możliwości zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

Omawiając współpracę z policją w zakresie prowadzenia kontroli palenisk, należy podkreślić, że policja nie jest organem kontroli i nie może prowadzić czynności kontrolnych. Udział funkcjonariuszy dotyczy sytuacji, w których zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego (wykroczenia lub przestępstwa) lub ujawniono popełnienie takiego czynu.

Wezwanie policji na miejsce zdarzenia

Podstawową formą współpracy z policją podczas prowadzenia kontroli jest wezwanie patrolu w przypadku ujawnienia w toku kontroli popełnienia wykroczenia, np. spalania odpadów czy naruszenia uchwały antysmogowej. W takiej sytuacji funkcjonariusze po przejeździe na miejsce zdarzenia i przeprowadzeniu niezbędnych czynności wyjaśniających mogą ukarać sprawcę grzywną w formie mandatu karnego.

Wezwanie policji jest wskazane także, gdy kontrolowany utrudnia lub udaremnia prowadzenie kontroli, znieważa, atakuje kontrolującego lub popełnia inne przestępstwo. Ponadto, należy wezwać policję w przypadku braku możliwości wejścia na teren nieruchomości, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego albo zaistnienia sytuacji zagrażającej bezpieczeństwu ludzi.

Porozumienie z policją

Ustawa o Policji przewiduje bardziej sformalizowany sposób współpracy między gminą lub powiatem a policją, oparty na **porozumieniu**. Ustawa przewiduje dwa rodzaje porozumień.

Po pierwsze, zgodnie z art. 13 ust. 4 u.p. na wniosek rady gminy lub rady powiatu liczba etatów policji w rewirach dzielnicowych i posterunkach policji może ulec zwiększeniu ponad ustaloną liczbę pod warunkiem, że wnioskujący organ zapewni **pokrywanie kosztów utrzymania tych etatów** przez co najmniej 5 lat. Warunki takiej współpracy ustala się w **porozumieniu** zawartym między wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta lub starostą a komendantem wojewódzkim policji i zatwierdzonym przez Komendanta Głównego Policji.

Po drugie, zgodnie z art. 13 ust. 4a u.p. rada gminy lub powiatu może również przekazać środki finansowe z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną za czas służby przekraczający normę lub nagrodę za osiągnięcia w służbie dla policjantów, którzy realizują zadania z zakresu służby prewencyjnej. W takim wypadku zawiera się porozumienie z właściwym komendantem powiatowym lub miejskim policji. Porozumienie to określa rodzaje ustawowych zadań policji finansowanych w ramach porozumienia.

Pomoc policji w czynnościach kontrolnych prowadzonych na podstawie u.c.p.g.

Szczególną formę współpracy gminy z policją przewidziano w art. 9v u.c.p.g. Zgodnie z nim wójt, burmistrz lub prezydent miasta może wystąpić z wnioskiem do właściwego miejscowo Komendanta Policji o pomoc, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia czynności kontrolnych. Co istotne, Komendant Policji w przypadku wpływu wniosku jest **zobowiązany** do zapewnienia takiej pomocy.

Komentatorzy zaznaczają, że wniosek o pomoc policji należy złożyć, jeżeli bez tej pomocy *nie jest możliwe przeprowadzenie kontroli w ogóle lub w jakimś zakresie*. Uprawnienie nie obejmuje zatem możliwości wnioskowania o pomoc przy każdej wykonywanej kontroli, lecz wówczas, gdy jest to uzasadnione

*okolicznościami stanowiącymi istotną przeszkodę, do której usunięcia uprawniona jest Policja*¹⁹.

Wniosek o udzielenie pomocy jest dla komendanta wiążący. Można się wręcz spotkać z poglądem, że *komendant, który odmawia udzielenia pomocy na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, może odpowiadać za przestępstwo niedopełnienia obowiązku na podstawie art. 231 § 1 k.k., ponieważ łatwo wykazać, że odmowa udzielenia pomocy nastąpiła na szkodę interesu publicznego*²⁰.

Ponieważ nie wskazano na czym może polegać udzielenie pomocy policji, oznacza to możliwość korzystania z pomocy w bardzo szerokim zakresie, poczynając od umożliwienia kontrolującym wejścia na teren lub do obiektów objętych kontrolą, gromadzenia i zabezpieczenia dowodów, ustalania tożsamości i przesłuchiwanie osób, zapewnienia bezpieczeństwa kontrolującym czy nawet użycia środków bezpośredniego przymusu²¹.

Adresaci zakazów, ograniczeń i obowiązków dotyczących eksploatacji instalacji

Art. 96 ust. 1 p.o.ś. stanowi, że w drodze uchwały antysmogowej można wprowadzić ograniczenia lub zakazy w zakresie **eksploatacji** instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Pojęcie **eksploatacji instalacji** zostało zdefiniowane w art. 3 pkt 3 p.o.ś. jako **użytkowanie instalacji oraz utrzymywanie ich w sprawności**. Eksploatującym instalację może być zatem podmiot lub osoba niebędąca właścicielem nieruchomości lub samej instalacji. Typowym przykładem takiej sytuacji będzie użytkowanie oraz utrzymywanie w sprawności indywidualnej instalacji grzewczej (np. pieca) przez najemcę w wynajmowanym lokalu mieszkalnym. W tym wypadku to najemca, a nie

19 A. Szymczak [w:] M. Budziarek, A. Szymczak, *Utrzymanie czystości i porządku w gminach. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 9v.

20 D. Danecka, W. Radecki [w:] D. Danecka, W. Radecki, *Utrzymanie czystości i porządku w gminach. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 9v.

21 A. Szymczak [w:] M. Budziarek, A. Szymczak, *Utrzymanie czystości i porządku w gminach. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 9v.

właściciel i wynajmujący, będzie podmiotem eksploatującym instalację. W orzecznictwie można się spotkać ze stanowiskiem, że podmiotem eksploatującym instalację jest np. podmiot, któremu zlecono kompleksową obsługę i konserwację kotłowni, sieci ciepłej i węzłów cieplnych²².

W świetle przywołanego art. 96 ust. 1 p.o.ś. należy uznać, że to właśnie podmioty eksploatujące instalacje, niezależnie od posiadanego tytułu prawnego do nieruchomości i samej instalacji, są co do zasady adresatami uchwał antysmogowych.

Jednocześnie, zgodnie z art. 96 ust. 6 pkt 2 p.o.ś. obligatoryjnym elementem uchwały antysmogowej jest określenie rodzaju podmiotów lub instalacji, dla których wprowadza się ograniczenia lub zakazy. Na tej podstawie w obowiązujących w Polsce uchwałach antysmogowych zawarto przepisy wprost określające adresatów wprowadzanych zakazów i ograniczeń. I choć w większości przypadków są nimi **podmioty eksploatujące instalacje** – to w niektórych uchwałach postanowiono uregulować tę kwestię odmiennie i wskazano jako adresatów **zakazów właścicieli nieruchomości lub instalacji**.

Różnica w sposobie określenia adresatów uchwały antysmogowej ma duże znaczenie, szczególnie w kontekście najmu lokali mieszkalnych. Co do zasady **wymiana pieca należy do obowiązków wynajmującego, czyli właściciela, a nie najemcy** (art. 6a ust. 3 pkt 3 lit. a u.o.p.l.). W przypadku lokali wchodzących w skład publicznego zasobu mieszkaniowego zasady tej nie można zmienić umową (art. 6f u.o.p.l.). W takiej sytuacji odpowiedzialność za wymianę pieca lub kotła, którego eksploatacji zakazuje uchwała, spoczywa na właścicielu, a nie na użytkowniku instalacji.

W obowiązujących uchwałach antysmogowych stosowane są dwa podejścia do określania kręgu adresatów zakazów i ograniczeń dotyczących instalacji. W większości przypadków są to podmioty eksploatujące instalacje (tj. użytkujące je i utrzymujące w sprawności), niezależnie od przysługującego im tytułu prawnego. W części uchwał przyjęto jednak inne rozwiązanie – tam adresatami są właściciele nieruchomości lub instalacji.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY UCHWAŁ ANTYSMOGOWYCH

Zgodnie z art. 96 ust. 1 p.o.ś. uchwałą antysmogową można wprowadzić ograniczenia lub zakazy w zakresie **eksploatacji instalacji**, w których następuje spalanie paliw. Art. 96 ust. 6 pkt 2 i 3 jako obligatoryjne elementy uchwały antysmogowej wymienia określenie:

- rodzajów podmiotów lub instalacji, dla których wprowadza się ograniczenia lub zakazy,
- rodzajów lub jakości paliw dopuszczonych do stosowania lub których stosowanie jest zakazane,
- parametrów technicznych lub rozwiązań technicznych lub parametrów emisji instalacji, w których następuje spalanie paliw dopuszczonych do stosowania.

Z przytoczonych przepisów wynika zatem jednoznacznie, że zakres przedmiotowy uchwały antysmogowej może obejmować **instalacje, w których następuje spalanie paliw, oraz paliwa stosowane w tych instalacjach**.

22 Wyrok WSA w Warszawie z 25.11.2009 r., IV SA/Wa 1431/09.

Uchwał antysmogowych w żadnym wypadku nie stosuje się do instalacji, których eksploatacja wymaga pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, pozwolenia zintegrowanego lub zgłoszenia (art. 96 ust. 8 p.o.ś.).

Pojęcie instalacji w prawie ochrony środowiska

Pojęcie **instalacji** zostało zdefiniowane w ustawie w sposób, który odbiega od znaczenia tego słowa przyjętego w mowie potocznej.

Zgodnie z art. 3 pkt 6 p.o.ś. przez instalację rozumie się:

a. stacjonarne urządzenie techniczne,

b. zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu,

c. budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani ich zespołami,

których eksploatacja może spowodować emisję.

Podstawowymi cechami instalacji są zatem **stacjonarny** charakter i **powodowanie emisji** podczas eksploatacji.

Jak podaje się w literaturze i orzecznictwie sądów, stacjonarność instalacji nie musi oznaczać trwałego związania z gruntem: [...] *cecha instalacji, jaką jest stacjonarność, nie wyklucza możliwości przemieszczenia urządzenia. Przymiot stacjonarności wynika nie tyle z faktu trwałego połączenia urządzenia z podłożem, lecz przeznaczenia go do użytkowania w dłuższym czasie w określonym miejscu, a nie tylko jednorazowo. Nawet urządzenie przewoźne, które ze względu na swój charakter przeznaczone jest do użycia w określonym miejscu przez dłuższy czas, np. kilka lat, jest stacjonarnym urządzeniem technicznym*²³.

*Cecha „instalacji”, jaką jest „stacjonarność”, nie wyklucza możliwości przemieszczenia urządzenia, jednak jego funkcjonowanie w każdym miejscu jest związane z emisją, czyli konsekwencjami, jakie korzystanie z instalacji może powodować dla środowiska. Przymiot „stacjonarności” wynika nie tyle z faktu trwałego połączenia urządzenia z podłożem, ile z przeznaczenia do użytkowania w dłuższym czasie, a nie tylko jednorazowo*²⁴.

Stacjonarnym urządzeniem technicznym jest zatem takie urządzenie, które jest przeznaczone do eksploatacji w jednym miejscu przed dłuższy czas.

Cechą wyróżniającą instalację jest **powodowanie emisji podczas eksploatacji**. Emisją w rozumieniu p.o.ś. jest wprowadzanie do powietrza, wody, gleby lub ziemi substancji i energii, takiej jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne. Emisją zatem jest nie tylko wprowadzanie substancji zanieczyszczających, takich jak pył, tlenki azotu i inne gazy, ale również energii, np. ciepła czy hałasu.

Instalacją może być nie tylko urządzenie techniczne lub ich zespół, ale również budowla, jeżeli jej eksploatacja może powodować emisję. W orzecznictwie wskazuje się, że instalacją w rozumieniu p.o.ś. jest np. plac składowy wraz z murem oporowym, służący do składowania węgla, ponieważ jest to budowla, której eksploatacja powoduje emisję hałasu oraz pyłu do powietrza²⁵.

Uchwała antysmogowa, zgodnie z art. 96 ust. 1 p.o.ś., może dotyczyć określonego typu instalacji – takich, w których następuje **spalanie paliw**.

Zakresem przedmiotowym obowiązywania uchwał antysmogowych objęte są zatem przede wszystkim takie instalacje, jak: **kotły grzewcze, kominki, kozy, piece kaflowe, piecokuchnie**.

23 Wyrok WSA w Bydgoszczy z 1 grudnia 2021 r. sygn. akt II SA/Bd 249/21.

24 Wyrok NSA z 26 maja 2021 r. sygn. akt III OSK 521/21.

25 Wyrok WSA w Szczecinie z 21 kwietnia 2021 r. sygn. akt II SA/Sz 812/20.

O ile dana uchwała nie stanowi inaczej, należy ją stosować również do innych stacjonarnych urządzeń technicznych i budowli, w których następuje spalanie paliw: pieców do saun i balii ogrodowych, pieców piekarniczych i gastronomicznych, pieców stosowanych w procesach technologicznych.

Wyłączone spod zakresu obowiązywania uchwały antysmogowej są urządzenia niebędące instalacjami. Są to np. samochody i inne pojazdy. Jako przykład obrazowy, choć o znikomej wartości praktycznej, może posłużyć lokomotywa parowa. Co prawda jest wyposażona w kocioł węglowy, emituje zanieczyszczenia, ciepło i hałas, to nie może zostać uznana za instalację, ponieważ przeznaczona jest do eksploatacji w ruchu. Nie są instalacjami także niewielkie, składane grille²⁶ i paleniska ogrodowe.

Dokładne ustalenie zakresu przedmiotowego obowiązywania konkretnej uchwały antysmogowej wymaga analizy jej treści. Poszczególne uchwały różnią się pod tym względem. Najczęściej stosowanym rozwiązaniem jest ograniczenie zakresu przedmiotowego do instalacji, w których następuje spalanie **paliw stałych**, tj. wyłączenie instalacji spalających olej opałowy lub gaz ziemny.

ZAKAZ SPALANIA ODPADÓW

Co do zasady, zgodnie z art. 30 ust. 1 w zw. z art. 155 u.o., zabronione jest spalanie odpadów oraz inne formy przekształcania termicznego, np. piroliza, poza przeznaczonymi do tego instalacjami w postaci spalarni i współspalarni odpadów. Od tej zasady przewidziano jednak pewne wyjątki.

Wyjątki od zakazu spalania odpadów

Wyjątki od zakazu spalania odpadów wprowadza rozporządzenie w sprawie listy rodzajów odpadów.

²⁶ Duży grill, wykorzystywany w gastronomii, nawet jeśli można go złożyć i przetransportować, może zostać uznany za instalację, jeżeli jest wykorzystywany przez dłuższy czas w jednym miejscu. Podobnie za instalację można uznać piece gastronomiczne umiejscowione w tzw. foodtruckach.

Przepisy tego rozporządzenia stosuje się wyłącznie do osób fizycznych oraz jednostek organizacyjnych **niebędących przedsiębiorcami**. Rozporządzenie zawiera załącznik – tabelę, w której podano rodzaje odpadów i dopuszczone metody odzysku. Wykorzystanie odpadów jako paliw w celu odzyskania energii określone jest symbolem R1. Dopuszczalne do takiego wykorzystania są następujące rodzaje odpadów:

- odpadowa masa roślinna, odpady komunalne ulegające biodegradacji – wyłącznie pozyskane we własnym zakresie,
- wytloki i inne odpady w przetwórstwa produktów roślinnych (z wyłączeniem odpadów z produkcji pasz roślinnych),
- odpady kory i korka,
- trociny, wióry, ścinki, drewno niezawierające substancji niebezpiecznych, z wyłączeniem surowca pochodzącego z obróbki płyt wiórowych,
- opakowania z papieru i tektury, kartony – wyłącznie pozyskane we własnym zakresie (np. wykorzystane do przeprowadzki),
- opakowania z drewna,
- drewno niezanieczyszczone impregnatami, powłokami ochronnymi, niezawierające substancji niebezpiecznych,
- odpady drewna z pielęgnacji zadrzewień.

Powyższe odpady osoby fizyczne i jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcami mogą wykorzystywać jako paliwo w celu **odzyskania energii**. Spalanie powinno zatem zachodzić w instalacji lub innym urządzeniu, w którym uzyskana w ten sposób energia cieplna zostanie odpowiednio wykorzystana. **Rozporządzenie nie uprawnia do spalania odpadów poza instalacjami i urządzeniami, wyłącznie w celu pozbycia się ich.**

Zezwolenia na spalanie odpadów poza przeznaczonymi do tego instalacjami i urządzeniami może udzielić w drodze decyzji marszałek województwa lub – wyjątkowo, na terenach zamkniętych – RDOŚ. Mówimy tu o przypadkach, gdy jest to uzasadnione **ze względów bezpieczeństwa** (art. 31 ust. 1 p.o.Ś.).

Biomasa z produkcji rolniczej lub leśnej

Zgodnie z art. 2 pkt 6 u.o. przepisów dotyczących odpadów nie stosuje się m.in. do biomasy w postaci odchodów zwierzęcych, **słomy oraz innych, niebędących niebezpiecznymi, naturalnych substancji pochodzących z produkcji rolniczej lub leśnej**, wykorzystywanych w rolnictwie, leśnictwie. Tych przepisów nie stosuje się także **do produkcji energii z takiej biomasy** za pomocą procesów lub metod, które nie są szkodliwe dla środowiska ani nie stanowią zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi.

W związku z powyższym wykorzystywanie słomy z gospodarstwa rolnego jako paliwa w kotle nie stanowi spalania odpadów w rozumieniu u.o. Wyłączenie to nie oznacza jednak możliwości pozbywania się takiej biomasy przez jej spalanie, jeżeli nie wiąże się ono z produkcją energii. Należy jednak pamiętać, że taką słomę można spalać, ale wyłącznie w kotle do tego przeznaczonym.

Spalanie odpadów zielonych poza instalacjami

Zagadnieniem budzącym wiele wątpliwości u osób prowadzących kontrole jest dopuszczalność spalania poza instalacjami i urządzeniami odpadów zielonych. Wypalanie pozostałości roślinnych z ogrodów czy ogródków działkowych jest w okresie późnej jesieni powszechną praktyką, która wiąże się ze znacznymi emisjami.

Art. 30 ust. 1 u.o. wprowadza ogólny zakaz przetwarzania odpadów poza instalacjami lub urządzeniami, ale wątpliwości wynikają z treści art. 31 ust. 7 u.o.: *dopuszcza się spalanie zgromadzonych pozostałości roślinnych poza instalacjami i urządzeniami, chyba że są one objęte obowiązkiem selektywnego zbierania*.

Należy jednak podkreślić, że przepis ten w aktualnym stanie prawnym jest bezprzedmiotowy. Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 5 oraz art. 4 ust. 2 pkt 1 lit. a u.c.p.g., **bioodpady są obligatoryjnie objęte obowiązkiem selektywnego zbierania i odbierania odpadów**. Definicja pojęcia „bioodpady” zawarta w art. 3 ust. 1 pkt 1 u.o. obejmuje m.in. ulegające biodegradacji odpady z ogrodów i parków. Art.

1b ust. 1 u.c.p.g. określa ponadto, że przepisy dotyczące postępowania z bioodpadami stosuje się do odpadów komunalnych stanowiących części roślin pochodzące z pielęgnacji terenów zielonych, cmentarzy lub targowisk.

Podsumowując, wszelkie pozostałości z roślin są bioodpadami, które w aktualnym stanie prawnym są obligatoryjnie objęte obowiązkiem selektywnego zbierania. W konsekwencji wyjątek wskazany w art. 31 ust. 7 nie ma do nich zastosowania.

Spalanie pozostałości roślinnych poza instalacjami i urządzeniami jest zabronione.

CZYNY ZABRONIONE UJAWNIA NE W PRZEBIEGU KONTROLI

W przebiegu kontroli może zostać ujawnionych szereg czynów zabronionych – przede wszystkim wykroczeń, ale również przestępstw. Poniżej opisano najczęściej ujawniane wykroczenia i przestępstwa związane z ochroną środowiska, gospodarką odpadami, przebiegiem kontroli oraz CEEB. Na wstępie wyjaśnienia wymagają jednak podstawowe zagadnienia związane z odpowiedzialnością za wykroczenia.

Odpowiedzialność za wykroczenia

Wykroczeniami są czyny zabronione, których szkodliwość społeczną uznano za mniejszą niż szkodliwość przestępstw.

Podobnie jak w przypadku przestępstw, wykroczenie musi być **zawinione**. Zgodnie z art. 1 § 2 k.w. *nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu*. Czyn jest zawiniony wtedy, kiedy od sprawcy można było oczekiwać, że zachowa się zgodnie z prawem. Okolicznością wyłączającą winę jest np. niepoczytalność sprawcy.

Okolicznością wyłączającą odpowiedzialność za wykroczenie jest **również stan wyższej konieczności**. Z taką sytuacją możemy mieć do czynienia np. kiedy ktoś rozpali ogień w niedozwolonym piecu lub kominku, ponieważ z powodu przerwy w dostawie mediów nie może korzystać z normalnego źródła ogrzewania, a rezygnacja z ogrzewania mogłaby doprowadzić do znaczących szkód lub narazić ludzi na niebezpieczeństwo.

Karami w prawie wykroczeń są:

- kara aresztu wymierzana w dniach, od 5 do 30 dni;
- kara ograniczenia wolności przez 1 miesiąc, polegająca w szczególności na wykonywaniu nieodpłatnej pracy na cele społeczne;
- **kara grzywny**, której wysokość wynosi co do zasady **od 20 do 5000 zł**, ale przepis ustawy może określać inny wymiar kary (art. 24 § 1 k.w.);
- kara nagany.

Art. 38 § 1 k.w. przewiduje tzw. recydywę wielokrotną, w przypadku której możliwe jest zastosowanie kary aresztu za wykroczenie, nawet jeżeli jest ono zagrożone wyłącznie karą łagodniejszą.

Postępowanie mandatowe

Co do zasady w sprawach o wykroczenia orzeka sąd, ale dopuszczalne jest również nałożenie przez uprawniony do tego organ grzywny w formie **mandatu karnego**. Postępowanie mandatowe regulują art. 95-102a k.p.w. Prawo do nakładania grzywny w formie mandatu w przypadku wszystkich wykroczeń przysługuje policji. Inne organy mogą prowadzić postępowanie mandatowe na podstawie określonych przepisów szczególnych i w ich granicach.

Straż gminna lub miejska jest uprawniona do nakładania grzywien w formie mandatu karnego (art. 12 ust. 1 pkt 4 u.s.g.), ale wyłącznie w zakresie wykroczeń wymienionych w rozporządzeniu w sprawie wykroczeń. Prowadzący kontrolę palenisk pracownicy urzędów gmin i miast nie są uprawnieni do prowadzenia postępowania mandatowego.

Policja może wystawić mandat za każde wykroczenie. Straż gminna lub miejska wyłącznie za wykroczenia wymienione wprost w rozporządzeniu. Urzędnik prowadzący kontrolę nie może wystawić mandatu.

Wysokość mandatu wynosi co do zasady nie więcej niż 500 zł. Gdy czyn spełnia znamiona więcej niż jednego wykroczenia, dopuszczalne jest nałożenie mandatu w wysokości do 1000 zł (art. 96 § 1 k.p.w.). Niektóre przepisy szczególne dopuszczają nałożenie wyższej grzywny w drodze mandatu, ale nie dotyczy to wykroczeń opisywanych w tym rozdziale.

Grzywna nałożona przez funkcjonariusza straży gminnej stanowi dochód gminy (art. 100 § 3 k.p.w.). Nie dotyczy to grzywien nałożonych w drodze mandatu przez policję, nawet jeżeli samo wykroczenie zostało ujawnione podczas kontroli prowadzonej z upoważnienia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Zgodnie z art. 97 § 1 k.p.w. zastosowanie postępowania mandatowego jest jednak dopuszczalne jedynie w dwóch przypadkach:

- jeżeli sprawcę wykroczenia schwytano na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia,
- jeżeli stwierdzono popełnienie wykroczenia, **w szczególności** za pomocą przyrządu kontrolno-pomiarowego lub urządzenia rejestrującego, a sprawca nie został schwytany na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, ale nie zachodzi wątpliwość co do sprawcy czynu.

Poza schwytaniem sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia nałożenie grzywny w drodze mandatu jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy nie ma wątpliwości co do sprawcy. W aktualnym stanie prawnym nie jest jednak konieczne, aby stwierdzenie wykroczenia nastąpiło za pomocą przyrządów kontrolno-pomiarowych lub urządzeń rejestrujących (w przepisie użyto sformuło-

wania w szczególności, co oznacza, że stwierdzenie wykroczenia może nastąpić również w inny sposób). Kluczowy jest brak wątpliwości co do osoby sprawcy.

Co istotne, sprawca może odmówić przyjęcia mandatu karnego. Odmowa przyjęcia mandatu skutkuje skierowaniem wniosku o ukaranie do sądu.

Zastosowanie środków pozakarnych

Art. 41 k.w. dopuszcza zastosowanie tzw. środków **pozakarnych**, czyli pozapenalnych, wobec sprawcy wykroczenia. Możliwe jest więc **poprzedzenie na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub** zastosowaniu innych **środków oddziaływania wychowawczego**.

Adresatem tego przepisu jest zarówno sąd, jak i oskarżyciele publiczni (policja, straż gminna, organy jednostek samorządu terytorialnego, którym ustawa przyznaje prawo występowania w charakterze oskarżyciela publicznego)²⁷. Art. 379 ust. 4 p.o.ś. w zw. z art. 17 § 3 k.p.w. upoważnia m.in. wójta, burmistrza, prezydenta miasta oraz osoby przez nich upoważnione do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska (zagadnienie to jest omówione w dalszej części poradnika). Należy zatem uznać, że osoby te mogą również skorzystać z art. 41 k.w. i poprzeć na zastosowaniu środków pozakarnych wobec sprawcy ujawnionego w toku kontroli wykroczenia.

Aby uniknąć wątpliwości, należy zadbać o to, aby osoba stosująca środki pozapenalne miała **upoważnienie do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego** wydane na podstawie art. 379 ust. 4 p.o.ś. (a nie jedynie upoważnienie do prowadzenia kontroli, o którym mowa w art. 379 ust. 2 p.o.ś.).

W przypadku strażników straży gminnej lub miejskiej prawo do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego wynika wprost z art. 12 ust. 1 pkt 5 u.s.g. w zw. z art. 17 § 3 k.p.w. i nie wymaga odrębnego upoważnienia.

Istnieje pogląd, według którego stosowanie środków pozakarnych jest podstawowym sposobem reagowania na wykroczenie²⁸. Bez wątpienia zastosowanie takich środków jest wartą rozważenia alternatywą wobec ukarania sprawcy.

Ustawa nie określa przesłanek zastosowania art. 41 k.w. i pozostawia w tym zakresie dużą swobodę. Zaznacza się jednak, że należy się przy tym kierować **racjonalizmem** w ocenie czynu i sprawcy wykroczenia, a zasadniczym kryterium rezygnacji z kary powinien być **niewielki stopień społecznej szkodliwości czynu**²⁹.

Warto się przy tym odnieść do wymienionych w art. 33 § 3 k.w. okoliczności łagodzących, do których zalicza się m.in. **działanie sprawcy wykroczenia pod wpływem trudnych warunków rodzinnych lub osobistych**. W przypadku osób żyjących w ubóstwie priorytetem powinno być nie karanie, lecz objęcie ich systemem pomocy społecznej.

W pewnych przypadkach ukaranie sprawcy wykroczenia grzywną może jedynie pogorszyć jego sytuację i utrudnić mu działanie zgodne z prawem (np. zakup dozwolonego opału). Trudne warunki rodzinne lub osobiste sprawcy mogą uzasadniać poprzestanie na zastosowaniu środków pozakarnych.

²⁷ I. Kosierb [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, art. 41.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

Zastosowanie środków pozakarnych może być też uzasadnione, jeżeli kontrolowany udowodni, że podjął już działania w celu wymiany niedozwolonego źródła ogrzewania, np. zamówił montaż nowego kotła i oczekuje na przyjazd ekipy montażowej.

Zbyt częste stosowanie art. 41 k.w. mogłoby jednak wywołać poczucie bezkarności i stać się zachętą do lekceważenia przepisów. Tymczasem wiele wykroczeń przeciwko środowisku cechuje wysoki poziom społecznej szkodliwości. Zanieczyszczanie powietrza związane z eksploatacją niedozwolonych urządzeń grzewczych lub spalaniem odpadów może zagrażać zdrowiu i życiu wielu osób.

Rezygnacja z kary na rzecz zastosowania środków pozakarnych powinna być rozwiązaniem stosowanym tylko w uzasadnionych przypadkach.

Wykroczenia związane z naruszeniem aktów prawa miejscowego

Naruszenie uchwały antysmogowej – art. 334 p.o.ś.

Art. 334. Kto nie przestrzega ograniczeń, nakazów lub zakazów, określonych w uchwale sejmiku województwa przyjętej na podstawie art. 96, podlega karze grzywny.

Art. 334 p.o.ś. określa wykroczenie polegające na naruszeniu ograniczeń, nakazów lub zakazów, określonych w uchwale antysmogowej. Wykroczenie to jest zagrożone karą grzywny. Przepis nie określa wysokości grzywny, a więc zgodnie z k.w. może to być kwota od 20 do 5000 zł (lub do 500 zł w przypadku mandatu karnego).

Naruszeniem uchwały antysmogowej będzie np. eksploatacja niedozwolonego pieca lub kotła, spalanie zakazanych w uchwale antysmogowej paliw, a także niedopełnienie określonych w uchwale antysmogowej obowiązków związanych z kontrolą jej przestrzegania (np. obowiązku okazania dokumentu potwierdzającego spełnienie wymogów ekoprojektu).

Ponieważ uchwała antysmogowa dotyczy **eksploatacji instalacji**, do naruszenia tej uchwały może dojść tylko jeżeli niezgodna z jej wymogami instalacja jest **eksploatowana**.

Eksploatacja instalacji została zdefiniowana w art. 3 pkt 3 p.o.ś. jako użytkowanie instalacji oraz utrzymywanie jej w sprawności. Ma to istotne znaczenie, gdy kontrola wykaże, że w nieruchomości znajduje się sprawny kocioł, piec lub inna instalacja niezgodna z uchwałą antysmogową, jednakże bez śladów bieżącego użytkowania.

W związku z powyższym, sam fakt posiadania i utrzymywania w sprawności kotła lub pieca niezgodnego z uchwałą antysmogową, bez jego użytkowania, nie jest podstawą do ukarania za wykroczenie z art. 334 p.o.ś. Za słuszością takiego poglądu przemawia to, że społeczna szkodliwość naruszenia uchwały antysmogowej przejawia się w zanieczyszczaniu środowiska związanym z użytkowaniem instalacji, a nie z samym jej posiadaniem.

Należy pamiętać, że stwierdzenie, że niedozwolona instalacja jest użytkowana, nie wymaga złapania sprawcy na gorącym uczynku podczas kontroli. Wystarczające mogą być np. wiarygodne zeznania świadków, zwłaszcza jeśli mają oparcie w innych dowodach, np. zdjęciach lub nagraniach, choć dużo łatwiej jest znaleźć dowody użytkowania takiej instalacji w postaci popiołu, czy resztek niedopalonego paliwa.

Wykroczenie z art. 334 p.o.ś. zostało wymienione w § 2 pkt 7 rozporządzenia w sprawie wykroczeń, a zatem **straż gminna lub miejska może nałożyć grzywnę w formie mandatu karnego**.

Naruszenie PDK – art. 332 p.o.ś.

Art. 332 p.o.ś. przewiduje odpowiedzialność wykroczeniową za naruszenie PDK. Wykroczenie to zagrożone jest karą grzywny. Przepis nie określa wysokości grzywny, a więc zgodnie z k.w. może to być kwota od 20 do 5000 zł.

O wykroczeniu mówimy wyłącznie wtedy, kiedy na danym obszarze został ogłoszony **stopień zagrożenia** zanieczyszczenia powietrza, dla którego PDK określa działania krótkoterminowe o charakterze ograniczeń, nakazów lub zakazów (np. zakaz palenia w kominku, który nie jest jedynym źródłem ogrzewania). **Nie jest wykroczeniem brak realizacji działań krótkoterminowych, które mają charakter zaleceń.**

Wykroczenie z art. 332 p.o.ś. nie zostało wymienione w rozporządzeniu w sprawie wykroczeń, a zatem w aktualnym stanie prawnym straż gminna lub miejska nie może nałożyć grzywny w formie mandatu karnego³⁰. Takie uprawnienie ma jedynie policja.

Naruszenie POP – art. 331a p.o.ś.

Art. 331a p.o.ś. to stosunkowo nowy przepis³¹, który przewiduje odpowiedzialność wykroczeniową za naruszenie ograniczeń, nakazów lub zakazów określonych w POP.

Dodanie tego przepisu potwierdziło, że POP może nakładać ograniczenia, nakazy lub zakazy skierowane do podmiotów poza administracją publiczną, w tym do osób fizycznych.

W praktyce w obecnie obowiązujących POP działania naprawcze o charakterze ograniczeń, nakazów lub zakazów kierowanych do obywateli pozostają rzadkością, ale można się spotkać np. z ustalonym w POP dla województwa mazowieckiego zakazem używania dmuchaw do liści.

Przepis nie określa wysokości grzywny, a więc zgodnie z k.w. może to być kwota od 20 do 5000 zł.

Podobnie jak wykroczenie z art. 332 p.o.ś., również wykroczenie z art. 331a p.o.ś. **nie zostało wymienione w rozporządzeniu w sprawie wykroczeń**, a zatem w aktualnym stanie prawnym straż gminna lub miejska nie może nałożyć grzywny w formie mandatu karnego. Takie uprawnienie ma jedynie policja. W takiej sytuacji możemy wystąpić z wnioskiem o ukaranie do sądu.

Wykroczenia związane ze spalaniem odpadów

Naruszenie zakazu termicznego przekształcania odpadów – art. 191 u.o.

Art. 191 u.o. określa wykroczenie polegające na **termicznym przekształcaniu odpadów** poza spalarnią odpadów lub współspalarnią odpadów. Termicznym przekształcaniem odpadów jest ich spalanie, a także inne procesy z udziałem wysokiej temperatury, np. piroliza.

Pojęcie spalarni i współspalarni odpadów zostało precyzyjnie zdefiniowane w art. 3 ust. 1 pkt 26 i 31 u.o. Definicję spełniają wyłącznie

³⁰ W takiej sytuacji można natomiast wystąpić z wnioskiem o ukaranie do sądu.

³¹ Dodany ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1576).

wyspecjalizowane pod tym kątem zakłady, które funkcjonują na podstawie odpowiednich pozwoleń i są wpisane do rejestru, o którym mówi art. 49 u.o.

Nie jest wykroczeniem spalanie w instalacjach i urządzeniach odpadów, których wykorzystanie jako paliwa w celu odzysku energii jest dozwolone na podstawie przepisów szczególnych, omówionych powyżej.

Wykroczenie z art. 191 u.o. zagrożone jest karą aresztu lub karą grzywny. Zagrożenie karą aresztu świadczy o tym, że ustawodawca uznał to wykroczenie za bardziej szkodliwe społecznie. Przepis nie określa wysokości grzywny, a więc zgodnie z k.w. może to być kwota od 20 do 5000 zł.

Wykroczenie z art. 191 u.o. zostało wymienione w § 2 pkt 18 rozporządzenia w sprawie wykroczeń, a zatem **straż gminna lub miejska może nałożyć grzywnę w formie mandatu karnego**.

Naruszenie przepisów o gospodarce odpadami komunalnymi – art. 10 ust. 2 u.c.p.g.

Art. 10 u.c.p.g. określa wiele wykroczeń związanych z naruszeniem przepisów tej ustawy. W art. 10 ust. 2 określono wykroczenie polegające na niewykonywaniu obowiązków wymienionych w art. 5 ust. 1 lub 1a ustawy.

Art. 5 ust. 1 i 1a u.c.p.g. nakładają na właścicieli nieruchomości szereg obowiązków związanych z utrzymaniem czystości i porządku.

Jednym z tych obowiązków **jest pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami ustawy i przepisami odrębnymi** (art. 10 ust. 1 pkt 3b u.c.p.g.). **Podkreślimy, że spalanie odpadów komunalnych stanowi naruszenie tego obowiązku.**

Spalanie odpadów jest wykroczeniem z art. 191 u.o., a także wykroczeniem z art. 10 ust. 2 u.c.p.g. Dochodzi tu do tzw. zbiegu przepisów w prawie wykroczeń (art. 9 § 1 k.w.), co umożliwia nałożenie w formie mandatu karnego wyższej grzywny – do 1000 zł (art. 96 § 1 k.p.w.).

Wykroczenie z art. 10 ust. 2 u.c.p.g. zostało wymienione w § 2 pkt 5 rozporządzenia w sprawie wykroczeń, a zatem **straż gminna lub miejska może nałożyć grzywnę w formie mandatu karnego**.

Użytkowanie instalacji w sposób niezgodny z przeznaczeniem, jeżeli może się to przyczynić do powstania pożaru – art. 82 § 1 pkt 3 k.w.

Zgodnie z art. 82 § 1 pkt 3 k.w. **użytkowanie instalacji w sposób niezgodny z przeznaczeniem lub warunkami określonymi przez producenta, jeżeli może się przyczynić do wybuchu pożaru, eksplozji lub rozprzestrzeniania ognia**, jest wykroczeniem zagrożonym karą aresztu, grzywny albo nagany.

Z wykroczeniem tym wiąże się § 4 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, zgodnie z którym w obiektach oraz na terenach przyległych zabronione jest użytkowanie instalacji, tak jak to określono w powyższym artykule k.w.

Spalanie odpadów w instalacji do tego nieprzystosowanej stanowi jej użytkowanie w sposób niezgodny z przeznaczeniem i warunkami określonymi przez producenta. W przypadku niektórych odpadów (np. tworzyw sztucznych) proces spalania może zachodzić w sposób niekontrolowany, zagrażający bezpieczeństwu użytkowników i stwarzając zagrożenie wybuchem pożaru.

W razie stwierdzenia zagrożenia pożarowego podczas kontroli należy wezwać straż pożarną. Funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej są uprawnieni do nałożenia grzywny za takie wykroczenie w formie mandatu karnego.

Rozpalanie ognia w nie- dozwolonych miejscach oraz wypalanie pozosta- łości roślinnych – art. 82 § 3 i § 4 k.w.

Zgodnie z art. 82 § 3 k.w. wykroczeniem zagrożonym karą aresztu, ograniczenia wolności, grzywny lub nagany jest rozniecanie ognia na terenie lasu, na terenach śródleśnych, na obszarze łąk, torfowisk i wrzosowisk, a także w odległości do 100 m od nich. Przepisu nie stosuje się do miejsc na drogach utwardzonych i przeznaczonych do pobytu ludzi, np. z miejscem do rozpalania ogniska.

Art. 82 § 4 przewiduje natomiast karę aresztu, grzywny lub nagany za wypalanie trawy, słomy lub pozostałości roślinnych na polach w odległości mniejszej niż 100 m od zabudowań, lasów, zboża na pniu i miejsc ustawienia stert lub stogów bądź w sposób powodujący zakłócenia w ruchu drogowym, a także bez zapewnienia stałego nadzoru nad miejscem wypalania.

Podobnie jak za wykroczenie z art. 82 § 2 pkt 3 k.w., również w przypadku wykroczeń z art. 82 § 3 i 4 grzywnę w formie mandatu karnego może nałożyć funkcjonariusz Państwowej Straży Pożarnej.

Inne wykroczenia związane ze spalaniem odpadów

W określonych przypadkach, w związku ze spalaniem odpadów, zwłaszcza na otwartym terenie i w sposób powodujący duże zadymienie i zanieczyszczenie, możliwe będzie przypisanie odpowiedzialności za inne wykroczenia przeciwko porządkowi publicznemu. Mogą to być wykroczenie z art. 51 § 1 k.w. (zakłócanie spokoju, porządku publicznego lub spoczynku nocnego krzykiem, hałasem, alarmem lub **innym wybrykiem**) lub wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego, np. z art. 144 § 1 k.w. (uszkodzenie i niszczenie roślinności na terenie przeznaczonym do użytku publicznego) lub art. 145 § 1 (zanieczyszczanie miejsc publicznych).

Czyny zabronione związane z CEEB

Nie złożenie deklaracji do CEEB w terminie – art. 27h ust. 1 u.c.p.g.

Zgodnie z art. 27h ust. 1 u.c.e.e.b. niezłożenie deklaracji do CEEB w terminie jest wykroczeniem zagrożonym karą grzywny. W przepisie nie określono wysokości grzywny, a więc zgodnie z k.w. może to być kwota od 20 do 5000 zł.

Wykroczenie może popełnić osoba zobowiązana do złożenia deklaracji. Jest to, zgodnie z art. 27g ust. 1 u.c.p.g., **właściciel lub zarządca** budynku lub lokalu. W przypadku budynków wielolokalowych przyjmuje się, że na zarządcy spoczywa obowiązek złożenia deklaracji dotyczącej źródeł wspólnych, natomiast właściciele powinni złożyć deklarację dotyczącą źródeł eksploatowanych indywidualnie w ich lokalach. Deklaracja powinna zostać złożona w terminie 14 dni od dnia pierwszego uruchomienia źródła ciepła lub źródła spalania paliw, dotyczy to również wymiany istniejących instalacji na nowe.

Zgodnie z przepisami wprowadzającymi w nowelizacji u.c.e.e.b. w przypadku źródeł uruchomionych po raz pierwszy przed ogłoszeniem informacji o uruchomieniu deklaracji do CEEB termin na złożenie deklaracji wynosił 12 miesięcy od dnia ogłoszenia tego komunikatu (art. 15 ust. 1 u.c.e.e.b.). Komunikat³² wskazał jako datę wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających złożenie deklaracji do CEEB z dniem 1 lipca 2021 r., w związku z czym od tej daty należy liczyć 12-miesięczny termin na złożenie deklaracji dotyczących istniejących źródeł.

Art. 27h ust. 2 u.c.e.e.b. wyłącza karalność wykroczenia, jeżeli zobowiązana osoba złożyła deklarację po terminie, o ile zrobiła to zanim dowiedział się o tym wójt, burmistrz, np. przed przeprowadzeniem kontroli.

W przypadku popełnienia tego wykroczenia przez osoby w podeszłym wieku lub nieporadne życiowo można poprzestać na pouczeniu. Dobrą praktyką w takich sytuacjach jest wypełnienie formularza deklaracji do CEEB wraz z osobą kontrolowaną w trakcie kontroli.

Wykroczenie z art. 27h ust. 1 u.c.e.e.b. zostało wymienione w § 2 pkt 14a rozporządzenia w sprawie wykroczeń, **straż gminna lub miejska może zatem nałożyć grzywnę w formie mandatu karnego.**

Złożenie fałszywego oświadczenia w deklaracji do CEEB – art. 27g ust. 3a u.c.e.e.b.

Zgodnie z art. 27g ust. 3a u.c.e.e.b. deklarację składa się **pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywego oświadczenia.** Wzór deklaracji zawiera klauzulę o treści: *Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.* Złożenie fałszywego oświadczenia w deklaracji jest przestępstwem, o którym mówi art. 233 § 6 w zw. z § 1 kk., i jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 27g ust. 3a wszedł w życie **20 września 2022 r.** Oznacza to, że **karalność za złożenie fałszywego oświadczenia nie dotyczy deklaracji do CEEB złożonych przed tą datą.**

Ponieważ złożenie fałszywego oświadczenia w deklaracji do CEEB jest przestępstwem, o podejrzeniu jego popełnienia należy **niezwłocznie zawiadomić policję lub prokuraturę.**

32 Komunikat Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie określenia dnia wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających złożenie deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego centralną ewidencję emisyjności budynków (Dz.U. poz. 583).

Przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym

Utrudnianie lub udaremnianie kontroli – art. 225 k.k.

Utrudnianie lub udaremnianie kontroli prowadzonej na podstawie art. 379 p.o.ś. jest **przestępstwem**. Zgodnie z art. 225 § 1 k.k.:

Kto osobie uprawnionej do przeprowadzania kontroli w zakresie ochrony środowiska lub osobie przybranej jej do pomocy udaremnia lub utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Jako przykład **udaremnienia** kontroli można wskazać odmowę wpuszczenia kontrolujących na teren nieruchomości³³ lub jej części, która jest kluczowa z punktu widzenia przeprowadzenia kontroli, np. do kotłowni. W takiej sytuacji przeprowadzenie kontroli jest niemożliwe. **Utrudnianiem** kontroli jest natomiast takie działanie, które w istotnym stopniu zakłóca jej przebieg, ale nie uniemożliwia całkowicie jej przeprowadzenia. Przykładem utrudniania kontroli będzie np. przeszkadzanie kontrolującym, niewykonywanie ich poleceń czy odmowa okazania dokumentacji wymaganej podczas kontroli.

Zgodnie z art. 379 ust. 6 p.o.ś. osoba kontrolowana ma **obowiązek umożliwić kontrolującemu wykonanie czynności** wymienionych w art. 379 ust. 3, które zostały szczegółowo omówione powyżej. Naruszenie tego obowiązku spełnia znamiona przestępstwa z art. 225 § 1 k.k.

Nie można jednak uznać za popełnienie przestępstwa odmowy złożenia wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania kontrolującego, jeżeli mogłoby to obciążyć osobę kontrolowaną lub najbliższe jej osoby. Szerzej piszemy o tym w części poświęconej prawom kontrolowanego.

O popełnieniu przestępstwa z art. 225 k.k. należy zawiadomić organy ścigania – policję lub prokuraturę. Jeżeli to możliwe, warto wezwać policję na miejsce zdarzenia w trakcie udaremnianej lub utrudnianej kontroli. Innym rozwiązaniem jest sporządzenie protokołu lub notatki w przypadku całkowitego uniemożliwienia kontroli, a następnie na ich podstawie złożenie pisemnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa.

Pozostałe przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym

Przestępstwami przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządu terytorialnego są również:

- Naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza lub osoby przybranej mu do pomocy, np. rzeczoznawcy biorącego udział w kontroli, o czym mówi art. 222 k.k.
- Czynna napaść na funkcjonariusza publicznego wspólnie z inną osobą lub z wykorzystaniem broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, o czym mówi art. 223 k.k.

³³ Wyrok SR w Warszawie z 26.02.2019 r., sygn. akt VIII K 779/17.

- Wywieranie wpływu na czynności urzędowe organu samorządu terytorialnego przemocą lub groźbą bezprawną, użycie przemocy lub groźby w celu **zmuszenia funkcjonariusza publicznego** albo osoby mu przybranej do zaniechania prawnej czynności służbowej, o czym mówi art. 224 k.k.
- Znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osoby przybranej mu do pomocy podczas pełnienia obowiązków służbowych i w związku z pełnieniem tych obowiązków, o czym mówi art. 226 k.k.
- Udzielenie lub obietnica udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, o czym mówi art. 229 k.k.

W każdym z powyższych przypadków wskazane jest zawiadomienie policji.

Przestępstwa przeciwko środowisku

Istotne naruszenie stanu środowiska związane z eksploatacją instalacji lub spalaniem odpadów może spełniać znamiona **przestępstwa przeciwko środowisku**.

Zgodnie z art. 182 § 1 k.k. takim przestępstwem jest zanieczyszczanie wody, **powietrza lub powierzchni ziemi substancją** albo promieniowaniem jonizującym **w takiej ilości lub w takiej postaci**, że może to **zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka** lub **spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi** lub **wywołać zniszczenia w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach**.

Art. 183 § 1 k.k. określa natomiast zbliżone przestępstwo związane z postępowaniem z odpadami, jednakże zagrożone wyższą karą.

*Kto **wbrew przepisom** składa, usuwa, przetwarza, zbiera, unieszkodliwia, transportuje odpady lub substancje albo dokonuje odzysku odpadów lub substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to **zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka** lub **spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi** lub **zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym**, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

Ważną różnicą pomiędzy art. 182 i 183 k.k. jest to, że w pierwszym przypadku konieczne jest wystąpienie **istotnego** obniżenia jakości elementów środowiska, a w drugim wystarczy samo obniżenie jakości, które nie musi być istotne.

Z punktu widzenia osoby przeprowadzającej kontrolę kluczowe jest to, jak odróżnić wykroczenie od przestępstwa. Przykładowo, kiedy spalanie odpadów stanowi wykroczenie z art. 191 u.o., a kiedy staje się przestępstwem, o którym mowa w art. 182 k.k.? W obu przypadkach dochodzi do zachowania sprzecznego z prawem i społecznie szkodliwego. Istotne są jednak rozmiary niebezpieczeństwa, które tego rodzaju zachowanie stwarza. Przy czym *o odpowiedzialności karnej przesądza ustalone **potencjalne zagrożenie dla chronionych dóbr**, związane z rodzajem i rozmiarem wprowadzonych do wody, powietrza lub ziemi zanieczyszczeń, nie jest natomiast niezbędne, by opisany w znamionach stan zagrożenia w istocie powstał*³⁴.

34 Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 21 września 2017 r. sygn. akt II AKa 236/17.

Nie musi zatem występować konkretne zagrożenie dla człowieka lub obniżenie jakości elementów środowiska, wystarczy sama możliwość wystąpienia takiego zagrożenia. Chodzi o abstrakcyjne zagrożenie dobra chronionego prawem, np. życia, zdrowia, środowiska, które ma podstawy w realnie występujących okolicznościach, np. w związku z rodzajem lub ilością emitowanych substancji czy też miejscem emisji. Należy brać pod uwagę, czy dane działania, np. spalanie odpadów, w normalnych okolicznościach mogłoby doprowadzić do realnego zagrożenia dla życia lub zdrowia chociaż jednej osoby albo obniżenia jakości elementów środowiska.

W praktyce należy rozważyć zakwalifikowanie danego zachowania jako przestępstwa w przypadku spalania dużych ilości odpadów, a w szczególności **odpadów niebezpiecznych**. Dotyczy to zwłaszcza takich materiałów, których spalanie wytwarza toksyczne i niebezpieczne gazy. Przykładowo, przy spalaniu tapicerskiej pianki poliuretanowej dochodzi do emisji silnie toksycznego cyjanowodoru, nawet [...] *mała ilość pianki poliuretanowej wystarczy, aby podczas jej rozkładu termicznego i spalania przekroczone zostały stężenia graniczne toksycznych dla człowieka gazów, jak tlenek węgla i cyjanowodor*³⁵.

W związku z tym spalanie mebli tapicerowanych zwłaszcza w miejscu, w którym przebywają ludzie, a w szczególności dzieci, ze względu na emisję silnie toksycznych gazów może zostać uznane za przestępstwo, o którym mowa w art. 183 k.k. Taką kwalifikację można zastosować również w przypadku spalania innych odpadów niebezpiecznych, emitujących silnie toksyczne spaliny.

W przypadku podejrzenia, że zachowanie spełnia znamiona przestępstwa, należy wezwać na miejsce zdarzenia policję. Jeżeli z jakiegoś powodu jest to niemożliwe lub znacząco utrudnione, należy zabezpieczyć dowody (np. zdjęcia, ale też próbki spalanych materiałów, jeśli można je bezpiecznie pobrać), sporządzić protokół z kontroli i skierować zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa do policji lub prokuratury.

35 R. Dobrzyńska, Zagrożenie toksyczne podczas pożaru mebli tapicerowanych (2011), https://rdobrzyńska.zut.edu.pl/fileadmin/publikacje/Zagrozenie_toksyczne_podczas_pożaru_mebli_tapicerowanych.pdf.

POSTĘPOWANIE PO UJAWNIENIU WYKROCZENIA LUB PRZESTĘPSTWA

Postępowanie po ujawnieniu przestępstwa

Ani upoważniony do kontroli urzędnik, ani strażnik straży gminnej lub miejskiej nie jest organem ścigania przestępstw. Jeżeli w toku kontroli zostanie ujawnione przestępstwo lub pojawi się uzasadnione podejrzenie popełnienia go, należy na miejsce zdarzenia wezwać policję.

Jeżeli z jakiegoś powodu nie jest możliwe wezwanie policji lub jej przyjazd, należy podjąć czynności mające na celu zabezpieczenie śladów i dowodów popełnienia przestępstwa. Wskazane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej, pobranie próbek, np. spalanych odpadów lub popiołów paleniskowych, jeśli można to bezpiecznie zrobić, zebranie dokumentów i wyjaśnień od osób kontrolowanych oraz od innych osób, np. świadków. Bardzo ważne jest sporządzenie protokołu z kontroli z dokładnym opisem jej przebiegu i okoliczności wskazujących na możliwość popełnienia przestępstwa. Jeżeli przeprowadzenie kontroli nie było możliwe, np. z powodu uniemożliwienia kontroli, należy sporządzić notatkę służbową. Na podstawie zebranych materiałów i treści protokołu lub notatki należy niezwłocznie sporządzić i przesłać zawiadomienie o przestępstwie do policji lub prokuratury.

Niezwłoczne zawiadomienie policji lub prokuratury jest obowiązkiem instytucji państwowych i samorządowych, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Do czasu przybycia organu ścigania obowiązkiem tych instytucji jest podjęcie niezbędnych czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa (art. 304 § 2 k.p.k.).

Niezawiadomienie organów ścigania o przestępstwie przez kontrolującego może skutkować odpowiedzialnością karną za niedopełnienie obowiązków funkcjonariusza publicznego, tj. za przestępstwo z art. 231 k.k.³⁶

Jeżeli kontrolę, podczas której ujawniono przestępstwo, prowadzi straż gminna lub miejska, to mają one obowiązek zabezpieczenia miejsca przestępstwa przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów do czasu przybycia właściwych służb. Mają także obowiązek ustalenia w miarę możliwości świadków zdarzenia, o czym mówi art. 11 ust. 1 pkt 4 u.s.g.

Instytucji państwowej lub samorządowej, która zawiadomiła o przestępstwie, przysługuje prawo do zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia oraz na postanowienie o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1 i 1a k.p.k.).

Postępowanie po ujawnieniu wykroczenia w gminach bez straży gminnej

Sposób postępowania po ujawnieniu w przebiegu kontroli wykroczenia jest inny w gminach, w których została powołana straż gminna, i w gminach, w których straży gminnej nie ma. Podstawowa różnica wynika z tego, że prowadzący kontrolę upoważniony przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta urzędnik nie może zastosować postępowania mandatowego i wymierzyć kary grzywny za popełnienie wykroczenia w formie mandatu karnego.

W takiej sytuacji kontrolujący może wybrać jedną z kilku ścieżek postępowania. Pierwszą, najprostszą, jest **wezwanie na miejsce zdarzenia policji**. Policja jest organem powołanym do ścigania niemal

wszystkich wykroczeń, ma również uprawnienia mandatowe. Wyjątki od tej zasady dotyczą wykroczeń zastrzeżonych do kompetencji inspektora pracy.

Po przybyciu na miejsce zdarzenia funkcjonariusze policji mogą przeprowadzić czynności wyjaśniające i nałożyć grzywnę w formie mandatu karnego lub podjąć decyzję o prowadzeniu dalszego postępowania i ewentualnym skierowaniu wniosku o ukaranie do sądu.

Niekiedy kontrola będzie prowadzona w asyście policjanta.

W niektórych przypadkach wezwanie policji na miejsce zdarzenia nie będzie możliwe lub będzie znacznie utrudnione. Może to wynikać z przyczyn obiektywnych, takich jak brak zasięgu telefonii komórkowej, albo być efektem podjęcia świadomej decyzji, związanej np. z brakiem czasu na oczekiwanie na przyjazd policji, koniecznością przeprowadzenia kolejnych kontroli. W takiej sytuacji dopuszczalne jest złożenie zawiadomienia o popełnieniu wykroczenia po przeprowadzeniu kontroli na podstawie dokonanych w jej przebiegu ustaleń. Kluczowe w takim wypadku jest sporządzenie protokołu z kontroli z dokładnym opisem jej przebiegu i okoliczności wskazujących na popełnienie wykroczenia, jak również zabezpieczenie dowodów (materiału zdjęciowego, próbek). Zawiadomienie o wykroczeniu należy złożyć do właściwej miejscowo jednostki policji.

Drugą ścieżką postępowania jest samodzielne występowanie przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (lub upoważnione przez nich osoby) w charakterze **oskarżyciela publicznego**, co zostało szerzej opisane poniżej.

W uzasadnionych przypadkach kontrolujący mogą odstąpić od dążenia do ukarania sprawcy wykroczenia i poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego, o czym pisaliśmy już wcześniej.

Warto też podkreślić, że jako oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia może występować również prokurator. Może on wstąpić do postępowania wszczętego na podstawie wniosku o ukaranie wniesionego przez innego oskarżyciela. Udział prokuratora w postępowaniu wyklucza udział innego oskarży-

³⁶ M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, art. 304.

ciela (art. 18 k.p.w.). W uzasadnionych przypadkach można zatem rozważyć skierowanie zawiadomienia o wykroczeniu do właściwej miejscowo prokuratury.

Organ gminy jako oskarżyciel publiczny

Zgodnie z art. 379 ust. 4 p.o.ś. **wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta, marszałek województwa, minister właściwy do spraw klimatu lub osoby przez nich upoważnione są uprawnieni do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska.**

Powyższy przepis należy odczytywać łącznie z art. 17 § 3 k.p.w., zgodnie z którym *organom administracji rządowej i samorządowej, organom kontroli państwowej i kontroli samorządu terytorialnego oraz strażom gminnym lub miejskim uprawnienia oskarżyciela publicznego przysługują **tylko wówczas, gdy w zakresie swego działania, w tym w trakcie prowadzonych czynności wyjaśniających, ujawniły wykroczenia i wystąpiły z wnioskiem o ukaranie.***

Upoważnienie do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego, o którym mowa w art. 379 ust. 4 p.o.ś., nie jest równoznaczne z upoważnieniem do prowadzenia kontroli, o którym mowa w ust. 2 tego artykułu. Należy w tym celu sporządzić odrębne upoważnienie.

Z prawem występowania w charakterze oskarżyciela publicznego łączy się uprawnienie do przeprowadzania **czynności wyjaśniających** (art. 56 § 2 k.p.w.).

Czynności wyjaśniające to wstępny etap postępowania w sprawach o wykroczenia, którego celem jest ustalenie, czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie oraz zebranie danych niezbędnych do sporządzenia takiego wniosku.

Jeżeli w związku z ujawnionym w przebiegu kontroli wykroczeniem planowane jest wystąpienie

z wnioskiem o ukaranie, bez przekazywania sprawy policji, to dalsze czynności zmierzające do sporządzenia takiego wniosku należy podejmować na podstawie k.p.w.

Jeżeli okoliczności czynu budzą wątpliwości, w ramach czynności wyjaśniających należy przeprowadzić odpowiednie dowody, takie jak dowód z zeznań świadka, dowód z opinii biegłego czy też przeprowadzenie oględzin. Gdy ujawnienie wykroczenia nastąpiło w przebiegu kontroli, czynności kontrolne podejmowane na podstawie art. 379 p.o.ś. oraz czynności wyjaśniające prowadzone na podstawie k.p.w. mogą się w pewnym stopniu powielać.

Przeprowadzanie dowodów na podstawie przepisów k.p.w. obwarowane jest szczególnymi wymogami. Przede wszystkim każdą czynność dowodową należy udokumentować odrębnym protokołem. Szereg szczególnych wymogów dotyczy również przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków.

Zgodnie z art. 54 § 6 k.p.w. należy **niezwłocznie przesłuchać osobę**, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie. Osobę taką należy pouczyć o prawie do odmowy złożenia wyjaśnień oraz zgłoszenia własnych wniosków dowodowych, samo zaś przesłuchanie należy zacząć od powiadomienia jej o treści stawianego zarzutu. Przesłuchanie należy utrwalić w odrębnym protokole.

Protokół z kontroli sporządzony na podstawie art. 380 p.o.ś. nie zastępuje protokołów z czynności wyjaśniających i przesłuchania podejrzanego.

Dokładne omówienie postępowania w sprawach o wykroczenia to temat na osobną publikację. Poniżej omawiamy przebieg tego postępowania w podstawowym zakresie, wskazując na najistotniejsze elementy i wymogi związane z prawidłowym przeprowadzeniem czynności wyjaśniających.

Warto zadbać o to, aby do sporządzenia wniosku o ukaranie została wyznaczona osoba mająca w tym zakresie odpowiednią wiedzę i doświadczenie.

Co do zasady osobą sporządzającą wniosek o ukaranie i występującą w charakterze oskarżyciela w danej sprawie **nie powinna być osoba, która prowadziła kontrolę** – kontrolujący powinien bowiem występować w sprawie jako świadek.

Zalety wystąpienia z wnioskiem o ukaranie

Wystąpienie z wnioskiem o ukaranie jest niekiedy dobrym rozwiązaniem nie tylko w gminach, w których nie ma straży gminnej, ale również tam, gdzie kontrolę prowadzi straż gminna mająca uprawnienia mandatowe.

Niewątpliwie zaletą **jest możliwość odzyskania wydatków ponoszonych w toku czynności wyjaśniających** (art. 119 § 1 k.p.w.). Dotyczy to również **należności biegłych** lub instytucji wyznaczonych do wydania opinii. Jest to szczególnie istotne, jeśli została pobrana i przekazana do badań laboratoryjnych próbka, np. popiołu lub paliwa, co wiąże się z wymiernymi kosztami dla gminy.

Sąd może również wymierzyć **bardziej dotkliwą karę**, co w niektórych przypadkach może być pożądane. O ile maksymalna kwota grzywny w przypadku większości wykroczeń wynosi 5000 zł, to w przypadku mandatu karnego jest to co do zasady nie więcej niż 500 zł. Dla osób w dobrej sytuacji materialnej kwota 500 zł może być mało dotkliwa i tym samym nie będzie spełniała celów prewencyjnych. Wyższą karę może uzasadniać także wysoka społeczna szkodliwość czynu lub postawa sprawcy. W przypadku niektórych wykroczeń (np. spalania odpadów – art. 191 u.o.) sąd może również zastosować znacznie bardziej dotkliwą dla obwinionego karę aresztu.

Sąd może także orzec karę aresztu w związku z popełnieniem wykroczeń, dla których przepis przewiduje karę łagodniejszą (grzywnę), w przypadku **recydywy wielokrotnej**. Zgodnie z art. 38 k.w. **ukaranemu co najmniej dwukrotnie za podobne wykroczenie umyślne, który w ciągu dwóch lat od ostatniego ukarania popełnia ponownie podobne wykroczenie umyślne, można wymierzyć karę**

aresztu, choćby było to zagrożone karą łagodniejszą. Co istotne, ukaranie w postępowaniu mandatowym nie jest podstawą uznania sprawcy za recydywistę³⁷. Liczą się jedynie prawomocne wyroki sądu.

Wystąpienie z wnioskiem o ukaranie zamiast ukarania mandatem jest wskazane wobec osób, które wielokrotnie dopuszczają się podobnego wykroczenia.

Postępowanie po ujawnieniu wykroczenia w gminach ze strażą gminną

Tam gdzie kontrole przestrzegania przepisów o ochronie środowiska prowadzą funkcjonariusze straży gminnej, większość przypadków ujawnienia wykroczenia zakończy się nałożeniem grzywny w formie mandatu karnego. Jest to rozwiązanie korzystne dla gminy, ponieważ grzywna nałożona przez funkcjonariusza straży gminnej stanowi dochód gminy (art. 100 § 3 k.p.w.).

Funkcjonariusze straży gminnej dużo rzadziej niż upoważnieni pracownicy urzędu gminy będą potrzebowali asysty policji. Wynika to nie tylko z uprawnień mandatowych, ale również odpowiedniego przeszkolenia, umundurowania, a w skrajnych przypadkach możliwości skorzystania ze środków przymusu bezpośredniego.

Zdarzają się jednak sytuacje, w których zasadne jest wezwanie policji lub podjęcie kroków w kierunku wystąpienia z wnioskiem o ukaranie. Wezwanie policji przez straż gminną jest uzasadnione w przypadku ujawnienia przestępstwa w postaci utrudniania lub udaremniania kontroli. Straż gminna nie ma bowiem kompetencji do ścigania przestępstw.

Ponadto, uprawnienia mandatowe straży gminnej podlegają ograniczeniom i nie obejmują niektórych wykroczeń, które mogą zostać ujawnione w przebiegu kontroli, o czym pisaliśmy w części poradnika poświęconej czynom zabronionym.

³⁷ Wyrok SN z 13.09.2017 r., IV KK 55/17.

Odstąpienie od nałożenia mandatu i skierowanie sprawy do sądu może być również uzasadnione opisanymi wyżej okolicznościami, np. dążeniem do wymierzenia wyższej kary lub odzyskania kosztów związanych z przeprowadzeniem badań laboratoryjnych pobranych próbek.

Należy również podkreślić, że skierowanie wniosku o ukaranie może być konieczne w sytuacji braku możliwości zastosowania postępowania mandatowego (np. ze względu na wątpliwości co do sprawcy czynu, wymagające przeprowadzenia dowodów) lub z powodu odmowy przyjęcia mandatu przez sprawcę.

5.

Praktyczne aspekty kontroli

UWAGI WPROWADZAJĄCE

Kontrolę palenisk dzielimy na interwencyjne, planowe i następcze. Chociaż podział ten nie wynika z przepisów ustawowych, to jest powszechnie wykorzystywany w praktyce i odwołują się do niego niektóre POP.

Podstawa prawna prowadzenia wszystkich rodzajów kontroli jest taka sama, różnice dotyczą jedynie aspektów praktycznych i organizacyjnych. O typie kontroli decydują natomiast przesłanki jej przeprowadzenia.

Kontrole interwencyjne

Kontrole interwencyjne prowadzi się w związku z podejrzeniem popełnienia wykroczenia. Podejrzenie może wynikać zarówno z wpływających zgłoszeń, jak i z własnych obserwacji poczynionych przez pracowników urzędu gminy oraz funkcjonariuszy straży gminnej lub urzędu miasta oraz straży miejskiej.

Nieprawidłowości dotyczące eksploatacji instalacji grzewczych i gospodarki odpadami mogą być zgłaszane w różnej formie: osobiście, na piśmie, telefonicznie, za pośrednictwem poczty elektronicznej lub utworzonych do tego celu formularzy internetowych. Mogą wpływać także za pośrednictwem systemów i formularzy, których operatorami są podmioty inne niż gmina. Przykładowo, w województwie małopolskim utworzono aplikację *Ekointerwencja*, za pośrednictwem której mieszkańcy mogą zgłaszać nieprawidłowości w dowolnym miejscu w województwie, a zgłoszenia są automatycznie przekazywane właściwym podmiotom. Podobne narzędzie funkcjonuje również pod nazwą *Zgłoś kociucha* w ramach systemu obsługującego CEEB.

Nie należy odrzucać zgłoszeń anonimowych. Ponieważ przedmiotem zgłoszeń są często nieprawidłowości zaobserwowane na sąsiednich nieruchomościach, chęć ukrycia danych przez zgłaszającego jest zrozumiała.

Otrzymane zgłoszenie należy wstępnie zweryfikować, by odrzucić zgłoszenia oczywiście bezzasadne. Za takie można uznać np. wielokrotnie składane zgłoszenia dotyczące nieruchomości, która była już kontrolowana i nie zostały wykazane żadne nieprawidłowości. Niestety nie można wykluczyć sytuacji, w których motywacją do składania zgłoszeń będą konflikty sąsiedzkie.

Nie należy z zasady ignorować zgłoszeń dotyczących nieruchomości, w których zgodnie z danymi zawartymi w CEEB nie jest eksploatowane źródło ciepła na paliwo stałe. Pamiętajmy, że dane pochodzące z deklaracji składanych do CEEB przez użytkowników instalacji nie są w pełni wiarygodne.

Co do zasady kontrola interwencyjna powinna zostać przeprowadzona niezwłocznie po otrzymaniu zgłoszenia. Dotyczy to w szczególności podejrzenia spalania odpadów, ponieważ zwłoka może uniemożliwić wykrycie ewentualnego wykroczenia.

Niektóre POP określają maksymalny dopuszczalny czas, jaki może upłynąć między otrzymaniem zgłoszenia a przeprowadzeniem kontroli.

Jeżeli przedmiotem zgłoszenia jest naruszenie uchwały antysmogowej, które polega na eksploatacji niedozwolonej instalacji, pośpiech nie jest aż tak konieczny, jak w przypadku np. spalania śmieci. Nie oznacza to jednak, że kontrolę można nadmiernie opóźniać.

Kontrole interwencyjne wiążą się z większym ryzykiem ujawnienia czynu zabronionego. W związku

z tym, gdy kontrolę przeprowadzają upoważnieni urzędnicy bez straży gminnej lub miejskiej, należy rozważyć **współpracę z policją**. Zasady takiej współpracy opisaliśmy we wcześniejszym rozdziale.

W pewnych sytuacjach niezwłoczne przeprowadzenie kontroli interwencyjnych może być niemożliwe lub znacznie utrudnione. Dotyczy to w szczególności gmin bez straży gminnej, w których kontrole są prowadzone przez urzędników i w godzinach pracy urzędu gminy. W takiej sytuacji, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia, np. zgłoszenie zawiera wiarygodne informacje na ten temat, wskazane jest zawiadomienie policji o możliwości popełnienia wykroczenia. Jak wykazaliśmy we wcześniejszej części poradnika, policja nie jest organem kontroli, ale ma obowiązek interweniować w sytuacji podejrzenia popełnienia czynu zabronionego, działając na podstawie przepisów u.p. oraz k.p.w.

W gminach bez straży gminnej warto zaapelować do mieszkańców, aby w uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza poza godzinami pracy urzędu gminy, składali zawiadomienia o wykroczeniu do policji. Dobrą praktyką jest uruchamianie dyżurów pracowników poza normalnymi godzinami pracy urzędu, w celu przyjmowania zgłoszeń o nieprawidłowościach.

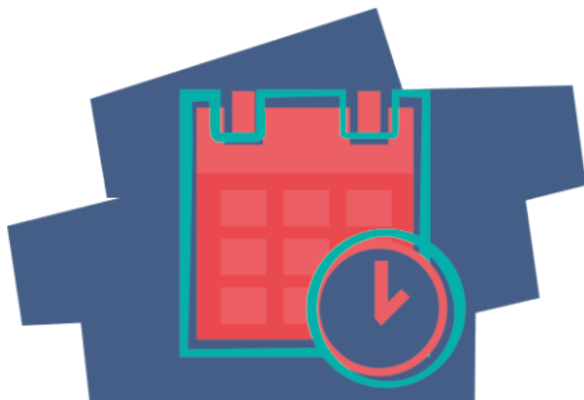
Przeprowadzenie kontroli interwencyjnej jest obowiązkiem organu. Obowiązku tego nie uchyla wykonanie minimalnej liczby kontroli określonej w POP w danym roku kalendarzowym.

Ignorowanie zgłoszeń czy nieuzasadnione zaniechania w zakresie prowadzenia kontroli interwencyjnych mogą w skrajnych przypadkach skutkować odpowiedzialnością karną za przestępstwo z art. 231 § 1 k.k., czyli niedopełnienie obowiązków funkcjonariusza publicznego na szkodę interesu publicznego lub prywatnego.

Przesłanką do przeprowadzenia kontroli interwencyjnej są nie tylko zgłoszenia wpływające do urzę-

du gminy, miasta lub straży gminnej czy miejskiej, ale również własne obserwacje i ustalenia urzędników lub funkcjonariuszy. Kontrolę mogą uzasadniać wówczas np. nieprawidłowości dostrzeżone w związku z odbiorem odpadów komunalnych z nieruchomości: może to być brak odpadów lub ich nieproporcjonalnie mała ilość w stosunku do liczby domowników.

Kontrole planowe

Kontrole planowe są realizowane w oparciu o plan kontroli. Ich celem jest prewencja ogólna, weryfikacja poprawności danych wprowadzonych do CEEB, a także edukacja. Kontrole planowe są przeprowadzane niezależnie od zgłaszanych podejrzeń popełnienia wykroczenia lub jakichkolwiek nieprawidłowości.

Kontrolę planową, jeżeli brak jakichkolwiek sygnałów o nieprawidłowościach, można przeprowadzić po uprzedniej zapowiedzi. Ułatwi to jej przeprowadzenie i ograniczy związane z nią uciążliwości dla kontrolowanych osób.

Ważnym aspektem kontroli planowych jest ich **funkcja edukacyjna**.

W przebiegu kontroli można przekazać kontrolowanym mieszkańcom kluczowe informacje dotyczące obowiązujących przepisów o ochronie powietrza, o dozwolonych i zakazanych paliwach i źródłach ogrzewania, a także o dostępnych mechanizmach wsparcia w zakresie termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła, takich jak program Czyste Powietrze.

Pamiętajmy, aby przekazać istotne informacje w sposób zrozumiały dla odbiorców. Przekazywanie informacji osobiście może być znacznie skuteczniejsze niż drukowane materiały edukacyjne w formie ulotek, gazetek itp., które mogą nie być dostosowane do potrzeb konkretnego odbiorcy.

Kontrola planowa umożliwia dotarcie z działaniami edukacyjnymi także do osób, które nie mają dostępu do wiadomości na temat zagadnień związanych z ochroną powietrza, w tym do osób w podeszłym wieku czy wykluczonych społecznie. Dzięki kontroli można zidentyfikować gospodarstwa domowe, które wymagają wsparcia w zakresie dostosowania do obowiązujących przepisów, w tym uchwał antysmogowych.

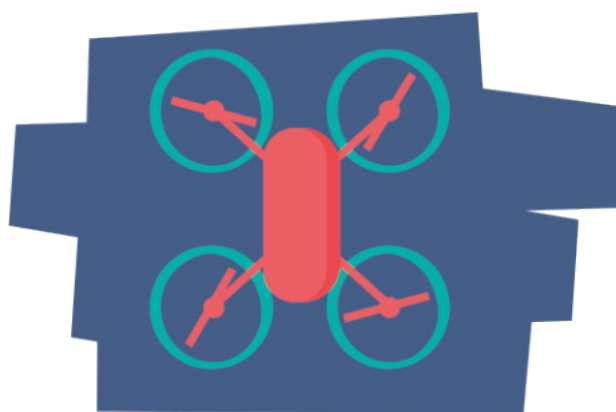
Kontrole następce

Kontrola następca to kontrola prowadzona ponownie w tej samej nieruchomości. Jej celem jest weryfikacja, czy osoba kontrolowana dostosowała się do

obowiązujących przepisów i usunęła stwierdzone uprzednio nieprawidłowości. Przeprowadzenie kontroli następcej jest szczególnie istotne, gdy wcześniej ujawniono wykroczenie, ale porzeczano na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego. **Brak kontroli następcej w takiej sytuacji wywołałby poczucie bezkarności i stanowił zachętę do kolejnych naruszeń.**

Użycie dronów

Rozwiązaniem zyskującym na popularności w ostatnich latach jest wykorzystywanie w działaniach na rzecz poprawy jakości powietrza bezzałogowych statków powietrznych, potocznie nazywanych dronami. Rozwiązanie to może pomóc w szczególności w identyfikacji nieruchomości, w których dochodzi do spalania odpadów. Wykorzystuje się do tego drony z czujnikami wykrywającymi substancje, których emisja wskazuje na podejrzenie spalania popularnych rodzajów odpadów komunalnych, jak np. opakowania z tworzyw sztucznych albo lakierowane drewno.

Wbrew powszechnemu nazywaniu takich działań „kontrolami dronowymi” lub „kontrolami z użyciem drona” nie można ich uznać za kontrole w rozumieniu art. 379 p.o.ś. Są to raczej czynności operacyjne poprzedzające kontrolę. W przypadku straży gminnych lub miejskich należy je traktować jako sposób realizacji podstawowego zadania tej formacji, jakim jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony porządku publicznego, wynikających z ustaw i aktów prawa miejscowego (art. 10 ust. 1 u.s.g.). Należy przy tym podkreślić, że u.s.g. nie zawiera przepisów bez-

pośrednio regulujących wykorzystanie dronów do tego rodzaju operacji.

Wykonany przy użyciu drona pomiar wskazujący na podejrzenie spalania odpadów uzasadnia niezwłoczne przeprowadzenie kontroli w danej nieruchomości. Sam w sobie nie stanowi jednak podstawy do przypisania odpowiedzialności za wykroczenie i nie zastępuje laboratoryjnego badania próbki odpadu paleniskowego.

Ramy prawne korzystania z bezzałogowych statków powietrznych są szczegółowo uregulowane przez prawo UE (rozporządzenie delegowane 2019/945, rozporządzenie wykonawcze 2019/947) oraz prawo krajowe (p.l).

Zasady wykonywania lotów dronami są uzależnione od rodzaju samego urządzenia oraz przebiegu planowanej operacji. Istotna jest przede wszystkim masa drona, ale także szereg szczegółowo określonych okoliczności związanych z lotem, które decydują o stopniu ryzyka z tym związanego. Są to m. in. wysokość lotu, odległość od ludzi i zgromadzeń oraz terenów mieszkaniowych. Ze względu na masę dronów wykorzystywanych do pomiarów składu spalin oraz konieczności prowadzenia operacji bezpośrednio nad terenami mieszkaniowymi, operacje takie mogą zostać zakwalifikowane do kategorii szczególnej w rozumieniu art. 5 rozporządzenia wykonawczego 2019/947.

Loty w kategorii szczególnej wymagają odpowiedniego przeszkolenia i rejestracji wszystkich operatorów bezzałogowych statków powietrznych. Konieczne jest również złożenie oświadczenia o zgodności z tzw. scenariuszem standardowym³⁸ lub uzyskanie zezwolenia na operację, jeżeli nie jest ona objęta scenariuszem standardowym, albo uzyskanie tzw. certyfikatu LUC, który uprawnia operatora do samodzielnej oceny ryzyka operacji.

Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć m. in. na stronie internetowej poświęconej bezzałogowym statkom powietrznym prowadzonej przez Urząd Lotnictwa Cywilnego pod adresem ulc.gov.pl/drony.

³⁸ Scenariusz standardowy, który będzie miał zwykle zastosowanie do omawianego rodzaju operacji to scenariusz STS-01, natomiast wykorzystywany w tym celu bezzałogowy statek powietrzny powinien spełniać wymogi określone dla klasy C5.

PRZYGOTOWANIE I ROZPOCZĘCIE KONTROLI

Opracowanie procedury kontroli i planu kontroli

Dobłą praktyką jest opracowanie i przyjęcie **procedury prowadzenia kontroli** wraz z **planem kontroli** na dany rok. Procedura prowadzenia kontroli

może zostać przyjęta w drodze zarządzenia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Przyjęcie procedury i planu kontroli jest działaniem wymaganym przez niektóre POP. Ponadto, w niektórych województwach zostały opracowane wytyczne lub rekomendacje, które mogą być podstawą do opracowania procedury.

Procedura prowadzenia kontroli powinna zawierać następujące elementy:

- ✓ Podstawę prawną prowadzenia kontroli wraz ze wskazaniem aktów prawnych, których przestrzeganie jest przedmiotem kontroli, w tym obowiązujących na danym obszarze uchwały antysmogowej, POP i PDK.
- ✓ Określenie organu uprawnionego do prowadzenia kontroli oraz zakresu jego właściwości.
- ✓ Określenie podmiotów objętych kontrolą, co do zasady osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej; w miastach na prawach powiatu prezydent miasta może objąć procedurą prowadzenia kontroli również przedsiębiorców.
- ✓ Określenie i omówienie przesłanek do wszczęcia kontroli. Należy rozróżnić przesłanki obligatoryjnego i fakultatywnego przeprowadzenia kontroli. W odniesieniu do zgłoszeń nieprawidłowości należy opisać sposób i czas ich rozpatrywania i przesłanki uzasadniające pozostawienie zgłoszenia bez rozpoznania.
- ✓ Wskazanie osób upoważnionych do prowadzenia kontroli lub zasad udzielania upoważnienia.
- ✓ Omówienie zakresu upoważnienia do prowadzenia kontroli.
- ✓ Określenie maksymalnego odstępu czasu od przyjęcia zgłoszenia nieprawidłowości do przeprowadzenia kontroli. Warto również wskazać sposób postępowania w przypadku, gdy przeprowadzenie kontroli jest konieczne poza godzinami pracy urzędu gminy.
- ✓ Wskazanie zakresu przedmiotowego kontroli.
- ✓ Omówienie praw i obowiązków kontrolowanego.
- ✓ Przedstawienie rekomendowanego przebiegu kontroli ze wskazaniem kolejności podejmowania czynności kontrolnych.
- ✓ Określenie sposobu postępowania w przypadku ujawnienia wykroczenia lub przestępstwa. Należy określić przesłanki zastosowania środków pozakarnych oraz przypadki, w których wskazane jest złożenie wniosku o ukaranie. Jeżeli planowane jest składanie wniosków o ukaranie, należy wskazać osobę upoważnioną do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego lub określić zasady udzielania upoważnienia.
- ✓ Wytyczne dotyczące sporządzania protokołu z kontroli oraz wprowadzania danych do CEEB.
- ✓ Wytyczne dotyczące sporządzania rocznych planów kontroli.

Wzór zarządzenia dotyczącego procedury prowadzenia kontroli został zamieszczony w załączniku do niniejszego poradnika.

Plan kontroli powinien gwarantować wykonanie minimalnej liczby kontroli w roku kalendarzowym, określonej w POP. Plan kontroli powinien również obejmować przeprowadzanie dodatkowych kontroli w przypadku ogłoszenia poziomu zagrożenia zanieczyszczenia powietrza i wdrożenie działań krótkoterminowych przewidzianych w PDK.

Plan kontroli powinien obejmować przede wszystkim nieruchomości, co do których istnieje ryzyko naruszeń w zakresie ochrony powietrza. Dotyczy to w szczególności nieruchomości, w których według wiedzy organu są lub mogą być eksploatowane instalacje na paliwa stałe. Należy jednak ponownie podkreślić, że dane pochodzące z deklaracji do CEEB nie są w pełni wiarygodne i mogą wymagać weryfikacji. Ponadto, w nieruchomościach bez instalacji na paliwo stałe również może dochodzić do wykroczeń, np. spalania odpadów poza instalacjami.

Prowadzenie kontroli planowych jest szczególnie wskazane na obszarach gminy, gdzie według wiedzy organu występują podwyższone poziomy zanieczyszczeń w powietrzu oraz w pobliżu żłobków, przedszkoli, szkół, placówek ochrony zdrowia, domów pomocy społecznej i domów spokojnej starości oraz innych miejsc, w których przebywają osoby szczególnie narażone na szkodliwy wpływ zanieczyszczenia powietrza.

Przygotowanie do kontroli

Przed przystąpieniem do kontroli należy przygotować niezbędne dokumenty, sprzęt oraz zebrać informacje istotne z punktu widzenia przedmiotu kontroli. W szczególności należy zweryfikować dane dotyczące kontrolowanej nieruchomości dostępne w CEEB, w tym ustalić, czy została złożona deklaracja, jakie źródła ciepła i źródła spalania paliw zostały zgłoszone do ewidencji. Warto również zweryfikować, czy właściciel nieruchomości wywiązuje się z obowiązków w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi.

Wyposażeniem zalecanym przy prowadzeniu kontroli są w szczególności:

środki ochrony indywidualnej:

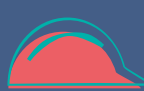
okulary ochronne

rękawice ochronne

odpowiednie obuwie

czapka ochronna

kamizelka bezpieczeństwa z identyfikatorem, gdy kontrolę prowadzą nieumundurowani pracownicy urzędu gminy

sprzęt wykorzystywany przy pobieraniu próbek popiołu i badaniu wilgotności drewna

terminal lub urządzenie mobilne umożliwiające połączenie z systemem obsługującym CEEB

czujnik tlenku węgla

dokumenty: upoważnienie do przeprowadzenia kontroli, legitymacja służbowa lub dokument tożsamości, wzory protokołu z kontroli

latarka

materiały edukacyjne i informacyjne: broszury, ulotki, nalepki

Zgodnie z prawem kontrola może być prowadzona samodzielnie przez jednego kontrolującego, ale ze względów bezpieczeństwa, a także mając na uwadze ułatwienie i przyspieszenie jej przebiegu, należy zapewnić, aby zespół prowadzący kontrolę składał się z co najmniej dwóch osób.

Rozpoczęcie kontroli

Kontrolę należy rozpocząć od **przedstawienia się** kontrolowanemu, **okazania ważnego upoważnienia** do przeprowadzenia kontroli wraz z **dokumentem potwierdzającym tożsamość kontrolującego**. Wskazane jest, aby osoby kontrolujące dysponowały **legitymacjami służbowymi ze zdjęciem**, choć wobec pracowników urzędu gminy przepisy nie nakładają obowiązku posiadania takich legitymacji.

Następnie należy podać kontrolowanemu **podstawę prawną prowadzenia kontroli**, wyjaśnić, jaki jest **przedmiot kontroli, omówić czynności**, które mogą być podjęte w przebiegu kontroli. Należy również poinformować kontrolowanego o jego obowiązkach wynikających z art. 379 p.o.ś. oraz uchwały antysmogowej, a także **pouczyć o odpowiedzialności karnej grożącej za utrudnianie lub udaremnianie kontroli**.

Sposób przedstawiania tych informacji należy dostosować do odbiorcy. Nie powinno się dosłownie cytować przepisów prawnych, które mogą być trudne do zrozumienia dla osoby, która nie obcuje na co dzień z tekstami prawnymi. Czynności zaplanowane w przebiegu kontroli należy opisać w sposób obrazowy, odnoszący się do kontrolowanej nieruchomości, posługując się przystępnym, potocznym językiem.

Następnie należy ustalić **dane kontrolowanego** i zweryfikować je na podstawie ważnego dokumentu tożsamości. Należy zacząć od upewnienia się, czy rozmówca jest osobą **pełnoletnią**. Jeżeli tak nie jest, należy poprosić o przywołanie **pełnoletniego domownika**.

Przed wejściem na teren nieruchomości należy zapytać kontrolowanego, czy ma psa lub inne zwierzęta, które mogą zakłócać przebieg kontroli.

W razie odpowiedzi twierdzącej należy poprosić o zabezpieczenie zwierzęcia, tak by przebywało poza obszarem kontroli.

Na wstępnym etapie kontroli należy zadać kontrolowanemu podstawowe pytania związane z tematyką kontroli, w szczególności jakie instalacje na paliwo stałe są eksploatowane w nieruchomości i ile ich jest oraz kto zajmuje się ich obsługą, jakie paliwo jest wykorzystywane w tych instalacjach i gdzie jest zgromadzone. W miarę możliwości należy na bieżąco weryfikować te informacje z danymi dostępnymi w CEEB.

Od momentu rozpoczęcia kontroli należy sukcesywnie wypełniać protokół z kontroli, wprowadzając do niego dane kontrolowanego oraz datę i godzinę rozpoczęcia kontroli.

Brak pełnoletniego domownika

Jeżeli podczas próby przeprowadzenia kontroli okaże się, że na terenie nieruchomości przebywa wyłącznie osoba małoletnia, należy co do zasady odstąpić od przeprowadzenia kontroli i przenieść ją na inny termin. W przypadku kontroli interwencyjnej, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia, należy wezwać policję.

Jedynie wyjątkowo, w przypadkach niecierpiących zwłoki, w szczególności w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa, można dopuścić przeprowadzenie niezbędnych czynności kontrolnych w obecności małoletniego domownika. Wówczas wskazane jest przywołanie do udziału w czynnościach dorosłego sąsiada.

METODYKA BADAŃ I KONTROLI URZĄDZEŃ GRZEW CZYCH

Wstęp

W tej części poradnika opisujemy metodykę badań urządzeń grzewczych na paliwa stałe pod kątem interpretacji zapisów w dokumentach przedstawianych przez użytkowników podczas kontroli. Rozdział składa się z dwóch części. W pierwszej opisano

kotły c.o., w drugiej miejscowe ogrzewacze pomieszczeń (MOP).

Każda część rozpoczyna się od podania definicji wybranej grupy urządzeń, następnie wymieniamy akty prawne i normy dotyczące danej grupy i opisujemy główny podział urządzeń, odpowiadający właściwym kryteriom energetyczno-emisyjnym.

Każdy podrozdział kończy się zwięzłym opisem badań laboratoryjnych, którym poddawane są urządzenia w celu weryfikacji ich zgodności z wymaganiami określonymi w odpowiednich normach. Wyniki tych badań są uwzględniane w dokumentacji technicznej, udostępnianej przez producentów przy wprowadzaniu produktu na rynek.

KOTŁY C.O.

Definicje

Kocioł c.o. zasilany paliwem stałym to urządzenie, w którym odbywa się co najmniej jeden proces spalania paliwa stałego, a wytworzone w ten sposób ciepło, pośrednio przez powierzchnie wymiany ciepła, trafia do wodnego systemu centralnego ogrzewania. Ma to na celu uzyskanie i utrzymanie na wymaganym poziomie temperatury wewnętrznej w co najmniej jednym zamkniętym pomieszczeniu. Przyjmuje się, że dla urządzenia określonego jako kocioł c.o. strata względem otoczenia nie może być większa niż 6% znamionowej mocy cieplnej³⁹.

Paliwo stałe jest to materiał, który w zakresie temperatur od -30 do +40°C pozostaje w stałym stanie skupienia. W skład materiału wchodzi pierwiastki palne, głównie węgiel, wodór czy węglowodory, które w procesie spalania łączą się z tlenem zawartym w powietrzu, dzięki czemu wytwarzane jest ciepło.

Akty prawne

Zgodnie z wykładnią prawną kotły c.o. zalicza się do maszyn, dla których zasadnicze wymagania podano w Dyrektywie UE 2006/42/WE (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/42/WE z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie maszyn oraz zmieniająca dyrektywę 95/16/WE), zwanej dalej „Dyrektywą Maszynową”.

Dla większości rodzajów maszyn opracowano normy, w których ustalone są określone kryteria dotyczące budowy, bezpieczeństwa, funkcjonalności itp., jakie dana maszyna powinna spełniać. Najważniejsze z tych norm są zharmonizowane z „Dyrektywą Maszynową”, co skutkuje ich uaktualnianiem i ustalaniem czasowego zakresu obowiązywania.

Dla kotłów c.o. o mocy do 500 kW normą zharmonizowaną jest dokument EN 303-5, który w Polsce jest wprowadzony pod nr PN-EN 303-5 i tytułem „Kotły grzewcze. Część 5: Kotły grzewcze na paliwa stałe z ręcznym i automatycznym zasypem paliwa o mocy nominalnej do 500 kW. Terminologia, wymagania, badania i oznakowanie”.

Norma ta została wprowadzona w Polsce w 2002 r., stąd w członie nazwy pojawił się rok wprowadzenia, a jej nowelizacje można przypisać konkretnym datom obowiązywania:

- PN-EN 303-5:2002;
- PN-EN 303-5:2012 (od 21.08.2012 do 11.10.2023) – znaczące zmiany względem poprzedniego wydania normy;
- PN-EN 303-5:2021 (od 12.10.2023 do 02.02.2025);
- PN-EN 303-5+A1:2023-05 (od 03.02.2025 do nadal).

Kolejnymi międzynarodowymi aktami prawnymi dotyczącymi kotłów c.o. są:

- Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1189 z dn. 28.04.2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe – tzw. ekoprojektu.
- Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2015/1187 z dn. 27.04.2015 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE w od-

³⁹ Sformułowanie na podstawie „Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe, tzw. ekoprojektu.

niesieniu do etykiet efektywności energetycznej dla kotłów na paliwa stałe i zestawów zawierających kocioł na paliwo stałe, ogrzewacze dodatkowe, regulatory temperatury i urządzenia słoneczne.

Polskim rozporządzeniem traktującym o kotłach c.o. jest Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań dla kotłów na paliwo stałe, z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2017 r. poz. 1690 ze zm.).

Rodzaje kotłów c.o.

Zarówno norma PN-EN 303-5, jak i rozporządzenie 2015/1189 dzielą kotły następująco:

- kotły c.o. z ręcznym zasypem paliwa:
 - zasilane paliwem węglowym,
 - zasilane paliwem biomasowym,
- kotły c.o. z automatycznym zasypem paliwa:
 - zasilane paliwem węglowym,
 - zasilane paliwem biomasowym.

W kotłach c.o. z ręcznym zasypem paliwa paliwo spala się na ruszcie lub płycie dolnej, umieszczonych w stosunkowo dużej komorze spalania, do której dosypuje się kolejne porcje paliwa. Powietrze do spalania może być doprowadzane przez przysłaniane otwory, uchylone drzwiczki lub za pomocą wentylatora powietrza. Kotły te wymagają stosunkowo regularnej obsługi polegającej na dosypywaniu kolejnych porcji paliwa, rusztowaniu (wzruszaniu) żaru znajdującego się na ruszcie lub w dolnej części komory spalania, wyjmowaniu popiołu i czyszczeniu powierzchni wymiennika ciepła.

Szczególną odmianą tych urządzeń są kotły zgazowujące. Jednak w literaturze nie określono parametru, który by jednoznacznie wskazywał, że dana jednostka kotłowa jest zgazowująca lub nie. Jest to wyłącznie umowny podział wśród jednostek z ręcznym zasypem paliwa. Jeżeli dana uchwała antysmogowa dopuszcza eksploatację wyłącznie kotłów zgazowujących paliwo, można się opierać na dokumentacji technicznej urządzenia bądź deklaracji producenta. Uwaga dotycząca ekspozycji procesu zgazowania w danej konstrukcji może być również ujęta w nazwie urządzenia.

Kotły c.o. z ręcznym zasypem paliwa przeważnie wymagają montażu w systemie centralnego ogrzewania wraz z zasobnikiem ciepła, czyli zbiornikiem o pojemności kilkuset litrów. Dokładną minimalną pojemność takiego zbiornika oblicza się zgodnie z wzorami podanymi w normie PN-EN 303-5:2012 i wydaniach późniejszych oraz rozporządzeniu 2015/1189. Minimalna pojemność zasobnika ciepła zależy m.in. od mocy znamionowej kotła i jest podawana w dokumentach podlegających kontroli. Rzadko spotykanym wyjątkiem są kotły c.o. z ręcznym zasypem paliwa, które pracują efektywnie zarówno na mocy nominalnej, jak i minimalnej. W takim przypadku, w dokumentacji muszą pojawić się informacje techniczne uzyskane w trakcie badań na obu mocach.

Rozpoznawanie rodzaju paliwa w kotłach z ręcznym zasypem podczas kontroli

To czy jednostka z ręcznym zasypem paliwa powinna być zasilana paliwem węglowym czy biomasowym, można zazwyczaj rozpoznać, analizując jej konstrukcję, jednak niezbędna do tego jest wiedza ekspercka, a i taka nie sprawdza się w każdym przypadku. Dlatego nie zaleca się samemu rozpoznawać, jakie paliwo jest dedykowane do sprawdzanego urządzenia. Należy całkowicie zdać się na informacje zawarte w dokumentach udostępnianych przez użytkownika w trakcie kontroli.

Przykłady opisanych kotłów przedstawiono na zdjęciach 1–4.

Zdj. 1. Kocioł c.o. z ręcznym zasypem paliwa, zasilany drewnem kawałkowym, tzw. kocioł zgazowujący.

Zdj. 2. . Kocioł c.o. z ręcznym zasypem paliwa, zasilany węglem kamiennym sortyment orzech, spełniający kryteria 5 klasy i ekoprojektu

Zdj. 3. kocioł c.o. z ręcznym zasypem paliwa, zasilany węglem kamiennym sortyment miał, pozaklasowy, niespełniający kryteriów ekoprojektu

Zdj. 4. kocioł c.o. z ręcznym zasypem paliwa w miejscu stałego użytkowania, zasilany zarówno węglem kamiennym sortyment orzech jak i kostka oraz drewnem kawałkowym, pozaklasowy, niespełniający kryteriów ekoprojektu

Kotły c.o. z automatycznym zasypem paliwa

to jednostki, w których zautomatyzowano czynność załadunku kolejnych porcji paliwa do komory spalania. Są więc wyposażone w podajnik, który przenosi paliwo ze zbiornika paliwa do komory spalania. Ze względu na zautomatyzowanie określonych czynności w tych urządzeniach, kotły te są odpowiednie do zasilania ich drobnymi lub średnimi sortymentami paliw zarówno węglowych, jak i biomasowych. Paliwami tymi mogą być węgiel kamienny sortyment groszek, miał czy biomasa w postaci peletów lub zrębków.

Rozpoznawanie paliwa w kotłach z automatycznym zasypem podczas kontroli

To czy mamy do czynienia z kotłem c.o. z automatycznym zasypem paliwa węglowego czy biomasowego, najłatwiej stwierdzić, zwracając uwagę na podajnik paliwa od strony zbiornika. Jeśli jest to podajnik ślimakowy/śrubowy lub tłok, to zazwyczaj mamy do czynienia z kotłem przeznaczonym do spalania paliwa węglowego. Jeśli jest to delikatniejsza sprężyna podająca, to zazwyczaj mamy do czynienia z kotłem przeznaczonym do spalania paliwa biomasowego. Nie jest to jednak reguła, a dodatkowo nie zawsze podajnik jest na tyle dostępny, że można go

zobaczyć. Również wygląd palnika może być mylący, obecnie dąży się bowiem do unifikacji elementów, z których budowane są kotły, i pewne stereotypowe spostrzeżenia mogą się okazać nietrafione.

Rekomenduje się, aby – podobnie jak w przypadku kotłów c.o. z ręcznym zasypem paliwa – także podczas kontroli kotłów c.o. z automatycznym zasypem paliwa kierować się przede wszystkim zapisami zawartymi w dokumentacji danego urządzenia, przedstawianej w trakcie kontroli.

Przykłady opisanych kotłów przedstawiono na zdjęciach 5, 6 i 7.

Zdj. 5. Kocioł c.o. z automatycznym zasypem paliwa, zasilany węglem kamiennym sortyment groszek, spełniający kryteria 5 klasy i ekoprojektu. Jest to kocioł z palnikiem retortowym, tzw. „retorta”

Zdj. 6. Kocioł c.o. z automatycznym zasypem paliwa, zasilany peletami drzewnymi (z palnikiem peletowym) spełniający kryteria 5 klasy i ekoprojektu

Zdj. 7. Kocioł c.o. z automatycznym zasypem paliwa, zasilany węglem kamiennym sortyment groszek, spełniający kryteria 5 klasy i ekoprojektu, w miejscu stałego użytkowania

Kryteria oceny emisji dla kotłów c.o.

Norma PN-EN 303-5:2012 wprowadziła kryteria oceny emisji przypisane klasom 3, 4 i 5, a kryteria w kolejnych wydaniach normy nie uległy zmianie. Jeśli więc mówimy o jakimś kotle, że spełnia wymagania danej klasy, oznacza to, że nie przekracza określonych wartości emisji, które podano w tablicach Z1–Z4 zamieszczonych w załącznikach.

Norma sankcjonuje również minimalną sprawność kotłów, jednak wartości kryterialne są zależne od mocy znamionowej kotła i podane w postaci wzorów – ze względu na stopień ogólności niniejszego poradnika kryteria sprawności nie zostaną tu opisane. Zazwyczaj też kryterium efektywności w przypadku kotłów nie jest decydujące i w zdecydowanej większości przypadków nie wpływa na obniżenie klasyfikacji urządzenia.

Co to znaczy, że kocioł spełnia wymogi ekoprojektu? Analiza wskaźników emisji i efektywności

Jeśli mówimy, że kocioł c.o. spełnia wymogi ekoprojektu, to znaczy, że dany model urządzenia podczas badania w laboratorium nie przekracza określonych wskaźników emisji sezonowej i osiąga co najmniej odpowiednie minimum sezonowej efektywności energetycznej ogrzewania pomieszczeń. Te dane zostały przedstawione w tabelach Z5–Z7 zamieszczonych w załączniku.

Wskaźniki emisji sezonowej oblicza się, uwzględniając sezonowe zapotrzebowanie na ciepło, na podstawie średnich emisji w przeliczeniu na 10% O_2 w standardowych warunkach, czyli w temperaturze $0^\circ C$ oraz ciśnieniu wynoszącym 1013 milibarów, i są podane w mg/m^3 . Termin „wskaźniki emisji sezonowej” został wprowadzony na potrzeby poradnika, by lepiej odróżnić kryteria według Normy 303-5 i rozporządzenia ekoprojektu.

W odniesieniu do klas kotłów podane kryteria dotyczą emisji, w przypadku ekoprojektu – wskaźników emisji sezonowej. Nie są to te same wielkości, nie można ich więc porównywać. W praktyce może się zdarzyć, że kocioł spełnia wymagania klasy 5, ale nie spełnia wymagań ekoprojektu. Może być też

odwrotnie – urządzenie może spełniać wymagania ekoprojektu, ale odpowiadać jedynie klasie 4 według PN-EN. Jeśli zapisy uchwały antysmogowej wymagają jednocześnie określonej klasy kotła oraz zgodności z ekoprojektem, to podczas kontroli należy sprawdzić oba te aspekty — zgodność zarówno z kryteriami dotyczącymi klas kotłów, jak i z wymaganiami rozporządzenia ekoprojektu.

Badania kotłów c.o. w laboratorium

Celem naszego poradnika jest przedstawienie podstawowych informacji na temat urządzeń grzewczych, w tym badań energetyczno-emisyjnych, wyłącznie w kontekście wsparcia procesu kontroli. Dlatego przyjęliśmy założenie, że szczegółowe różnice pomiędzy poszczególnymi wydaniem norm nie będą uwzględniane. Zdecydowaliśmy więc pominąć szczegóły różniące kolejne wydania normy:

- PN-EN 303-5:2012,
- PN-EN 303-5:2021,
- PN-EN 303-5+A1:2023-05.

Jeśli klasyfikacja urządzenia nastąpiła na podstawie badań przeprowadzonych zgodnie z wydaniem normy z 2012, 2021 lub 2023 roku, uważamy, że jest aktualna.

Jeśli uchwała antysmogowa miejsca nie stanowi inaczej, klasyfikacja kotłów jest wiążąca jedynie, gdy została dokonana na podstawie badań przeprowadzonych zgodnie z normą PN-EN 303-5 w wydaniu z 2012 r. lub nowszym. Wyniki badań wykonanych według normy z 2002 r. nie mogą być podstawą do uznania, że kocioł spełnia wymagania klas 3, 4 lub 5 wprowadzonych w późniejszych wydaniach, ze względu na istotne różnice w metodyce pomiarowej.

Badania energetyczno-emisyjne kotłów na zgodność z normą PN-EN 303-5 prowadzi się na odpowiednim akredytowanym stanowisku badawczym przy wykorzystaniu paliwa, którego parametry określa norma. Stanowisko do badań jest wyposażone w regulowany odbiór ciepła i aparaturę kontrolno-pomiarową i odzwierciedla typową instalację z kotłem c.o., będącą na wyposażeniu przeciętnego gospodarstwa domowego.

Paliwa o parametrach zgodnych z normą charakteryzują się bardzo dobrą jakością i są dostępne na rynku. Biorąc to pod uwagę, przyjmuje się, że parametry energetyczno-emisyjne określone na stanowisku badawczym można odtworzyć warunkach domowych. Należy więc dążyć do eksploataowania urządzenia w taki sposób, aby warunki były możliwie najbardziej zbliżone do tych określonych w dokumentach z badań.

Badania kotłów c.o.

W trakcie badań określa się parametry energetyczno-emisyjne. Energetyczne, czyli moc rzeczywistą urządzenia i jego sprawność w dłuższym okresie (kilka godzin), i emisyjne, czyli zawartość w spalinach: CO₂, O₂, CO, NO_x, LZO/OGC i pyłu.

Dla kotłów c.o. z automatycznym załadunkiem paliwa, zarówno węgla, jak i biomasy, wykonuje się badanie na mocy nominalnej, zwanej też znamionową, które po stabilizacji trwa minimum 6 godzin. Na tej podstawie oblicza się emisje i porównuje z kryteriami klas. Następnie zmienia się i stabilizuje parametry pracy kotła, aby pracował z mocą do 30% mocy nominalnej, zwanej też mocą minimalną, i wykonuje 6-godzinne badanie. Na podstawie danych uzyskanych w czasie pomiaru oblicza się emisje i porównuje z kryteriami klas.

Parametry z obu badań pozwalają określić klasę danego kotła. Następnie, na podstawie uzyskanych wyników badań, oblicza się wskaźniki emisji sezonowej i porównuje je z wymogami ekoprojektu. Jeśli wszystkie kryteria są spełnione, w sprawozdaniu pojawi się zapis, że badany kocioł spełnia wymogi ekoprojektu. Dla kotłów c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa, zarówno węgla, jak i biomasy, w większości

przypadków wykonuje się badanie na mocy nominalnej, zwanej też znamionową, i jedynie dla tej mocy oblicza się emisję i porównuje z kryteriami klas, a następnie z wymogami ekoprojektu.

Norma przewiduje możliwość wykonania badania na mocy minimalnej kotła c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa, jednak w zdecydowanej większości przypadków badania takie nie są wykonywane. Niemal wszystkie kotły c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa, w tym oczywiście zgazowujące, nie pracują bowiem odpowiednio efektywnie z mocą minimalną.

Z tego względu niemal wszystkie kotły c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa, zarówno węgla, jak i biomasy, w tym zgazowujące, mogą być eksploatowane jedynie z zamontowanym w instalacji zasobnikiem ciepła, aby w normalnych warunkach pracy umożliwić im działanie wyłącznie z mocą nominalną, w trakcie czego pracują z wymaganymi parametrami energetyczno-emisyjnymi.

Podczas kontroli należy sprawdzić, czy w dokumentacji kotła c.o. nie określono minimalnej pojemności zasobnika ciepła, z jakim to urządzenie powinno pracować. Jeśli taka uwaga znajduje się w dokumentach, a w instalacji nie zamontowano zbiornika lub zbiorników o wymaganej pojemności, przyjmuje się, że kontrolowana jednostka kotłowa nie spełnia wymagań rozporządzenia 2015/1189 ani żadnej klasy wg normy PN-EN 303-5.

Rola zasobnika ciepła w spełnianiu kryteriów energetyczno-emisyjnych

Zasobnik ciepła, nazywany również zbiornikiem buforowym lub akumulatorem ciepła, to w praktyce duży zbiornik wypełniony wodą, która po podgrzaniu magazynuje ciepło wytwarzane przez kocioł. Rozwiązanie to sprawdza się zwłaszcza wtedy, kiedy nie jesteśmy w stanie na bieżąco wykorzystać całego

go ciepła generowanego przez źródło ogrzewania. Sytuacja taka zdarza się w okresach przejściowych – wiosną lub jesienią – kiedy potrzebujemy jedynie nieznacznie podnieść temperaturę w pomieszczeniach lub kiedy kocioł pracuje wyłącznie na potrzeby przygotowania ciepłej wody użytkowej (c.w.u.).

Kocioł, zaprojektowany wyłącznie do efektywnej pracy z mocą nominalną, na którą zapotrzebowanie pojawia się wyłącznie w mroźne, zimowe dni, nie powinien działać z niską mocą, ponieważ wtedy jego sprawność spada, a emisja zanieczyszczeń znacznie wzrasta. W takich przypadkach rozpalamy kocioł, ogrzewamy dom do pożądanej temperatury lub podgrzewamy c.w.u., a nadmiar wytworzonego ciepła trafia do zasobnika. Dzięki temu paliwo zostaje wykorzystane w optymalnych warunkach, a po wygaszeniu kotła, w razie ponownego zapotrzebowania na ciepło, możemy je pobrać właśnie z tego bufora – bez konieczności ponownego rozpalania kotła.

Istnieje niewielka grupa kotłów c.o. z automatycznym załadunkiem paliwa, które nie pracują odpowiednio efektywnie z małą mocą. Dopuszcza się je do sprzedaży, jednak należy je eksploatować z zamontowanym w instalacji zasobnikiem ciepła, aby w normalnych warunkach pracy umożliwić im działanie wyłącznie z mocą nominalną, kiedy pracują z wymaganymi parametrami energetyczno-emisyjnymi.

Natomiast większość kotłów c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa (zarówno węgla, jak i biomasy), w tym zgazowujących, została poddana badaniom wyłącznie na mocy nominalnej, gdyż w przypadku pracy z mniejszą mocą nie spełniłyby wymaganych kryteriów normy PN-EN 303-5 oraz ekoprojektu. Dlatego należy je eksploatować wyłącznie z zamontowanym w instalacji zasobnikiem ciepła, aby w normalnych warunkach pracy umożliwić im działanie wyłącznie z mocą nominalną, kiedy pracują z wymaganymi parametrami energetyczno-emisyjnymi.

Minimalną pojemność zasobnika ciepła oblicza jednostka badająca kocioł c.o. i podaje tę wartość w sprawozdaniu z badań. Wartość tę oblicza się m.in. na podstawie mocy kotła, biorąc pod uwagę, czy mamy do czynienia z jednostką z ręcznym czy automatycznym załadunkiem paliwa.

Kotły z ręcznym załadunkiem paliwa powinny być eksploatowane z zasobnikiem ciepła o odpowiedniej pojemności, określonej w dokumentacji technicznej lub instrukcji dla instalatorów i użytkowników.

Jeśli jakiś kocioł c.o. z ręcznym załadunkiem paliwa (zarówno węgla, jak i biomasy), w tym zgazowujący, będzie spełniał kryteria pracując na obu wymaganych mocach, to takie zapisy znajdują się w sprawozdaniu. Tylko i wyłącznie w takim przypadku w instalacji c.o. lub c.w.u. nie ma obowiązku montażu zasobnika ciepła. Informacja o konieczności pracy urządzenia z zasobnikiem ciepła pojawia się również w obligatoryjnej do wydania przez producenta kotła dokumentacji.

Miejscowe ogrzewacze pomieszczeń

Definicje

Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń (MOP) zasilany paliwem stałym to urządzenie ogrzewające pomieszczenia, które podczas spalania paliwa wytwarza ciepło, a następnie przenosi je do otoczenia bezpośrednio lub łącznie bezpośrednio i pośrednio, czyli w połączeniu z przenoszeniem go do cieczy, w celu osiągnięcia i utrzymania pewnego komfortu termicznego człowieka w zamkniętym pomieszczeniu, gdzie umieszczony jest produkt, lub ewentualnie również w innych pomieszczeniach⁴⁰.

Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń zasilany paliwem stałym z otwartą komorą spalania to urządzenie, w którym palenisko i gazy spalinowe nie są szczelnie oddzielone od pomieszczenia, w którym umieszczony jest produkt. Zazwyczaj są wyposażone w regulator powietrza do spalania, którym zmienia-

my strumień powietrza dopływający z pomieszczenia, gdzie pracuje MOP, do komory spalania.

Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń zasilany paliwem stałym z zamkniętą komorą spalania to urządzenie, w którym palenisko i gazy spalinowe mogą być szczelnie oddzielone od pomieszczenia, gdzie umieszczone jest produkt. Zazwyczaj jest wyposażony w przewód powietrza do spalania, który jest wyprowadzony na zewnątrz budynku i stamtąd, przez czerpnię, powietrze jest doprowadzane do komory spalania MOP.

Akty prawne

Zgodnie z wykładnią prawną, MOP zalicza się do wyrobów budowlanych, dla których zasadnicze wymagania podano w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 z dn. 9.03.2011 r. oraz rozporządzeniu 2024/3110 w sprawie ustanowienia zharmonizowanych zasad wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylenia rozporządzenia (UE) nr 305/2011, które to będzie stosowane od 08.01.2026 r.

Rozporządzenia te ustanawiają zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych, w tym ustanawiają akty normatywne jako zharmonizowane, aktualizując na bieżąco ich obowiązujące wydania i czasowy zakres obowiązywania.

Poniżej podano normy zharmonizowane dla najpopularniejszych rodzajów MOP obowiązujące do 29.11.2025 r.:

- PN-EN 13229:2002 – Wkłady kominkowe wraz z kominkami otwartymi na paliwa stałe – Wymagania i badania (wraz z aktualizacjami i zmianami: A1:2005; A2:2006; AC:2007; AC:2014-09);
- PN-EN 13240:2008 – Ogrzewacze pomieszczeń na paliwa stałe. Wymagania i badania, zastępująca normę (PN-EN 13240:2002 wraz z aktualizacjami i zmianami: AC:2004; Ap1:2004; A2:2006);
- PN-EN 12815:2004 – Kuchnie na paliwa stałe. Wymagania i badania (wraz z aktualizacjami i zmianami: Ap1:2004P; A1:2005 E; A1:2006P; AC:2007P; AC:2014-09P);

⁴⁰ Sformułowania na podstawie „Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe”, tzw. ekoprojektu.

- PN-EN 15250:2009 – Akumulacyjne ogrzewacze pomieszczeń na paliwa stałe. Wymagania i metody badań;
- PN-EN 14785:2009 – Ogrzewacze pomieszczeń opalane peletami. Wymagania i metody badań.

Poniżej podano normy zharmonizowane dla najpopularniejszych rodzajów MOP obowiązujące od 30.11.2025 r.

- PN-EN-16510-2-1: 2023-06 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 2-1: Ogrzewacze pokojowe;
- PN-EN-16510-2-2: 2023-06 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 2-2: Urządzenia zabudowane, w tym z otwartym ogniem;
- PN-EN 16510-2-3:2023-06 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 2-3: Kuchenki,
- PN-EN-16510-2-5:2025 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 2-5: Urządzenia wolno uwalniające ciepło;
- PN-EN-16510-2-6: 2023-06 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 2-6: Ogrzewacze pokojowe, urządzenia zabudowane i kuchenki z mechanicznym podawaniem peletu drzewnego.

Przy tym należy zwrócić uwagę, że wytyczne dotyczące technicznych uwarunkowań badawczych (stanowisko, sprzęt pomiarowy itp.), niezależnie od typu MOP, znajdują się w normie zharmonizowanej:

- PN-EN 16510-1:2023-06 – Mieszkaniowe urządzenia spalające paliwo stałe. Część 1: Wymagania ogólne i metody badań.

Zazwyczaj badania MOP odbywają się dwuetapowo. W pierwszym etapie wykonuje się badania energetyczno-emisyjne na stanowisku w laboratorium, a w drugim na podstawie przeprowadzonych badań oraz kontroli dokumentacji przeprowadza się ocenę wyrobu budowlanego.

Kompetencje do tych działań mają wyłącznie jednostki notyfikowane do aktualnego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ustanowienia zharmonizowanych zasad wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych, mające w zakresie notyfikacji i akredytacji normy zharmonizowane odpowiadające typowi badanego MOP.

Innymi aktami prawnymi dotyczącymi MOP są:

- Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1185 z dn. 24.04.2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe – tzw. ekoprojekt.
- Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2015/1186 z dn. 24.04.2015 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE w odniesieniu do etykietowania energetycznego miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń.

Rodzaje MOP

Jak już podano przy okazji definicji miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń zasilanych paliwami stałym, główny podział opiera się na ich konstrukcji uwzględniającej warunki pracy komory spalania, czyli MOP z otwartą lub zamkniętą komorą spalania.

Biorąc pod uwagę kryteria podane w ekoprojekcie, warto jeszcze wyróżnić MOP zasilane peletem drzewnym, najczęściej w sposób zautomatyzowany, czyli wyposażone w podajnik paliwa, układ sterowania itd. Dodatkowo wyróżniono jeszcze kuchenki. Kuchenka oznacza MOP, który w jednej obudowie łączy funkcję miejscowego ogrzewacza pomieszczeń i płyty grzejnej i/lub piekarnika do przygotowania posiłków⁴¹.

Zdjęcia przykładowych MOP przedstawiono na zdjęciach 7–11.

41 Sformułowanie na podstawie „Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe”, tzw. ekoprojektu.

Zdj. 7. Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń: wolnostojący ogrzewacz (piec),

Zdj. 8. Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń: kominek

Zdj. 9. Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń: wkład kominkowy z płaszczem wodnym

Zdj. 10. Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń: piec kaflowy

Zdj. 11. Miejscowy ogrzewacz pomieszczeń: kuchotka (piecokuchnia)

Kryteria energetyczno-emisyjne dla MOP

W aktualnych wydaniach norm zharmonizowanych kryteria energetyczno-emisyjne dla MOP są zgodne z wymogami przedstawianymi w ekoprojekcie. Wartości kryterialne podano w tabelach Z8–Z11, przedstawionych w załączniku. Jeśli mówimy, że MOP spełnia wymogi ekoprojektu, to dany model urządzenia nie przekracza określonych wartości emisji, podanych w załączonych tabelach.

Warto zwrócić uwagę, że wymagania dotyczące efektywności energetycznej urządzenia typu MOP w ekoprojekcie dotyczą sezonowej efektywności energetycznej ogrzewania pomieszczeń, a w tzw. uchwałach antysmogowych – sprawności. Nie są to te same wielkości i w żadnym wypadku nie można ich porównywać czy traktować równorzędnie.

Badania MOP w laboratorium

Badania energetyczno-emisyjne MOP prowadzi się zgodnie z normami zharmonizowanymi na odpowiednim stanowisku badawczym i przy wykorzystaniu paliwa, którego parametry określa norma. Stanowisko do badań jest wyposażone m.in. w regulowany odbiór ciepła dla urządzeń z wymiennikiem woda/spaliny oraz aparaturę kontrolno-pomiarową.

Można jednak przyjąć, że stanowisko pomiarowe odzwierciedla MOP zainstalowany w warunkach domowych. Paliwa o parametrach zgodnych z wytycznymi norm charakteryzują się bardzo dobrą jakością i są to paliwa dostępne na rynku. Należy więc zwrócić uwagę, że parametry energetyczno-emisyjne określone na stanowisku pomiarowym można uzyskać w warunkach domowych. Należałoby dążyć do tego, by tak eksploatować urządzenia, aby warunki eksploatacji były możliwie najbardziej zbliżone do tych określonych w dokumentach z badań.

W trakcie badań określa się parametry energetyczno-emisyjne. Energetyczne, czyli moc rzeczywistą urządzenia i jego sprawność oraz sezonową efektywność energetyczną ogrzewania pomieszczeń, i emisyjne, czyli zawartość w spalinach: CO₂, O₂, CO, NO_x, LZO/OGC i pyłu w czasie określonym w normie.

WERYFIKACJA SPEŁNIENIA WYMAGAŃ OKREŚLONYCH W UCHWAŁACH ANTYSMOGOWYCH

Uwagi wstępne

Wymagania określone w uchwałach antysmogowych dotyczą instalacji zasilanych paliwami stałymi⁴². Podstawową grupą instalacji objętych przepisami uchwał antysmogowych są urządzenia grzewcze. W niniejszym rozdziale, podzielono je na dwie grupy. Do pierwszej grupy zaliczono kotły c.o., a więc urządzenia stanowiące zwykle podstawowe źródło ciepła. Do drugiej, miejscowe ogrzewacze pomieszczeń, do których w głównej mierze zalicza się dodatkowe źródła ogrzewania, często używane w celach rekreacyjnych. Można jednak rozszerzyć tą grupę na wszelkie inne niż kotły c.o. urządzenia, które spalają paliwa stałe, w celu wytworzenia ciepła wykorzystywanego do różnych celów.

W przypadku urządzeń grzewczych podajemy, jak wygląda prawidłowe oznaczenie tych urządzeń oraz z jaką dokumentacją są wprowadzane do obrotu. Wskazujemy też, które dokumenty i znajdujące się w nich zapisy można łatwo wykorzystać w celu sprawniejszego przeprowadzenia kontroli. Ponieważ niektóre z uchwał antysmogowych pozwalają na modyfikację MOP, poruszamy również to zagadnienie, zwracając uwagę na aktualnie istniejące możliwości techniczne i kwestię weryfikacji ich zastosowania.

W niniejszym rozdziale przedstawiamy obszerną dokumentację fotograficzną oraz kluczowe informacje, które umożliwiają zapoznanie się z rodzajami paliw, jakie mogą być napotkane podczas kontroli. Szczególny nacisk kładziemy na praktyczne aspekty weryfikacji spełnienia wymagań dotyczących stosowanego paliwa. W przypadku paliw stałych kopal-

42 Zgodnie z art. 96 p.o.ś. uchwały antysmogowe mogą dotyczyć eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie jakichkolwiek paliw, ale w praktyce służą one ograniczanie emisji ze spalania paliw stałych.

nych, np. węgla kamiennego, kontrola ogranicza się zasadniczo do sprawdzenia świadectwa jakości paliwa, natomiast w przypadku biomasy – należy wykonać pomiar wilgotności drewna kawałkowego.

Wiadomości ogólne

Podczas realizowania działań kontrolnych w pierwszej kolejności należy zadbać o bezpieczeństwo osoby kontrolowanej i prowadzącej kontrolę. Na mocy art. 15 Kodeksu pracy, pracodawca jest zobowiązany zapewnić pracownikom bezpieczne i higieniczne warunki pracy. Na każdym stanowisku, dla każdego pracownika i każdej wykonywanej czynności powinna być przeprowadzona ocena ryzyka zawodowego. Z uwagi na zagrożenia uszkodzeniami mechanicznymi i oparzeniami osoba przeprowadzająca kontrolę powinna być wyposażona co najmniej w:

- okulary ochronne,
- rękawice ochronne, odporne na wyższe temperatury,
- buty z twardą podeszwą i ochroną strefy palców,
- usztywnione nakrycie głowy,
- czujnik tlenu węgla,
- latarkę.

Dla urzędników gmin nieposiadających munduru, wskazane jest stosowanie odpowiednio opisanej kamizelki odblaskowej.

Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych dla kotłów c.o. zasilanych paliwem stałym

Oznaczenie kotłów c.o.

Zgodnie z zapisami wszystkich dotychczasowych wydań normy PN-EN 303-5 kocioł grzewczy powinien posiadać tabliczkę znamionową. Tabliczka znamionowa kotła powinna być napisana w języku kraju przeznaczenia i umieszczona w łatwo dostępnym miejscu. Materiał i oznakowanie zastosowane na tabliczce muszą być trwałe, a oznakowanie powinno być odporne na ścieranie. W normalnych warunkach eksploatacji tabliczka nie może się odbarwić, co utrudniałoby odczytanie zawartych na niej informacji. Tabliczka nie powinna się też odklejać pod wpływem wilgoci i temperatury.

Zgodnie z normą, tabliczka znamionowa powinna zawierać następujące informacje:

- nazwę i siedzibę producenta oraz, jeśli jest dostępny, znak firmowy producenta,
- znak handlowy, pod którym kocioł jest sprzedawany i typ kotła,
- numer seryjny (kodowanie jest dopuszczalne według uznania producenta) i rok produkcji,
- nominalną moc cieplną lub zakres mocy cieplnej w kilowatach dla każdego rodzaju paliwa,
- klasę kotła dla każdego rodzaju paliwa,
- maksymalne dopuszczalne ciśnienie robocze, w barach,
- maksymalną dopuszczalną temperaturę pracy, w stopniach Celsjusza,
- pojemność wodną w litrach,

- dane podłączenia elektrycznego (V, Hz, A) oraz pobór mocy w watach,
- klasę paliwa określoną zgodnie z wytycznymi zawartymi w normie.

Przykładowy widok tabliczki znamionowej przedstawiono na zdjęciu 12.

Dodatkowo Zgodnie Rozporządzeniem Delegowanym 2015/1187 dostawcy wprowadzający do obrotu lub użytkowania kotły na paliwo stałe o mocy znamionowej do 70 kW, w tym kotły włączone do zestawów zawierających kocioł na paliwo stałe, są zobligowani do tego, aby kocioł na paliwo stałe był dostarczany wraz z **etykietą efektywności energetycznej**. Na etykiecie muszą się znajdować następujące informacje:

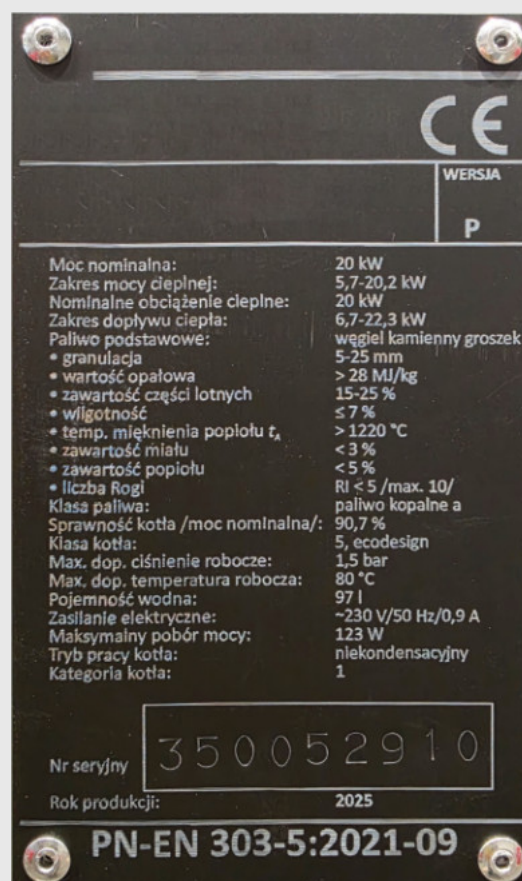
- nazwa dostawcy lub jego znak towarowy,
- identyfikator modelu dostawcy,
- funkcja ogrzewania pomieszczeń,
- klasa efektywności energetycznej ustalona zgodnie z załącznikiem II,
- znamionowa moc cieplna w kW, w zaokrągleniu do najbliższej liczby całkowitej,
- w przypadku kotłów wielofunkcyjnych, również dodatkowa funkcja podgrzewania wody,
- w przypadku kogeneracyjnych kotłów na paliwo stałe, również dodatkowa funkcja wytwarzania energii elektrycznej.

Przykładowy widok etykiety przedstawiono na zdjęciu 13.

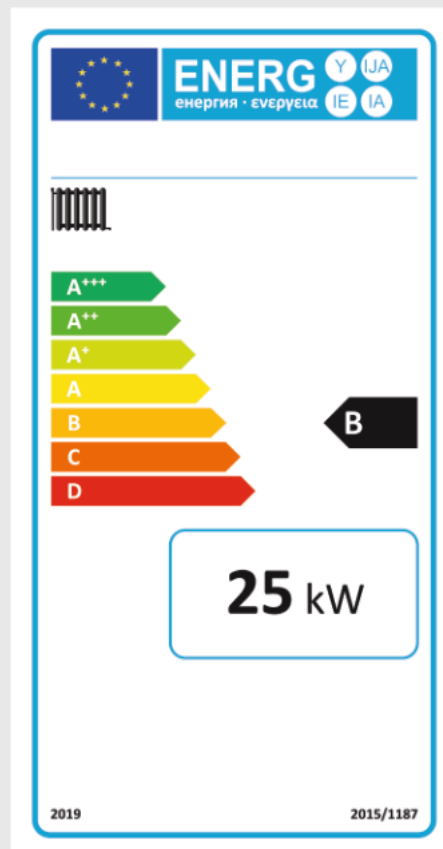
Wymaganymi oznaczeniami dla wszystkich kotłów c.o. są więc:

- tabliczka znamionowa,
- od 1 kwietnia 2017 r. etykieta.

Innym spotykanym oznaczeniem jest znak CE, który pojawia się na etykiecie, czasem na tabliczce znamionowej albo w postaci oddzielnego oznaczenia na kotle. Znak ten potwierdza zgodność produktu z obowiązującymi w UE normami.

Zdj. 12. Przykładowy widok tabliczki znamionowej

Zdj. 13. Przykładowy widok etykiety efektywności energetycznej kotła

Dokumentacja dla kotłów c.o.

Dokumenty potwierdzające klasę kotła

Dokumentem potwierdzającym klasę kotła mogą być wyłącznie zestawienia wyników badań energetyczno-emisyjnych wykonanych przez jednostkę posiadającą akredytację w zakresie badań zgodnych z normą PN-EN 303-5. Aktualny wykaz polskich laboratoriów badawczych znajduje się na stronie internetowej [Polskiego Centrum Akredytacji](#). W przypadku urządzeń produkcji zagranicznej, dane akredytowanych laboratoriów można zweryfikować na stronach internetowych właściwych krajowych jednostek akredytacyjnych.

Jednostki akredytujące w wybranych krajach

Czechy: www.cai.cz
Dania: www.danak.dk
Finlandia: www.finas.fi
Francja: www.cofrac.fr
Grecja: www.esyd.gr
Hiszpania: www.enac.es
Holandia: www.rva.nl
Niemcy: www.dakks.de
Norwegia: www.akkreditert.no
Polska: www.pca.gov.pl
Portugalia: www.ipac.pt
Rumunia: www.renar.ro
Słowacja: www.snas.sk
Słowenia: www.slo-akreditacija.si
Szwajcaria: www.sas.admin.ch
Szwecja: www.swedac.se
Wielka Brytania: www.ukas.com
Węgry: www.nah.gov.hu
Włochy: www.accredia.it

Tylko akredytowane badania według normy PN-EN 303-5 pozwalają na określenie klasy kotła c.o. i spełnienia lub nie kryteriów ekoprojektu. Podstawowym dokumentem, w którym znajdują się te informacje, jest sprawozdanie z badań.

Wymogi dotyczące zawartości sprawozdania z badań kotła c.o. zostały określone w normie PN-EN 303-5. Na podstawie tego dokumentu producent oznacza kocioł tabliczką znamionową, etykietą oraz wydaje dokumenty popularnie nazywane Instrukcją obsługi czy DTR (dokumentacją techniczno-ruchową).

Zgodnie z normą PN-EN 303-5 producent bądź jego pełnomocnik wprowadzający produkt do obrotu powinien wydać: informację techniczną i instrukcję montażu oraz instrukcję obsługi, która może być w formie jednego dokumentu.

Musimy również wziąć pod uwagę, że dokument ten może zostać udostępniony w wersji elektronicznej, a osoba kupująca bądź eksploatująca kocioł powinna go pobrać ze strony producenta lub dystrybutora urządzenia. Norma wyraźnie jednak określa, co w tej dokumentacji musi się znaleźć. Niżej zamieszczamy najistotniejsze punkty.

- Nominalna moc cieplna lub zakres mocy cieplnej w kilowatach;
- Klasa kotła;
- Rodzaj paliwa i zawartość wilgoci w paliwie wraz z wymiarami ziaren/kawałków paliwa;
- Pojemność komory zasypowej w litrach i wymiary otworu zasypowego paliwa w milimetrach;
- Średnica czopucha w milimetrach;
- Wymagana pojemność zasobnika ciepła w litrach;
- Informacja, czy kocioł grzewczy pracuje z wentylatorem powietrza czy bez;
- Wymagany ciąg spalin w milibarach.

Ponieważ wymagane dokumenty zazwyczaj dotyczą kilku kotłów danego typu o różnych mocach, w dokumentach znajdziemy również wymiary gabarytowe urządzenia, które rozpatrujemy.

Wybrane i podane wyżej punkty w trakcie kontroli pozwolą jednoznacznie zidentyfikować urządzenie

oraz porównać dane z tabliczki znamionowej z dokumentacją. Dodatkowo, wyposażeni w przymiar, np. taśmę mierniczą czy zwykłą linijkę, łatwo sprawdzimy, czy urządzenie, które mamy przed sobą, jest tym, którego dokumenty dano nam do wglądu.

Wytyczne dla osoby kontrolującej

Podczas ustalania klasy kotła należy w pierwszej kolejności stwierdzić, z jakim kotłem c.o. mamy do czynienia, co można zrobić opierając się na umieszczonych na nim oznaczeniach. Z tabliczki znamionowej lub etykiety odczytujemy przede wszystkim:

- nazwę producenta;
- nazwę kotła;
- moc kotła.

Następnie na podstawie dokumentacji kotła sprawdzamy, czy przedstawiona dokumentacja dotyczy kontrolowanego urządzenia.

Sprawdzamy zgodność danych z dokumentacją z tabliczką znamionową i szczegółami konstrukcji kotła, podanymi w instrukcji urządzenia. Po ustaleniu, że przedstawiona dokumentacja dotyczy sprawdzanej jednostki kotłowej, opierając się na dokumentacji technicznej, tj. informacji technicznej, instrukcji montażu oraz instrukcji obsługi, często występujących łącznie jako tzw. instrukcja obsługi lub DTR, szukamy w niej informacji dotyczącej klasy.

Oczywiście klasa podana na tabliczce znamionowej musi być dokładnie taka sama, jak w dokumentacji. Jeśli nie jest, zachodzi podejrzenie, że przedstawiona dokumentacja lub tabliczka znamionowa nie dotyczą kontrolowanego urządzenia.

Na podstawie dokumentacji ustalamy, czy instalacja kotła wymaga montażu zasobnika ciepła, a jeśli tak, ile wynosi minimalna pojemność tego elementu instalacji. Następnie sprawdzamy, czy w instalacji zamontowano zbiornik lub zbiorniki, których pojemność jest równa lub większa od wymaganej w dokumentacji kotła. Brak zasobnika ciepła odpowiedniej pojemności przez większość czasu użytkowania uniemożliwia pracę kotła z odpowiednimi parametrami jakościowymi. Z tego względu, przy braku odpowiedniego zasobnika

ciepła, kocioł należy traktować jako pozaklasowy, czyli bezklasowy.

Podobnie należy traktować kontrolowane urządzenie, jeśli nie można jednoznacznie zidentyfikować kotła, czyli gdy nie ma na nim ani tabliczki znamionowej, ani wymaganej dokumentacji.

W takiej sytuacji podmiot zobowiązany, zgodnie z zapisami uchwały antysmogowej, powinien zostać poinformowany o konieczności uzyskania od producenta lub instalatora właściwego oznaczenia kotła c.o. oraz udostępnienia dokumentacji potwierdzającej zgodność urządzenia z obowiązującymi wymaganiami. Informacja ta powinna zostać odnotowana w protokole z kontroli wraz z odpowiednim zaleceniem uzupełnienia braków.

Nie rekomenduje się ustalania klasy wyłącznie na podstawie tabliczki znamionowej lub dokumentacji kotła w sytuacji, kiedy nie ma możliwości jednoznacznej identyfikacji urządzenia.

Dokumentacja potwierdzająca spełnienie kryteriów ekoprojektu

Podobnie jak spełnienie kryteriów odpowiedniej klasy kotła, tak i spełnienie kryteriów ekoprojektu sprawdza się na podstawie przeprowadzonych badań energetyczno-emisyjnych, a więc bazowa informacja o spełnieniu lub nie kryteriów ekoprojektu znajduje się w sprawozdaniu z badań, tym samym, w którym potwierdza się klasę kotła.

Ekoprojekt, a więc Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1189, w Załączniku 2: „Wymogi dotyczące ekoprojektu” pkt. 2: „Wymogi dotyczące informacji o produkcie” podaje, jakie informacje o kotle należy podać z chwilą wprowadzania go do obrotu. Znajduje się tam zapis:

„Od dnia 1 stycznia 2020 r. w przypadku kotłów na paliwo stałe muszą być zapewniane następujące informacje o produkcie:

a. w instrukcji obsługi dla instalatorów i użytkowników oraz na ogólnodostępnych stronach internetowych producentów, ich upoważnionych przedstawicieli i importerów:

1. informacje zawarte w tabeli 1, w tym parametry techniczne zmierzone i obliczone [...];

2. wszelkie szczególne środki ostrożności, które należy podjąć w przypadku montażu, instalacji lub konserwacji kotła na paliwo stałe;
3. instrukcje dotyczące właściwego sposobu eksploatacji kotła na paliwo stałe oraz wymogów jakościowych dotyczących paliwa zalecanego i dowolnego innego odpowiedniego paliwa;
4. w przypadku źródeł ciepła na paliwo stałe przeznaczonych dla kotłów na paliwo stałe oraz obudów kotłów na paliwo stałe, w których mają być montowane takie źródła ciepła – ich charakterystyka, wymogi dotyczące montażu (celem zapewnienia zgodności z wymogami dotyczącymi ekoprojektu odnośnie do kotłów na paliwo stałe) oraz, w odpowiednich przypadkach wykaz kombinacji zalecanych przez producenta”.

Przedstawiony zbiór dokumentów można nazwać „dokumentacją ekoprojektową”.

Główne informacje zawarte w tabeli 1: „Wymogi w zakresie informacji dotyczące kotłów na paliwo stałe”, a więc te, do których podania producent jest zobligowany, to:

- Identyfikator modelu;
- Sposób podawania paliwa, a więc do wyboru załadunek ręczny i konieczność eksploatacji kotła z zasobnikiem ciepłej wody użytkowej z koniecznością podania minimalnej jego pojemności lub kocioł z automatycznym podawaniem, gdzie znajduje się także zapis, czy zaleca się jego eksploatację z zasobnikiem ciepłej wody użytkowej i tu również pojawia się konieczność podania pojemności minimalnej;
- Informacja, czy urządzenie to kocioł kondensacyjny, kocioł kogeneracyjny czy kocioł wielofunkcyjny;
- Rodzaj paliwa, paliwo zalecane, inne odpowiednie paliwa;
- Sezonowa efektywność energetyczna ogrzewania pomieszczeń;
- Emisje dotyczące sezonowego ogrzewania pomieszczeń;

- Wytworzone ciepło użytkowe przy znamionowej mocy cieplnej i odpowiednio przy 30% lub 50% znamionowej mocy cieplnej;
- Sprawność przy znamionowej mocy cieplnej i odpowiednio przy 30% lub 50% znamionowej mocy cieplnej;
- Zużycie energii elektrycznej na potrzeby własne przy znamionowej mocy cieplnej i odpowiednio przy 30% lub 50% znamionowej mocy cieplnej i w trybie czuwania oraz urządzeń wtórnych do redukcji emisji;
- Dane kontaktowe, a więc nazwę, imię i nazwisko oraz adres producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela.

Należy wziąć pod uwagę, że dokumenty te mogą zostać udostępnione wyłącznie w wersji elektronicznej, a osoba kupująca bądź eksploatująca kocioł powinna je pobrać ze strony producenta lub dystrybutora urządzenia. Jednak ich dostępność jest gwarantowana zapisami w samym rozporządzeniu, a wyszczególnione wyżej informacje są wystarczające do przeprowadzenia rzetelnej kontroli.

Podsumowując, kontrolę kotła c.o. należy rozpocząć od jego identyfikacji przez sprawdzenie tabliczki znamionowej oraz etykiety.

Klasę kotła można sprawdzić, wykorzystując także dokumentację. Możemy sięgnąć po informację techniczną, instrukcję montażu oraz instrukcję obsługi, które popularnie nazywamy instrukcją obsługi lub DTR. Klasa podana w tej dokumentacji musi się zgadzać z klasą podaną na tabliczce znamionowej. Zgodnie z tą dokumentacją należy bezwzględnie sprawdzić, czy kocioł powinien pracować z zasobnikiem ciepła i czy w kontrolowanym miejscu wymóg ten został spełniony.

Możemy też sięgnąć po sprawozdanie z badań, jeśli jest udostępnione.

W kolejnym kroku sprawdzamy, czy urządzenie spełnia wymogi ekoprojektu, wykorzystując w tym celu:

- „dokumentację ekoprojektową”, którą opisano powyżej,

- sprawozdanie z badań (jeśli jest udostępnione).

W przypadku kontroli kotła c.o. o mocy do 70 kW, który od 01.04.2017 r. podlega obowiązkowi etykietowania energetycznego zgodnie z przepisami UE, warto sprawdzić, czy urządzenie zostało zarejestrowane w europejskiej bazie [EPREL](#) (European Product Database for Energy Labelling).

Obecność kotła w tej bazie jest dodatkowym potwierdzeniem, że urządzenie zostało legalnie wprowadzone na rynek Unii Europejskiej, a dołączona dokumentacja (w tym etykieta energetyczna i karta informacyjna produktu) jest zgodna z wymaganiami formalnymi.

Brak rejestracji urządzenia podlegającego takiemu obowiązkowi może świadczyć o niezgodności z przepisami.

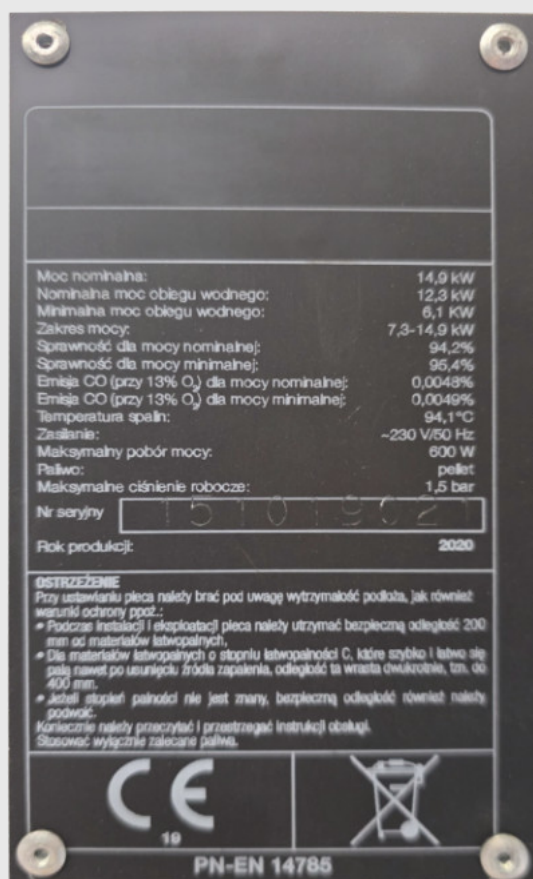
W razie wątpliwości co do legalności wprowadzenia urządzenia do obrotu lub rzetelności przedstawionej dokumentacji należy zweryfikować obecność kotła w bazie EPREL oraz odnotować ustalenia w protokole z kontroli.

Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń (MOP) zasilanych paliwem stałym

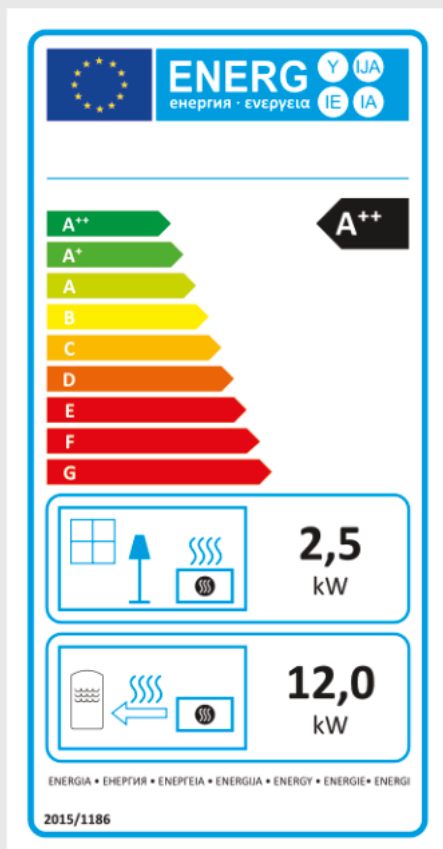
Oznaczenie MOP

Zgodnie z zapisami wszystkich norm zharmonizowanych, MOP powinien posiadać tabliczkę znamionową. Wytyczne odnośnie do zapisów, które powinny się znaleźć na tego typu oznaczeniu, zależą od typu MOP, jednak zawsze pozwalają jednoznacznie stwierdzić, z jakim modelem urządzenia mamy do czynienia, o jakiej mocy i przez kogo został on wyprodukowany.

Przykładowy widok tabliczki znamionowej przedstawiono na zdjęciu 14.

Zdj. 14. Tabliczka znamionowa miejscowego ogrzewacza pomieszczeń

Zdj. 15. Etykieta efektywności energetycznej miejscowego ogrzewacza pomieszczeń

Dodatkowo, zgodnie z Rozporządzeniem Delegowanym Komisji (UE) 2015/1186 z dnia 24 kwietnia 2015 r. od 1 stycznia 2018 r. dostawcy wprowadzający do obrotu lub użytkowania MOP na paliwo stałe o mocy znamionowej do 50 kW są zobligowani do tego, aby MOP na paliwo stałe był dostarczany wraz z etykietą. Na etykiecie muszą się znajdować następujące informacje:

- nazwa dostawcy lub jego znak towarowy,
- identyfikator modelu dostawcy,
- klasa efektywności energetycznej,
- symbol bezpośredniej mocy cieplnej,
- wartość bezpośredniej mocy cieplnej w kW,
- w przypadku miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń z przenoszeniem ciepła do cieczy symbol pośredniej mocy cieplnej,
- w przypadku miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń z przenoszeniem ciepła do cieczy wartość pośredniej mocy cieplnej w kW.

Przykładowy widok etykiety przedstawiono na zdj. 15.

Tak więc wymaganymi oznaczeniami dla większości MOP są tabliczka znamionowa i od 1 stycznia 2018 r. dodatkowo jeszcze etykieta. Innym spotykanym oznaczeniem jest znak CE, który pojawia się na etykiecie, czasem można go zauważyć na tabliczce znamionowej, a nawet w postaci oddzielnego oznaczenia MOP.

Dokumentacja dla MOP

Dokumentacja potwierdzająca parametry energetyczno-emisyjne MOP

Ze względu na to, że jedynie badania energetyczno-emisyjne wykonywane przez jednostkę akredytowaną i notyfikowaną w zakresie badań zgodnie z normami zharmonizowanymi do rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ustanowienia zharmonizowanych zasad wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych pozwalają na określenie spełnienia lub nie kryteriów ekoprojektu, podstawowym dokumentem, w którym znajdują się te informacje, jest sprawozdanie z badań. Na podstawie tego dokumentu producent oznacza MOP tabliczką znamionową,

etykietą oraz wydaje dokumenty, popularnie nazywane instrukcją obsługi czy DTR (dokumentacją techniczno-ruchową).

Dokumentacja potwierdzająca spełnienie kryteriów ekoprojektu przez MOP

Ekoprojekt, a więc Rozporządzenie Komisji (UE) 2015/1185, w Załączniku 2: „Wymogi dotyczące ekoprojektu” pkt 3: „Wymogi dotyczące informacji o produkcji” podaje, jakie informacje o MOP należy wymienić z chwilą wprowadzania go do obrotu. Znajduje się tam zapis:

„Od dnia 1 stycznia 2022 r. w przypadku miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe muszą być podawane następujące informacje o produkcie:

b. w instrukcji obsługi dla instalatorów i użytkowników końcowych oraz na ogólnodostępnych stronach internetowych producentów, ich upoważnionych przedstawicieli i importerów umieszczane są następujące informacje:

5. informacje techniczne zawarte w tabeli 1, w tym parametry techniczne zmierzone i obliczone [...];
6. wszelkie szczególne środki ostrożności, jakie muszą być stosowane podczas montażu, instalacji lub konserwacji miejscowego ogrzewacza pomieszczeń na paliwo stałe;
7. istotne informacje dotycząc demontażu, recyklingu lub unieszkodliwiania po upływie okresu przydatności do użycia”.

Przedstawiony zbiór dokumentów można nazwać „dokumentacją ekoprojektową”.

Główne informacje zawarte w tabeli 1 „Wymogi w zakresie informacji dotyczące miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe”, a więc te, do których podania producent jest zobligowany, to:

- Identyfikator modelu;
- Funkcja ogrzewania pośredniego (tak/nie);
- Bezpośrednia moc cieplna, kW;
- Pośrednia moc cieplna, kW;
- Rodzaj paliwa, paliwo zalecane, inne odpowiednie paliwa;

- Sezonowa efektywność energetyczna ogrzewania pomieszczeń;
- Emisje przy nominalnej i minimalnej mocy cieplnej;
- Nominalna moc cieplna;
- Orientacyjna minimalna moc cieplna;
- Sprawność przy nominalnej mocy cieplnej;
- Sprawność orientacyjna przy minimalnej mocy cieplnej;
- Zużycie energii elektrycznej na potrzeby własne przy nominalnej mocy cieplnej i odpowiednio minimalnej mocy cieplnej oraz w trybie czuwania;
- Zapotrzebowanie na energię stałego płomienia pilotującego;
- Rodzaj regulacji mocy cieplnej lub regulacji temperatury w pomieszczeniu;
- Dane kontaktowe, a więc nazwę, imię i nazwisko oraz adres producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela.

Należy wziąć pod uwagę, że dokumenty te mogą zostać udostępnione wyłącznie w wersji elektronicznej, a osoba kupująca bądź eksploatująca MOP powinna je pobrać ze strony producenta lub dystrybutora urządzenia. Ich dostępność jest gwarantowana zapisami w samym rozporządzeniu, a wyszczególnione informacje są wystarczające do przeprowadzenia rzetelnej kontroli.

Podsumowując, kontrolę MOP należy rozpocząć od jego identyfikacji sięgając po tabliczkę znamionową oraz etykietę.

Następnie w kolejnym kroku sprawdzamy, czy urządzenie spełnia wymogi ekoprojektu, wykorzystując w tym celu:

- „dokumentację ekoprojektową”, którą opisano wyżej,
- sprawozdanie z badań (jeśli jest udostępnione).

Podczas kontroli miejscowego ogrzewacza pomieszczeń (MOP) warto sprawdzić, czy urządzenie zostało zarejestrowane w unijnej bazie EPREL (European Product Database for Energy Labelling).

Rejestracja w tej bazie dotyczy MOP-ów na paliwa stałe o mocy nominalnej do 50 kW, które zostały wprowadzone do obrotu po 1 stycznia 2018 r. i podlegają obowiązkowi etykietowania energetycznego zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2015/1186.

Obecność urządzenia w EPREL potwierdza, że zostało ono legalnie wprowadzone na rynek Unii Europejskiej i że towarzysząca mu dokumentacja (etykieta energetyczna, karta informacyjna) spełnia wymogi formalne. Nie wszystkie MOP muszą być zarejestrowane – obowiązek ten nie dotyczy m.in. urządzeń o mocy powyżej 50 kW.

W przypadku wątpliwości dotyczących zgodności urządzenia z wymaganiami należy sprawdzić jego obecność w bazie EPREL. Wynik weryfikacji powinno się odnotować w protokole z kontroli wraz z ewentualnym zaleceniem uzupełnienia brakującej dokumentacji.

Weryfikacja spełnienia dodatkowych wymagań dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń (MOP) zasilanych paliwem stałym, wynikających z niektórych uchwał antysmogowych

Niektóre uchwały antysmogowe dopuszczają możliwość pozostawienia w eksploatacji MOP niespełniających wymogów ekoprojektu, jeżeli spełnione są dodatkowe warunki określone w tych uchwałach.

Uogólniając można wyróżnić dwa główne warunki, których spełnienie umożliwia dalsze użytkowanie MOP bez konieczności wymiany urządzenia. Pierwszy z nich dotyczy pracy z odpowiednio wysoką sprawnością, drugi ograniczenia emisji zanieczyszczeń pyłowych.

W celu wykazania spełnienia warunku dotyczącego sprawności należy udowodnić, że MOP pracuje osiągając wymaganą wartość sprawno-

ści. Pomiar sprawności poza laboratorium nie jest łatwy, ponieważ wymaga co najmniej pomiaru temperatury i składu spalin. Dodatkowym problemem może być fakt, że pomiary te należy wykonać w odpowiednio długim czasie, a pomiar składu spalin oprócz drogiego analizatora spalin wymaga jego kalibracji i wzorcowania, co może wykonać jedynie laboratorium badawcze działające w reżimie akredytacji.

Z tego powodu, w przypadku pozostawienia w użytkowaniu MOP ze względu na spełnienie warunku odpowiednio wysokiej sprawności, dla każdego urządzenia należy wymagać dokumentu określającego wartość sprawności. W przypadku przeprowadzenia modernizacji, dokument taki powinien opisać sposób tej modernizacji oraz określić liczbowo efekt przeprowadzonych prac, na podstawie przeprowadzonych badań. Jeżeli dana uchwała antysmogowa nie zawiera konkretnych wytycznych w zakresie dokumentacji potwierdzającej osiągnięcie wymaganej sprawności, rekomenduje się uznawanie wyłącznie dokumentów wystawianych przez akredytowane laboratoria badawcze.

W zakresie redukcji zanieczyszczeń pyłowych za pomocą rozwiązań technicznych, obecnie poleca się wyłącznie **elektrofiltry**. Przykład takiego urządzenia przedstawiono na zdjęciu 16.

Zdj. 16. Elektrofiltr – jednostka sterująca i element montowany w kanale kominowym

Skutek ich działania łatwo zweryfikować. Podczas pracy elektrofiltru część emitowanego pyłu osadza się na elektrodzie i dlatego w spalinach wychodzących przez komin, zanieczyszczeń pyłowych jest mniej.

Jednak określenie, czy w przypadku konkretnego urządzenia montaż elektrofiltru zapewni spełnienie określonego w uchwale antysmogowej poziomu emisji pyłu nie jest łatwe. Aby to obliczyć potrzebne są dane emisji pyłu dla danego MOP bez elektrofiltru oraz gwarantowana sprawność odpylania elektrofiltru.

Dla przykładu, jeśli emisja MOP wynosi 100 mg/m^3 w przeliczeniu na 13% O_2 , a sprawność elektrofiltru 80%, wtedy za elektrofiltrem otrzymujemy emisję pyłu równą 20 mg/m^3 . Jeśli jest to wartość równa lub niższa od poziomu wymaganego w uchwale antysmogowej, można uznać, że tak zmodernizowany MOP nadaje się do dalszej eksploatacji.

Należy wziąć pod uwagę, że jeżeli nie są znane wartości emisji wyjściowej danego urządzenia, sama deklarowana skuteczność elektrofiltru (np. 80%) nie pozwala na ocenę czy prace doprowadzą do osiągnięcia wymaganego poziomu emisji. W takich przypadkach montaż elektrofiltru, mimo że technicznie poprawny, może nie przynieść oczekiwanych rezultatów środowiskowych i nie rozwiązuje problemu zgodności z wymaganiami prawa miejscowego.

Podsumowując, jeśli sprawdzamy celowość redukcji pyłu z MOP, pod kątem spełnienia odpowiedniej wartości kryterialnej, niezbędne jest posiadanie dokumentu zawierającego wartość emisji zanieczyszczeń pyłowych posiadanego urządzenia, określonych przez laboratorium akredytowane w tym zakresie oraz dokumentacji elektrofiltru, określającego jego sprawność odpylania.

Inną możliwością udokumentowania właściwie przeprowadzonych prac mających na celu redukcję emisji zanieczyszczeń z MOP użytkowanych przed wejściem w życie danej uchwały antysmogowej, jest przeprowadzenie badań po jej wykonaniu. Jeżeli dana uchwała antysmogowa nie zawiera konkretnych wytycznych w zakresie dokumentacji potwierdzającej osiągnięcie odpowiedniego poziomu emisji zanieczyszczeń, rekomenduje się uznawanie wyłącznie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratoria badawcze.

Podkreślamy, że powyższe uwagi odnoszą się wyłącznie do uchwał antysmogowych, które dopuszczają pozostawienie w eksploatacji MOP niespełniających wymogów ekoprojektu pod warunkiem zapewnienia odpowiednio wysokiej sprawności lub odpowiedniego poziomu emisji zanieczyszczeń pyłowych. Jeżeli uchwała antysmogowa nie zawiera takich przepisów, to jedynym sposobem na dostosowanie MOP do wymagań prawa miejscowego jest jego wymiana na urządzenie spełniające wymogi ekoprojektu.

Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w wybranych uchwałach antysmogowych dla niestandardowych urządzeń lub instalacji zasilanych paliwem stałym

W trakcie działań kontrolnych podmioty uprawnione do przeprowadzenia kontroli mogą napotkać zasilane paliwem stałym urządzenia, które nie spełniają formalnych definicji kotłów centralnego ogrzewania (c.o.) ani miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń (MOP). Mimo że nie są one objęte przepisami rozporządzenia w sprawie ekoprojektu, mogą wytwarzać i przekazywać ciepło do powietrza, wody lub innych mediów, a tym samym oddziaływać na środowisko w sposób zbliżony do urządzeń objętych regulacjami. Przykłady takich urządzeń to piece piekarnicze, piece do pizzy, wędzarnie, piece do saun, balii czy jacuzzi, o ile są zasilane paliwem stałym, takim jak drewno, brykiet czy węgiel.

Z uwagi na to, że urządzenia te formalnie nie są ani kotłami c.o., ani MOP, nie podlegają wymaganiom dotyczącym efektywności energetycznej oraz emisji zanieczyszczeń w zakresie wprowadzania do obrotu. Niemniej jednak ich eksploatacja może być ograniczona na mocy przepisów prawa miejscowego, w szczególności uchwał antysmogowych, które wprowadzają ograniczenia i zakazy w zakresie eksploatacji wszelkich urządzeń opalanych paliwem stałym, niezależnie od ich konstrukcji czy przeznaczenia.

W związku z tym w trakcie kontroli należy ustalić, czy dane urządzenie jest zasilane paliwem stałym i czy spełnia definicje urządzeń objętych wymogami ekoprojektu lub rozporządzenia w sprawie wy-

magań dla kotłów. Jeżeli nie podlega tym regulacjom, należy zweryfikować, czy jego eksploatacja jest dopuszczalna zgodnie z obowiązującą na danym terenie uchwałą antysmogową.

W razie stwierdzenia naruszenia należy poinformować użytkownika o konieczności zaprzestania eksploatacji danego urządzenia, wskazać możliwość jego wymiany lub modernizacji i odnotować ustalenia w protokole kontroli.

Wiele uchwał antysmogowych wymaga spełnienia wymogów ekoprojektu dotyczących sprawności i emisji zanieczyszczeń w stosunku do urządzeń, do których ekoprojektu nie stosuje się na etapie wprowadzania do obrotu. Urządzenia takie nie są poddawane badaniom laboratoryjnym i nie dostarcza się do nich dokumentów, takich jak instrukcja dla instalatorów i użytkowników. Wobec tego określenie sprawności lub poziomu emisji z takiej instalacji wymagałoby w każdym przypadku jej indywidualnego przebadania, co może się wiązać z dużymi trudnościami praktycznymi i kosztami.

METODYKA KONTROLI PALIW

Paliwa stałe (zdz. 17–44), które są wykorzystywane do wytwarzania ciepła w procesach termicznego przetwarzania, a więc najczęściej spalania lub zgazowania, zasadniczo można podzielić na dwie grupy:

- paliwa kopalne;
- paliwa biomasowe.

Paliwa kopalne niskiej jakości nie powinny się już pojawiać na rynku, ponieważ od 2018 r. obowiązują w Polsce przepisy u.s.m.k.j.p., opisane we wcześniejszej części poradnika. Dopuszczone do sprzedaży są wyłącznie podstawowe sortymenty węgla kamiennego oraz paliw na bazie węgla, które spełniają wymagania jakościowe, określone w rozporządzeniu w sprawie wymagań dla paliw stałych.

Najczęściej spotykane paliwa należące do tych grup przedstawiono na zdjęciach 17–24.

20 cm

Zdj. 17. Węgiel kamienny, sortyment groszek

20 cm

Zdj. 18. Węgiel kamienny, sortyment orzech

Zdj. 19. Węgiel kamienny, sortyment miał
(dozwolony do 30 czerwca 2029 r.)

Zdj. 20. Paliwa produkowane
z węgla kamiennego: koks

Zdj. 21. Węgiel kamienny, sortyment kostka

Zdj. 22. Paliwa produkowane
z węgla kamiennego:
błękitny węgiel

Zdj. 23. Węgiel kamienny, sortyment kęsy

Zdj. 24. Paliwa produkowane z węgla
kamiennego: brykiety

Zdj. 25. Węgiel brunatny, sortyment groszek

Zdj. 26. Węgiel kamienny z domieszką powyżej 15% węgla o uziarnieniu 0-3 mm,

Zdj. 27. Brykiety z węgla brunatnego

Zdj. 28. Flotokonzentrat węglowy

Zdj. 29. Węgiel kamienny o uziarnieniu 0-3 mm

Zdj. 30. Muł węglowy

Zdj. 31. Drewno z drzew liściastych

Zdj. 32. Pelety drzewne

Zdj. 33. Drewno z drzew iglastych

Zdj. 34. Pelety ze słomy

Zdj. 35. Zrębki drzewne

20 cm

Zdj. 36. Brykiety drzewne typ 1

Zdj. 37. Trociny drzewne

Zdj. 38. brykiety drzewne typ 2

20 cm

Zdj. 39. Brykiety drzewne z otworem

Zdj. 40. Balot siana

Zdj. 41. Kostka słomy

Zdj. 42. Mokre drewno
(wilgotność powyżej 20%)

Zdj. 43. Balot słomy

Zdj. 44. Torf

Ponieważ w niektórych częściach kraju łatwo o nielegalny transport paliw z zagranicy, podajemy opis najczęściej spotykanych paliw kopalnych, których użycie w Polsce jest nielegalne.

Flotokonzentrat (flot węglowy) i **muł węglowy** powstają w procesie uszlachetniania węgla kamiennego poprzez oddzielanie skały płonnej i innych zanieczyszczeń od wydobywanego węgla. W efekcie powstaje wodna zawiesina skały płonnej i drobinek węgla o wielkości około 1 mm. Z tej zawiesiny metodą flotacji pozyskuje się koncentrat o większej wartości węgla – flot węglowy (flotokonzentrat) – a z pozostałości po częściowym odwodnieniu powstaje muł węglowy.

Spalanie zarówno mułu, jak i flotokonzentratu węglowego powoduje dużą emisję zanieczyszczeń, zwłaszcza pyłu, gdyż są to bardzo drobne cząstki, a kotły domowe nie są przystosowane do ich spalania. Flotokonzentrat charakteryzuje się drobnokrystalicznym wyglądem, jest czarny i szklisty. Krótco po produkcji ma charakterystyczny chemiczny zapach. Muł węglowy nie jest szklisty, a gdy jest suchy, jest szarego koloru. Ma ziemisty zapach.

Węgiel brunatny jest materiałem przejściowym między torfem a węglem kamiennym. Ma mniejszą wartość opałową od węgla kamiennego, mniejszą zawartość węgla i większą zawartość popiołu, siarki i wilgoci. Ma barwę od brunatnej do czarnej. Nie jest szklisty jak węgiel kamienny.

Paliwo niesortowane (niesort) to inna nazwa surowego urobku górniczego, tj. węgla kamiennego o różnym uziarnieniu, zmieszanego z surową skałą osadową, w której zalega pokład węgla.

Kontrola miejsca składowania opału

W trakcie kontroli dokonujemy oględzin składu opału i wykonujemy dokumentację fotograficzną składu/składowiska. Z uwagi na ograniczenia sprzętu wskazane jest wykonanie minimum dwóch zdjęć tego samego ujęcia. Wówczas z dużym prawdopodobieństwem przynajmniej na jednym zdjęciu wyraźnie będzie widoczny fotografowany obiekt.

Następnie konieczne jest ustalenie, czy paliwo spełnia wymagania uchwały antysmogowej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, np. przy niepra-

widłowościach w uziarnieniu, można podjąć działania zmierzające do przeprowadzenia badania pobranej próbki węgla w laboratorium. Można również zidentyfikować sprzedawcę i wystąpić z wnioskiem o kontrolę składu węgla, w którym dokonano zakupu opału. Z takim wnioskiem należy wystąpić do Wojewódzkiego Inspektoratu Inspekcji Handlowej, wskazując na naruszenie przepisów ustawy o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw w odniesieniu do wprowadzania do obrotu paliw stałych (u.s.m.k.j.p.).

Istotnym problemem, który może wystąpić w składzie opału, jest np. duża zawartość podziarna. Spalanie tak drobnego materiału węglowego w domowych urządzeniach grzewczych będzie skutkować zawyżoną emisją pyłu i dodatkowo może być niebezpieczne i grozić wybuchem, dlatego warto na to zwracać szczególną uwagę.

Niestety przeprowadzenie reprezentatywnego pobierania próbki węgla zgodnie z obowiązującymi normami w trakcie prowadzenia kontroli przez urzędników gminnych jest niezwykle trudne do zrealizowania. Normy opisują reprezentatywne pobieranie próbek węgla z bardzo dużych partii. Podczas działań kontrolnych nie obserwuje się tak dużych partii paliwa, zapisy normy trzeba więc implementować na odmienne warunki techniczne.

To z kolei jest związane z przeprowadzeniem dużej ilości operacji jednostkowych. Każda taka operacja może prowadzić do generowania błędów, co z kolei może się przełożyć na otrzymanie niewiarygodnego wyniku analizy. Należy pamiętać, że osoby prowadzące kontrole nie działają w strukturze akredytowanego laboratorium badawczego i ich kompetencje do pobierania próbek paliw węglowych mogą być w ocenie sądu niedostateczne.

Dlatego zaleca się, by działania kontrolne skupiały się głównie na ocenie przedstawionej przez kontrolowanego dokumentacji i przeprowadzonej wizji lokalnej składu opału.

Jeżeli rozpatrywana sprawa wymaga pobrania próbki węgla, najlepiej skorzystać z usług akredytowanego laboratorium badawczego, którego zakres akredytacji obejmuje pobieranie próbek i przeprowadzenie analizy ziarnowej węgla.

Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych dla paliw kopalnych

W przypadku sprzedaży węgla z przeznaczeniem do gospodarstw domowych lub instalacji o nominalnej mocy cieplnej poniżej 1MW, nabywca oprócz faktury czy paragonu potwierdzającego zakup otrzymuje również świadectwo, w którym określone są podstawowe parametry danego paliwa zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wzoru świadectwa jakości paliw.

Załącznik do Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska
z dnia 23 grudnia 2022 r. (Dz. U. poz. 2843)

ŚWIADECTWO JAKOŚCI PALIW STAŁYCH

1. Świadectwo jakości paliw stałych nr 007/ABC/2025
2. Oznaczenie przedsiębiorcy wystawiającego świadectwo jakości, jego siedziby i adresu oraz adresu punktu sprzedaży, jeżeli jest inny niż adres siedziby przedsiębiorcy. ABC Sp. z o.o., ul. Dobrego Fedrunku 1, 01-100 Szarlej
3. Numer identyfikacji podatkowej (NIP) przedsiębiorcy wystawiającego świadectwo jakości oraz numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli został nadany, albo numer identyfikacyjny w odpowiednim rejestrze państwa obcego. NIP: 707-555-88-50 REGON: 747209711
4. Określenie rodzaju paliwa stałego, dla którego jest wystawiane świadectwo jakości. węgiel groszek
5. Wskazanie systemu certyfikacji lub innego dokumentu stanowiącego podstawę do uznania, że określony rodzaj paliwa stałego, dla którego jest wystawiane świadectwo jakości, spełnia wymagania jakościowe określone w przepisach wydanych na podstawie art. 3a ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw. Raport z badań nr: 7071/ILCAI/2025
6. Wskazanie wartości parametrów paliwa stałego, dla którego jest wystawiane świadectwo jakości, oraz informacja o wymaganiach jakościowych dla paliwa stałego, dla którego jest wystawiane świadectwo jakości - zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 3a ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw.

Parametr	Symbol	Jednostka	7. Wartość wskazana przez przedsiębiorcę ¹⁾	8. Wartość dopuszczalna ²⁾
Zawartość popiołu	A _r	%	max. 8,00	minimalna maksymalna
Zawartość siarki całkowitej	S _r	%	max. 1,0	-
Zawartość części lotnych	V _{stf}	%	nie dotyczy	-
Wartość opałowa	Q _l	MJ/kg	min. 24,50	24,00
Zdolność spiekania	RI	-	max. 5,00	60,00
Wymiar ziarna	-	mm	5,00 – 31,50	5,00
Zawartość podziarna	-	%	max. 5,00	0,00
Zawartość nadziarna	-	%	max. 1,00	0,00
Zawartość wilgoci całkowitej	W _t	%	max. 15,00	15,00
9. Oświadczam, że paliwo stałe, dla którego jest wystawiane to świadectwo, spełnia wymagania jakościowe określone w przepisach wydanych na podstawie art. 3a ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw.				
10. Data i miejsce wystawienia świadectwa.	11. Podpis przedsiębiorcy wystawiającego świadectwo albo osoby upoważnionej do jego reprezentowania.			
07.08.2025 r. Szarlej	Józef Marjan Rokita			

¹⁾ Wartość parametrów paliwa stałego wskazuje się przez przedstawienie granicznych wartości parametrów dla paliwa stałego, z uwzględnieniem dopuszczalnych poziomów odchylenia określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 3a ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw.

²⁾ Wartość dopuszczalna dla paliwa stałego określona w przepisach wydanych na podstawie art. 3a ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw.

Zdj. 45. Przykład wypełnionego świadectwa jakości paliwa dla węgla kamiennego sortyment groszek

W trakcie kontroli najłatwiej do obserwowanego paliwa odnieść następujące parametry zamieszczone na świadectwie:

- zawartość wilgoci całkowitej,
- wymiar ziarna oraz
- zawartość pod- i nadziarna.

Parametry te możemy jedynie szacować, jednak ich znaczne przekroczenie będzie zauważalne. Zawartość wilgoci całkowitej poniżej 10% gwarantuje, że paliwo rozsypane na podłodze nie zostawi na niej mokrych śladów, natomiast paliwo zroszone, na którym można zauważyć krople wody, świadczy już o zawartości wilgoci całkowitej przekraczającej 20%. Bierzemy tutaj pod uwagę wyłącznie ustabilizowane w długim okresie warunki przechowywania, przez co najmniej kilka dni, w pomieszczeniu zamkniętym, z dobrą wentylacją.

W innym przypadku może się zdarzyć, że zmiana warunków przechowywania paliwa, np. znaczne podwyższenie lub obniżenie temperatury, spowoduje błędną interpretację wybranych zapisów świadectwa jego jakości.

Do oszacowania wielkości ziarna czy zawartości pod- i nadziarna może się okazać pomocna linijka czy przymiar bądź taśma miernicza.

Warto też sprawdzić, czy parametry paliwa kopalnego, którym zasilane jest urządzenie, są zgodne z zaleceniami producenta, zapisanymi w dokumentacji urządzenia. Najczęściej pojawiające się tam parametry, oprócz przytoczonych wyżej, będą dotyczyć zawartości popiołu, siarki, wartości opałowej, części lotnych czy liczby Rogi, zwłaszcza w kotłach z automatycznym zasypem paliwa.

Weryfikacja spełnienia wymagań określonych w uchwałach antysmogowych dla paliw biomasowych

Biomasa pozyskana z drzew i krzewów oraz biomasa roślinna z rolnictwa mogą być przeznaczone do celów energetycznych pod warunkiem, że zawartość wilgoci w biomasie w stanie roboczym nie będzie większa niż 20%. Zawartość wilgoci to stosunek masy wody zawartej w biomasie do masy suchej biomasy, wyrażony w procentach. Drewno tuż po ścięciu w lesie zawiera powyżej 35% wilgoci. Zakaz spalania biomasy o wilgotności powyżej 20% jest powszechny w obowiązujących w Polsce uchwałach antysmogowych.

Mokre drewno schnie na powietrzu, pozbywając się wody, aż do stanu równowagi powietrzno-suchej, tj. do 15÷18%, co w polskich warunkach trwa około 2 lat. Takie suszenie nazywamy sezonowaniem drewna. Dalsze suszenie wymaga nakładów i jest prowadzone w suszarniach, gdzie można uzyskać wilgotność drewna na poziomie 10÷12%. Drewno do celów opałowych najczęściej suszy się do stanu powietrzno-suchego i jest to wystarczające do prowadzenia poprawnego procesu spalania w urządzeniach grzewczych.

W przypadku stosowania drewna jako opału w miejscu kontroli należy poinformować kontrolowanego o zapisach uchwały antysmogowej z zakresu wilgotności drewna (do 20% zawartości wilgoci w stanie roboczym). Następnie można przystąpić do pomiaru wilgotności biomasy przy użyciu wilgotnościomierza.

Podczas kontroli badanie wilgotności biomasy przeprowadza się przy zastosowaniu wilgotnościomierzy. Najczęściej wykorzystuje się pomiar wilgotnościomierzem rezystancyjnym. Pomiar przedstawiono na zdjęciu 46 oraz w [filmie instruktażowym dostępnym na kanale ITPE](#).

Pomiar wilgotności polana drewna opałowego z wykorzystaniem wilgotnościomierza rezystancyjnego

Ustawienie polana do precyzyjnego wbicia elektrod wilgotnościomierza rezystancyjnego, z ustawionymi parametrami dedykowanymi dla wykonywanego pomiaru (temperatura i gatunek drewna)

Moment wbicia elektrod wilgotnościomierza rezystancyjnego w polano drewna

Wykonanie odczytu wskazań wyświetlanych na ekranie przyrządu pomiarowego

Widok wilgotnościomierza wbitego w polano drewna, z wyświetlanym wynikiem pomiaru i ustawieniami

Zdj. 46. Pomiar wilgotności drewna.

Rekomenduje się zakup wilgotnościomierzy posiadających świadectwo wzorcowania. Świadectwo wzorcowania to dokument wydawany m.in. przez: organy administracji miar, np. Główny Urząd Miar, okręgowe urzędy miar i obwodowe urzędy miar, akredytowane lub nieakredytowane laboratoria pomiarowe. Zawiera wyniki wzorcowania przyrządu pomiarowego, tj. wyniki pomiarów przeprowadzonych danym urządzeniem w odniesieniu do zastosowanego wzorca wraz z określeniem niepewności przeprowadzenia tego pomiaru.

Świadectwo wzorcowania nie posiada daty ważności, lecz zaleca się okresowe wzorcowanie urządzenia przynajmniej raz do roku. W przypadku sądowego rozstrzygnięcia prawidłowości prowadzonych kontroli świadectwo może posłużyć jako dokument poświadczający rzetelność pomiaru.

Przeprowadzając pomiar wilgotnościomierzem rezystancyjnym, należy przestrzegać zaleceń producenta zawartych w instrukcji obsługi: wybrać trzy kawałki drewna ze sterty przygotowanej na opał: dół, środek, góra.

Pomiar polega na wbiciu w drewno elektrod wilgotnościomierza. Urządzenie mierzy opór elektryczny między nimi i na podstawie algorytmu wyświetla procentową zawartość wilgoci. Pomiar każdego kawałka drewna powinien być przeprowadzony dwukrotnie. Elektrody należy umieścić prostopadle do ułożenia włókien drewna. Miejsce wbicia elektrod powinno być oddalone od krawędzi i pozbawione sęków. Z uwagi na właściwości wody należy pamiętać, by wynik końcowy zawartości wilgoci w drewnie opałowym był średnią z minimum dwóch pomiarów przeprowadzonych dla co najmniej 3 kawałków drewna przeznaczonego do spalania.

Przy interpretacji wyniku należy uwzględnić, na korzyść osoby kontrolowanej, dokładność przyrządu. Informację tę zawiera instrukcja obsługi urządzenia. Wilgotnościomierze mogą mieć podaną dokładność dla całego zakresu pracy lub, tak jak w poniższym przykładzie, dla trzech zakresów. W takiej sytuacji należy wykonać pomiar wilgoci, sprawdzić, w którym zakresie pracy otrzymaliśmy wyniki, np. w 6–12,9%, 13,0–28,9% czy też 29–60%, i taką dokładność przyjąć do wyniku średniego z 6 pomiarów.

Zawartość wilgoci w drewnie możemy również określić metodą wagową stosowaną w laboratoriach badawczych. Wówczas niezbędne jest zabezpieczenie drewna jako próbki w szczelnym pojemniku, nieprzepuszczalnym dla pary wodnej, np. w worku foliowym. Z drewna poddanego badaniu wycina się odpowiedniej wielkości fragmenty, które zostają zważone. Następnie umieszcza się je w suszarce laboratoryjnej gwarantującej wymianę powietrza

w komorze suszenia i suszy w temperaturze $103 \pm 2^\circ\text{C}$. Suszenie prowadzi się w cyklach dwugodzinnych do osiągnięcia przez drewno różnicy masy między cyklami nie większej niż 0,1%. Zawartość wody oblicza się z wzoru, otrzymując wynik w % wilgoci bezwzględnej.

Rozdrobnione formy biomasy wymagają innego typu urządzeń pomiarowych. Z tego względu dostępne są na rynku wilgotnościomierze dla trocin i zrębek.

Innym, rzadko spotykanym i specyficznym gatunkiem biomasy, jest torf.

Torf (zdj. 44) jest to słabo przeobrażony osad organiczny powstały w procesie naturalnego wyimierania i niecałkowitego rozkładu roślin bagiennych w środowisku wysokiej wilgotności i o ograniczonym dostępie tlenu, zawierający mniej niż 60% pierwiastkowego węgla.

Autorom poradnika nie są jednak znane konstrukcje urządzeń grzewczych zasilanych torfem, które spełniałyby obecnie obowiązujące kryteria energetyczno-emisyjne, czy to według PN-EN 303-5, czy rozporządzeń 2015/1189 lub 2015/1185.

METODYKA WYKRYWANIA SPALANIA ODPADÓW

W niniejszym rozdziale krok po kroku opisujemy procedurę przeprowadzania kontroli mającej na celu wykluczenie lub potwierdzenie nielegalnego procederu spalania lub współspalania odpadów. Oprócz wskazówek merytorycznych zawarliśmy uwagi, które warto przeanalizować pod kątem wykonywanych działań w terenie. Przede wszystkim należy jednak zadbać o bezpieczeństwo osób zarówno kontrolowanych, jak i kontrolujących, a wyposażenie BHP, narzędzia pracy i przygotowanie osób podejmujących działania powinny gwarantować bezstronne i jednoznaczne wykluczenie lub potwierdzenie nielegalnych praktyk. W tym drugim przypadku kolejnym krokiem będzie dążenie do ich wyeliminowania.

Sprzęt niezbędny do przeprowadzenia poprawnego procesu pobierania i zabezpieczania próbek powinny być wykonane z niekorodującego materiału o odpowiedniej wytrzymałości, który zapewni właściwe zabezpieczenie przed zanieczyszczeniami i utratą materiału próbki. Sprzęt pomiarowy powinien mieć dokumenty potwierdzające sprawność badawczą wyposażenia, tj. świadectwo legalizacji bądź świadectwo wzorcowania.

Niezbędne wyposażenie podczas działań kontrolnych służące do pobierania i zabezpieczenia próbki popiołu to:

- Szufelka ze stali nierdzewnej;
- Wygarniacz ze stali nierdzewnej;
- Taca ze stali nierdzewnej;
- Pojemniki na próbki odpadów paleniskowych;
- Plomby do naklejania na puszki;

Wyposażenie to przedstawiono na zdjęciu 47.

W celu ustalenia, czy następuje spalanie odpadów komunalnych, konieczna jest kontrola wizualna paleniska i popielnika, a także otoczenia kotła. W celu zapewnienia bezpieczeństwa stosujemy środki ochrony osobistej, m.in.: okulary ochronne, a przy wykonywaniu wszystkich czynności rękawice ochronne. O spalaniu odpadów komunalnych mogą świadczyć: folie, plastik, fragmenty płyt meblowych, elementy metalowe i inne materiały nie pochodzące ze spalania węgla lub biomasy w większym lub mniejszym stanie rozdrobnienia i przetworzenia termicznego, stwierdzone podczas oględzin paleniska. Jeżeli dostrzeżono spalanie odpadów, należy wykonać dokumentację fotograficzną.

Na zdjęciach 48 i 49. przedstawiono widok niezanieczyszczonego odpadu paleniskowego oraz zanieczyszczonego odpadu paleniskowego (popiołu).

Zdj. 47. Zestaw narzędzi do pobierania próbki odpadu paleniskowego. Patrząc od góry: wiadro z pokrywką, puszki do zabezpieczenia próbek, taca z leżącą na niej szufelką (łopatką) i wygarniaczem (pogrzebaczem).

Zdj. 48. Odpad paleniskowy (popiół) ze spalania paliw stałych

Zdj. 49. Odpad paleniskowy (popiół) ze spalania paliw stałych z widocznymi wtrąceniami zanieczyszczeń

Następnie kontrolujący prowadzi czynności wyjaśniające, skutkujące pouczeniem bądź ukaraniem kontrolowanego zgodnie z kodeksem wykroczeń.

Jeżeli nie stwierdzono spalania odpadów komunalnych, a oględziny składowiska opału wskazują na ten proceder, należy przystąpić do pobrania próbki popiołu z urządzenia grzewczego.

W tym celu należy poprosić kontrolowanego o otwarcie komory popielnikowej urządzenia (przechowywania odpadu paleniskowego/popiołu).

- Należy ustalić sposób zbierania i przechowywania popiołu.
- Następnie należy wygarnąć wybierakiem na tacę popiół z popielnika.
- Należy wykonać dokumentację fotograficzną popiołu i bezpośredniego sąsiedztwa urządzenia grzewczego.

Kontrolujący dokonuje oceny, czy całość popiołu zmieści się do przygotowanego pojemnika laboratoryjnego. Jeśli tak, całość popiołu umieszcza się w pojemniku laboratoryjnym. Jeśli nie, popiół należy dokładnie uśrednić przez wymieszanie metodą kwatrowania bądź w wiadrze ze stali nierdzewnej. W przypadku zalegania popiołu z dłuższego czasu eksploatacji porcje popiołu pobiera się jedynie z górnej warstwy, tak aby do analiz zabezpieczyć materiał, który pochodzi z możliwego do ustalenia czasu spalania. Jeśli próbkę należy pobrać z dużego urządzenia grzewczego o rozległej gabarytowo komorze popielnikowej, należy pobrać łopatką porcje popiołu z różnych miejsc i przenieść do pojemnika laboratoryjnego aż do jego napełnienia.

Metodę uśredniania próbki w wiadrze krok po kroku przedstawiono na zdjęciu 50 oraz w [filmie instruktażowym dostępnym na kanale ITPE](#).

Metoda uśredniania próbki odpadu paleniskowego w wiadrze oraz pobór uśrednionej próbki

Widok odpadu paleniskowego wybranego na tacę z urządzenia grzewczego

Przygotowanie do przesypywania odpadu paleniskowego z tacy do wiadra

Przesypywanie odpadu paleniskowego z tacy do wiadra

Ograniczenie pylenia po przesypianiu odpadu paleniskowego z tacy do wiadra. Zabieg zamknięcia wiadra pokrywą umożliwia zminimalizowanie utraty masy odpadu paleniskowego poprzez pylenie, a także odcina dopływ tlenu do popiołu i w razie potrzeby umożliwia jego bezpieczne odstawienie

5

Odstawienie wiadra z odpadem paleniskowym na czas wymagany do wychłodzenia, jeśli pobrany popiół był gorący

6

Uśrednianie popiołu w wiadrze poprzez mieszanie i przesypywanie za pomocą łopatkę ze stali nierdzewnej

7

Przesypywanie małymi porcjami uśrednionego w wiadrze odpadu paleniskowego do puszek w celu przygotowania próbki do przekazania do badań w laboratorium akredytowanym. Widok napełnianej puszeki trzymanej nad tacą

8

Przesypywanie małymi porcjami uśrednionego w wiadrze odpadu paleniskowego do puszek w celu przygotowania próbki do przekazania do badań w laboratorium akredytowanym. Widok napełnianej puszeki postawionej na tacy, ponieważ niemal pełna puszelka może być już ciężka/niewygodna do trzymania

9

W przypadku znacznych ilości odpadu paleniskowego można utworzyć próbkę równorzędną, przesypując małymi porcjami uśredniony w wiadrze odpad paleniskowy do drugiej puszeki. Widok napełnianej puszeki trzymanej nad tacą

10

Tworzenie próbki równorzędną. Widok opartej na podłożu puszeki umieszczonej na tacy pod koniec procesu jej uzupełniania odpadem paleniskowym, uśrednionym w wiadrze

Zdj. 50. Kolejne kroki uśredniania próbki odpadu paleniskowego w wiadrze. Zabezpieczone i opisane pojemniki z próbką mogą zostać skierowane na badania do laboratorium akredytowanego

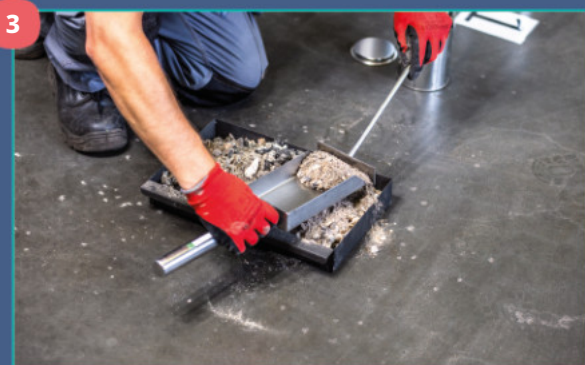
Metoda poboru próbki odpadu paleniskowego w przypadku przepełnionego popielnika

1 Przygotowanie do pobierania. Widok wyciągniętej z popielnika kotła c.o. szuflady wypełnionej po brzegi (z dużą ilością popiołu) odpadem paleniskowym i narzędzi niezbędnymi do pobierania próbki

2 Widok szuflady wypełnionej odpadem paleniskowym z wykonanym podziałem górnej warstwy, ułatwiającym pobór próbki

3 Nabieranie na łopatkę za pomocą wybieraka pierwszej porcji z górnej warstwy zabezpieczonego odpadu paleniskowego

4 Przenoszenie porcjami górnej warstwy odpadu paleniskowego do pojemnika, w którym próbka zostanie przekazana do laboratorium akredytowanego. Pojemnik laboratoryjny – puszka, w trakcie przesypywania popiołu powinna się znajdować nad pojemnikiem, z którego pobiera się próbkę

Metodę pobierania górnej warstwy popiołu z popielnika krok po kroku przedstawiono na zdjęciu 51 oraz w [filmie instruktażowym dostępnym na kanale ITPE](#).

Metodę kwartowania krok po kroku wraz z zabezpieczeniem próbki przekazywanej do laboratorium do analizy przedstawiono na zdjęciu 52 oraz w [filmie instruktażowym ITPE](#).

Sposób postępowania dla metody kwartowania jest następujący:

- Usypać stożek z całej próbki ogólnej. Formowanie stożka należy przeprowadzić starannie, aby materiał zsypywał się równomiernie po jego zboczach. Materiał, który podczas sypania znalazł się w pewnej odległości od stożka, należy przesunąć do jego podstawy.
- Otrzymany stożek rozplaszczyc do postaci stożka ściętego przez stopniowe zagłębianie w jego wierzchołku krawędzi łopaty lub deski i obracanie dookoła osi.
- Następnie pobierać materiał wzdłuż podstawy i usypać z niego drugi stożek. Analogicznie postępując, usypać trzeci stożek.
- Ostatni rozplaszczony stożek podzielić na cztery równe części. Przeciwległe ćwiartki połączyć, uzyskując dwie części. Jedną z części przenieść do pojemnika i zabezpieczyć jako próbkę. Drugą, w zależności od potrzeb, można również zabezpieczyć, otrzymując w ten sposób równorzędną próbkę, bądź część tę odrzucić, jeśli nie jest potrzebna.
- Po umieszczeniu próbki popiołu w pojemniku zamknąć go szczelnie i zabezpieczyć plombą.
- Na pojemniku umieścić znak identyfikacyjny próbki, zgodnie z procedurą obowiązującą w jednostce/urzędzie.
- Wykonać dokumentację fotograficzną zabezpieczonej próbki.

Zdj. 51. Kolejne kroki pobierania górnej warstwy popiołu z popielnika (kuwety/ szuflady z popiołem)

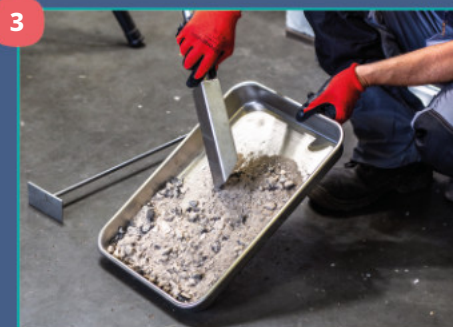
Metoda uśredniania próbki odpadu paleniskowego z wykorzystaniem kwartowania oraz przykład zabezpieczenia próbki

1 Wygarnięcie odpadu paleniskowego z popielnika kotła na tacę

2 Widok wygarniętego odpadu paleniskowego umieszczonego na tacy

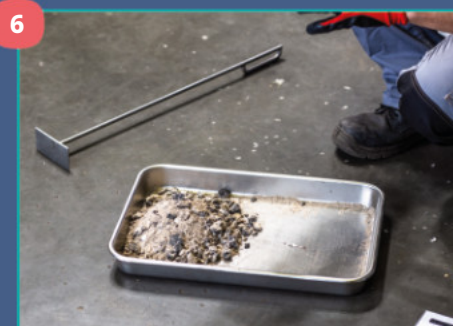
3 Zgarnianie materiału na jedną stronę tacy

4 Widok zgarniętego materiału

5 Usypywanie stożka z wcześniej zgarniętego materiału

6 Widok usypanego drugiego stożka

7 Usypywanie trzeciego stożka

8 Kwartowanie, czyli podział na cztery w miarę równe części odpadu paleniskowego z rozpląszonego trzeciego stożka

9 Przenoszenie pierwszej, jednej z czterech części materiału z tacy do puszki (pojemnika laboratoryjnego)

10 Przenoszenie drugiej części (leżącej na przekątnej w stosunku do pobranej pierwszej części) materiału z tacy do puszki (pojemnika laboratoryjnego)

11 Zamknięcie i zaplombowanie puszki

12 Opisanie pojemnika laboratoryjnego zawierającego próbkę odpadu paleniskowego, przeznaczanego do badań w laboratorium akredytowanym

Zapisy w umowach zawieranych przez gminy z laboratoriami dot. analizy próbek popiołów, czyli odpadów paleniskowych

Jednym z istotnych zapisów umowy zawieranej przez gminę z laboratorium akredytowanym na usługę polegającą na wykrywaniu spalania/współspalania odpadów w urządzeniach grzewczych jest szczegółowy opis przedmiotu umowy, który w szczególności powinien zawierać zakres badań. Należy pamiętać o określeniu dokładnego kodu odpadu. Odpady paleniskowe, czyli popioły z gospodarstw domowych, zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Środowiska z dnia 19 lipca 2017 r. są klasyfikowane jako odpad o kodzie ex 20 01 99.

Istotnym elementem umowy winien być zapis, że metody badań, według których będą prowadzone analizy, znajdują się w zakresie akredytacji laboratorium badawczego.

W umowie należy jasno sprecyzować formę przekazywania wyników, czyli raportu, opinii, ekspertyzy. Umowa powinna zawierać zapis, że ekspertyza jednoznacznie stwierdzi na podstawie analizy dostarczonej próbki odpadu paleniskowego z gospodarstw domowych, czy doszło do termicznego przekształcania odpadów w indywidualnych urządzeniach grzewczych.

W umowie dodatkowo powinna się znajdować informacja, czy laboratorium, któremu będą zlecać analizy pobranych próbek, dostarczy niezbędne materiały, narzędzia i sprzęt do wykonania prac ujętych w umowie, np. pojemniki/puszki na próbki, plomby itp., oraz termin wykonania badań.

Laboratorium badające próbki odpadu paleniskowego winno się legitymować certyfikatem akredytacji Polskiego Centrum Akredytacji (PCA) i posiadać odpowiedni zakres badawczy.

Akredytacja to formalne uznanie przez upoważnioną jednostkę akredytującą PCA kompetencji organów działających w obszarze oceny zgodności, tj. m.in. laboratoriów badawczych, do wykonywania określonych działań. W zakresie akredytacji laboratorium powinny się znajdować oferowane badania z określeniem obiektu, tj. odpadu paleniskowego kod ex 20 01 99 (popiół z gospodarstw domowych).

W przypadku sądowego rozstrzygnięcia prawidłowości prowadzonych kontroli posiadanie wyników badań z akredytowanego laboratorium potwierdza rzetelność pomiaru.

Szacunkowe koszty badania próbki odpadu paleniskowego

Koszty badania jednej próbki odpadu paleniskowego mogą się znacząco różnić ze względu na całkowity zakres usług oferowanych przez laboratorium. W ramach oferty laboratorium oprócz samej analizy odpadu paleniskowego wraz z określeniem, czy spalono odpady, np. bytowo-gospodarcze, może się również znajdować dostarczanie i wypożyczanie sprzętu lub jego części, np. pojemników, do których będzie pobierany odpad paleniskowy, i plomb zabezpieczających pojemniki. W takim wypadku koszt usługi może się mieścić w przedziale 450–700 zł netto.

W razie skazania osoby za wykroczenie polegające na spalaniu odpadów lub naruszeniu przepisów uchwały antysmogowej sąd zasądza od niej – na rzecz gminy – zwrot kosztów poniesionych w związku z przeprowadzeniem badania. Natomiast w razie uniewinnienia obwinionego obowiązek pokrycia tych kosztów spoczywa na gminie (art. 119 § 1 w zw. z art. 118 § 1 pkt 1 k.p.w.).

Wyniki badania laboratoryjnego – interpretacja

Analizy odpadu paleniskowego należy wykonywać w laboratoriach badawczo-analitycznych, mających akredytację w zakresie chemicznych i fizykochemicznych oznaczeń odpadów paleniskowych o kodzie ex 20 01 99 – są to popioły z gospodarstw domowych. W większości takich laboratoriów sprawdza się przesłane próbki pod kątem obecności niespalonych elementów, takich jak gwoździe, zawiasy czy fragmenty nadpalonych płyt pilśniowych, forniru, oklein i podobnych materiałów. Można je wykryć, oglądając próbki w dużym powiększeniu. Najczęściej laboratoria stosują własne metody badawcze wykrywania lub wykluczania spalania lub współspalania odpadów w urządzeniach grzewczych.

Jedną z metod określania tego proceduru jest zastosowanie specjalnie opracowanego algorytmu klasyfikacyjnego, który opiera się na wynikach badań składu chemicznego popiołu oraz strat prażenia, a interpretacja wyników odbywa się automatycznie pod nadzorem pracownika. Przy zastosowaniu pozostałych metod najczęściej to pracownik laboratorium, na podstawie swojego doświadczenia i wiedzy, określa, czy w danym przypadku można potwierdzić bądź wykluczyć nielegalne spalanie lub współspalanie odpadów w indywidualnych urządzeniach grzewczych.

Przywołany algorytm klasyfikacyjny jest zbiorem reguł logicznych, za pomocą których określa się, czy badana próbka odpadu paleniskowego pochodzi ze spalania lub współspalania odpadów. Metodyka oparta na algorytmie klasyfikacyjnym jest wiarygodna i została opracowana oraz zwalidowana na podstawie ponad 4000 rekordów pochodzących z analizy paliw stałych i odpadów paleniskowych, w tym odpadów paleniskowych otrzymanych w wyniku współspalania odpadów i paliw stałych. Charakteryzuje się dokładnością nie mniejszą niż 97% dla warunków spalania powyżej 10% m/m odpadów w stosunku do paliwa.

**Opracowany algorytm przyporządkowuje badany odpad paleniskowy do jednej z trzech grup.
W przypadku zakwalifikowania pobranej próbki odpadu paleniskowego do grupy:**

G1

„zidentyfikowano proces spalania odpadów w palenisku indywidualnym” istnieje podstawa do wszczęcia postępowania o ukaranie,

G2

„nie zidentyfikowano procesu spalania odpadów w palenisku indywidualnym” brak jednoznacznych przesłanek do ukarania z uwagi na to, że w palenisku spalano odpady, ale w ilości niewystarczającej do zakwalifikowania próbki definitywnie do grupy G1. W tym przypadku można podjąć działania zapobiegawcze, polegające na wrywkowej kontroli następczej,

G3

„wykluczono proces spalania odpadów w palenisku indywidualnym” nie istnieją przesłanki do wszczęcia postępowania o ukaranie – w kontrolowanym urządzeniu grzewczym nie spalano odpadu.

Ekspertyzy/sprawozdania wydawane przez laboratorium akredytowane badające próbki odpadów paleniskowych powinny zawierać:

- dokumentację fotograficzną stanu opakowań/puszek, w których dostarczono do laboratorium próbki odpadów paleniskowych/popiołów, pobranych podczas kontroli indywidualnego urządzenia grzewczego (czy opakowanie jest szczelnie zamknięte i zabezpieczone plombą/plombami);

- informacje o dacie przesłania próbek do badań;
- raporty z badań potwierdzające lub wykluczające spalanie lub współspalanie odpadów.

Informacje te są przekazywane zgodnie z zapisami umowy.

ZAKOŃCZENIE KONTROLI I PROTOKÓŁ Z KONTROLI

Uwagi ogólne

Zgodnie z art. 380 p.o.ś. z kontroli przeprowadzonej na podstawie art. 379 p.o.ś. sporządza się protokół. Jeden egzemplarz protokołu należy doręczyć kontrolowanej osobie (lub kierownikowi kontrolowanego podmiotu).

Protokół wymaga podpisów kontrolującego i kontrolowanego. Kontrolowany może wnieść do protokołu zastrzeżenia i uwagi wraz z uzasadnieniem. Ponadto, kontrolowany może odmówić złożenia podpisu pod protokołem. W takim wypadku w protokole należy zamieścić stosowną wzmiankę. Kontrolowany, który odmówił podpisania protokołu, może, w terminie 7 dni od zakończenia kontroli, przedstawić swoje stanowisko na piśmie organowi (wójtowi, burmistrzowi, prezydentowi miasta lub innemu organowi ochrony środowiska, z upoważnienia którego przeprowadzono kontrolę). Sporządzając protokół, należy pouczyć kontrolowanego o przysługujących mu uprawnieniach.

Elektroniczny protokół z kontroli

Zgodnie z komunikatem Ministra Rozwoju i Technologii z 27 kwietnia 2023 r.⁴³ z dniem **18 września 2023 r.** zostały wdrożone rozwiązania techniczne umożliwiające sporządzanie protokołu kontroli z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego CEEB. Z tą datą wszedł w życie art. 27f u.c.e.e.b.

Zgodnie z art. 27f ust. 1 u.c.e.e.b. wójt, burmistrz lub prezydent miasta po przeprowadzeniu kontroli, o której mowa w:

- art. 379 ust. 1 p.o.ś. w zakresie źródła spalania paliw o nominalnej mocy cieplnej poniżej

43 Komunikat Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie określenia dnia wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających sporządzanie protokołu kontroli z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego centralną ewidencję emisyjności budynków, na zasadach, o których mowa w art. 27f ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków (Dz.U. poz. 828 z późn. zm.).

1 MW niewymagającego pozwolenia lub zgłoszenia oraz w zakresie przestrzegania uchwały antysmogowej,

- art. 9u ust. 1 u.c.p.g. w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi i pozbywania się nieczystości ciekłych,

sporządza protokół w formie elektronicznej, z wykorzystaniem systemu obsługującego CEEB.

Przepis ten nakłada na organy kontrolne **obowiązek** sporządzenia elektronicznego protokołu z kontroli. Od 18 września 2023 r. sporządzanie wyłącznie protokołów papierowych jest niezgodne z ustawą.

Od 18 września 2023 r. protokół z kontroli sporządza się w formie elektronicznej z wykorzystaniem systemu CEEB.

Elektroniczny protokół z kontroli zawiera podstawowe dane istotne z punktu widzenia tematyki kontroli:

- oznaczenie organu;
- datę i miejsce przeprowadzenia kontroli;
- numer sprawy;
- dane osoby przeprowadzającej kontrolę oraz jej podpis;
- dane osoby kontrolowanej (lub podmiotu kontrolowanego) oraz jej podpis lub przyczyny odmowy podpisania;
- zakres kontroli, w tym wskazanie stwierdzonych nieprawidłowości;
- pouczenie o prawie osoby kontrolowanej do otrzymania protokołu kontroli, wnoszenia zastrzeżeń i uwag wraz z uzasadnieniem oraz o możliwości odmowy jego podpisania.

Obowiązek sporządzenia protokołu w formie elektronicznej, wynikający z art. 27f u.c.e.e.b., nie uchyła obowiązku przekazania egzemplarza protokołu osobie kontrolowanej. Należy zatem

korzystać z dedykowanych urządzeń umożliwiających wydruk protokołu lub, w razie braku takiego urządzenia albo problemów technicznych, sporządzić papierowy egzemplarz protokołu w celu wręczenia go osobie kontrolowanej.

W przypadku braku możliwości wprowadzenia protokołu elektronicznego do CEEB bezpośrednio po kontroli należy sporządzić papierowy egzemplarz protokołu, a następnie niezwłocznie wprowadzić zawarte w nim dane do CEEB. Do poradnika dołączamy wzór protokołu z kontroli, który obejmuje wszystkie informacje wymagane przy wprowadzaniu protokołu elektronicznego do CEEB.

Wzór papierowego protokołu, odpowiadający wymogom wynikającym z u.c.e.e.b., jest załącznikiem do niniejszego poradnika.

OBOWIĄZEK WPROWADZENIA DANYCH DO CEEB

Niezależnie od obowiązku sporządzenia elektronicznego protokołu z kontroli art. 27c ust. 1 w zw. z art. 27b ust. 1 u.c.e.e.b. nakłada na osoby prowadzące kontrolę obowiązek wprowadzenia danych do CEEB za pomocą **elektronicznego formularza inwentaryzacyjnego**.

Obowiązek wprowadzenia danych do CEEB dotyczy osób przeprowadzających kontrolę na podstawie art. 379 ust. 1 p.o.ś. w zakresie małych źródeł spalania paliw⁴⁴ oraz przestrzegania uchwały anty-smogowej, a także osób przeprowadzających kontrolę na podstawie art. 9u ust. 1 u.c.p.g. w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi i odprawiania nieczystości ciekłych.

Pełna lista osób zobowiązanych do wprowadzenia danych do CEEB, zawarta w art. 27b st. 1 u.c.e.e.b., obejmuje również m.in. pracowników starostwa powiatowego kontrolujących przedsiębiorców, inspek-

torów inspekcji ochrony środowiska, a także kominiarzy przeprowadzających kontrolę lub czyszczenie przewodów kominowych.

W razie braku możliwości wprowadzenia danych do ewidencji z przyczyn niezależnych od kontrolującego należy zrobić to niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia przeprowadzenia kontroli.

Elektroniczny formularz inwentaryzacyjny obejmuje dane określone w rozporządzeniu w sprawie szczegółowych danych i informacji gromadzonych w CEEB. Zakres danych jest bardzo szeroki, nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku kontrolujący ma obowiązek wprowadzić wszystkie informacje wymienione w rozporządzeniu.

Osoby prowadzące kontrolę na podstawie art. 379 ust. 1 p.o.ś. oraz art. 8u ust. 1 u.c.p.g. mają obowiązek wprowadzić dane i informacje dotyczące:

- źródła ciepła, źródła energii elektrycznej i źródła spalania paliw (wymienione w § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych danych i informacji gromadzonych w CEEB;
- daty, uczestników, zakresu i wyniku przeprowadzonej kontroli.

Wpisanie do formularza innych danych (np. dotyczących cech budynku) nie jest w tym wypadku konieczne i nie uniemożliwia skutecznego wprowadzenia elektronicznego formularza do systemu CEEB.

Wprowadzenie ww. danych za pomocą elektronicznego formularza inwentaryzacyjnego jest obowiązkiem kontrolującego.

Należy pamiętać, że elektroniczny protokół z kontroli oraz elektroniczny formularz inwentaryzacyjny to dwa różne narzędzia w systemie CEEB i wypełnienie jednego nie zastępuje wypełnienia drugiego.

⁴⁴ Tj. źródeł spalania paliw o nominalnej mocy cieplnej mniejszej niż 1MW niewymagających pozwolenia zintegrowanego albo pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, albo dokonanie zgłoszenia.

EDUKACJA, INFORMACJA I WSPARCIE

Kluczową funkcją prowadzenia działań kontrolnych jest edukacja na temat szkodliwości zanieczyszczenia powietrza i działań służących jego ograniczeniu. Ponadto, w ramach kontroli należy przekazać informację na temat obowiązujących przepisów, w szczególności uchwały antysmogowej oraz dostępnych dla mieszkańców gminy programów wsparcia w zakresie wymiany urządzeń grzewczych i termomodernizacji. Informację należy przekazać nie tylko ustnie, ale również w formie broszur i ulotek informacyjnych.

Kontrola daje szczególną możliwość dotarcia z działaniami edukacyjnymi i informacyjnymi do osób, które nie są odbiorcami kampanii prowadzonych w przestrzeni publicznej. Dotyczy to zwłaszcza osób w podeszłym wieku, ubogich, wykluczonych cyfrowo.

W przypadku osób wykluczonych niezwykle istotne jest objęcie ich systemem pomocy społecznej. Dlatego tak ważne jest to, aby **jednostki odpowiedzialne za prowadzenie kontroli działały w ścisłej współpracy z ekodoradcami, doradcami energetycznymi i przede wszystkim z ośrodkami pomocy społecznej lub centrami usług społecznych.**

6.

Przegląd dobrych praktyk

IDENTYFIKACJA INSTALACJI I NIERUCHOMOŚCI, KTÓRE W PIERWSZEJ KOLEJNOŚCI WYMAGAJĄ PRZEPROWADZENIA KONTROLI

Kluczową kwestią podczas sporządzania planów kontroli jest zidentyfikowanie nieruchomości oraz instalacji, których kontrola powinna odbyć się w pierwszej kolejności. Wytyczne w tym zakresie powinny być zawarte w przyjętym w danej gminie planie kontroli.

W pierwszej kolejności do kontroli należy wytypować te nieruchomości i instalacje, w przypadku których istnieje duże ryzyko stwierdzenia nieprawidłowości. Należy więc skoncentrować się na nieruchomościach, gdzie eksploatowane są instalacje na paliwa stałe, w szczególności te zasilane paliwem ręcznie. Czynniki, które należy brać pod uwagę przy identyfikacji takich nieruchomości, to w szczególności:

- Obecność instalacji na paliwo stałe starego typu, które nie spełniają wymogów ekoprojektu, w szczególności te zasilane paliwem ręcznie, co powinno wynikać z danych wprowadzonych do CEEB, a także z innych źródeł;
- Wiek i stan techniczny budynku – większe ryzyko naruszeń występuje w budynkach starszych, o złym stanie technicznym, niedocieplonych;
- Zgłoszenia o nieprawidłowościach – powtarzające się zgłoszenia o nieprawidłowościach dotyczących spalania paliw uzasadniają przeprowadzenie kontroli;
- Informacje z bazy właścicieli nieruchomości o osobach, które nie złożyły deklaracji śmieciowej lub złożyły deklarację, budzącą wątpliwości co do przekazanych informacji;
- Ilość wystawianych do odebrania odpadów wytworzonych na posesji;
- Lokalizacja budynku – kontrole powinny zostać wzmożone na obszarach, na których występują wysokie poziomy zanieczyszczenia powietrza, jak również na obszarach z zabudową mieszkaniową oraz w otoczeniu placówek opiekuńczych, edukacyjnych, rekreacyjnych i sportowych, opieki zdrowotnej lub domów spokojnej starości. Celem działań w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami, w tym również prowadzenia kontroli palenisk, jest ograniczanie negatywnego oddziaływania zanieczyszczeń na ludzi, zwłaszcza wśród grup szczególnie narażonych na negatywne oddziaływanie zanieczyszczeń, jak dzieci, osoby starsze czy osoby schorowane.

Kontrole palenisk nie służą wyłącznie wykrywaniu wykroczeń, ale mają również walor edukacyjny – służą przekazywaniu wiedzy na temat obowiązującego prawa, szkodliwości zanieczyszczenia powietrza oraz istniejących form dofinansowania i wsparcia wymiany źródła ciepła oraz poprawy efektywności energetycznej budynku.

Priorytetowo należy traktować więc także nieruchomości zamieszkane przez osoby dotknięte ubóstwem energetycznym, nieporadne życiowo, w podeszłym wieku. Aby takie osoby odnaleźć, należy współpracować z gminnymi ośrodkami pomocy społecznej oraz innymi podmiotami zajmującymi się pomocą osobom ubogim, miejscowymi oddziałami Caritasu czy nawet jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej.

Dobłą praktyką jest skatalogowanie wszystkich gospodarstw domowych na terenie gminy poprzez zakwalifikowanie do jednej z trzech grup:

1. Wysoki priorytet kontroli:
 - a. eksploatacja pozaklasowych instalacji grzewczych,
 - b. eksploatacja instalacji grzewczych z ręcznym podawaniem paliwa niezależnie od klasy,
 - c. brak deklaracji w CEEB lub podejrzenie niezgodności danych w CEEB ze stanem faktycznym,
 - d. zły stan techniczny i niska efektywność energetyczna budynku,
 - e. ubóstwo energetyczne,
 - f. powtarzające się zgłoszenia nieprawidłowości,
 - g. wystąpienie przesłanki nadania średniego priorytetu kontroli oraz lokalizacja na obszarze występowania przekroczeń dopuszczalnych lub docelowych poziomów substancji w powietrzu lub w pobliżu żłobka, przedszkola, szkoły, placówki ochrony zdrowia, placówki opiekuńczej, domu spokojnej starości.
2. Średni priorytet kontroli:

- a. eksploatacja instalacji na paliwo stałe z automatycznym podawaniem paliwa,
 - b. brak zweryfikowanych informacji w CEEB, dane pochodzą jedynie z deklaracji właściciela lub zarządcy budynku,
 - c. średni stan techniczny i efektywność energetyczna budynku.
3. Niski priorytet kontroli
 - a. brak instalacji na paliwo stałe,
 - b. dane z CEEB pozytywnie zweryfikowane w przebiegu wcześniejszej kontroli,
 - c. przeprowadzenie uprzedniej kontroli planowej, która nie wykazała żadnych nieprawidłowości,
 - d. brak zgłoszeń nieprawidłowości dotyczących danej nieruchomości.

SPRAWDZONE ROZWIĄZANIA ORGANIZACYJNE I TECHNICZNE USPRAWIAJĄCE PRZEBIEG KONTROLI

Do sprawdzonych w praktyce rozwiązań organizacyjnych usprawniających przebieg kontroli lub zwiększających skuteczność kontroli należą:

- **Tworzenie straży gminnych, w tym straży międzygminnych** – straże gminne pozwalają na skuteczniejsze prowadzenie kontroli, a ponadto wykonują inne zadania z zakresu ochrony porządku publicznego. W mniejszych gminach można z powodzeniem tworzyć niewielkie, kilkusobowe formacje umiejscowione w strukturze urzędu gminy. Innym rozwiązaniem jest tworzenie straży międzygminnych przez sąsiadujące ze sobą gminy położone na obszarze jednego województwa.
- **Prowadzenie kontroli w zespołach co najmniej dwuosobowych** – zwiększa bezpieczeństwo kontrolujących oraz znacząco usprawnia przebieg kontroli. W gminach, w których powołano straż gminną, można rozważyć tworzenie zespołów złożonych z jednego strażnika i jednego pracownika urzędu gminy.

- **Wykorzystanie list kontrolnych i formularzy oceny instalacji grzewczej** – listy kontrolne pomagają unikać przeoczeń istotnych elementów kontroli, natomiast formularze oceny instalacji grzewczych znacząco ułatwiają stwierdzenie, czy kontrolowana instalacja spełnia wymogi uchwały antysmogowej.
- **Prowadzenie rejestru zgłoszeń** – rejestr zgłoszeń nieprawidłowości, wpływających do urzędu gminy lub miasta albo straży gminnej lub miejskiej, umożliwia weryfikację, czy wszystkie zgłoszenia spotkały się z odpowiednią reakcją. Rejestr powinien zawierać datę i godzinę zgłoszenia oraz informację o dacie przeprowadzenia kontroli. W przypadku pozostawienia zgłoszenia bez rozpoznania w rejestrze należy zamieścić stosowne uzasadnienie.
- **Korzystanie ze wsparcia rzeczoznawców oraz zasięganie opinii ekspertów** – udział rzeczoznawcy jest uzasadniony w trudnych przypadkach, np. jeżeli osoba prowadząca kontrolę nie jest w stanie we własnym zakresie stwierdzić, czy kontrolowana instalacja grzewcza spełnia wymogi ekoprojektu lub normy PN-EN 303-5. W przypadku, kiedy obecność rzeczoznawcy w miejscu kontroli nie jest konieczna, wystarczające może być zasięgnięcie opinii eksperta.
- **Współpraca z policją** – w gminach, gdzie nie ma straży gminnej, wsparcie policji po ujawnieniu wykroczenia jest kluczowe dla zapewnienia efektywności kontroli. Warto rozważyć sformalizowanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia na zasadach określonych w u.p.
- **Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej lub centrami usług społecznych** – niezwykle istotne jest dotarcie do osób w trudnej sytuacji życiowej oraz zapewnienie im odpowiedniego, kompleksowego wsparcia, obejmującego również wymianę nieefektywnych źródeł ciepła, czy termomodernizację budynków. Współpraca z jednostkami pomocy społecznej powinna być dwukierunkowa – z jednej strony należy czerpać od nich wiedzę o gospodarstwach, które wymagają wsparcia w celu zaplanowania kontroli. Z drugiej strony, należy je zawiadamiać o zidentyfikowanych w trakcie kontroli problemach i osobach, które takiego wsparcia potrzebują.
- **Zaangażowanie ekodoradców lub doradców energetycznych oraz operatorów programu Czyste Powietrze** – osoby w trudnej sytuacji życiowej należy otoczyć wsparciem w zakresie pozyskania dofinansowania na wymianę instalacji grzewczej i termomodernizację budynku. Wsparcie powinno mieć charakter kompleksowy i obejmować również pomoc przy wyborze adekwatnej technologii grzewczej, zakresu niezbędnych prac termomodernizacyjnych oraz zawierania umowy z wykonawcą.
- **Powołanie oskarżyciela publicznego** – w gminach bez straży gminnej warto rozważyć zatrudnienie osoby posiadającej odpowiednią wiedzę prawniczą i doświadczenie na stanowisku oskarżyciela publicznego. Zadaniem takiej osoby jest prowadzenie czynności wyjaśniających i sporządzanie wniosków o ukaranie sprawców ujawnionych w przebiegu kontroli wykroczeń.
- **Kierowanie wniosków o ukaranie** – w niektórych przypadkach grzywna wymierzona mandatem karnym może być niewystarczającą reakcją na wykroczenie. Skierowanie sprawy do sądu umożliwia wymierzenie sprawcy bardziej dotkliwej kary, a w przypadku pobrania próbki odpadu paleniskowego do badań umożliwia odzyskanie kosztów przeprowadzenia takiego badania.

- **Współpraca z innymi instytucjami** – starostą, WIOŚ, Inspekcją Handlową. W przebiegu kontroli mogą zostać zidentyfikowane sytuacje wymagające podjęcia stosownych działań przez inne organy. W przypadku podejrzenia naruszenia przepisów o ochronie środowiska przez przedsiębiorcę należy zawiadomić starostę oraz WIOŚ. Jeżeli kontrolujący uzyskają wiedzę na temat niezgodnej z prawem sprzedaży paliw stałych, np. nieprzekazania nabywcy świadectwa jakości paliwa stałego lub podejrzenia co do rzeczywistych parametrów paliwa, należy zawiadomić Inspekcję Handlową.
- **Przeszkolenie pracowników prowadzących kontrolę** – pracownicy urzędu gminy oraz funkcjonariusze straży gminnej powinni być cyklicznie szkoleni, w szczególności w zakresie prawa i zagadnień technicznych związanych z oceną instalacji grzewczych.

Do rozwiązań technicznych wspierających prowadzenie kontroli należy zaliczyć:

- **Tablet lub inne urządzenie mobilne z czytelnym ekranem połączone z Internetem**, umożliwiające zalogowanie do systemu obsługującego CEEB.
- **Aparat fotograficzny lub telefon wyposażony w dobrej jakości aparat** zapewniający dobrą jakość zdjęć również w ciemnym pomieszczeniu, w celu dokumentacji fotograficznej przebiegu kontroli.
- **Czujniki jakości powietrza** – chociaż nie zapewniają one w pełni wiarygodnej informacji na temat stężenia zanieczyszczeń i nie zastępują monitoringu jakości powietrza prowadzonego w ramach PMŚ, to mogą stanowić dodatkowe, wartościowe źródło wiedzy na temat jakości powietrza na obszarze gminy. W szczególności rozwinięta sieć takich czujników pomaga zidentyfikować obszary, na których stężenia zanieczyszczeń są szczególnie wysokie, co ma duże znaczenie przy sporządzaniu planów kontroli.
- **Drony** – drony są wykorzystywane w celu wstępnej identyfikacji nieruchomości pod kątem spalania paliw stałych i odpadów. Należy mieć jednak na uwadze, że lot dronem wiąże się z koniecznością spełnienia szeregu wymogów prawnych, a niewłaściwe posługiwanie się dronem może narazić ludzi i mienie na niebezpieczeństwo. Dlatego też ewentualne korzystanie z dronów należy powierzyć osobom posiadającym odpowiednie uprawnienia, umiejętności i doświadczenie.

LISTA KONTROLNA

Dobrą praktyką, znacznie ułatwiającą prowadzenie kontroli, jest wykorzystywanie listy kontrolnej. Lista kontrolna to uszeregowany chronologicznie spis czynności, które powinna wykonać osoba kontrolująca. Korzystanie z listy zapobiega przeoczeniu istotnych elementów kontroli. Należy jednak pamiętać, że lista jest jedynie narzędziem pomocniczym i nie jest wiążąca dla kontrolujących. W uzasadnionych przypadkach osoba prowadząca kontrolę może przeprowadzić czynności w innej kolejności, odstąpić od przeprowadzenia niektórych z nich lub przeprowadzić dodatkowe, niezbędne czynności, np. wezwać inne osoby w celu odebrania wyjaśnień lub zażądać okazania innych dokumentów.

Etap kontroli	Działanie	X
I. Rozpoczęcie kontroli	Przedstawienie się, okazanie legitymacji służbowej i upoważnienia do przeprowadzenia kontroli.	
	Wyjaśnienie celu kontroli.	
	Przedstawienie podstawy prawnej do przeprowadzenia kontroli oraz uprawnień kontrolującego.	
	Pouczenie osoby kontrolowanej o jej prawach i obowiązkach. Pouczenie o odpowiedzialności karnej za utrudnianie lub udaremnianie kontroli.	
	Upewnienie się, czy na terenie posesji jest bezpiecznie (np. czy nie ma potencjalnie niebezpiecznych zwierząt).	
	Wezwanie policji – jeżeli kontrolowany uniemożliwia przeprowadzenie kontroli (np. odmawia wpuszczenia na posesję).	
II. Czynności wstępne	Ustalenie danych kontrolowanego, wezwanie do okazania dokumentu tożsamości.	
	Ustalenie, kto z domowników eksploatuje urządzenia grzewcze: dokłada paliwo, usuwa popiół, czyści urządzenie itp. Ustalenie, kto z domowników najczęściej wykonuje ww. czynności. Wezwanie tej osoby do uczestniczenia w kontroli.	
	Ustalenie, ile urządzeń grzewczych na paliwo stałe jest obecnych na posesji oraz które z nich są eksploatowane. Ustalenie, jak często i w jakim celu poszczególne urządzenia są eksploatowane, np.: ogrzewanie pomieszczeń, ogrzewanie wody użytkowej, rekreacja.	
	Wstępne oględziny kotłowni, urządzeń grzewczych i składowisk opału. Wstępna weryfikacja informacji udzielonych przez kontrolowanego. Wykonanie dokumentacji fotograficznej.	
III. Kontrola paliw	Oględziny składowisk opału. Ustalenie rodzaju zgromadzonych paliw. Wykonanie dokumentacji fotograficznej.	
	Węgiel	
	Sprawdzenie świadectwa jakości oraz rachunku za zakup paliwa.	
	W przypadku braku ww. dokumentów – ustalenie danych sprzedawcy i daty zakupu.	
	Ocena wizualna węgla pod kątem zgodności z danymi zawartymi na świadectwie jakości i fakturze oraz pod kątem zgodności z wymogami uchwały antysmogowej i ustawy (u.s.m.k.j.p.).	
	Pelet, brykiet z biomasy	
	Sprawdzenie świadectwa jakości oraz rachunku za zakup paliwa.	
	W przypadku braku ww. dokumentów – ustalenie danych sprzedawcy i daty zakupu.	
	Ocena wizualna paliwa pod kątem widocznych nieprawidłowości (np. nadmiernego zawilgocenia, obecności fragmentów tworzyw sztucznych).	
	Drewno kawałkowe	
	Ocena wizualna paliwa pod kątem obecności drewna odpadowego: płyty meblowe, powłoki lakiernicze, impregnacja itp.).	

Etap kontroli	Działanie	X
IV. Kontrola instalacji*	Oględziny urządzenia grzewczego, w tym obudowy i tabliczki znamionowej, paleniska, popielnika, ustalenie marki, modelu, rodzaju urządzenia oraz jego mocy, a także sposobu zasilania paliwem – automatycznego lub ręcznego.	
	Ustalenie daty zakupu i pierwszego uruchomienia urządzenia na podstawie wyjaśnień kontrolowanego oraz przedstawionej dokumentacji.	
	Weryfikacja dokumentacji urządzenia: dokumentacji technicznej, instrukcji dla instalatorów i użytkowników.	
	Ustalenie dedykowanego paliwa i weryfikacja, czy wykorzystywane przez osobę kontrolowaną paliwo jest zgodne ze wskazaniami producenta i dokumentacją urządzenia.	
	Ustalenie, czy kocioł jest eksploatowany z zasobnikiem ciepła o odpowiedniej pojemności**.	
	Ustalenie klasy kotła i/lub spełnienia wymogów ekoprojektu.	
	Weryfikacja złożenia deklaracji do CEEB oraz zgodności danych w CEEB ze stanem faktycznym.	
V. Kontrola pod kątem spalania odpadów	Dokładne oględziny składu opału, kotłowni i otoczenia, np. podwórka, pod kątem zgromadzenia palnych odpadów, np. fragmentów mebli, stolarki okiennej i drzwiowej, łatwopalnych odpadów z tworzyw sztucznych.	
	Ocena wizualna odpadu paleniskowego pod kątem obecności materiałów obcych, np. elementów metalowych, niedopalonych fragmentów tworzyw sztucznych, i wykonanie dokumentacji fotograficznej.	
	W przypadku podejrzenia spalania odpadów na podstawie informacji zawartych w zgłoszeniu oraz wykonanych czynności kontrolnych – pobór próbki odpadu paleniskowego do badań laboratoryjnych.	
VI. Informacja i edukacja	Udzielenie kontrolowanemu oraz pozostałym obecnym osobom informacji na temat obowiązującego prawa, w tym uchwały antysmogowej, w szczególności daty zakończenia eksploatacji posiadanego przez nich urządzenia grzewczego.	
	Umieszczenie naklejki z informacją o dacie zakończenia eksploatacji urządzenia grzewczego.	
	Udzielenie kontrolowanemu oraz pozostałym obecnym osobom informacji na temat dostępnych mechanizmów wsparcia wymiany źródeł ciepła, termomodernizacji i montażu odnawialnych źródeł energii.	
	Przekazanie materiałów edukacyjno-promocyjnych: ulotki, broszury informacyjne, wizytówki osób zajmujących się doradztwem w zakresie ochrony środowiska i efektywności energetycznej.	
VII. Czynności po ujawnieniu wykroczenia	Ocena stopnia szkodliwości społecznej, postawy sprawcy i jego sytuacji majątkowej oraz innych istotnych okoliczności i wybór adekwatnej reakcji na popełnione wykroczenie: pouczenie, wezwanie policji, wymierzenie grzywny w formie mandatu karnego, podjęcie czynności wyjaśniających i sporządzenie wniosku o ukaranie.	
VIII. Zakończenie kontroli	Sporządzenie protokołu elektronicznego z wykorzystaniem CEEB oraz protokołu papierowego w celu wręczenia kontrolowanemu***.	
	Odczytanie treści protokołu i pouczenie kontrolowanego o przysługujących mu prawach: możliwość wniesienia zastrzeżeń i uwag z uzasadnieniem, możliwość odmowy podpisania protokołu wraz z prawem przedstawienia stanowiska na piśmie w terminie 7 dni.	
	Wprowadzenie danych do CEEB za pomocą formularza inwentaryzacyjnego****.	

* Zaleca się korzystanie z formularzy pomocniczych.

** Wymóg eksploatacji z zasobnikiem ciepła oraz jego minimalna pojemność powinny być wskazane w dokumentacji urządzenia, w razie wątpliwości należy przyjąć, że kocioł z ręcznym podawaniem paliwa wymaga użytkowania z zasobnikiem ciepła w celu spełnienia wymagań klasy 3–5 lub ekoprojektu.

*** W przypadku problemów technicznych dopuszczalne jest sporządzenie dwóch egzemplarzy protokołu papierowego pod warunkiem niezwłocznego wprowadzenia jego treści do CEEB.

**** W przypadku problemów technicznych dopuszczalne jest wprowadzenie danych niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni.

FORMULARZE OCENY INSTALACJI GRZEWCZYCH

W celu ułatwienia stwierdzenia, czy kontrolowany kocioł spełnia wymagania określone w uchwałach antysmogowych, w szczególności wymogi ekoprojektu, można skorzystać z załączonych formularzy oceny instalacji grzewczych. Należy wybrać właściwy formularz w zależności od tego, czy kontrolowany kocioł jest urządzeniem ręcznie, czy automatycznie zasilanym paliwem.

NAKLEJKI INFORMACYJNE I MATERIAŁY EDUKACYJNO-PROMOCYJNE

Przykładem dobrej praktyki jest wykorzystanie naklejek z informacją o dacie zakończenia eksploatacji danej instalacji, wynikającej z uchwały antysmogowej. Naklejkę należy umieścić w widocznym miejscu na urządzeniu grzewczym lub obok niego. Naklejki nie należy umieszczać na elementach instalacji, które osiągają wysoką temperaturę w trakcie eksploatacji.

Przykładowa naklejka przeznaczona na kotły 3 i 4 klasy, wykorzystywana w województwie małopolskim: <https://powietrze.malopolska.pl/wp-content/uploads/2022/11/TO-URZADZENIE-NALEZY-WYMIENIC-DO-31.12.2026-r-3.pdf>.

**TO URZĄDZENIE
NALEŻY WYMIENIĆ DO
31.12.2026 r.**

Nie czekaj, wymień kocioł już teraz!

Skorzystaj z dotacji! Wejdź na stronę:
powietrze.malopolska.pl/dofinansowanie

LIFE-IP MAŁOPOLSKA / LIFE 14 IPE PL021

Mieszkańcy gminy powinni mieć dostęp do materiałów edukacyjno-promocyjnych dotyczących obowiązujących przepisów w zakresie ochrony powietrza, w szczególności uchwały antysmogowej, dostępnych programów dofinansowania wymiany źródeł ciepła, np. programu „Czyste Powietrze” i „Ciepłe Mieszkanie” oraz innych programów wdrażanych na poziomie województwa lub gminy, czy też materiałów dotyczących wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie.

Materiały powinny być przygotowane w taki sposób, aby były czytelne i zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy. Niezwykle istotne jest posługiwanie się prostym, przystępnym językiem. Należy unikać specjalistycznego języka czy też dosłownego cytowania treści aktów prawnych. Warto również zadbać o atrakcyjną formę wizualną, która pomoże zainteresować odbiorcę.

Materiały w postaci ulotek, broszur informacyjnych i plakatów powinny być dostępne w urzędzie gminy oraz w budynkach użyteczności publicznej, a ponadto należy je wręczać w trakcie kontroli oraz w trakcie imprez i wydarzeń organizowanych w gminie.

Dobłą praktyką jest wysyłka ulotek i broszur informacyjnych do wszystkich punktów adresowych w gminie. Ulotki można również dystrybuować poprzez sołtysów, którzy wraz z nakazem podatkowym mogą przekazać informacje mieszkańcom.

Modelowym rozwiązaniem jest opracowanie materiałów edukacyjno-promocyjnych na poziomie województwa i udostępnienie ich do wykorzystania gminom. Takie materiały udostępniają na swoich stronach internetowych urzędy marszałkowskie wielu województw. W razie wątpliwości warto skontaktować się z pracownikami odpowiedniego departamentu w urzędzie marszałkowskim.

BARIERY UTRUDNIAJĄCE WYMIANĘ ŹRÓDEŁ CIEPŁA WRAZ Z REKOMENDOWANYMI ŚRODKAMI ZARADCZYMI

Bariery finansowe

Bariery finansowe związane z koniecznością pokrycia kosztów modernizacji budynku i wymiany źródła ciepła należą do najczęstszych.

Problemy

- Brak środków na wymianę źródła ciepła lub termomodernizację budynku.
- Brak środków na zakup droższego paliwa.
- Wysokie koszty eksploatacyjne związane z użytkowaniem nowego urządzenia grzewczego, obejmujące m.in. konieczność zakupu paliwa/energii po wyższej cenie, regularne serwisowanie oraz potencjalne wydatki na dostosowanie instalacji.

Rozwiązania

- Programy dofinansowania: programy priorytetowe „Czyste Powietrze” i „Ciepłe Mieszkanie”, programy wojewódzkie i gminne. W ramach programów dofinansowania należy zapewnić jak najwyższy poziom dofinansowania dla osób dotkniętych ubóstwem energetycznym.
- Głęboka termomodernizacja budynków – w celu zminimalizowania zużycia paliwa.
- Programy osłonowe – wsparcie finansowe na zakup droższego paliwa.
- Uproszczenie i przyspieszenie procedur związanych z przyznawaniem dofinansowania.

Bariery w zakresie świadomości i wiedzy

Powszechnym problemem jest brak świadomości i odpowiedniej wiedzy w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń i poprawy efektywności energetycznej budynków. Mamy tu na myśli zarówno brak świadomości szkodliwego wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie, jak i możliwych do osiągnięcia korzyści finansowych oraz poprawy jakości życia w związku z wymianą źródła ciepła i termomodernizacją budynków. Często brakuje też wiedzy na temat dostępnych programów wsparcia.

Stosunkowo nieliczne przypadki nadużyć po uzyskaniu dotacji są nieproporcjonalnie do skali problemu nagłaśnianego w mediach, co przyczynia się do dezinformacji i zniechęca do korzystania z dostępnych rozwiązań.

Problemy

- Brak świadomości i wiedzy na temat źródeł zanieczyszczenia powietrza oraz szkodliwego wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie.
- Brak świadomości i wiedzy na temat korzyści płynących z wymiany źródła ciepła i termomodernizacji budynku.
- Brak rzetelnej wiedzy na temat dostępnych programów dofinansowania, ich zasad oraz korzyści i ryzyk związanych z otrzymaniem dotacji.

Rozwiązania

- Zakrojone na szeroką skalę działania edukacyjne: przekazywanie wiedzy za pośrednictwem mediów tradycyjnych i społecznościowych, kampanie edukacyjne, kolportaż ulotek i broszur informacyjnych, wywieszanie plakatów oraz billboardy.
- Organizacja spotkań informacyjnych z mieszkańcami.
- Prelekcje ekodoradców w szkołach podstawowych skierowane do dzieci klas młodszych.
- Współpraca z innymi podmiotami funkcjonującymi w gminie w zakresie edukacji i promocji, np. gminne ośrodki pomocy społecznej, szkoły, biblioteki, domy kultury itp.
- Przekazywanie informacji na wydarzeniach masowych, jak dni gminy, imprezy dożynkowe, koncerty itp.
- Współpraca z podmiotami spoza administracji publicznej, np. z proboszczami parafii w zakresie przekazywania informacji w ramach ogłoszeń duszpasterskich.
- Prowadzenie kontroli palenisk połączonych z osobistym kontaktem z potencjalnymi beneficjentami programów dofinansowania.
- Zapewnienie kompleksowego doradztwa mieszkańcom gminy poprzez zatrudnienie ekodorad-

ców, doradców energetycznych, operatorów programów dofinansowań oraz organizację punktów obsługi beneficjenta.

- Zapewnienie wsparcia prawnego i doradztwa osobom pokrzywdzonym przez nieuczciwe podmioty oferujące usługi w zakresie wymiany źródeł ciepła, termomodernizacji lub pozyskiwania dofinansowania.

Barier prawne

Mniej powszechne, ale trudniejsze do rozwiązania są bariery prawne, które utrudniają lub uniemożliwiają przeprowadzenie niezbędnych prac w nieruchomości lub uzyskanie dofinansowania. Najczęstszym tego rodzaju problemem jest nieuregulowany stan prawny nieruchomości, wynikający np. z nieprzeprowadzonych postępowań spadkowych. Z takimi sytuacjami wiążą się niejednokrotnie konflikty pomiędzy spadkobiercami, które dodatkowo utrudniają załatwienie spraw związanych z remontem budynku. Szczególnym przypadkiem są sytuacje, w których budynek lub lokal zamieszkują najemcy, a właściciel nie podejmuje działań w kierunku wymiany źródła ciepła lub poprawy stanu technicznego budynku.

Problemy

- Nieuregulowane sprawy spadkowe.
- Niejasny stan prawny nieruchomości, nieznanego właściciela.
- Trudności w wyegzekwowaniu wymiany źródła ciepła od właściciela, który nie zamieszkuje w budynku.

Rozwiązania

- Doradztwo prawne, w szczególności w zakresie uregulowania spraw spadkowych.
- Tworzenie programów dofinansowania skierowanych do osób niebędących właścicielami nieruchomości (np. najemców).
- Podejmowanie działań prawnych zmierzających do wyegzekwowania obowiązku wymiany źródła ciepła od właściciela nieruchomości – decyzje, o których mowa w art. 362 i 363 p.o.ś.

Barier techniczne

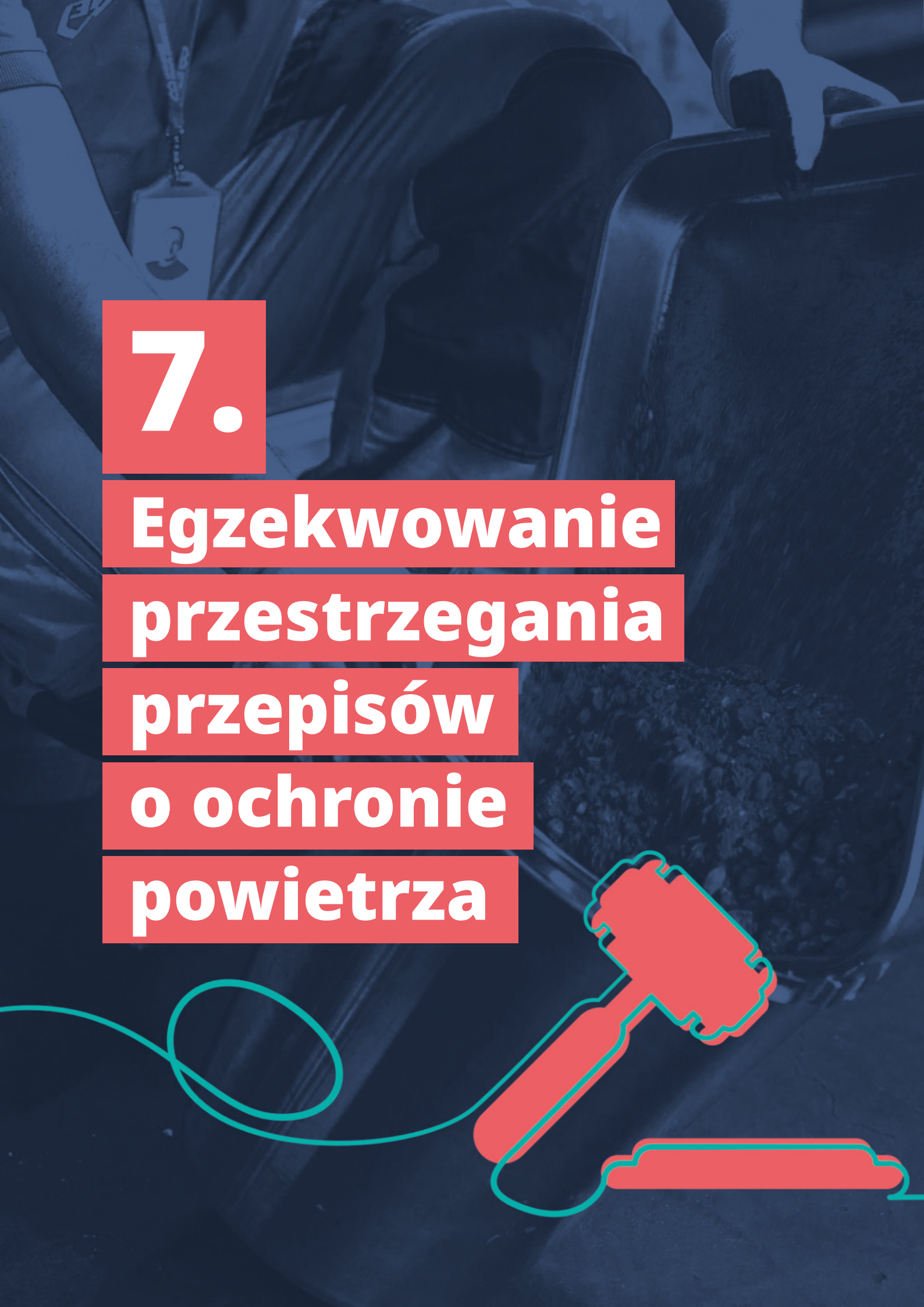
Do najtrudniejszych należą bez wątpienia bariery techniczne, które znacząco utrudniają lub wręcz uniemożliwiają montaż nowoczesnych urządzeń grzewczych lub przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych. Mogą one wynikać w szczególności ze złego stanu technicznego budynku lub niedostosowania pomieszczeń, np. ze zbyt małej kotłowni. Do szczególnej kategorii problemów, na styku barier prawnych i technicznych, należą wyzwania związane z modernizacją budynków zabytkowych.

Problemy

- Bardzo zły stan techniczny nieruchomości skutkujący brakiem możliwości lub nieopłacalnością prac związanych z instalacją c.o. lub termomodernizacją.
- Brak możliwości montażu nowego kotła w istniejącej kotłowni.

Rozwiązania

- Współpraca z ekspertami i doradztwo dla mieszkańców w celu wyboru optymalnych rozwiązań dostosowanych do stanu technicznego budynku.
- Dofinansowanie wymiany istniejących MOP (kuchni, pieców kaflowych) na nowoczesne miejscowe ogrzewacze pomieszczeń na paliwo stałe z automatycznym podawaniem paliwa w przypadku nieruchomości, w których nie ma możliwości wykonania instalacji centralnego ogrzewania.

7.

**Egzekwowanie
przestrzegania
przepisów
o ochronie
powietrza**

Podstawową formą egzekwowania przestrzegania przepisów o ochronie powietrza, takich jak zakazy i ograniczenia w uchwałach antysmogowych, POP, PDK czy też zakaz spalania odpadów, jest prowadzenie na odpowiednio szeroką skalę kontroli palenisk, skuteczne wykrywanie wykroczeń i podejmowanie działań zmierzających do ukarania sprawców. Takie działania pełnią funkcję **prewencyjną**, w wymiarze zarówno ogólnym, jak i szczególnym.

Prewencja ogólna polega na kształtowaniu świadomości w społeczeństwie oraz odstraszaniu potencjalnych sprawców wykroczeń i przestępstw. Już samo prowadzenie kontroli przyczynia się do upowszechnienia wiedzy o obowiązujących przepisach w zakresie ochrony powietrza. Ponadto dzięki wysokiej wykrywalności i stosowaniu adekwatnych kar społeczeństwo otrzymuje sygnał, że naruszanie prawa wiąże się z ponoszeniem konsekwencji.

Prewencja szczególna odnosi się do wpływu na konkretnego sprawcę. Chcemy sprawić, aby dana osoba uświadomiła sobie, że naruszyła prawo, i by powstrzymała się przed powtarzaniem niewłaściwych zachowań. W niektórych przypadkach wystarczy samo wykrycie wykroczenia i udzielenie pouczenia, w innych konieczne będzie zastosowanie adekwatnej kary o funkcji odstraszającej.

Zdarzają się jednak sytuacje, w których samo oddziaływanie prewencyjne – polegające na wykrywaniu wykroczeń i karaniu sprawców – okazuje się niewystarczające. Dla niektórych sprawców grzywny w wysokości kilkuset złotych są zbyt mało dotkliwe, by wywołać oczekiwany skutek. W innych przypadkach nałożenie grzywny może być niewskazane, np. kiedy pogłębi trudną sytuację życiową sprawcy. Zdarzają się również sytuacje, kiedy nie jest możliwe przypisanie konkretnemu sprawcy winy za popełnione wykroczenie. Dlatego zasadne jest wskazanie także **innych sposobów egzekwowania przepisów o ochronie powietrza**.

NAKAZ OGRANICZENIA NEGATYWNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Skutecznym sposobem egzekwowania przestrzegania przepisów o ochronie powietrza, w szczególności zakazów i ograniczeń określonych w uchwale antysmogowej, może być **decyzja administracyjna nakładająca obowiązek ograniczenia negatywnego oddzia-**

ływania na środowisko. W praktyce prowadzi ona do likwidacji instalacji, której eksploatacja narusza prawo.

Podstawę prawną do wydania takiej decyzji w stosunku do osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej stanowi art. **363 p.o.ś.** Organami właściwymi do wydania takiej decyzji są **wójt, burmistrz, prezydent miasta.**

W przypadku pozostałych podmiotów, w szczególności przedsiębiorców, analogiczną decyzję wydaje się na podstawie art. **362 p.o.ś.**, właściwy do wydania decyzji jest zaś organ ochrony środowiska, którym co do zasady jest **starosta lub prezydent miasta** w miastach na prawach powiatu.

Obie decyzje mają tożsamy charakter, z tym że art. 363 ust. 2 p.o.ś. odsyła do odpowiedniego stosowania art. 362 ust. 2-5. Zdecydowana większość uwag, w tym poglądów wyrażanych w doktrynie i orzecznictwie, będzie miała zatem zastosowanie w obu omawianych przypadkach.

Przedmiot decyzji

Zgodnie z art. 363 ust. 1 p.o.ś.:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działanie negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do:

- 1) ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia;*
- 2) przywrócenia środowiska do stanu właściwego.*

Gdy negatywne oddziaływanie na środowisko dotyczy jakości powietrza, czynności zmierzające do ograniczenia tego oddziaływania i przywrócenia środowiska do stanu właściwego należy uznać za tożsame. Jedynym sposobem na przywrócenie jakości powietrza do właściwego stanu jest ograni-

czenie emisji zanieczyszczeń. Nie jest bowiem możliwe oczyszczenie powietrza przez usunięcie substancji już wyemitowanych.

Wydając decyzję, należy **precyzyjnie określić czynności**, do których wykonania zobowiązany jest jej adresat, a także termin ich wykonania. Brak precyzji może uniemożliwić egzekucję wydanej decyzji.

Organy mają dużą swobodę w doborze czynności, których wykonanie może zostać nakazane w decyzji. Istotne jest, aby istniał ścisły związek między nakazanymi czynnościami a negatywnym oddziaływaniem na środowisko, które należy ograniczyć. Podczas wydawania decyzji należy się kierować ogólnymi zasadami wynikającymi z k.p.a., w szczególności zasadą **proporcjonalności** (art. 8 § 1 k.p.a.).

Jeżeli sprawa dotyczy eksploatacji miejscowego ogrzewacza pomieszczeń niezgodnego z wymogami uchwały antysmogowej, można nakazać doposażenie instalacji w urządzeniu lub rozwiązania techniczne zapewniające zgodność z uchwałą antysmogową, np. urządzenia oczyszczające spaliny – **o ile uchwała dopuszcza takie rozwiązanie** – bądź wymianę instalacji na taką, która spełnia wymogi uchwały. Tego typu decyzje są wydawane i pozytywnie przechodzą kontrolę instancyjną oraz sądową.

W praktyce orzeczniczej organów administracji można się również spotkać z decyzją nakładającą obowiązek doposażenia kotła z ręcznym podawaniem paliwa w zbiornik akumulacyjny odpowiedniej wielkości. Więcej na ten temat pisaliśmy w rozdziale dotyczącym budowy kotłów.

Gdy nałożenie obowiązku ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko jest niemożliwe, ustawa dopuszcza nałożenie obowiązku uiszczenia na rzecz budżetu gminy kwoty pieniężnej odpowiadającej równowartości wysokości szkód wynikłych z naruszenia stanu środowiska (art. 363 ust. 2 w zw. z art. 362 ust. 3 p.o.ś.). Zastosowanie tego przepisu może być jednak znacznie utrudnione, ponieważ ustawa nie określa żadnych wytycznych w zakresie ustalania wysokości należnej kwoty. Rozwiązanie to raczej nie znajdzie zastosowania praktycznego w omawianych w poradniku sprawach.

Termin wykonania obowiązku

Termin wykonania obowiązku określonego w decyzji należy ustalić w taki sposób, aby jego spełnienie było **obiektywnie możliwe**. Jeżeli obowiązek dotyczy wymiany kotła grzewczego, należy brać pod uwagę konieczność wynajęcia profesjonalistów zajmujących się montażem tego typu urządzeń. Ponadto wymiana kotła w okresie grzewczym może się wiązać ze zbyt dużym obciążeniem, a wręcz niebezpieczeństwem dla domowników ze względu na przerwę w ogrzewaniu i zapewnianiu ciepłej wody użytkowej.

Jeżeli sprawa dotyczy eksploatacji kotła lub pieca po upływie terminu określonego w uchwale antysmogowej, nie oznacza to, że należy w decyzji określić termin wsteczny, zbieżny z uchwałą.

Zgodnie z art. 156 § 1 pkt 5 k.p.a. określenie terminu niemożliwego do wykonania zawierałoby wadę nieważności.

Przesłanki wydania decyzji

Przesłanką wydania decyzji jest **negatywne oddziaływanie na środowisko**. W orzecznictwie pojawia się pogląd, że obowiązek ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko *może być nakładany w sytuacji, kiedy stan negatywnego oddziaływania na środowisko ma charakter ciągły i trwa przez jakiś czas*⁴⁵. Incydentalne naruszenie stanu środowiska nie będzie zatem wystarczającym powodem do wydania decyzji.

Negatywne oddziaływanie na środowisko powinno mieć charakter mierzalny, ale nie dotyczy to każdej sytuacji. *Nie w każdej sytuacji zaistniała zmiana musi mieć bowiem charakter mierzalny (np. uciążliwości zapachowe). W takich przypadkach za wystarczającą przesłankę zastosowania art. 362 p.o.ś. należało będzie uznać obiektywną zmianę stanu środowiska na gorsze*⁴⁶.

W odniesieniu do eksploatacji instalacji niezgodnych z uchwałą antysmogową w orzecznictwie wyrażono pogląd, że do stwierdzenia negatywnego

oddziaływania na środowisko nie jest konieczne przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego.

Podkreślił to WSA w Gliwicach w wyroku z 23 marca 2023 roku: *W kontrolowanej sprawie nie budzi jednak wątpliwości Sądu, że zamontowany przez właścicieli nieruchomości położonej w Z. przy ul. [...] w 2018 r. kocioł c.o. nie spełniał norm emisyjnych, do których odwoływała się uchwała antysmogowa. Specjalistyczne badanie pieca, komina czy składu chemicznego spalin w tym konkretnym przypadku miało się z celem. Nie budzi wątpliwości sądu, że przedmiotowe urządzenie eksploatowane w okresie od 2018 r. do chwili obecnej negatywnie oddziałuje na środowisko*⁴⁷.

Zgodnie z tym stanowiskiem **stwierdzenie naruszenia uchwały antysmogowej uzasadnia domniemanie negatywnego oddziaływania na środowisko** w stopniu wystarczającym do wydania decyzji nakazującej ograniczenie tego oddziaływania.

Jeżeli kocioł lub piec jest eksploatowany z naruszeniem uchwały antysmogowej można uznać, że zachodzi negatywne oddziaływanie na środowisko, bez konieczności przeprowadzenia specjalistycznych dowodów.

Zastosowanie art. 362 i 363 p.o.ś. nie ogranicza się jednak do sytuacji, w których negatywne oddziaływanie na środowisko jest bezprawne. *Postanowienia art. 362 ust. 1 p.o.ś. będą mogły znajdować zastosowanie we wszystkich przypadkach negatywnego oddziaływania na środowisko – częściej nawet wobec działań zgodnych z prawem niż tych naruszających obowiązujące rozwiązania*⁴⁸. Ta sama uwaga ma zastosowanie także do decyzji z art. 363 p.o.ś.

⁴⁵ Wyrok WSA w Kielcach z 20.05.2010 r., II SA/Ke 256/10.

⁴⁶ K. Gruszecki [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. VII, art. 362.

⁴⁷ Wyrok WSA w Gliwicach z 29.03.2023 r., II SA/Gl 88/23.

⁴⁸ K. Gruszecki [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. VII, art. 362.

Sam brak określenia standardów korzystania ze środowiska albo nawet nienaruszenia tych obowiązujących nie wyłącza możliwości wydania decyzji na podstawie komentowanego przepisu. Uciążliwości w dalszym ciągu mogą bowiem występować⁴⁹.

W praktyce wydawane są decyzje nakazujące np. wymianę kotła, który nie narusza jeszcze uchwały antysmogowej, ale powoduje uciążliwe i zagrażające zdrowiu mieszkańców sąsiednich nieruchomości emisje. W takim wypadku wykazanie negatywnego oddziaływania na środowisko wymaga przeprowadzenia odpowiedniego dowodu, np. dowodu z opinii biegłego na okoliczność rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń i występowania przekroczeń poziomów dopuszczalnych, docelowych lub wartości odniesienia substancji w powietrzu. Istotne będą również zeznania świadków, które potwierdzają uciążliwość emisji.

Wszczęcie postępowania i krąg stron

Postępowanie w sprawie decyzji z art. 362 i 363 p.o.ś. wszczyna się **z urzędu** (art. 375 p.o.ś.). Wyłącza to stosowanie art. 61 i 61a k.p.a., zgodnie z którymi strona może żądać wszczęcia postępowania, a w przypadku odmowy uwzględnienia wniosku przysługuje jej zażalenie.

Nie wyklucza to jednak stosowania art. 31 k.p.a., zgodnie z którym organizacja społeczna może w sprawie dotyczącej innej osoby występować z żądaniem wszczęcia postępowania, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia za tym interes społeczny. W takiej sytuacji wszczęcie postępowania następuje zawsze z urzędu (art. 31 § 2 k.p.a.), mimo że inicjuje je wniosek organizacji.

Sporna jest kwestia kręgu stron postępowania. Można się spotkać z poglądem, że stroną postępowania w sprawie wydania decyzji z art. 362 i 363 p.o.ś. jest wyłącznie podmiot, który negatywnie oddziałuje na środowisko⁵⁰.

Wyrażana jest również odmienna opinia, zgodnie z którą krąg stron postępowania ustala się na zasadach ogólnych określonych w art. 28 k.p.a. Zgodnie z tym przepisem stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie, za strony postępowania należy zatem uznać przede wszystkim właścicieli nieruchomości położonych w zasięgu negatywnego oddziaływania na środowisko. Za takim stanowiskiem opowiada się w komentarzu do art. 362 p.o.ś. Krzysztof Gruszecki: *zagrożenia dla podmiotów, którym przysługują prawa rzeczowe do nieruchomości położonych w zasięgu oddziaływania konkretnego przedsięwzięcia, są realne. Podmioty te mają zatem interes w tym, aby negatywne oddziaływanie zostały wyeliminowane [...] Interes ten ma źródło w prawach rzeczowych do nieruchomości, a więc jest to interes prawny, a nie faktyczny, i powinien podlegać ochronie⁵¹.*

Takie stanowisko znajduje również uznanie w orzecznictwie: *podmiot będący właścicielem nieruchomości położonej w zasięgu negatywnego oddziaływania na środowisko ma przymiot strony w rozumieniu art. 28 k.p.a. w postępowaniu administracyjnym, którego przedmiotem jest ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia bądź przywrócenie środowiska do stanu właściwego⁵².*

W orzecznictwie sądów administracyjnych nadal można się spotkać z oboma przedstawionymi poglądami. Wydaje się przeważać ten drugi, zgodnie z którym właściciele nieruchomości położonych

49 K. Gruszecki [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. VII, art. 363.

50 Tak m. in. orzekł WSA w Warszawie w wyroku z 9.07.2009 r. sygn. akt IV SA/Wa 270/09: *w przypadku wszczęcia postępowania w przedmiocie wydania decyzji naprawczej (art. 362 ust. 1 ustawy -Prawo ochrony środowiska), stroną tego postępowania jest wyłącznie podmiot w stosunku do którego, w wyniku wydania decyzji mogą być nałożone określone obowiązki w lub ewentualnie w wyniku umorzenia postępowania uznane zostanie, iż aktualnie brak jest przesłanek dla nałożenia obowiązku podjęcia działań naprawczych.*

51 K. Gruszecki [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. VII, art. 362.

52 Wyrok NSA z 15.09.2009 r., II OSK 1357/08

w zasięgu negatywnego oddziaływania na środowisko powinni być uznani za strony postępowania. Ku takiemu stanowisku skłaniamy się również my, pisząc ten poradnik. Na jednoznaczne rozstrzygnięcie problemu musimy jednak jeszcze poczekać.

Decyzja nakazująca ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko a odpowiedzialność za czyny zabronione

W orzecznictwie i literaturze podkreśla się, że art. 362 i 363 p.o.ś. mają charakter uzupełniający – stosuje się je wtedy, kiedy nie znajdują zastosowania inne, bardziej szczegółowe przepisy prawa ochrony środowiska, które pozwalają na nałożenie dalej idących obowiązków⁵³. Należy jednak uznać, że dotyczy to instrumentów administracyjnoprawnych. Przykładowo, nie wydaje się decyzji z art. 362 p.o.ś., jeżeli istnieją przesłanki do ograniczenia lub cofnięcia pozwolenia na eksploatację instalacji przemysłowej.

Powyższe nie oznacza jednak, że zastosowanie art. 362 lub 363 p.o.ś. wyklucza odpowiedzialność wykroczeniową lub karną za określone działanie, które powoduje negatywne oddziaływanie na środowisko. Odpowiedzialność za popełnienie wykroczenia lub przestępstwa ma inny cel, inne przesłanki i jest uzależniona od winy sprawcy. Decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 362 i 363 p.o.ś. natomiast nie są karą, ale instrumentem prawnym służącym poprawie jakości środowiska, przywróceniu go do właściwego stanu oraz zapobieżeniu występowania negatywnego oddziaływania w przyszłości.

W sytuacji, w której naruszenie jakości środowiska nie ma charakteru jednorazowego, działania incydentalnego (np. spalania odpadów lub niedozwolonego paliwa), lecz ma charakter trwały (eksploatacja kotła lub pieca niespełniającego wymogów uchwały antysmogowej), samo ukaranie za popełnienie wykroczenia może nie być wystarczającym impulsem do zmiany zachowania.

Ten pogląd znalazł potwierdzenie w orzecznictwie. WSA w Gliwicach w marcu 2023 roku orzekł: *W kontrolowanej sprawie jest bezsporna data zakupu i montażu kotła, który nastąpił z naruszeniem przepisów ustawy antysmogowej. Stwierdzenie takiego faktu zgodnie z treścią art. 334 p.o.ś. rodzi odpowiedzialność karną w postaci kary grzywny nakładanej na podmioty nieprzestrzegające ograniczeń, nakazów lub zakazów określonych w uchwale sejmiku województwa przyjętej na podstawie art. 96 p.o.ś. W tym momencie rodzi się pytanie czy fakt ponoszenia odpowiedzialności karnej za montaż pieca niespełniającego norm wskazanych w uchwale antysmogowej wyklucza możliwość zastosowania w sprawie art. 363 p.o.ś. W ocenie Sądu orzekającego penalizacja samego naruszenia ograniczeń, nakazów lub zakazów określonych w uchwale antysmogowej nie uniemożliwia zastosowania art. 363 p.o.ś. Nakładając grzywnę na podmiot naruszający uchwałę antysmogową organ administracji powinien również ograniczyć do minimum skutki eksploatacji urządzenia, którego montaż naruszył przepisy prawa, w tym przypadku prawa miejscowego*⁵⁴.

Należy podkreślić, że w orzecznictwie znajdziemy też odmienne stanowisko. WSA w Gdańsku w wyroku z 28 lutego 2024 roku⁵⁵ orzekł, że skoro w wyniku kontroli stwierdzono popełnienie wykroczenia, za które sprawca został ukarany, to nie ma podstaw do wydania decyzji z art. 363 p.o.ś. Wyrok jednak dotyczył sprawy, w której stwierdzono spalanie odpadów, a w takim wypadku wydanie decyzji z art. 363 p.o.ś. rzeczywiście wydaje się bezcelowe.

Eksploatacja zakazanego w uchwale antysmogowej kotła lub pieca w okresie poprzedzającym upływ terminu na jego wymianę, wskazanego w decyzji wydanej na podstawie art. 362 lub 363 p.o.ś., nadal stanowi wykroczenie, o którym mowa w art. 334 p.o.ś. Taką sytuację można jednak uznać za przesłankę do zastosowania środków oddziaływania wychowawczego na podstawie art. 41 k.p.w.

53 Wyrok NSA z 23.04.2020 r., II OSK 636/19.

54 Wyrok WSA w Gliwicach z 29.03.2023 r., II SA/GI 88/23.

55 Sygn. akt II SA/Gd 870/23.

EGZEKUCJA WYKONANIA DECYZJI

Wstrzymanie użytkowania instalacji

W przypadku niewykonania decyzji z art. 363 p.o.ś. ustawa przewiduje sankcję administracyjną. Zgodnie z art. 368 ust. 2 p.o.ś. wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, **wstrzymać użytkowanie instalacji lub urządzenia**, jeżeli osoba fizyczna nie dostosowała się do wymagań decyzji, o której mowa w art. 363.

Skorzystanie z tego rozwiązania jest **fakultatywne i nie w każdym przypadku jego zastosowanie będzie możliwe**. Przykładowo, niedopuszczalne wydaje się wstrzymanie użytkowania instalacji stanowiącej jedyne źródło ogrzewania w budynku mieszkalnym w okresie grzewczym, mogłoby to bowiem narazić zdrowie i życie domowników. Bez wątpienia natomiast środek ten można zastosować, kiedy sprawa dotyczy dodatkowego źródła ciepła, np. kominka.

Art. 368 ust. 2 p.o.ś. dotyczy wyłącznie decyzji wydanych przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta na podstawie art. 363 p.o.ś. w stosunku do osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Nie znajduje zastosowania w przypadku niewykonania decyzji z art. 362 p.o.ś.

Mając na uwadze fakultatywność zastosowania sankcji z art. 368 p.o.ś. oraz to, że w wielu przypadkach jej wymierzenie będzie niemożliwe, należy uznać, że podstawową formą egzekucji decyzji z art. 363 p.o.ś. powinna być egzekucja administracyjna na podstawie przepisów u.p.e.a.

Egzekucja administracyjna

W celu wyegzekwowania wykonania decyzji z art. 362 i 363 p.o.ś. należy przeprowadzić **postępowanie egzekucyjne w administracji** uregulowane przepisami u.p.e.a. W tych decyzjach nakłada się obowiązki o charakterze **niepieniężnym**, z zastrzeżeniem obowiązku zapłaty kwoty pieniężnej nałożonego na podstawie art. 362 ust. 3 p.o.ś. Jest to jednak, jak zaznaczono powyżej, sytuacja wyjątkowa. Środkami egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym, które mogą znaleźć zastosowanie w omawianych

sprawach, są **grzywna mająca na celu przymuszenie oraz wykonanie zastępcze**.

Grzywna w celu przymuszenia może zostać nałożona wielokrotnie, każdorazowo w kwocie do **10 000 zł**, przy czym łączna wysokość grzywien nie może przekroczyć **50 000 zł** (art. 121 § 2 i 3 u.p.e.a.). Wskazane kwoty dotyczą grzywien nakładanych na osoby fizyczne, w przypadku osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych wynoszą one odpowiednio 50 000 zł i 200 000 zł.

Jeżeli po nałożeniu grzywny obowiązek wynikający z decyzji został wykonany, **nieuiszczone grzywny podlegają umorzeniu** (art. 125 u.p.e.a.) na wniosek zobowiązanego. Natomiast grzywny już uiszczone mogą, w uzasadnionych przypadkach i na wniosek zobowiązanego, zostać zwrócone w wysokości 75% lub w całości (art. 126 u.p.e.a.).

Należy podkreślić, że grzywna w celu przymuszenia nie jest sankcją, lecz środkiem egzekucyjnym, który ma zmotywować zobowiązanego do wypełnienia obowiązku.

Organ, określając wysokość grzywny, powinien się zatem kierować przede wszystkim jej **efektywnością**. Wysokość grzywny powinna przynajmniej odzwierciedlać charakter (koszt wykonania) obowiązku, który podlega egzekucji.

Organem egzekucyjnym w przypadku decyzji wydanej przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i starostę jest ten sam organ (art. 20 § 1 pkt 2 u.p.e.a.). Należy podkreślić, że skierowanie sprawy do egzekucji po upływie terminu jest **obowiązkiem organu**.

Drugim środkiem egzekucyjnym, który może mieć zastosowanie w omawianym przypadku, jest **wykonanie zastępcze**, opisane w Dziale III Rozdział 3 u.p.e.a. Jest to forma egzekucji administracyjnej stosowana w przypadku obowiązków o charakterze niepieniężnym, które mogą zostać wykonane przez inną osobę (np. demontaż nielegalnego kotła). W takiej sytuacji organ może zlecić wykonanie obowiązku podmiotowi trzeciemu, a kosztami obciążyć zobowiązanego. Ze względu jednak na wysokie koszty i trudności organizacyjne należy takie rozwiązanie traktować wyjątkowo.

DECYZJA KORYGUJĄCA

Alternatywnym rozwiązaniem w stosunku do decyzji z art. 362 i 363 p.o.ś. może być decyzja określająca wymagania w zakresie ochrony środowiska i dotycząca eksploatacji instalacji, która nie wymaga pozwolenia, a o której mowa w art. 154 p.o.ś., nazywana niekiedy decyzją korygującą⁵⁶.

Organem właściwym do wydania decyzji w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. W przypadku pozostałych podmiotów jest to co do zasady starosta.

Jeśli chodzi o treść takiej decyzji, przepis odsyła do odpowiedniego stosowania art. 188 p.o.ś., który określa treść pozwolenia wydawanego dla większych instalacji przemysłowych. W decyzji można zatem uściślić m.in. rodzaj i parametry instalacji istotne z punktu widzenia przeciwdziałania zanieczyszczeniom, wielkość dopuszczalnej emisji, dopuszczalny łączny czas dalszej eksploatacji instalacji. Dotyczy to zatem sytuacji, w których dalsza eksploatacja danej instalacji jest dopuszczalna, ale wymaga spełnienia dodatkowych wymagań.

W praktyce instrument ten jest zwykle stosowany w odniesieniu do instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia. W niektórych przypadkach wydanie decyzji jest wręcz obligatoryjne (art. 154 ust. 1a p.o.ś.). Przepis ten może być stosowany także w odniesieniu do instalacji, które nie są objęte obowiązkiem zgłoszenia⁵⁷. Niemniej jednak szczególne wymagania dotyczące parametrów pracy instalacji, takiej jak niewielki kocioł lub piec grzewczy wykorzystywany do ogrzewania domu lub mieszkania, mogą być w praktyce bardzo trudne do realizacji i weryfikacji.

Decyzję z art. 154 p.o.ś. wydaje się, **o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska**. Inaczej niż w przypadku art. 362 i 363 p.o.ś. nie jest konieczne wykazanie negatywnego oddziały-

wania na środowisko. Wydaje się zatem, że decyzja może mieć charakter prewencyjny, a jej wydanie będzie możliwe, nawet jeżeli do negatywnego oddziaływania na środowisko jeszcze nie doszło.

Jak zauważa w komentarzu do art. 368 p.o.ś. Marek Górski: *W praktyce pewne trudności może stwarzać wybór decyzji określającej obowiązki osoby fizycznej eksploatującej instalację w przypadku kłopotów z taką eksploatacją (jej efektami) - czy zastosować najpierw decyzję z art. 154, czy też z art. 363. Możliwość wydania decyzji z art. 154 wydają się nieco szersze, uzasadnieniem jest konieczność ochrony środowiska, którą oczywiście trzeba wykazać. Nie ma tu jednak potrzeby udowadniania zaistnienia negatywnego oddziaływania na środowisko, czego wymaga art. 363. Nieco łatwiej jest także ustalić treść decyzji z art. 154, przepis bowiem odsyła do konkretnych wymagań związanych z ustalaniem treści pozwoleń emisyjnych. Wybór należy do organu*⁵⁸. Jednak w przypadku eksploatacji instalacji niezgodnych z wymogami uchwał antysmogowych art. 154 p.o.ś. raczej nie znajdzie zastosowania. W większości sytuacji będzie bowiem konieczna wymiana kotła lub pieca na nowe urządzenie, a taki obowiązek wydaje się wykraczać poza treść decyzji korygującej i wymaga wydania decyzji z art. 362 lub 363 p.o.ś.

56 M. Górski i in., *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. 3, 2019, art. 154.

57 M. Górski i in., *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. 3, 2019, art. 367.

58 M. Górski i in., *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, wyd. 3, 2019, art. 368.

8.

Pytania

i odpowiedzi

W tej części zamieszczamy odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania związane z prowadzeniem kontroli palenisk.

Czy należy przyjmować zgłoszenia anonimowe?

Tak. Co więcej, nie należy odrzucać zgłoszeń anonimowych ani też wymagać podawania danych osobowych od osób zgłaszających nieprawidłowości czy to osobiście, czy telefonicznie. W wielu przypadkach zgłaszającymi mogą być sąsiedzi lub znajomi sprawców wykroczenia. Uzasadnione wątpliwości mogą jednak budzić powtarzające się, anonimowe zgłoszenia dotyczące tej samej nieruchomości, zwłaszcza jeżeli przeprowadzona tam kontrola nie wykazała żadnych nieprawidłowości.

Jak postępować w przypadku powtarzających się zgłoszeń dotyczących tej samej nieruchomości?

Wielokrotne zgłoszenia dotyczące tej samej nieruchomości mogą świadczyć o tym, że osoby ją zamieszkujące w szczególnie uciążliwy sposób naruszają przepisy dotyczące ochrony powietrza. Jest to bez wątpienia podstawa do niezwłocznego przeprowadzenia wnikliwej kontroli, obejmującej instalacje grzewcze, paliwa oraz zbadanie odpadu paleniskowego. Jeżeli jednak przeprowadzona w takiej nieruchomości kontrola nie wykazała żadnych nieprawidłowości, nie można wykluczyć, że zgłoszenia zostały dokonane w złej wierze i mają na celu uprzykrzenie życia mieszkańcom. Takie sytuacje mogą występować np. w przypadku konfliktów sąsiedzkich.

Nieuzasadnione przeprowadzanie wielokrotnych kontroli w tej samej nieruchomości w krótkich odstępach czasu może być obciążające dla mieszkańców, a nawet stanowić naruszenie ich dóbr osobistych.

W takim przypadku uzasadnione jest pozostawienie zgłoszeń bez rozpoznania i odstąpienie od kolejnej kontroli w tej samej nieruchomości. Ważne jest, aby takie zgłoszenia odnotowywać w prowadzonym w gminie **rejestrze zgłoszeń** wraz ze wskazaniem przyczyny pozostawienia bez rozpoznania.

Pamiętajmy, że każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie. Jeżeli kolejne zgłoszenia zawierają przekonujące materiały, np. zdjęcia lub nagrania, albo szczegółowe i wiarygodne opisy sytuacji, przeprowadzenie kolejnej kontroli jest jak najbardziej wskaza-

ne. Pamiętajmy też, że wykrycie niektórych czynów zabronionych, np. spalania odpadów, możliwe jest jedynie w trakcie ich popełniania lub bezpośrednio po. Jeżeli kontrola zostanie przeprowadzona po kilku dniach, to ani oględziny, ani nawet zbadanie próbki odpadu paleniskowego, może nic nie wykazać.

Czy osoby kontrolujące mogą żądać okazania świadectwa jakości paliwa? Co zrobić, jeśli osoby kontrolowane takiego świadectwa nie posiadają?

Art. 379 ust. 3 pkt 4 p.o.ś. wprost upoważnia osoby kontrolujące do żądania okazania **dokumentów** mających związek z zakresem kontroli. Świadectwo jakości paliwa jest bez wątpienia takim dokumentem, zatem nie budzi wątpliwości to, że osoba prowadząca kontrolę może zażądać jego okazania w przypadku zidentyfikowania paliwa, dla którego takie świadectwo jest wystawiane i przekazywane nabywcy. W aktualnym stanie prawnym jest to węgiel kamienny, paliwa zawierające co najmniej 85% węgla kamiennego oraz paliwa otrzymywane w procesie przeróbki termicznej węgla kamiennego lub brunatnego.

A jak zareagować w sytuacji, w której kontrolowana osoba odmawia okazania takiego świadectwa twierdząc, że go nie posiada?

Poszczególne uchwały antysmogowe w różny sposób określają obowiązki osób i podmiotów objętych tymi uchwałami w zakresie niezbędnym do kontroli jej realizacji. Podstawę prawną do określenia takich obowiązków w uchwale antysmogowej stanowi art. 96 ust. 7 pkt 3 p.o.ś.

W niektórych uchwałach antysmogowych obowiązki te określone są w sposób ogólny, inne natomiast zawierają katalog dokumentów, do których okazania jest zobowiązana kontrolowana osoba. Jeżeli taki katalog obejmuje świadectwo jakości paliwa, możemy rozważyć zakwalifikowanie jego braku jako nieprzestrzegania nakazu określonego w uchwale antysmogowej, tj. wykroczenia z art. 334 p.o.ś.

Przede wszystkim jednak, należy ustalić powód braku świadectwa jakości paliwa. Jeżeli kontrolowana osoba twierdzi, że po prostu je zgubiła, należy polecić jej uzyskanie kolejnej kopii od sprzedawcy paliwa. Jeżeli natomiast kontrolowana osoba oświadcza, że w ogóle nie otrzymała świadectwa od sprzedawcy, należy ustalić dane tego podmiotu i zawiadomić o tym fakcie **wojewódzki inspektorat Inspekcji Handlowej**. Za nieprzekazanie kopii świadectwa jakości paliwa nabywcy grozi administracyjna kara pieniężna do 100 000 zł (art. 35a ust. 9 w zw. z art. 35c ust. 5 u.s.m.k.j.p.).

Jak postąpić, gdy kontrolowany odmawia wpuszczenia lub pozoruje nieobecność?

W przypadku nieobecności pełnoletnich domowników należy przeprowadzić kontrolę w innym terminie. Natomiast w przypadku podejrzenia, że osoby przebywają w obrębie nieruchomości, ale celowo ukrywają się, aby uniemożliwić przeprowadzenie kontroli, należy **zawiadomić policję**. Takie działanie spełnia bowiem znamiona przestępstwa z art. 225 k.k. W razie wątpliwości wskazane jest przeprowadzenie rozpytania wśród sąsiadów i innych potencjalnych świadków.

Co zrobić, gdy eksploatacja urządzenia grzewczego nie narusza uchwały antysmogowej, lecz powoduje istotne uciążliwości emisyjne dla otoczenia?

Uciążliwe emisje zanieczyszczeń mogą być podstawą do wszczęcia postępowania w sprawie wydania decyzji nakazującej ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 362 i 363 p.o.ś. nawet wówczas, gdy **negatywne oddziaływanie na środowisko nie jest bezprawne**. Wydanie takiej decyzji nie jest bowiem uzależnione od bezprawności negatywnego oddziaływania na środowisko⁵⁹.

Pamiętajmy, że w takim przypadku konieczne jest wykazanie negatywnego oddziaływania na środowisko w stopniu, który uzasadnia nałożenie obowiązku jego ograniczenia w decyzji administracyjnej. Wskazane jest, aby w toku postępowania przeprowadzić **dowód z opinii biegłego**, aby ustalić, czy emisja zanieczyszczeń z eksploatowanej w nieruchomości instalacji powoduje przekroczenia dopuszczalnych lub docelowych poziomów substancji w powietrzu albo wartości odniesienia. Uwzględniać należy również inne dowody, takie jak zdjęcia, nagrania, oględziny czy zeznania świadków – mieszkańców sąsiednich nieruchomości.

Warto podkreślić, że jeżeli zebrane dowody, w szczególności dowód z opinii biegłego wykażą, że eksploatacja danej instalacji powoduje przekroczenie poziomów dopuszczalnych zanieczyszczeń na sąsiadujących nieruchomościach, to ma ona charakter bezprawny. Narusza bowiem ogólne obowiązki związane z eksploatacją instalacji określone w art. 144 ust. 1 i 2 p.o.ś.

Czy nakaz wymiany źródła ciepła można zawrzeć w protokole z kontroli, czy konieczne jest wydanie decyzji administracyjnej?

Art. 379-380 p.o.ś. nie przewidują możliwości wydania wiążących zarządzeń pokontrolnych, tak jak w przypadku kontroli prowadzonych przez organy IOŚ (art. 12 ust. 1 pkt 1 u.i.o.ś.). Protokół z kontroli zawiera wyłącznie podsumowanie jej wyników, może też stanowić dowód w dalszych postępowaniach, np. administracyjnych i karnych, ale nie nakłada na kontrolowanego nowych obowiązków. Nie oznacza to jednak, że nie można w treści protokołu zawrzeć zaleceń dla kontrolowanego, dotyczących doprowadzenia do stanu zgodnego z prawem, np. przez wymianę źródła ciepła.

Natomiast sam obowiązek wymiany źródła ciepła może zostać nałożony na kontrolowanego jedynie w drodze decyzji administracyjnej, wydanej na podstawie art. 362 lub 363 p.o.ś., po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego zgodnie z k.p.a.

Kto powinien kontrolować lokal mieszkalny, w którym prowadzona jest działalność gospodarcza?

Jeżeli kontrola dotyczy domu mieszkalnego lub mieszkania, jak również części wspólnego budynku, w którym znajdują się lokale mieszkalne, właściwym do przeprowadzenia kontroli jest wójt, burmistrz, lub prezydent miasta.

Dla określenia właściwości organu prowadzącego kontrolę na podstawie art. 379 p.o.ś. istotne jest to, czy kontrolowana osoba jest podmiotem korzystającym ze środowiska w rozumieniu p.o.ś. Pojęcie to obejmuje przede wszystkim przedsiębiorców, w tym również

⁵⁹ K. Gruszecki [w:] Prawo ochrony środowiska. Komentarz, wyd. VII, 2025, art. 362. Należy jednak podkreślić, że w orzecznictwie sądów administracyjnych pojawia się również pogląd odmienny, zgodnie z którym wydanie decyzji z art. 362 lub 363 p.o.ś. może nastąpić jedynie w przypadku działania zakazanego przepisami prawa.

osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Nie oznacza to jednak, że każda kontrola u takiej osoby jest kontrolą przedsiębiorcy, która wymaga stosowania szczególnych przepisów p.p. i do której przeprowadzenia właściwy jest jedynie starosta lub WIOŚ. Taka sytuacja zachodzi wtedy, gdy przedmiot kontroli ma związek z prowadzoną działalnością gospodarczą, w szczególności, gdy kontrolowana nieruchomość jest przeznaczona na prowadzenie działalności gospodarczej, np. lokal usługowy, warsztat, budynek przemysłowy.

Jeżeli podstawową funkcją kontrolowanej nieruchomości jest funkcja mieszkalna, a kontrola nie dotyczy działalności gospodarczej, to należy ją traktować jak każdą inną kontrolę u osoby fizycznej niebędącej przedsiębiorcą.

Czy starosta może przeprowadzać kontrole? Na jakich zasadach?

Starosta jest organem wprost wymienionym w art. 379 ust. 1 p.o.ś. jako jeden z organów prowadzących kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska. W zakresie prowadzenia kontroli ma on te same uprawnienia i obowiązki, co wójt, burmistrz i prezydent miasta. Starosta może upoważniać do przeprowadzania kontroli pracowników podległego mu urzędu, czyli starostwa powiatowego. Upoważnieni pracownicy mają prawo wstępu na teren kontrolowanej nieruchomości z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem, mogą prowadzić badania i inne niezbędne czynności, jak np. pobierać próbki odpadu paleniskowego. Mogą też żądać okazania dokumentów, zbierać ustne i pisemne wyjaśnienia, czy też wzywać i przesłuchiwać osoby. Pogląd, zgodnie z którym kontrola prowadzona przez starostę może dotyczyć wyłącznie dokumentacji i nie może być prowadzona w terenie jest zatem całkowicie fałszywy.

Pamiętajmy, że starosta jest organem kontroli właściwym w stosunku do przedsiębiorców i innych podmiotów korzystających ze środowiska. Musi zatem liczyć się z ograniczeniami wynikającymi z przepisów p.p.

Podobnie jak wójt, burmistrz i prezydent miasta, starosta oraz upoważnieni przez niego osoby pracujące w starostwie nie mogą wymierzać grzywny w drodze mandatu karnego. Jednakże starosta również może występować lub upoważniać do występowania jako oskarżyciel publiczny w sprawach dotyczących wykroczeń ujawnionych w toku prowadzonych przez siebie kontroli.

Kto może kontrolować pensjonaty i gospodarstwa agroturystyczne?

Świadczenie usług hotelarskich w hotelach, pensjonatach i innych obiektach hotelarskich jest działalnością gospodarczą. Zatem kontrola takich obiektów stanowi kontrolę podmiotu korzystającego ze środowiska, do której przeprowadzenia właściwy jest co do zasady starosta oraz WIOŚ.

Odmienny charakter ma jednak wynajem pokoi w ramach gospodarstw agroturystycznych. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 p.p., działalność polegająca na wynajmowaniu przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów, co potocznie nazywamy agroturystyką, jest wyłączona spod regulacji p.p., a w szczególności nie wymaga rejestracji działalności gospodarczej. Jak [wskazano w poradniku](#), organem ochrony środowiska właściwym w stosunku do rolników jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Należy zatem przyjąć, że to właśnie te organy są właściwe do prowadzenia kontroli w gospodarstwach agroturystycznych prowadzonych przez rolników.

Kto powinien kontrolować parafie pod kątem przestrzegania przepisów o ochronie powietrza?

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁶² parafie są osobami prawnymi. Podobnie uregulowano to w innych ustawach regulujących stosunek państwa do Kościołów funkcjonujących w Polsce. Parafię należy więc uznać za podmiot korzystający ze środowiska w rozumieniu art. 3 pkt 20 p.o.ś. To z kolei oznacza, że organem właściwym do prowadzenia kontroli na podstawie art. 379 p.o.ś. w stosunku do parafii jest starosta lub prezydent miasta na prawach powiatu, a nie wójt. Kluczowe jest jednak to, kto jest podmiotem kontrolowanym. Jeżeli kontrola dotyczy osoby fizycznej zamieszkującej lokal mieszkalny, np. księdza mieszkającego na plebanii, który korzysta z instalacji grzewczej na własny użytek, kontrolę może przeprowadzić wójt.

Sytuacja może być więc odmienna w zależności od tego, kto jest adresatem zakazów i nakazów określonych w uchwale antysmogowej obowiązującej na danym terenie. Jeżeli jest to właściciel budynku lub instalacji, to podmiotem kontrolowanym pod kątem przestrzegania uchwały powinna być w omawianej sytuacji parafia – a zatem właściwy będzie starosta. Jeżeli adresatem zakazów i nakazów jest jednak użytkownik instalacji, niezależnie od posiadanego tytułu prawnego, to w większości przypadków podmiotem kontrolowanym będzie osoba fizyczna: mieszkaniowiec budynku lub lokalu będącego własnością parafii – a zatem właściwy będzie wójt.

Które kotły muszą być wyposażone w zbiornik buforowy i jak postępować, gdy kontrolowany kocioł jest eksploatowany bez takiego zbiornika?

Sprawdzanie wyposażenia instalacji w odpowiedni zasobnik ciepła potocznie zwany zbiornikiem buforowym lub buforem jest uzasadnione, jeśli mamy do czynienia z kotłem, dla którego podano klasę zgodnie z normą PN-EN 303-5:2012 lub nowszą lub wykazano spełnienie wymagań ekoprojektu. Kocioł c.o. pozaklasowy, nie spełniający wymogów ekoprojektu, nawet współpracując z odpowiednim zasobnikiem ciepła nie stanie się kotłem spełniającym wymogi klasy czy ekoprojektu.

Zasobnik ciepła umożliwia pracę kotła c.o. z mocą nominalną, niezależnie od zapotrzebowania na ciepło, czyli np. również latem, w przypadku pracy wyłącznie na potrzeby przygotowania ciepłej wody użytkowej. Pracę kotła z mocą nominalną wymusza się w urządzeniach, które pracując z mniejszą mocą nie spełniają kryteriów energetyczno-emisyjnych normy PN-EN 303-5:2012 lub nowszych oraz wymogów ekoprojektu.

Do takich urządzeń należy zdecydowana większość kotłów c.o. z ręcznym zasypem paliwa zarówno zasilanych węglem kamiennym jak i biomasą, a także tzw. kotłów zgazowujących. Są to tzw. kotły jednomocowe, czyli takie, dla których badania określające klasę i spełnianie wymogów ekoprojektu przeprowadzono wyłącznie z mocą nominalną. Można to łatwo sprawdzić w dokumentacji z badań, dokumentacji technicznej kotła, czy ekoprojektowej.

Jeśli kocioł c.o. jednomocowy, a więc w zdecydowanej większości z ręcznym zasypem paliwa pracuje w instalacji niewyposażonej w zasobnik ciepła lub wyposażonej w zasobnik ciepła lub zasobniki ciepła o sumarycznej pojemności mniejszej niż określona w dokumentacji pojemność minimalna, wtedy takie urządzenie należy traktować jako pozaklasowe i niespełniające wymogów ekoprojektu.

W takim wypadku albo należy wymienić kocioł na jednostkę nie wymagającą współpracy z zasobnikiem ciepła albo doposażyć instalację w taki zasobnik.

Czasami eksploatacja kotła bez wymaganego zgodnie z dokumentacją techniczną zbiornika buforowego będzie wynikiem nieświadomości kontrolowanych osób i wprowadzenia ich w błąd przez sprzedawców lub instalatorów, którzy mogli przemilczeć konieczność montażu zbiornika buforowego. W takim wypadku zasadne może być odstąpienie od ukarania i poprzestanie na pouczeniu o obowiązku doposażenia instalacji w taki zbiornik. Po upływie terminu na realizację tego obowiązku, należy przeprowadzić ponowną kontrolę.

W przypadku eksploatacji kotła, który spełnia wymagania uchwały antysmogowej w zakresie klasy lub zgodności z ekoprojektem, ale nie jest wyposażony w zbiornik buforowy o odpowiedniej pojemności, należy rozważyć wydanie [decyzji nakazującej ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko](#) poprzez montaż takiego zbiornika.

Jak postąpić, gdy w kotle spalane jest inne paliwo niż to, do którego został przeznaczony?

Sprawdzanie zgodności paliwa z podaną przez producenta urządzenia specyfikacją dotyczącą wymaganego paliwa jest uzasadnione przede wszystkim, jeśli mamy do czynienia z kotłem, dla którego podano klasę zgodnie z normą PN-EN 303-5:2012 lub nowszą lub wykazano spełnienie wymagań ekoprojektu. Kocioł c.o. pozaklasowy, nie spełniający ekoprojektu, nawet zasilany najlepszym węglem kamiennym czy biomasą nie stanie się urządzeniem spełniającym wymagane kryteria energetyczno-emisyjne.

Jeśli w kotle spełniającym wymagania wspomnianej normy czy ekoprojektu spalane jest paliwo niezgodne z wymaganiami podanymi przez producenta w dokumentacji urządzenia, należy takie urządzenie traktować jako pozaklasowe i niespełniające wymogów ekoprojektu.

Producent określa parametry kotła na podstawie wyników badań laboratoryjnych, a zmiana paliwa spowoduje, że parametry kotła również ulegną zmianie. Jednak poza laboratorium nie można stwierdzić jak duża zaszła zmiana.

Należy więc nakazać albo wymianę paliwa na zgodne z wytycznymi producenta, albo wymianę urządzenia, które osiąga parametry zgodne z normą i wymogami ekoprojektu zasilanego paliwem, którego używa osoba kontrolowana.

Pierwsze wykrycie takich nieprawidłowości u kontrolowanej osoby uzasadnia zastosowanie łagodnego środka oddziaływania wychowawczego, jakim jest pouczenie. Zwykle mamy bowiem do czynienia z nieświadomością użytkowników instalacji, a niejednokrotnie wręcz z wprowadzeniem w błąd przez sprzedawców, którzy dane urządzenie prezentują jako „wielopaliwowe”. Wskazane jest jednak przeprowadzenie niezapowiedzianej ponownej kontroli celem zweryfikowania, czy kontrolowana osoba dostosowała się do pouczenia i stosuje odpowiednie paliwo.

W jaki sposób stwierdzić, czy kontrolowany kocioł lub piec jest faktycznie eksploatowany?

Samo posiadanie instalacji niezgodnej z wymogami uchwały antysmogowej nie stanowi wykroczenia, pod warunkiem, że nie jest ona eksploatowana. Kontrolowane osoby mogą zdecydować o pozostawieniu starego pieca lub kotła z powodów estetycznych albo jako

awaryjnego źródła ciepła w przypadku wystąpienia stanu wyższej konieczności, np. podczas przerw w dostawie mediów czy klęski żywiołowej.

Oświadczenia osób kontrolowanych o tym, że posiadana przez nie instalacja nie jest eksploatowana, należy jednak bardzo dokładnie weryfikować. Mimo, że każdy przypadek należy traktować indywidualnie, to możemy zaproponować kilka podstawowych sposobów weryfikacji.

Po pierwsze, należy ustalić, czy w nieruchomości jest eksploatowana inna instalacja zapewniająca ciepło we wszystkich pomieszczeniach mieszkalnych oraz ciepłą wodę użytkową. Jeżeli tak nie jest, należy założyć, że kontrolowana instalacja jest eksploatowana.

Po drugie, należy zweryfikować, czy nie ma widocznych śladów bieżącego użytkowania instalacji, takich jak obecność popiołu, niedopalonego paliwa, czy też zgromadzonej dużej ilości paliwa przeznaczonego do tego typu instalacji.

Po trzecie, należy zebrać wyjaśnienia od kontrolowanego, pozostałych domowników oraz innych świadków, w szczególności mieszkańców sąsiednich nieruchomości.

Należy jednak pamiętać, że w przypadku korzystania z programów dofinansowania wymiany źródeł grzewczych, w szczególności programu **Czyste Powietrze**, konieczna jest likwidacja lub trwałe wyłączenie z eksploatacji takiego źródła ciepła. Jeżeli osoby korzystające z programu nadal utrzymują stare urządzenie grzewcze w sprawności, należy o tym zawiadomić właściwą instytucję, w przypadku beneficjentów programu Czyste Powietrze jest to Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Jaki dokument skutecznie potwierdzi odłączenie instalacji grzewczej? Czy wystarczające jest zaświadczenie od kominarza, np. w formie zapisu w protokole z kontroli kominarskiej?

Zaświadczenie w formie osobnego dokumentu lub jako wpis w protokole z kontroli, wydane przez osobę mającą kwalifikacje mistrza w rzemiośle kominarskim, jest wystarczającym potwierdzeniem odłączenia instalacji grzewczej od komina. Potwierdzeniem może być też dokument lub protokół wystawiony przez inną osobę uprawnioną do kontroli przewodów kominowych (art. 62 ust. 6 pkt 2 p.b.) bądź przez osobę uprawnioną do kontroli stanu technicznego systemu ogrzewania (art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o charakterystyce energetycznej budynków⁶⁰).

W niektórych przypadkach wystarczające mogą być oględziny instalacji dokonane przez kontrolującego, np. jeżeli piec kaflowy na paliwo stałe został przerobiony na piec elektryczny przez montaż grzałek w miejscu paleniska.

W razie wątpliwości uzasadnione może być przeprowadzenie kontroli z udziałem rzeczoznawcy.

Programy dofinansowania wymiany źródeł ciepła mogą precyzyjnie określać wymogi udowodnienia trwałego wyłączenia starego urządzenia zużytkowania. Przykładowo, program „Czyste Powietrze” wymaga, aby beneficjent przedstawił imienny dokument ze złomowania, kartę przekazania odpadu, formularz przyjęcia odpadów metali lub inny dokument jednoznacznie potwierdzający przekazanie urządzenia podmiotowi zajmującemu się przetwarzaniem tego rodzaju odpadów. W przypadku kominków i pieców kaflowych program

⁶⁰ Tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 101.

dopuszcza ich pozostawienie w nieruchomości, ale pod warunkiem trwałego odłączenia od przewodu kominowego, potwierdzonego protokołem kominarskim wydanym przez mistrza kominarskiego.

Czy dozwolone są przeróbki kotłów w celu zapewnienia zgodności z uchwałami antysmogowymi?

Nie jest dozwolone wprowadzanie jakichkolwiek modyfikacji w budowie kotła. Kocioł musi spełniać wymagania określone w normie PN-EN 303-5 lub wymogi ekoprojektu jako całość. Potwierdzeniem tego jest dokumentacja z badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium.

Niedopuszczalne jest uwzględnianie zaświadczeń, protokołów i innych tego rodzaju dokumentów wystawianych przez podmioty nieposiadające stosownej akredytacji, które mają rzekomo stwierdzać zgodność zmodyfikowanego kotła z wymogami ekoprojektu lub normy PN-EN 303-5.

Niektóre uchwały antysmogowe dopuszczają dalszą eksploatację urządzeń niespełniających wymogów ekoprojektu pod warunkiem montażu urządzeń ograniczających emisję pyłu (np. elektrofiltrów). Tego rodzaju regulacje dotyczą jednak wyłącznie miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń, czyli kominków, pieców kaflowych, kóz itp., ale nie kotłów.

Dlaczego 3 klasa wg normy 303-5:2002 nie jest równa 3 klasie wg normy 303-5:2012, skoro wartości emisji w obu tabelach są takie same?

Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na metodykę pomiarów, która jest różna dla obu wydań normy. Jeśli przebadamy ten sam kocioł wg normy PN-EN 303-5:2002, a następnie wg normy PN-EN 303-5:2012, to otrzymamy inne wartości do porównania z kryteriami klasyfikującymi kocioł.

Czy tabliczka znamionowa może mieć formę naklejki?

Tabliczka znamionowa może zostać umieszczona na urządzeniu w postaci naklejki pod warunkiem, że została wykonana z odpowiednio trwałego materiału i z trwałymi napisami, odpornymi na ścieranie. Nie powinna się również odbarwiać w stopniu utrudniającym odczytanie danych. Tabliczki samoprzylepne nie powinny się odklejać pod wpływem wilgoci i temperatury.

Czy jeśli kocioł spełnia klasę „A” lub posiada świadectwo „znak bezpieczeństwa ekologicznego” można uznać za spełniający wymagania klasy 3 wg PN-EN 303-5?

Jeśli producent zlecił badania na „znak bezpieczeństwa ekologicznego” i jednocześnie badania, które pozwalały określić klasę kotła, to otrzymał wyniki badań zarówno potwierdzające spełnienie wymagań klasy „A” na „znak bezpieczeństwa ekologicznego” jak i określające klasę kotła zgodnie z normą PN-EN 303-5:2012 lub nowszą. W zdecydowanej większości przypadków producenci zlecali jednak mniejszy zakres badań, mający na celu określenie spełnienia wyłącznie kryteriów świadectwa „znak bezpieczeństwa ekologicznego”. Wyniki zamieszczone na świadectwie „znak bezpieczeństwa ekologicznego” nie są więc wystarczające do określenia klasy kotła. Urządzenie, którego „jakość” potwierdza wyłącznie

świadczenie „znak bezpieczeństwa ekologicznego” nawet „A” jest kotłem c.o. pozaklasowym nie spełniającym kryteriów ekoprojektu.

Ile kontroli gmina powinna przeprowadzić w ciągu roku?

Obowiązki gmin w zakresie prowadzenia kontroli palenisk określają POP oraz PDK. Część POP wskazuje minimalną liczbę kontroli, jaka musi być przeprowadzona w roku kalendarzowym. W niektórych POP jest to minimalna liczba kontroli ogółem, a więc zarówno kontroli planowych, jak i interwencyjnych i następczych. W innych natomiast minimalna liczba dotyczy wyłącznie kontroli planowych. Niektóre PDK nakładają obowiązki w zakresie prowadzenia dodatkowych kontroli w okresie występowania szczególnie wysokich stężeń zanieczyszczeń. Nawet jeżeli POP nie zawiera takich postanowień, **prowadzenie kontroli jest obowiązkiem organu ochrony środowiska**, w tym wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, który wynika bezpośrednio z art. 379 ust. 1 p.o.ś.

W szczególności obowiązkiem wójta, burmistrza lub prezydenta miasta jest prowadzenie kontroli w przypadku otrzymania zgłoszenia nieprawidłowości lub powzięcia informacji uzasadniających podejrzenie naruszenia przepisów o ochronie środowiska. **Realizacja określonej w POP, minimalnej liczby kontroli w danym roku kalendarzowym nie zwalnia organu z obowiązku dalszego prowadzenia kontroli interwencyjnych.**

Przy ustalaniu planowanej liczby kontroli w roku kalendarzowym warto kierować się liczbą instalacji na paliwo stałe eksploatowanych w gminie, w oparciu o dane własne oraz dane dostępne w CEEB.

W jakich okolicznościach stosować pouczenie a w jakich mandat i w jakiej wysokości?

W poradniku [opisaliśmy](#) prawne podstawy stosowania pouczenia lub innych środków oddziaływania wychowawczego jako reakcji na ujawnione wykroczenie. Ustawa nie określa jednak przesłanek zastosowania środków pozakarnych, pozostawiając to do uznania funkcjonariuszom, którzy ujawnili wykroczenia.

W literaturze wskazuje się, że zasadniczym kryterium rezygnacji z kary powinien być niewielki stopień społecznej szkodliwości czynu. Podstawą do łagodniejszej reakcji na wykroczenia jest również niski stopień zawinienia sprawcy.

Szczególnym przypadkiem jest sytuacja, w której sprawca działa pod wpływem usprawiedliwionego błędu co do istotnej okoliczności faktycznej. Zgodnie z art. 7 § 2 k.w. w takiej sytuacji nie dochodzi do popełnienia wykroczenia. Dzieje się tak np. jeżeli osoba kontrolowana została wprowadzona w błąd co do cech urządzenia lub paliwa przez sprzedawcę albo profesjonalnego instalatora.

Czasami naruszenie prawa może być wywołane okolicznościami, na które sprawca nie ma wpływu – np. przedłużającym się oczekiwaniem na dostawę i montaż nowego źródła ciepła, czy też na przyłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej.

Pamiętajmy, jakie są cele zastosowania sankcji karnej po ujawnieniu wykroczenia. A są to przede wszystkim [prewencja szczególna i ogólna](#). Jeżeli sprawca wykroczenia wyraża skruchę z powodu popełnionego czynu, rozumie jego szkodliwość społeczną i podjął działania w kierunku zachowania zgodnego z prawem, np. zakupił nowy kocioł, złożył wniosek

o przyznanie dofinansowania, wówczas wymierzenie grzywny można uznać za zbędne z punktu widzenia celów, jakie ten środek miałyby realizować.

Ale pamiętajmy też, że każdą sytuację należy analizować indywidualnie, a zbytnia pobłażliwość w reagowaniu na wykroczenia może być odebrana przez kontrolowaną osobę i całą lokalną społeczność jako przyzwolenie na łamanie prawa.

Można wskazać kilka okoliczności, które zwykle uzasadniają wymierzenie łagodnej kary, albo całkowitą rezygnację z kary na rzecz udzielenia pouczenia lub innego środka oddziaływania wychowawczego. Są to przede wszystkim okoliczności łagodzące wymienione w art. 33 § 3 k.w.:

- 1) działanie sprawcy wykroczenia pod wpływem ciężkich warunków rodzinnych lub osobistych;
- 2) działanie sprawcy wykroczenia pod wpływem silnego wzburzenia wywołanego krzywdzącym stosunkiem do niego lub do innych osób;
- 3) działanie z pobudek zasługujących na uwzględnienie;
- 4) prowadzenie przez sprawcę nienagannego życia przed popełnieniem wykroczenia i wyróżnianie się spełnianiem obowiązków, zwłaszcza w zakresie pracy;
- 5) przyczynienie się lub staranie się sprawcy o przyczynienie się do usunięcia szkodliwych następstw swego czynu.

W praktyce można wskazać następujące sytuacje:

- skrajne ubóstwo – w takim wypadku należy przede wszystkim udzielić wsparcia, we współpracy z ekodoradcami, doradcami energetycznymi, centrami usług społecznych lub gminnymi albo miejskimi ośrodkami pomocy społecznej, karanie osób skrajnie ubogich jest kontrproduktywne,
- udowodnione przez kontrolowaną osobę oczekiwanie na dostawę lub montaż nowego urządzenia grzewczego albo przyłączenie do sieci gazowej lub ciepłowniczej,
- uzasadniony okolicznościami brak świadomości co do bezprawności czynu – np. eksploatacja kotła bez wymaganego zbiornika buforowego przez błędne wskazania sprzedawcy lub instalatora.

Pamiętajmy, że po udzieleniu pouczenia należy zawsze zaplanować ponowną kontrolę, aby sprawdzić, czy pouczenie okazało się skuteczne.

W przypadku podjęcia decyzji o ukaraniu sprawcy mandatem karnym, wysokość mandatu powinna zostać dostosowana do okoliczności popełnienia czynu, a osoba wystawiająca mandat powinna w tym wypadku kierować się dyrektywami wymiaru kary określonymi w art. 33 k.w. Zastosowanie najwyższego wymiaru kary lub skierowanie sprawy do sądu zamiast wymierzenia grzywny w drodze mandatu karnego jest uzasadnione w szczególności, jeżeli:

- sprawca działa w warunkach recydywy tj. popełnia kolejny raz podobne wykroczenie,
- sprawca nie wyraża skruchy, nie przyjmuje do wiadomości, że jego czyn jest szkodliwy społeczny,
- występuje wysoka szkodliwość społeczna czynu, np. spalanie dużych ilości odpadów,
- sprawca ignoruje obowiązujące przepisy o ochronie powietrza pomimo dobrej sytuacji majątkowej, która umożliwia mu dostosowanie się do obowiązującego prawa bez dużego obciążenia dla domowego budżetu.

Jak postępować w przypadku odmowy przyjęcia mandatu?

Zgodnie z art. 97 § 2 k.p.w. sprawca wykroczenia może odmówić przyjęcia mandatu. W takiej sytuacji zastosowanie znajduje art. 99 k.p.w., zgodnie z którym w razie odmowy przyjęcia mandatu karnego organ, którego funkcjonariusz nałożył grzywnę, występuje do sądu z wnioskiem o ukaranie. Warto podkreślić, że w takiej sytuacji skierowanie wniosku o ukaranie nie jest pozostawione do uznania organu, lecz stanowi jego obowiązek.

Co zrobić w przypadku braku możliwości ustalenia sprawcy?

Jeżeli w przebiegu kontroli zostanie ujawnione wykroczenie, ale nie jest znany jego sprawca, należy w pierwszym rzędzie przeprowadzić podstawowe czynności do jakich uprawniony jest funkcjonariusz prowadzący kontrolę na podstawie art. 379 ust. 3 p.o.ś. Do tych czynności należy m. in. żądanie udzielenia pisemnych lub ustnych informacji oraz wezwanie i przesłuchiwanie⁶¹ osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego. Osoby biorące udział w kontroli należy pouczyć o odpowiedzialności karnej za jej utrudnianie lub udaremnianie, na podstawie art. 225 k.k.

Jeżeli ustalenia poczynione w toku kontroli nie są wystarczające do ustalenia sprawcy wykroczenia, koniecznej jest uzupełnienie ich w toku **czynności wyjaśniających** prowadzonych na podstawie przepisów k.p.w.

Czynności wyjaśniające prowadzić może straż gminna lub miejska, policja, albo wójt, burmistrz lub prezydent miasta działający jako oskarżyciel publiczny, na podstawie art. 379 ust. 4 p.o.ś. W ramach czynności wyjaśniających organ może przeprowadzić odpowiedni dowód (art. 54 § 4 k.p.w.). Dowody obejmują m. in. przesłuchanie świadków (art. 41 k.p.w.), opinię biegłego (art. 42 k.p.w.), przeprowadzenie oględzin (art. 43 k.p.w.), a nawet przeszukiwanie pomieszczeń lub osoby (art. 44 k.p.w.).

W gminach nieposiadających straży gminnej lub miejskiej, w sytuacjach w których okoliczności czynu budzą wątpliwości, zalecane jest przekazanie sprawy policji.

Jak postępować w przypadku osób żyjących w ubóstwie?

W przypadku osób żyjących w ubóstwie kluczowe jest zapewnienie kompleksowego wsparcia, obejmującego zarówno wsparcie finansowe, jak i organizacyjne. Karanie takich osób za popełnienie wykroczenia związanego z ochroną środowiska, np. spalanie odpadów lub naruszenie przepisów uchwały antysmogowej, może być nieuzasadnione, ponieważ jedynie pogłębia trudną sytuację życiową, która wymusza działanie sprzeczne z prawem. Najczęściej mamy do czynienia z okolicznościami, które ograniczają, a nawet całkowicie wyłączają zawinienie.

W przypadku zidentyfikowania w toku kontroli gospodarstwa pogrążonego w ubóstwie należy podjąć działania w kierunku zaangażowania właściwych osób i instytucji: ekodoradców i doradców energetycznych, punktów obsługi beneficjenta programu Czyste Powietrze oraz przede wszystkim – funkcjonującego w gminie centrum usług społecznych lub gminnego albo miejskiego ośrodka pomocy społecznej.

⁶¹ O charakterze „przesłuchania” prowadzonego w toku kontroli, o którym mowa w art. 379 ust. 3 pkt 3 p.o.ś., piszemy we [wcześniejszej części poradnika](#).

Kontrolę osób żyjących w ubóstwie należy traktować przede wszystkim jako okazję do podjęcia działań informacyjnych, edukacyjnych oraz objęcia tych osób niezbędną im pomocą społeczną.

Kim jest rzeczoznawca, o którym mowa w art. 379 p.o.ś., i jaka jest jego rola w czynnościach kontrolnych?

Art. 379 ust. 3 pkt 1 p.o.ś. uprawnia osoby prowadzące kontrolę do wstępu na teren kontrolowanej nieruchomości wraz z rzeczoznawcami. Jest to oczywiście uprawnienie, a nie obowiązek – kontrolę można również prowadzić bez udziału rzeczoznawcy. Jak wskazujemy w części poradnika omawiającej uprawnienia osób prowadzących kontrolę, rzeczoznawcą w rozumieniu art. 379 p.o.ś. jest osoba posiadająca fachową wiedzę w danej dziedzinie, która jest istotna z punktu widzenia przedmiotu kontroli. Może to być osoba posiadająca specjalistyczną wiedzę na temat budowy urządzeń grzewczych lub ich montażu, która pomoże osobie prowadzącej kontrolę ocenić, czy kontrolowane urządzenie grzewcze spełnia wymagania określone w obowiązującym prawie lub nie zostało poddane niedozwolonym modyfikacjom. Rzeczoznawca nie może samodzielnie prowadzić kontroli, jego rolą jest wyłącznie udzielanie wsparcia merytorycznego.

Dokąd zgodnie z wymogami uchwał antysmogowych należy wysyłać próbki paliw stałych i odpadów paleniskowych? Jak przygotować zapytanie ofertowe i na podstawie jakich umów należy wykonywać badania?

W przypadku próbek paliw stałych lub odpadów paleniskowych zaleca się ich przekazywanie wyłącznie do laboratoriów badawczych mających stosowną akredytację.

Sposób przygotowania zapytania ofertowego i organizacja realizacji zlecenia zależą od wewnętrznych procedur obowiązujących w danym laboratorium. W praktyce większość jednostek oferuje możliwość wykonania badań w ramach jednorazowych zleceń.

Czy każda kontrola musi się zakończyć pobraniem próbki popiołu do analizy w laboratorium?

Nie każda kontrola musi się zakończyć pobraniem próbki popiołu i przesłaniem jej do laboratorium. Celem analizy odpadu paleniskowego przez laboratorium jest potwierdzenie lub wykluczenie spalania bądź współspalania odpadów. Pobór próbki i jej analiza mają więc sens jedynie w przypadku uzasadnionych podejrzeń. O spalaniu odpadów może świadczyć otoczenie i materiały składowane w kotłowni czy zauważone niespalone części różnego pochodzenia, widoczne w popiele. Stosunkowo niewielka ilość generowanych odpadów, a także pojawiająca się sporadycznie zmiana koloru czy ilości dymu wydobywającego się z komina to kolejne wskazówki sugerujące, że w danej lokalizacji są spalane odpady.

9.

Praktyczne pomocce

FORMULARZ POMOCNICZY DLA KONTROLUJĄCEGO KOCIOŁ C.O. Z AUTOMATYCZNYM ZASYPEM PALIWA

Dane ogólne

Adres instalacji: _____

Miejsce zainstalowania kotła: ☐ Piwnica ☐ Parter ☐ Garaż ☐ Inne: _____

Rodzaj paliwa: ☐ Węgiel kamienny ☐ Drewno ☐ Brykiety ☐ Pelety ☐ Inne: _____

1. Oznaczenie kotła c.o.:

Tabliczka znamionowa: ☐ Jest ☐ Brak

Etykieta: ☐ Jest ☐ Brak

Inne wiarygodne oznaczenie kotła*): ☐ Jest ☐ Brak

*) Jeśli jest, należy opisać jakie i dlaczego przyjęto, że jest wiarygodne

W przypadku braku co najmniej jednego oznaczenia „Jest” należy uznać, że urządzenie nie można zidentyfikować. Kocioł należy zakwalifikować jako urządzenie niespełniające wymogów żadnej klasy i wymagań ekoprojektu.

2. Dokumentacja urządzenia

Dokumentacja: ☐ Jest (nazwa dokumentacji/dokumentów: _____) ☐ Brak

W przypadku braku dokumentacji należy uznać, że urządzenie nie można sprawdzić. Kocioł należy zakwalifikować jako urządzenie niespełniające wymogów żadnej klasy i wymagań ekoprojektu.

3. Dane główne

Producent: _____

Nazwa kotła: _____

Moc nominalna: _____ kW

Jeżeli w dokumentacji lub na tabliczce znamionowej brakuje choć jednej z wymienionych informacji, urządzenie nie może zostać jednoznacznie zidentyfikowane ani zweryfikowane. W takim przypadku kocioł należy zakwalifikować jako niespełniający wymogów żadnej klasy oraz wymagań ekoprojektu.

4. Uwierzytelnianie dokumentacji

Uwierzytelnianie dokumentacji kotła c.o.

Dane	Informacja podana w dokumentacji	Pomiar rzeczywisty/ sprawdzenie przez kontrolującego	Brak informacji: 0 pkt Informacje zgodne: 1 pkt Informacje niezgodne: -1 pkt
Liczba drzwiczek			
Średnica czopucha			
Wentylator nadmuchu powietrza (jest/brak)			
Wymiary gabarytowe członu kotła			
Suma:			

W przypadku otrzymania 1 punktu lub więcej przechodzimy do sprawdzenia klasy kotła/spełnienia kryteriów ekoprojektu. W przypadku uzyskania mniejszej liczby dokumentację należy uznać za niewłaściwą lub niewystarczającą.

5. Sprawdzenie klasy kotła wg normy

Dane	Informacja podana na tabliczce znamionowej	Informacja podana w dokumentacji	Brak informacji: 0 pkt Informacje zgodne: 1 pkt Informacje niezgodne: -1 pkt
Klasa kotła			
Paliwo			
Suma:			

W przypadku uzyskania 2 punktów i rzeczywistym spalaniu paliwa zalecanego na tabliczce znamionowej i w dokumentacji, uważa się kocioł c.o. za urządzenie spełniające kryteria klasy podanej przez producenta. W innym przypadku kocioł c.o. uznaje się za urządzenie bezklasowe.

6. Sprawdzenie, czy kocioł c.o. spełnia kryteria ekoprojektu

Dane	Wynik
Spełnienie kryteriów ekoprojektu (dokumentacja)	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt
Instrukcje eksploatacji i wymagania jakościowe paliwa (dokumentacja)	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt
Paliwo stosowane jest zgodne z zalecanym	☐ Tak – 1 pkt ☐ Nie – 0 pkt
Instrukcje dot. montażu, instalacji i konserwacji kotła	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt

W dokumentacji należy sprawdzić, czy w instalacji z danym kotłem wymagana jest instalacja zasobnika ciepła:

Wymagany zasobnik ciepła:

TAK*, o pojemności: _____ litrów. Pojemność zasobnika/zasobników ciepła w instalacji: _____ litrów,
Nie*.

*) Niewłaściwe skreślić

W przypadku uzyskania 4 punktów oraz braku konieczności współpracy z zasobnikiem ciepła lub współpracy z odpowiednim zasobnikiem ciepła kocioł uznaje się za „ekoprojektowy”, a więc spełniający kryteria ekoprojektu.

FORMULARZ POMOCNICZY DLA KONTROLUJĄCEGO KOCIOŁ C.O. Z RĘCZNYM ZASYPEM PALIWA (JEDNOMOCOWY)

Dane ogólne

Adres instalacji: _____

Miejsce zainstalowania kotła: ☐ Piwnica ☐ Parter ☐ Garaż ☐ Inne: _____

Rodzaj paliwa: ☐ Węgiel kamienny ☐ Drewno ☐ Brykiety ☐ Pelety ☐ Inne: _____

1. Miejsce zainstalowania zasobników ciepła (zbiorników buforowych)

Pojemność: _____ litrów ☐ Piwnica ☐ Parter ☐ Piętro ☐ Garaż ☐ Inne: _____

Pojemność: _____ litrów ☐ Piwnica ☐ Parter ☐ Piętro ☐ Garaż ☐ Inne: _____

Pojemność: _____ litrów ☐ Piwnica ☐ Parter ☐ Piętro ☐ Garaż ☐ Inne: _____

Suma pojemności zasobników: _____ litrów

Ocena: ☐ Spełnia (≥ 300 l) ☐ Nie spełnia

W przypadku braku zasobnika lub zasobników ciepła o pojemności co najmniej 300 litrów kontrolę należy zakończyć z odpowiednią adnotacją w protokole. Kocioł c.o. powinien zostać wymieniony lub instalacja powinna zostać uzupełniona o wymaganą armaturę. Odstępstwem może być posiadanie dokumentacji, z której wynika, że kocioł był badany na dwóch mocach, co jednak zdarza się niezmiernie rzadko.

2. Oznaczenie kotła c.o.:

Tabliczka znamionowa: ☐ Jest ☐ Brak

Etykieta: ☐ Jest ☐ Brak

Inne wiarygodne oznaczenie kotła*): ☐ Jest ☐ Brak

*) Jeśli jest, należy opisać jakie i dlaczego przyjęto, że jest wiarygodne.

W przypadku braku co najmniej jednego oznaczenia „Jest” należy uznać, że urządzenia nie można zidentyfikować. Kocioł należy zakwalifikować jako urządzenie niespełniające wymogów żadnej klasy i wymagań ekoprojektu.

3. Dokumentacja urządzenia

Dokumentacja: ☐ Jest (nazwa dokumentacji/dokumentów: _____) ☐ Brak

W przypadku braku dokumentacji należy uznać, że urządzenia nie można sprawdzić. Kocioł należy zakwalifikować jako urządzenie niespełniające wymogów żadnej klasy i wymagań ekoprojektu.

4. Dane główne kotła

Producent: _____

Nazwa kotła: _____

Moc nominalna: _____ kW

Jeżeli w dokumentacji lub na tabliczce znamionowej brakuje choć jednej z wymienionych informacji, urządzenie nie może zostać jednoznacznie zidentyfikowane ani zweryfikowane. W takim przypadku kocioł należy zakwalifikować jako niespełniający wymogów żadnej klasy oraz wymagań ekoprojektu.

5. Warunki pracy kotła

Podana w dokumentacji minimalna pojemność zasobnika/zasobników ciepła: _____ litrów.

Jeśli w dokumentacji nie podano minimalnej pojemności zasobnika ciepła i nie przytoczono wartości z pomiarów na mocy minimalnej kotła, można przyjąć, że minimalna pojemność zasobnika/zasobników ciepła powinna wynosić:

moc kotła*, kW	<10 kW	10kW	15 kW	17 kW	20 kW	25 kW	30 kW	40 kW	50 kW
Pojemność zasobnika, litry	300	330	550	640	780	1000	1230	1680	2130

*) Jeśli deklarowana moc nominalna znajduje się pomiędzy wymienionymi w tabeli wartościami, przyjmujemy wartość dla najbliższej, niższej mocy (na korzyść kontrolowanego).

W przypadku zainstalowania zasobnika ciepła o mniejszej pojemności niż wymagana należy doposażyć instalację w odpowiedni zasobnik ciepła lub wymienić kocioł.

6. Uwierzytelnianie dokumentacji

Uwierzytelnianie dokumentacji kotła c.o.

Dane	Informacja podana w dokumentacji	Pomiar rzeczywisty/ sprawdzenie przez kontrolującego	Brak informacji: 0 pkt Informacje zgodne: 1 pkt Informacje niezgodne: -1 pkt
Wymiary otworu zasypowego paliwa			
Średnica lub inne wymiary czopucha			
Wentylator nadmuchu powietrza (jest/brak)			
Wymiary gabarytowe			
Suma:			

W przypadku otrzymania 1 punktu lub więcej przechodzimy do sprawdzenia klasy kotła/spełnienia kryteriów ekoprojektu. W przypadku uzyskania mniejszej liczby dokumentację należy uznać za niewłaściwą lub niewystarczającą.

7. Sprawdzenie klasy kotła wg normy

Dane	Informacja podana na tabliczce znamionowej	Informacja podana w dokumentacji	Brak informacji: 0 pkt Informacje zgodne: 1 pkt Informacje niezgodne: -1 pkt
Klasa kotła			
Paliwo			
Suma:			

W przypadku uzyskania 2 punktów i rzeczywistym spalaniu paliwa zalecanego na tabliczce znamionowej i w dokumentacji uważa się kocioł c.o. za urządzenie spełniające kryteria klasy podanej przez producenta. W innym przypadku kocioł c.o. uznaje się za urządzenie bezklasowe.

8. Kryteria ekoprojektu

Dane	Wynik
Spełnienie kryteriów ekoprojektu (dokumentacja)	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt
Instrukcje eksploatacji i wymagania jakościowe paliwa (dokumentacja)	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt
Paliwo stosowane jest zgodne z zalecanym	☐ Tak – 1 pkt ☐ Nie – 0 pkt
Instrukcje dot. montażu, instalacji i konserwacji kotła	☐ Jest – 1 pkt ☐ Brak – 0 pkt

W przypadku uzyskania 4 pkt kocioł uznaje się za spełniający wymagania ekoprojektu.

KRYTERIA ENERGETYCZNO-EMISYJNE DLA KOTŁÓW C.O. I MOP

1. Kryteria dla kotłów c.o. wg normy PN-EN 303-5:2012 i wydań późniejszych

Wartości podane w tabelach Z1-Z4 dotyczą średnich emisji w przeliczeniu na 10% O₂ w standardowych warunkach, czyli w temperaturze 0°C oraz ciśnieniu wynoszącym 1013 milibarów i są podane w mg/m³.

Tabela Z1. Kryteria oceny emisji określone w normie PN-EN 303-5:2012 i wydaniach późniejszych dotyczące kotłów c.o. z ręcznym zasypem paliwa zasilanych paliwem węglowym

Klasa 3			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	5000	2500	1200
OGC / LZO	150	100	100
pył	125	125	125
Klasa 4			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	1200	1200	1200
OGC / LZO	50	50	50
pył	75	75	75
Klasa 5			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	700	700	700
OGC / LZO	30	30	30
pył	60	60	60

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

Tabela Z2. Kryteria oceny emisji określone w normie PN-EN 303-5:2012 i wydaniach późniejszych dotyczące kotłów c.o. z ręcznym zasypem paliwa zasilanych paliwem biomasowym

Klasa 3			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	5000	2500	1200
OGC / LZO	150	100	100
pył	150	150	150
Klasa 4			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	1200	1200	1200
OGC / LZO	50	50	50
pył	75	75	75
Klasa 5			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	700	700	700
OGC / LZO	30	30	30
pył	60	60	60

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

Tabela Z3. Kryteria oceny emisji określone w normie PN-EN 303-5:2012 i wydaniach późniejszych dotyczące kotłów c.o. z automatycznym zasypem paliwa zasilanych paliwem węglowym

Klasa 3			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	3000	2500	1200
OGC / LZO	100	80	80
pył	125	125	125
Klasa 4			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	1000	1000	1000
OGC / LZO	30	30	30
pył	60	60	60
Klasa 5			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	500	500	500
OGC / LZO	20	20	20
pył	40	40	40

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

Tabela Z4. Kryteria oceny emisji określone w normie PN-EN 303-5:2012 i wydaniach późniejszych dotyczące kotłów c.o. z automatycznym zasypem paliwa zasilanych paliwem biomasowym

Klasa 3			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	3000	2500	1200
OGC / LZO	100	80	80
pył	150	150	150
Klasa 4			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	1000	1000	1000
OGC / LZO	30	30	30
pył	60	60	60
Klasa 5			
kotły o mocy nominalnej			
emisja ¹⁾	do 50 kW	od 50 do 150 kW	od 150 kW
CO	500	500	500
OGC / LZO	20	20	20
pył	40	40	40

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

2. Kryteria dla kotłów c.o. wg Rozporządzenia ekoprojektu

Wartości podane w tabelach Z5–Z7 dotyczą sezonowej efektywności energetycznej ogrzewania pomieszczeń w % oraz wskaźników emisji sezonowej w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w standardowych warunkach, czyli w temperaturze 0°C oraz ciśnieniu wynoszącym 1013 milibarów.

Tabela Z5. Kryteria wskaźników emisji sezonowej wg ekoprojektu dotyczące kotłów c.o. z ręcznym zasypem paliwa zasilanych paliwem stałym

Wskaźnik emisji sezonowej ¹⁾	Paliwo węglowe	Paliwo biomasowe
CO _s	700	700
OGC _s (LZO _s)	30	30
PM _s	60	60
NOx _s	350	200

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

Tabela Z6. Kryteria wskaźników emisji sezonowej wg ekoprojektu dotyczące kotłów c.o. z automatycznym zasypem paliwa zasilanych paliwem stałym

Wskaźnik emisji sezonowej ¹⁾	Paliwo węglowe	Paliwo biomasowe
CO _s	500	500
OGC _s (LZO _s)	20	20
PM _s	40	40
NOx _s	350	200

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 10% O₂, w warunkach standardowych (t = 0°C, p = 1013mbar).

Tabela Z7. Kryteria sezonowej efektywności energetycznej ogrzewania pomieszczeń wg. ekoprojektu dotyczące kotłów c.o. zasilanych paliwem stałym

Sezonowa efektywności energetyczna ogrzewania pomieszczeń [%]	Kocioł c.o. o mocy nominalnej 20 kW lub mniejszej	Kocioł c.o. o mocy nominalnej powyżej 20 kW
η _s	75	77

3. Kryteria dla MOP wg Rozporządzenia ekoprojektu

Wartości podane w tabelach Z8–Z11 dotyczą sezonowej efektywności w % oraz emisji w mg/m³, w przeliczeniu na 13% O₂, w standardowych warunkach, czyli w temperaturze 0°C oraz ciśnieniu wynoszącym 1013 milibarów.

Tabela Z8. Kryteria emisji wg ekoprojektu dotyczące MOP zasilanych paliwem biomasowym

Emisja ¹⁾	Rodzaj MOP		
	MOP z otwartą komorą spalania	MOP z zamkniętą komorą spalania	MOP z zamkniętą komorą spalania i zasilany peletem
CO	2 000	1 500	300
OGC	120	120	60
PM	50	40	20
NO _x	200	200	200

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 13% O₂, w warunkach standardowych (t = 0°C, p = 1013mbar).

Tabela Z9. Kryteria emisji wg ekoprojektu dotyczące MOP zasilanych paliwem kopalnym

Emisja ¹⁾	Rodzaj MOP	
	MOP z otwartą komorą spalania	MOP z zamkniętą komorą spalania
CO	2 000	1 500
OGC	120	120
PM	50	40
NO _x	300	300

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 13% O₂, w warunkach standardowych (t = 0°C, p = 1013mbar).

Tabela Z10. Kryteria emisji wg ekoprojektu dotyczące kuchenek zasilanych paliwem stałym

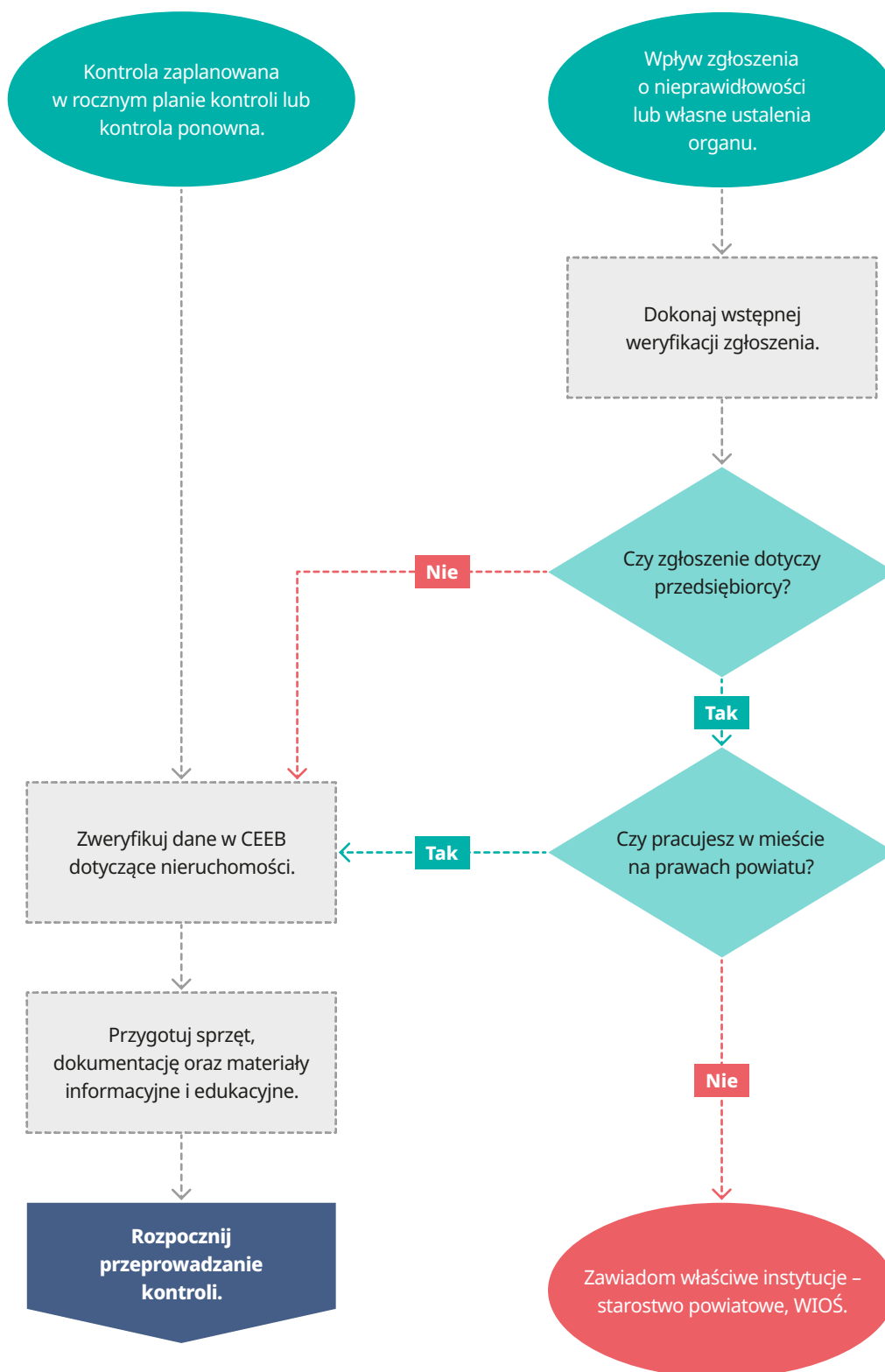
Emisja ¹⁾	Rodzaj MOP	
	zasilana paliwem kopalnym	zasilana biomasowym
CO	1 500	1 500
OGC	120	120
PM	40	40
NO _x	300	200

1) Wartości średnie w mg/m³, w przeliczeniu na 13% O₂, w warunkach standardowych (t=0°C, p=1013mbar).

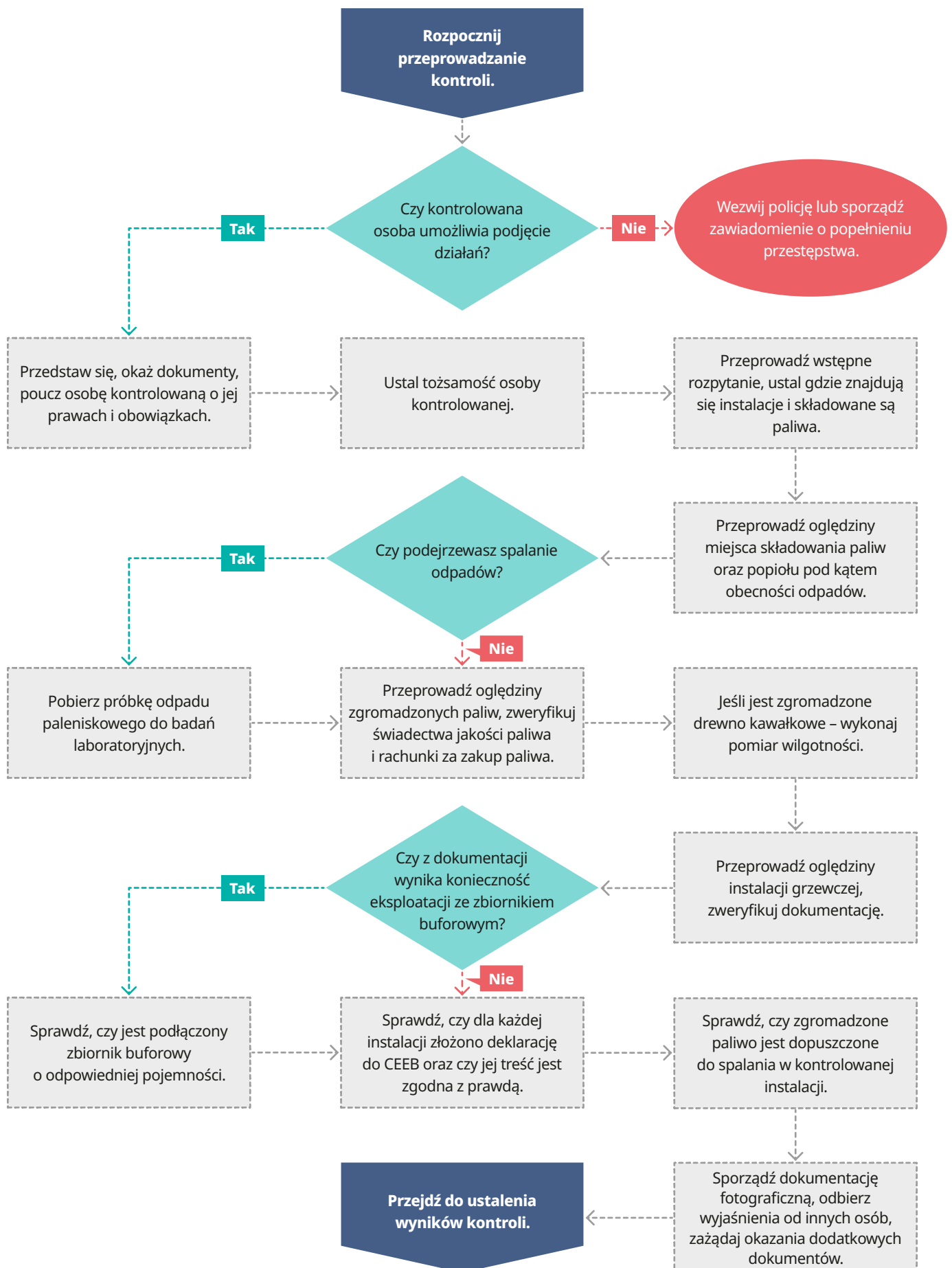
Tabela Z11. Kryteria sezonowej efektywności wg ekoprojektu dotyczące MOP zasilanych paliwem stałym

Sezonowa efektywność [%]	Rodzaj MOP			
	MOP z otwartą komorą spalania	MOP z zamkniętą komorą spalania	Kuchenska	MOP z zamkniętą komorą spalania i zasilany peletem
η _x	30	65	65	79

Przygotowanie do kontroli

Przeprowadzenie kontroli

Zakończenie kontroli

